Sancti Sixti
TERTII PONTIFICIS MAXIMI,

LIBER DE DIVITIIS.

Eiusdem Liber de malis Doctoribus, de operibus fidei, & de iudicio futuro.

Eiusdem Liber de Castitate.

Sancti Bracharij Epistola ad Ianuarium.

Omnia nunc primum in lucem edita, ac per IACOBVM SALVATOREM SOLANIVM MVRGITANVM diligenter emendata, & a multis quibus scatebant, maculis liberata, in suamque pristinam ac genuinam lectionem restituta.

ROMAE,
Excudebat Iosephus de Angelis.
In Aedibus Populi Romani.

GVLIELMO SIRLETO CARDINALI AMPLISSIMO

Iacobus Saluator Solanius

S. P. D.

CVM superiore anno publicæ vtilitatis causa, Ennodium vetustissimum autorem, qui in Bibliotheca Vaticana antiquissimis & exolescentibus literis delitescit, emendandum, & in suam pristinam lectionem restituẽdum suscepissem, vt cum desideraretur, in manus hominum ueniret, ac ille nescio quo modo parte non minima a me emendata ac restituta surreptus mihi è manibus fuisset; volui his diebus hybernis non oblitus prouinciæ susceptæ, quamuis illa vetus non pro votis successerat, eandem curam & solicitudinem in restituendis quibusdam Sixti Pontificis maximi voluminibus adhibere, vt eidem publicæ vtilitati

nihil de meo iure ac ingenii naturā etiam a me ipso defuisse iudicarer. Sciebā enim quanta esset in hoc autore religio, quan ta pietas, quanta simul cum vetustate sapientia, quanta grauitas, & quæ in eo floreret iuncta cum auctoritate dicendi eloquentia, ita vt indignum & inhumanum existimarē, talem scriptorem ab omnibus doctis & piis hominibus nō legi, quin pótius semper in situ & squalore permanere. Præsertim cum in eo omnia sic ad religionem nostram spectent, vt nullus sit, qui cum illa legerit, non statim iudicet his nostris infelicissimis temporibus non solum fore vtilia, sed quæ legantur necessaria. Nam quæ ille de diuitiis disputat, talem præ se ferunt in progressu orationis ad diuitiarum contemptum persuadendum maiestatem, qualem tam sanctum virum decere, qui illas adeo contempserit, ab omnibus perspectum fore & cognitum putamus. Cum enim tam apte, tam distincte, tam ornate, & vt vno verbo dicam, tam sancte tractata sint illa, quis erit, qui postquam viderit & euoluerit, non se in

diui-

diuitiarum contemptu persuasum esse di cet? Diuerso modo re vera, vt in sacris profana paululum adducam, hoc munus & officiū assequetur Dionis cognomento Chrysostomi liber ille de Diuitiis, qui totus in illis amandis conseruandisque consumitur. Nam quis alius libri illius scopus sit, non intelligo. Dignum quidem patella operculum. Dionis liber de Diuitiis legetur, & Sixti Pontificis Maximi liber item de Diuitiis in tenebris inter blattas & tineas delitescet? Qui ad diuitias amandas conseruandasq; animos hominum mouet, clarus, frequens, & eximius patebit omnibus, & qui ad easdem negligendas incitat, neglectus, corrosus, abiectusq; latebit? Quam hoc sit ab omni ratione alienum, nullus profecto erit, qui neget. Iam vero illa quæ aduersus improbos peruersosque doctores de Fidei operibus ab eodem hic scripta sunt, mirum est, quantum contra nostri temporis hæreticos efficacissimis & euidentissimis argumentis adducantur. Vnde quamuis illis ipse malos sui temporis magistros

con-

conuincat, qui in hac persistebant hæresi, vt in fide sola nulla de operibus cura habita aut relicta constituendam hominis salutem ad beatam æternamq; vitam consequendam putarent, ante octingentos annos a Sixto & aliis, qui libris editis eandem prouinciam susceperunt, illius perfidiæ fautoribus deuastatis, prostratis, atq; demolitis, in arenam nunc iterum Sixtus descendat de medio sublatis etiam hostibus victor cum Luthero, Oecolampadio, Capitone, Lamberto, Zuinglio, Brentio, Caluino, & aliis huius farinæ perfidis hominibus, qui eandē hęresim iam sepultam ab inferis suscitarunt, sæculoq; hoc nostro illam spargendo Germaniam, Britanniam, Galliam, Belgicamq; peruerterunt. Insuper quæ de Castitate tradit, quā isti ipsi impugnare contendunt, explosa etiam Iouiniani hæretici petulantia, qui nuptias pares esse virginitati contendebat, tam sunt omnibus suis numeris absoluta, quàm quiuis alius in re eadem tractanda potuerit elaborare. Illam enim in sua dignitate collocatam constituit, vnde

illius

illius impugnatores verſutia & calliditate ſua non poſſint cogere ad ruinam. Impugnant quidem illi; cum omnibus ſine diſcrimine contra decreta Patrum, contra inſtituta maiorum nuptias concedant, veruntamen eam nunquam deuaſtare poterunt, quæ quanquam ſuos habeat defenſores, ſe etiam ipſam ſua propria vi ac virtute defendit. Digna tamen res, quæ talem ac tantum Pontificem habeat propugnatorem. Hæc igitur omnia cum in Sixto legerem, & codicem vetuſtiſſimum, qui ad manus meas peruenerat, latentem viderem, curaui illum è tenebris eruere, quem tum propter eius antiquitatem, tum propter doctrinam nō fieri omnibus communem dolendum maximopere mihi videbatur. Erat autem codex manu ſcriptus vetuſtiſſimis quibuſdam literis, multiſq; mendis & maculis refertus, qui multis etiam locis nec legi propter vetuſtatem, nec intelligi propter corruptionem poterat. Quam rem fugientes illæ literæ, quas a Græcis ſcis ἐξερρυηκότα γράμματα appellari, faciebant. Quare ſæpe diuinatore

Oedi·

Oedipo & enarratore indigebat. Et quod peius est, hoc vnum tātum exemplar extare certum erat, cum nec Romæ, nec in tota Italia, nec alibi possit aliud inueniri. Quare illius ruina facile timebatur. Emēdaui pro mea virili parte, ac illū in suam pristinam genuinamq; lectionem restitui, vt ego etiam pro mea tenuitate, quemadmodum ad Theologiæ professorem pertinet, cum eo vt fidelis filius inseruirem Ecclesiæ. Tibi autem eum multis de causis dicandum statui Gulielme Sirlete Cardinalis amplissime, quem scio autorem hūc in magno pretio habere, plurimiq; æstimare, qui cum sis antiquitatis, doctrinæ, & religionis vnicum exemplar, in omniq; literarum cognitione præstantissimus, similes autores melius quam digitos tuos agnoscis, & eruditione propria motus ab obliuione liberatos non finis interire. Tibi quidem maximo & spectato viro Sixti maximi scriptoris libri debebantur. Quanti vero tu illos facias, tunc quidem satis cognosci potuit, cum transcriptum ex eodem veteri exemplari codicem Ro-

ma

ma Poloniam, cū ibi eſſet, ad Stanislaum Hoſium Cardinalem Varmienſem hæreticorum malleum, nunquamq; ſatis laudatum Eccleſiæ defenſorem, miſiſti. Non enim tale donum ad tam diſtantem regionem mitteres, niſi dignum quod a te mitteretur, & ab illo legeretur, iudicares. Donum profecto inter duos tam ſapientes & graues viros dignum tua & illius ſapientia atq; grauitate. Accedit huc etiā illud, quod cum ante tres annos ad Calabros ires viſitandæ Eccleſiæ tuæ cauſa, quemadmodū probum Pontificem decebat Tridentinæ Synodi decretis inſiſtentem, & me pro tua ſingulari humanitate & probitate in Crypta Ferrata ad Tuſculanū hoſpitio ſuſciperes, humaniſſimeq; tractares, multumq; de literis tum haberes ſermonem, totq; ac tanta ex copioſo tuo penu literario ex Græcis & Latinis autoribus deprompta in mediū adduceres, vnde ego tam magnam eruditionem admiratus ſtupefactus reſtiti, ac me poſtea ibidem cum ex ſermone neſcio quo modo diuitiarum contemptorem intelligeres, Virgilia-

lianumq; illud in me subinde proferres;
Aude hospes contemnere opes; nunc au-
torem hunc tibi offerre destinaui in con
temnendis opibus locupletissimum, qui
has partes accurate copioseque tueatur.
Atque vtinam ita essem vt Sixtus contem
ptor diuitiarum, qui exemplo illius &
tuo, qui simul cum studiis literarum san-
ctissimam & Apostolicam agis vitam, sæ-
culi huius opes perituras contemnerem.
Reliqua etiam quæ in his libris tractâtur,
cum aduersus hæreticos Ecclesiæ Catho
licæ inimicos faciant & sint, tibi debita
sunt, vt dedicentur, qui inter primos om-
nia tua studia, collocutiones, scripta,
sermones contra Romanæ Ecclesiæ ho-
stes dirigis & conuertis, quinimmo in eos
diluendos, dissipandosq;, omnes tuas cu-
ras cogitationesq; confers. Quis enim te
melius prosternere illos potest & concul
care, cum in purpurea dignitate constitu-
tus vsqueadeo ingenio prompto, memo-
ria admirabili, auctoritate eximia, graui-
tate sublimi, doctrina singulari, & elo-
quentia inuincibili valeas & præstes?
Quo

Quo fit, vt argumentandi & ſcribendi vi cognita de Sixto talem exiſtimationem poſſideas, quali illum dignum eſſe cognoſcis. Poſtremo etiam in cauſa fuit, propter quam tibi illũ nuncuparem de me quam optime merito, vt ſignificationẽ aliquam grati animi mei, & obſeruantiæ erga te meæ oſtenderem, quam ſi nunc poſſem, darem tibi meliorem. Cum enim ex quo Romæ ſum, patrocinium mihi ſemper intuleris, quale peregrino homini vt inferretur, nõ niſi ab humanitatis & integritatis tuæ copia poterat proficiſci, niſi in ſimilibus animi mei ſignificationibus non ſum ſoluendo. Et hoc quidem ſemper mihi fuit & erit honorificum, vt omnino intelligam, eruditiſſimo & eloquentiſſimo viro Paullo Manutio quantum debeam, qui huiuſce patrocinii autor extitit. Tu verò cum ſis etiam huius naturæ & ingenii, qui omnes literarum amatores continuo ſubleuare cures, & eiſdem fauere, mihi, in quo neſcio quam vmbram eſſe ſciebas ſtudiorũ, nullo modo deeſſe paſſus es. Accipe igitur pignus hoc amoris

&

& obseruantiæ, cum quo simul beneuolam agnosces offerentis voluntatem. Cui etiam Bracharii ad Ianuarium adiunxi epistolam, eandemq; maculis liberaui; quoniam qui simul in eodem codice per tot annorum curricula latuerunt, nunc etiam simul legantur nunquam separati. Bene vale Sirlete Cardinalis optime & integerrime, præsidium & ornamentum meum, ac me, quod facis, ama. Romæ, Decimo Kalendas Apriles. M D LXXI.

SIXTVS Papa horum librorum autor, quis in Pontificum huius nominis numero fuerit, Codicis uetusti titulus in frontispicio positus ostendere uidetur, cum Sixti Papæ & Martyris esse dicat. Sed tituli illius literæ non eandem uetustatem ostendunt, quam hæ quæ sunt in progressu operum, demonstrant. Ex qua causa una, quis eorum Pontificum, qui Sixti nomen assumpserunt, librorum horum autor fuerit, inuestigãdi assumpsi occasionem. Non enim dicendum est illos composuisse Sixtum primum Papam & Martyrem, ut aliqui perperam existimant, nec Sixtum secundum, qui etiam martyr fuit. Constat enim Sixtum hunc operum horum autorem non fuisse martyrem. Nam ipse in Libro de Diuitijs, fatetur omnibus pene hominibus Christianis existentibus, & ipsis regibus ac potestatibus Christi iugo colla subdẽtibus tẽpora sua pacifica esse atq; tranquilla, & ab omni persecutionum infestatione secura. Et ipse in libro de Castitate mentionem facit hæresis Iouiniani, contra quam & Diuus Hieronymus iam scripserat. Vnde satis liquet Diui Hieronymi ferme temporibus Sixtum hunc sedisse. Quare Sixtum tertium Papam horum librorum autorem affirmamus esse, qui natione Romanus fuit, & Valentiniani Imperatoris temporibus sedit. Successit Cælestino primo, & eidem Sixto Leo primus. Hic est ille Sixtus, qui Beatæ Mariæ Virginis Basilicam, quæ a ueteribus Liberij dicebatur, iuxta Lyuiæ macellum ædificauit. Quæ postea

ad Præ-

ad præſepe dicta eſt, ac tandem Sancta Maria Maior nuncupata, quod etiam titulus, qui in ipſius Baſilicæ frontiſpicio eſt, manifeſtat: Cuius reliquum uitæ progreßum apud Platinam inuenies.. Ex quibus nec Sixtum Primum, quamuis Romanum qui ſub Adriano, nec Sixtum Secundum Athenienſem qui ſub Decio & Valerio martyrium paßi ſunt, compoſuiße conſtabit.

SANCTI SIXTI TERTII PONTIFICIS MAXIMI,

LIBER DE DIVITIIS.

MIRARER quorundam hominum mentes ita terrenę cupiditatis amore captas atq; possessas, vt mundanas opes obesse nemini censeant, nisi hoc humani esse generis vitiũ recordarer, vt id cæteris melius iudicet esse, quod diligit: & hoc summum bonum penitus mente definiat, a cuius dilectu atque complexu in toto amoueri non valeat. Habet etiam hoc conditio generis humani, vt cum aliquo vitio fuerit capta, hoc apud alios pro magno tueatur bono, quamuis illud propriæ conscientiæ iudicio malum esse nõ nesciat. Tanta enim vis est peruersi animi, & mali amore deprauati, vt nec proprio, nec extraneo iudicio acquiescat, & contra omnium, suamq; etiam venire conscientiam malit, quam id impugnare, quod ingẽti ardore dilexerit. Tria enim sunt, quæ

nimio feruntur impetu, & ita cupiditatis ignibus accęduntur, vt restingui, sopiriq; vix possint, gula scilicet, & auaritia, & libido. Ex quibus quisque, vel vni fuerit mancipatus, tanquam de mente lucis, ac vitæ præceps instabili volutatione in mortem fertur, ac tenebras, vt vix vllis eruditionum frænis & disciplinarum retinaculis reuocari iam queat. Et quamquam hæc tria tota sint grauia, sunt ita cognata sibi inuicem, atque connexa, vt diuelli, ac separari de sui societate vix possint. Difficillimum enim est gulæ voluptatibus deditum auaritiam vel libidinem vincere, cum vna illi solatium præbeat, altera vero præsidium: tam desolata est enim absq; libidine gula, quam absq; auaritia destituta. Auaritia vero ipsa quodammodo se odisse videbitur, nisi gulæ, libidiniq; deseruiat. Sed & libido penitus stare non poterit, nisi gulæ, quæ per auaritiam constat, foueatur auxilio. Ita, vt diximus, tria hæc sibi alterutrum necessaria sunt: vt diuisa per se se, & sequestrata esse vix possint. Facilius tamen vel libido, vel gula, quam auaritia vincitur: quia illa duo cum saturata fuerint, aliquid habere videntur horroris: hæc vero sicut satiari nescit, ita numquam suis amatoribus perhorrescit. Immo eo amplius ab his diligitur, quo magis augetur, & cum suis amatoribus venerata succrescit. Cupiditas enim ignibus similis est, cuius fomentum mundanarum rerum videtur esse substantia. Adde ignibus pabulũ, in immensum flãma nascetur. Adde auaritiæ quod

suum non est, in maius incendium cupiditatis excrescet. Denique apud multos inuenies gulam, libidinemq; prostratã, auaritiam vero ipsi vix qui vituperant, deuicere. Vnde animaduertendum est, qualiter suos amatores obtineat: quæ etiam eos subiugare sibi nititur, qui illã odisse iam cœperint. Quid ergo mirum est, si impudenter a suis cultoribus defendatur, cuius tanta vis est, vt illis nonnunquam, a quibus execrari cœperit, aliqua ex parte dominetur? Sed dicet aliquis, cum de diuitijs loquẽdi exordium sumpseris, quid te ad auaritiam contulisti, quasi aliud sit auarum esse, aliud habere velle diuitias. Tam enim quis propter auaritiam diuitias quærit, quam propter diuitias auaritiam possidet. Si tamen auarus possidet, & non potius possidetur: et tamdiu diuitię subsistere possunt, quamdiu a matre, vt ita dixerim, sua auaritia fuerint custoditæ. Auarus enim ille non est, qui ex his, quæ habet, indigentibus largius prærogat. Et qui sua largius prærogare iam cœperit, nihil incipiet habere superfluum; et qui superfluum nihil habuerit, nec diues esse iam poterit. Quia diues ex superflua possidendi nimietate censetur. Itaque vt quisq; auarus esse desinit, esse cessat & diues. Sed ille, inquies, auarus est, qui aliena diripit, non qui priuata custodit. Quanti sunt autẽ, qui ita habeant sua, vt nõ ante concupierint aliena? Quisquis enim ex paupere diues efficitur, sine alieni concupiscentia hoc esse difficile potest. Satis vanum est, si eum

ãte rei poſſeſsionem auarum iudicas,cum concupiſcit; & auaritia alienum putas, cum poſsidere iam cœperit. Aut ſi fornicationem exercere cupientem, ante quam eam exerceat, concupiſcentem reputes,& a concupiſcẽtia alienum credas,ſi exercere iam cœperit. Nã ſi quod ante rem eſt, crimen eſt,vide quid eſſe poſsit in crimine.Neſcio quomodo eius rei factum defendas, cuius nec cogitationem excuſabilem probes.Vel qua ratione illius fructus innoxius ſit, cuius venere flores ex crimine? Sed hæc argumenta fortia non videbuntur,niſi diuina auctoritate firmentur. Audi ergo quid de hac re beatus Apoſtolus cenſeat; vel quid auarum

1. *Tim.*6 eſſe deffiniat: Qui volunt,inquit,diuites fieri,incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli,& deſideria multa,& inutilia, & nociua, quæ demergunt homines in interitum, & perditionẽ. Radix enim omnium malorum eſt auaritia, in quibus voluntatem,niſi fallor,diuitiarum auaritiam determinauit, quæ voluntas tam apud illos, qui nondum diuites ſunt, & fieri optant,quam apud eos, qui iam ſunt, &in eiſdem perſeuerare cupiunt,eſſe credenda eſt. Nam ſi in illis tantum voluntatem diuitiarum eſſe contenderis, qui ex pauperibus effici diuites optant, interrogo te, ſi illi, qui iam ſunt, volunt eſſe quod ſunt, aut iam nolle cœperunt, ſi volunt: Eſt ergo & in illis diuitiarum voluntas, quæ a cupiditate deſcendit; & ipſi quoque Apoſtolicæ ſententiæ ſubiacebunt: Aut ſi nolunt, quæ illos neceſsitas

vrget, esse quod nolunt? vel quomodo sunt, si non volunt esse? Et si pro certo esse diuites nolunt, cur non dant operam, vt desinant esse, quod nolunt? Si enim vere nolunt habere diuitias, cur non eas aut abijciunt, aut erogāt, aut quolibet genere eis carere nituntur? Vel si quis auferre voluerit, cur prohibēt, cur resistunt, cur etiam sæcularium iudiciorum au-ctoritate defendunt, cum si vere eas habere nollent, gratulari deberent, si quis eos a re non voluntaria liberaret? Summum enim beneficium est eo carere, quod inuitus possideas. Si quis in corpore suo alicuius languoris vitio membrum putridum habeat, puto quod gratanter, si amputetur, accipiat, nec succēseat medico, si eam partem aut vrat, aut dissecet, quæ & ipsa nihil prosit, & sanis membris afferat sua vicinitate languorem. Ita & qui diuitias habere nolunt, gratias agere debent sibi eas auferentibus, nec irasci, aut si irascuntur, & auferri sibi nolūt, promptum est voluntatis inditium, quod iracundia defendente firmatur. Hoc enim abnuit perdere quisque, quod diligit. Nouam rem & satis incredibilem audio, nolle quosdam diuites esse, & tamen esse, cum multo facilius sit pauperem voluntariū quam inuitum diuitem reperiri. Sed forte di-cturus es, Aliud est velle fieri, aliud velle esse. Inter velle fieri, & velle esse, quid distat? credo, quod ille, qui vult fieri, nondum est: ille autem, qui vult esse, iam est. Quid ergo intelligendū est, illum culpabilem esse qui fieri vult, & alienū a culpa, quem iam esse constiterit, si in sola cupiditate non etiam in re

ipſa crimen eſt? Feſtinandum ergo eſt his, qui eſſe diuites cupiunt, citius eſſe qnod cupiunt: quia iuxta hanc definitionem tanto tempore noxæ ſubiacebunt, quanto nō fuerint, quod fieri cupiunt. At vbi eſſe cœperint, incipiunt iam nolle eſſe fieri, ſed velle eſſe. Et cum iam non velle fieri, ſed eſſe cœperint, ab illa ſententia exuuntur; qua ſecundum quoſdam tandiu rei habentur, qui fieri diuites volunt, quamdiu non fuerint. Et ſi huic determinationi conſenſus accomodabitur, cunctis, qui aliena diripiunt, vt iam ſuperius memini, properandum eſt, vt ad diuitiarum ſummam perueniant. Sciant ſe tum demum culpabiles fore, cum non fecerint, quod fieri volunt. Hæc apud homines (ſi forte) valent, quibus creberrime verborum affluentia, & argumentorum coloribus exornata fallacia, dialectico lenocinante ſermone pro veritate ſubijcitur, & perſuadetur illius rei innoxiam eſſe poſſeſſionem, cuius eſt voluntas in crimine, non apud Deum, vbi non vlla tortuoſæ diſputationis aſtutia, ſed pura valet ſimplicitas veritatis, & diuinæ determinationis ſententia ſua auctoritate dominabitur. Per quam ſi etiam illi puniendi ſunt, in quibus ſola peccandi voluntas fuerit, multo magis hi, qui quod in voluntate mali habuerunt, opere etiam conſumauerint. Ergo diuitiæ malę ſunt, inquies. Primum intellige quid ſint diuitiæ, & tunc earum qualitatem callidus diſpenſator exequere. Tria enim iſta ſunt, in quæ humanum genus diuiditur, Diuitiæ, paupertas, ſufficientia. Omnis nanque homo, aut diues,

diues, aut pauper, aut sufficiens sibi esse censendus est. Diuitiæ sunt, quantum sensus mei intelligere tenuitas potest, plus habere, quam necesse est. Paupertas, sufficientiam non habere. Sufficientia autem est, quæ medium inter vtraque temperantiæ possidet locum, non plusquam necesse est, possidere. Sed ne hanc definitionem meam putes, & humani sensus spernendam censeas esse sententiam, audi sanctum Spiritum in persona Sapientiæ dicentem: Diuitias autem & paupertatem ne dederis mihi, constitue autem mihi quæ necessaria sunt sufficienter. Et animaduerte nos superiorem determinationem, non ex propriæ præsumptionis iudicio, sed ex diuini spiritus auctoritate traxisse. Et qui neque diues, neque pauper esse cupiebat, sed sufficienter sibi constitui necessaria postulabat, satis lucide manifesteq; monstrauit, quod quidquid sufficientiæ vel debetur, uel augetur, partim ad diuitias, partim ad pauperiem deputandum. Quod si ita est, quid tibi videtur bonum esse, amplius habere, quam sufficit? quam sufficit dico, non auaritiæ, sed naturæ. auaritiæ enim nunquam sufficere aliquid potest, etiam si totum mundum, vt est luxuriosa, possideat. Eo enim magis augetur cupiditas, quo materia eius cōtagiosa densatur. Credo te aut legisse, aut legentes fortassis audisse. Quod autem abundantius est, a malo est. Quod si non legisti, aut ad aliam, si legisti, pertinere causam arbitraris, ex hoc certe diuitiarum qualitatē pensa, quod eas

Prouerb 30.

Matth. 5

vir ſanctus & ſapiens ita reſpuat, vt precibus etiam ſibi poſtulet denegari. Conſidera enim quale bonum ſit, quod prudens ſibi non dari popoſcerit; ſed nec paupertatem, inquies, habere voluit, qui & ipſam a ſe efflagitat ſummoueri. Vnde & me, quem iuxta eius viuere ſapiētiam perſuades, non minus a paupertatis inopia, quam a diuitiarum debes concupiſcentia reuocare, & ad hoc tantū cōſtringere, quod eum dari ſibi poſtulaſſe ſignificas, cuius mihi prudentiæ proponis exemplum, plane ab illorum comparatione, qui diuitiarum affluentiam diligunt, & ſuperflua habere non metuunt. Cum multos fratrum ſuorum egere conſpiciant, laudandus eſt ille, qui ſuperflua indigentibus erogauerit, et ſecundum veteris teſtamenti doctrinam ſufficientiæ fuerit quantitate contentus: ſed ille maiore laude dignus eſt, qui non tantum teſtamenti veteris, ſed & noui voluerit implere mandata: præſertim cum hoc dominus, & Saluator noſter ſuo tam verbo, quam exēplo docuerit: verbo, quod dixit,
Lucæ 14. Omnis, qui non renuntiat omnibus, quæ poſsidet, non poteſt eſſe meus diſcipulus. Exemplo autem: quod eum ſecundum aſſumpti hominis formam
Matth. 8 tam pauperem fuiſſe legimus, vt nec vbi caput declinaret, proprium poſsideret. De quo & beatus
2. *Cor.* 8. Apoſtolus teſtatur dicens: Quia pauper factus eſt, cum diues eſſet, vt illius inopia vos locupletaremini. Oſtendere volens tum maxime nos cæleſtibus diuitijs locupletandos fore, cum terrenas opes

Christi spreuerimus exemplo. Vt in nobis illud beati Ioannis in omnibus impleatur: Qui dicit se *1. Ioan.* in Christo manere, debet quomodo ille ambulauit, & ipse ambulare. Omnia autem superius comprehensa diximus, non quo illam substantiam reprehensibilem iudicemus, quæ absq; aliquo quæsita peccato, in bonis operibus erogatur, per quam se habentibus nulla delinquendi necessitas, vel occasio ministratur: sed illam, quæ ex malo conquiritur, aut malorum occasiones sæpe fruentibus subministrat, vel cuius in misericordiæ operibus nullus est fructus, quæ suis tam perniciosa adulatione blanditur, vt in terrenis opibus esse diuites malint, quam cælestis hereditatis locupletatione gaudere. Quantæ enim arrogantiæ, quantæq; superbiæ sit, quæso diligenter aduertas, illic nos ditari velle, vbi Christum pauperem fuisse cognoscimus; & aliquam nobis potestatem dominationis assumere, vbi ille formā susceperit seruitutis, sicut scriptum est: Hoc enim sentite in vobis, quod in Christo Ie- *Philip.* su, qui cum in forma Dei esset, non rapinā arbitratus est esse se çqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens. Certe quisq; Christianus dicitur, Christi se esse discipulum profitetur. Qui Christi discipulus est, debet doctoris exempla per omnia sectari, vt in discipuli & habitu, & conuersatione, magistri tam forma, quam doctrina resplēdeat. Quæ Christi forma est in tali diuite? Quæ eius similitudo in eiusmodi locuplete?

Quæ

Quæ comparatio inopiæ cũ affluentia? Quæ communicatio humilitatis cum superbia? Quid simile inter nihil habentem & superflua posſidentem? Taceo iam de ſubſtantia. Videamus ſi vel morum aliqua ſit diuitis ſimilitudo cũ Chriſto, nihil enim ſimile video. Ille elatus, hic abiectus; ille ſuperbus, hic humilis; ille furioſus, hic mitis; ille iracũdus, hic patiens; ille glorioſus, hic inglorius; ille pauperes abhorret, iſte complectitur; ille vituperat, iſte conlaudat. Solent nonnunquam diuites præ nimis ambitioſo ſpiritu, & ſuperbo, quo omnem ſæculi ſibi gloriam concupiſcunt; poteſtates ambire terrenas, & in illo ſedere tribunali, ante quod ſtans Chriſtus auditus eſt. O humanæ ſuperbiæ non ferenda præſumptio. Videas ſeruũ ſedere, vbi dominus ſtetit; & vbi ille iudicatur, hic iudicat. Quid eſt Chriſtiane? Quid eſt Chriſti diſcipule? Non hæc tui eſt forma doctoris. Ille ante tribunal humilis ſtetit, tu in tribunali ſuperba elatione ſubnixus ſuper ſtãtes ſedes iudicaturus. Tu interrogas, ille auditus eſt. Tu iudicas, ille arbitrio iudicis ſubiugatus eſt. Tu ſententiam præſumptuoſe eructas; ille innocẽs tamquam reus excepit. Ille regnum ſuum negauit eſſe de hoc mundo, tibi vero mundani regni tam concupiſcibilis gloria eſt, vt eam aut ingenti pecunia compares, aut indigna, aut laborioſa adulationis ſeruitute merceris. Et credis te a Deo conſequi, quod aut pecunia iniquitate quæſita comparas, aut indignus mercaris aſſecla frequenti ſalutatione dimittendo

Ioan. 8.
Ioan. 18.

mittendo

mittendo caput in terram, & dominium dicendo, quem irrideas, quoniam & te ille honoris nundinator irridet, & quandoq; te honoratum dici gloriaris, cum ille verus sit honor, non qui pecunia, aut indigno seruitio quæritur, sed qui moribus mancipatur. In conspectu tuo hominis corpus & similis tibi natura aut plumbo cōliditur, aut fustibus frangitur, aut vngulis scinditur, aut ignibus concrematur. Et hæc videre pia sustinent lumina, & spectare Christianus patitur affectus, & non spectare tantū, verumetiam imperioso fastigio carnificis exercere tormenta. Spectantem satis horreo, iam de iubente quid dicam? mecum iudex terrene cōsidera, nescio qua animi duritia ab illa passione immunis & liber es, quam tibi æqualis natura perpetitur, vel quomodo humani corporis dolor humanæ non penetrat mentis affectum. Postmodum cuicunq; Christiano tanta sollicitudo manet, vt nec capere quidem somnum queat, nisi ille pietatis curā adhibeat, qui te iubente diuersarum pęnarum, & multiplici suppliciorū crudelitate laceratus est; & diuini iudicij magnus incutitur metus, si ei non aliquam misericordiā fecerit; & tu nihil metuis quo ille iubente hæc perpessus est? In carcerem nonnunquam trudi etiā innoxios præcipis, quia aut gratiarum, aut iniuriarum pulsaris affectibus, & tūc tibi videris magnus, cum dolor proprius vindicatur, & ingens Christianis cura superuenit, & non mediocris diuinæ indignationis formido, si eum ibidem positum non requirat,

quirat, & tu securissima mente perfrueris, qua illo præcipiente detrusus est. Parum est enumerasse terrores, verbera, carceres, tenebras,& vincula rigida catenarum; tot necesse est sub iudice suppliciorum mortes euenire, quot pœnæ sunt. Et hinc Christianis multiplex ad pietatis officium angor innascitur, dum se vident in cognato corpore ab auibus & feris sepultura quodammodo denegata lacerari,atq; discerpi; & tu postquam ista defensor diuitiarum,& honorum nundinator admiseris; securus sublimibus fultus tapetibus recubas,tanquã triumphalis illa præda ponatur,conuiuas relatione detines, quem qua feritate laniatum, quove genere mortis occisum spectante populo humi proieceris. Et ne quis inter epulas tuas huius relationis horrore terreatur, legibus te dicis esse subiectum, cum paulo ante Euangelij auditorem, aut, vt fama detulerat, disputatorem viuere te Christi lege iactaueris. Quæ hæc,oro te,causa est,vt inter eos,qui eodem Christianitatis vocabulo nuncupantur, & eiusdem religionis sacramento censentur, sit tam magna discretio;vt alij tanta impietatis crudelitate versentur,vt opprimere,spoliare,torquere, interficere postremo non metuant? Alij vero tanto pietatis terreantur affectu, vt his immisericordes esse vereãtur, quos alij sine timore prostrauerint? Quid hoc sit, quod inter eiusdem religionis homines tantam varietatem faciat, diligenti examinatione ponderandum est. Nunquid non omnibus, qui Chri-

Christiani dicuntur, eadem christianitatis lex data est? aut forte duplici & diuersorum præceptorum genere continentur? Vno, quo alios ad misericordiæ, pietatisq; officia sit necesse constringi; altero, quo alij ad impietatis, crudelitatisq; facta dimittantur? Aut tepidior his gehennæ præparatur ignis, quibus perpetrare crudelitatē libet; illis vero calidior, quibus pietatem exercere necesse fit? Vnum corpus nos esse Apostolo dicente cognoscimus. Et si vnum certe sumus, vnitatis opera facere debemus. Non sit in eodem populo tanta varietas. Perscrutemur scripturas: & quid potius tenendum sit, diligenti, ac sollicita mēte pensemus, & alterutrum eligamus; vt, aut misericordes simus; aut, quod horret auditus, si expedit, crudelitatis professione viuamus. Sed cur ad hæc sermonis textus euaserit, lector attende, nisi fallor de diuitibus loquebamur, quos nimia affluentia delibutos ad omnes, quos superius memorauimus, impietatis, & crudelitatis locos voluntas sæua deducit. Vnde nō immerito omnium rerum prouidus Deus in scripturis fere omnibus diuitiarum cupiditatem vituperat, atq; condemnat, quam humani erroris causam nimirū fons scientiæ patefecit. Quasi bonus medicus; qui artis suæ peritia causas valetudinis esse, aut melones, aut pepones, aut ficus, aut mala, aut quæcunq; pomorum genera nouerit; hæc coram ægro, quanta potest animositate, vituperat, & ad eius nititur adducere vituperādo fastidium, sciens illum sanari posse, si

1. Cor. 1
Rom. 1
Ephes.

ſe, ſi in primis occaſiones infirmitatis abiecerit. Ita animarum noſtrarum medicus peritiſsimus, diuitiarum concupiſcentiam, quam peccatorum occaſionem nouerat, vbiq; condemnat: & vult nobis horrere, quod noxium eſt, ſciens a peccatis facilius dimoueri, ſi peccandi nobis cauſa deficiat. Quapro
Pſal. 61. pter in Pſalmis dicit, Nolite ſperare in iniquitate, & rapinam nolite concupiſcere, diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Dicet aliquis: non generaliter hoc loco, ſed ſpecialiter videtur non appetendas præmonuiſſe diuitias, illas ſcilicet, quæ ex rapina, & iniquitate gignuntur. Quæ enim alia præcipue diuitiarum origo eſt, quam iniquitas & rapina? Quod hinc vel maxime probare ſufficio: quod omnes pene, quos ex pauperibus videmus diuites effici, non abſq; iniquitate aliqua: vel rapina fieri poſſe cognoſcimus. De pauperibus, qui efficiuntur, inquies. Nunquid & illi, qui hoc eſſe ex parentum hereditaria ſucceſsione noſcuntur; quos vel originarios diuites conuenit nominari. Illi quidem videri poſſunt non ex iniquitate, ſed ex iuſtiſsima hereditate poſsidere diuitias. Sed ego non tam de diuitiarum poſſeſsione, quam de earum exordio diſputabam, quod abſq; iniuſtitia aliqua difficile arbitror poſſe deſcendere. Vnde noſti, inquies, cuiuſmodi illæ diuitiæ exordium habuerint, quæ quando cœperint, neſcis? Ex præſentibus cognoſco præterita, & ex his, quæ video, etiam quæ non vidi, intelligo. Si me interrogares, ante mille annos

quo

quo modo gignebantur homines, vel iumenta, vel pecora, vel quæcunque multiplex natura animantium: ex coitu vtique respondere. Et si diceres mihi, vnde nosti? præterita ex præsentibus colligo: quia omnem causam cuius nunc originem video, huius etiam quando non videbam, eandem fuisse confido. Ergo diuitiæ iniquitates sunt? non dico, quod ipsæ iniquitates sunt, sed existimo, quod vel maxime ex iniquitate descēdunt. Et si mecum velles non iracundo, sed pacifico animo disputare; & non illam rem, cuius amore iam captus es, animosa contentione defendere: sed, omni prauitatis intentione deposita, placata mente, atq; tranquilla rationem veritatis audire; forte probarem tibi ipsas diuitias iniquum esse tenacitate nimia custodiri. Iustum ergo tibi videtur, vt vnus superfluis exuberet, alius vsibus quotidianis indigeat? Hic nimia soluatur affluentia, ille detabescat inopia? Iste pretiosis, & splendidis, & supra naturalis disciplinæ necessitatem dapibus distendatur; ille nec vilibus saturetur cibis? Hic amplas & innumeras pro vanissimæ præsumptionis instinctu: pretiosis marmoribus ornatas possideat domos; iste nec exigui saltem tugurioli proprietate aut frigus arceat, aut ab æstu refugiat? Ille infinitas possessiones, & immensa terrarum spatia obtineat, iste nec ad sedendum quidem angusti cespitis propria possessione lætetur? Ille auro, ille argento, ille lapidibus pretiosis & omnium rerum vbertate ditetur, iste fame,

siti,

siti, nuditate, & rerum omnium egestate consumetur? Adde, vnde maior huiusmodi iniquitatis possit esse suspitio; quam quod malos potissimum exuberare opibus cernimus, bonos vero paupertatis inopia laborare? quid ergo? dicis, a Deo diuitiæ non sunt? quæcunq; iustam defensionem obtinere potuerint, a Deo sunt: Quæ autem iniustitiæ alicuius causam receperint, a Deo non sunt; quia ab omni iniquitatis suspitione esse debet alienũ, quidquid Deo auctore confertur. Ante ergo probandum est, nullam in diuitijs esse iniustitiam, & tunc demum a Deo venire credendæ sunt. Certe Deum ęquum, iustumq; confitemur, immo fontem totius æquitatis atq; iustitiæ. Quæro primũ: quæ iustitiæ ratio, quæ æquitatis causa concedat, vt alius resoluatur abundantia, alius constringatur inopia. Et si Dei iudicio alios diuites, alios vero pauperes esse cognoscimus, quomodo videmus nonnunquam recipere contraria, & sæpissime varia diuersitate mutari? Quantos enim ex diuitibus pauperes nouimus, quantos iterum ex pauperibus diuites intuemur? Cum si Dei iudicio hæc primo fuissent, nulla potuissent in diuersum cõtrarietate mutari. Oro itaq; te, vt omni animositatis contentione summota, & eius rei quam diligis defensione sequestrata atque seposita, quæ dico pura & syncera mente consideres, & verborum meorum vim, non vt tuæ partis defensor, sed vt indagator veritatis examines. Certe, si inæqualitatẽ Deus in omnibus esse sanxisset,

in cunctos eam creaturarum suarum distributionem fecisset; nec permisisset, vt essent in maioribus pares, quos in minoribus dispares esse voluisset. Et neq; cæli, neq; terræ, nec cuiuslibet elementi æqualiter beneficia caperet, quos inæquales esse per omnia oporteret. Considera ergo quo more illa humano generi elementa deseruiant, quæ non hominum iudicio, sed Dei arbitrio dispensantur, & vel ex pluribus pauca intellige, vel ex maioribus minora cognosce. Vide, si aeris huius beneficio plus diues quam pauper vtitur, si solis calorem amplius minusue persentit, vel quando terris pluuia datur: si maiores guttæ super agrum diuitis, quam super agrum pauperis defluunt: si lunæ, vel stellarum micantia lumina diuitibus magis, quam pauperibus ministrantur. Vides ne ergo illa omnia, quæ in nostra potestate non sunt, sed Dei dispensatione consequimur, nos æqualiter habere cum cæteris. Et ea tantum, quæ pro arbitraria libertate commissa ad iustitiæ probationem in nostram ditionem redacta sunt, iniuste nimis, & inæqualiter possidere? Sed vt de istis taceam, ad ipsa mysteriorum sacramenta veniamus, & cõsideremus, si vel illic erga humani generis conditionẽ aliqua possit inæqualitas reperiri. Videamus si alia lex diuitibus, alia est lata pauperibus: si alio illi, alio isti baptismate renascuntur, si non eandem peccatorum veniã, santificationemq; iustitiæ consequuntur, si non vno omnes spiritu munerantur, si non eiusdem altaris communione

vescuntur, & unius haustus sanctificatione potantur. Quod si tam in carnalibus, quam in spiritualibus dispensatoris Dei erga humanũ genus æqualissima indulgentia inuenitur, iam clarescere incipit inæqualitatem illam, quæ in parte diuitiarum est, non diuinæ gratiositati, sed humanæ iniquitati esse reputãdam. Cur enim in minoribus dissimiles vellet, quos in maioribus fecit esse consimiles? aut forte dignus non est, vt terrena tecum æqualiter capiat, qui cælestia sine distinctione consequitur? Puto enim Spiritum sanctum terrenis omnibus tam honoribus, quam opibus præferendum: & credis eum indignum esse tecũ possidere quod minus est, qui dignus extitit habere quod maius est? Illud etiam a te quæro, quisquis diuitias a Deo dari putas, vt respondeas mihi, quibus eum dare existimes, bonis ne, an malis: si bonis, cur mali habent? si malis, cur boni possident? si & bonis & malis, cur plerique & boni & mali non habent? Quod si dixeris, diuitias à Deo conferri bonis, a diabolo autem malis; primum quæram, cur non omnes boni Dei munere gaudeant? Deinde adijciam, non magnum esse, si hoc videatur bonis conferre Deus, quod malis potest diabolus exhibere. Ergo nunquã, inquies, cuiquam Deus inuenitur contulisse diuitias? Non numquam sane, nec semper, nec omnibus forte, nec ab initio. Primum, nisi fallor, Abraham a Deo diuitem factum legimus. Si nullus ante Abraham diues, qui primus a Deo diues effectus est, diuitiarum

Genes. 13

exor-

exordium a Deo venisse non dubium est. Quid si non pauci fuere diuites, sed etiam plurimi; nam & reges & potentes ante eum scriptura fuisse commemorat; non ergo initiũ diuitiarum a Deo, quando non is primus diues, quem primum a Deo diuitem factum esse cognoscimus. Dicis itaq; mihi, quid refert vtrum primus, an nouissimus, tantum a Deo fuisse clarescat? Sane refert: quia illud verum bonum definiendum est, quod a Deo principium sumpserit. illud vero potest non ita videri bonum, cuius exordium non Dei dignatione, sed humana præsumptione censetur, quamuis aliquibus facientibus causis post corroboratam iam vsurpationem, a Deo quibusdam præstitum esse videatur. Vt Rex Israel, quem non tam Dei voluntate, quam populi prauitate legimus ordinatũ. Quamuis postea etiam Dei voluntas accesserit, dum humanæ fragilitatis iniquitatem clementi mauult lenitate corrigere, quam iusta seueritate punire: vt sacrificia, quę in terra Aegypti filij Israel idolis offerre consueuerant, & Deo iubentur postmodum immolare. Non, quod Deus animalium aut cruore delectetur, aut carnibus. Qui alibi dicit: Nunquid mãducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Sed, vt paulatim infirmum populũ, & varijs iniquitatum operibus deprauatum, disciplinarum suarum institutione formaret, noluit eos vsitatam consuetudinem, & longi temporis serie roboratã penitus deponere; sed in bonum interim commu-

Genes. 6. *Genes. 10* *1. Reg. 8.* *1. Reg. 9.* *1. Reg. 10* *Exod. 12* *Exod. 25* *Leuit. 1.* *Psal. 49*

tare, quandoq; dicturus, quo mihi oues holocausti tui? Non enim ad hoc te feci, vt laborares in thure, vel mercareris mihi argento incensum, nec adipes sacrificiorum tuorum concupiui: cum iam possent robustiores capere, quod adhuc infirmiores audire non poterant. Simili modo, & diuitias Abrahæ intelligendum puto præstitisse Deum famulo suo, quem solum fidelem in vniuerso mundo repererat, quod iam vsurpauerat humana præsumptio, & summum bonum esse credebat: vt vel sic ab idolis ad Deum animos sensusq; conuerterent, quem videbant cultori suo, quod illi optimum iudicabant tam cito, quam facile contulisse. Taceo, quod illo in tempore omnia figuraliter gerebantur, dicente Apostolo: Hæc enim in figura nostri contingebant
1.Cor.10 illis. Neque enim idcirco, nunc cuiquam nostrum, aut per soporem coniux de lateris costa, Deo rursus fabricatore, formanda est; aut, præter vxorem, etiam concubina adhibenda; aut quatuor coniuges pariter possidendæ: quia, aut lateris Adæ costa in mulierem versa est, in qua Christi præfigurabatur Ecclesia, a sopore passionis eius vulnerati lateris
Genes.21 cruore formata: aut, quia Abraham, præter vxorẽ, concubinam habuit, in quibus duorum testamen-
Galat. 4. torum figuram fuisse Apostolo dicente cognosci-
Genes.29 mus; aut, quia Iacob quatuor vno in tempore con-
Genes.30 iuges habuisse perhibetur, in quibus vel quadriformis euangelij intelligenda doctrina est, cuius fœcunditatis casta lasciuia per duodecim noui testa-

menti Patriarchas ſpiritalis ſobolis multitudo innumera pullulauit: vel quatuor populorum, ideſt Iudæorum, & Gentilium, Samaritanorum, & Saduceorum, Chriſto per fidem copulatorum, præfigurabatur ſpiritale connubium. Si enim hæc, superueniente eius rei, cuius figuram gerebant, veritate ceſſarunt, ea iam exercenda non ſunt: quamuis aliquãdo fuiſſe noſcebantur, cur nõ & diuitijs Abrahæ aliquid myſticum fuiſſe credamus, ut alicuius poſt futuræ rei imaginem fuerit neceſſe ceſſare? Deniq; quid de eo Scriptura teſtatur? aduerte, quid dixerit illi Deus: Exi de terra tua, & de cognatione Geneſ. 12
tua, & de domo patris tui, & vade in terram, quam tibi dixero. Et poſt eadem Scriptura refert, quod Geneſ. 13
diues effectus eſt. Ergo per Deum diues factus eſt, qui propter Deum pauper extiterat. pauper enim extiterat, & parentes & patriam relinquens; quod hac ratione factum eſſe, cui niſi iſta legere nolenti, ſit dubiũ? vt oſtenderetur eum in futuro per Deum cęleſtes diuitias conſequi poſſe, qui propter ipſum in præſenti ſua cuncta ſpernendo pauper eſſe voluiſſet? quod de Abraham diximus, hoc de cæteris ſentiendum eſt. nam ſi volueris me ad Dauid, & ad Salomonis, vel cæterorum, quos illo in tempore fuiſſe legimus, exempla prouocare, & ego te ad reliquam eorum formam prouocabo, quæ tibi nunc ob alterius temporis, & noui teſtamenti neceſsitatem, iam per omnia ſectari non conuenit, nec in diuitiarum cauſa forte conueniet. Nam ſi idcirco

 expe-

Genes. 13 expetendas credis esse diuitias, quia sanctum Abra
1. Para- ham, & Dauid, & Salomonem, diuitem fuisse
lip. 29. scriptura intimāte cognoscimus: multa alia de his
3. Reg. 10 eadē scriptura testatur. Dicit enim illos carnaliter circuncisos, sabbati otiosam habuisse custodiam, neomenias & scenopegias, & cæteras legis cerimonias obseruasse; refert insuper eos plures vxores, & innumeras concubinas, vt de Salomone legimus, habuisse: ergo & tibi hæc omnia eorum ritu exercenda sunt, si illorum exemplo diuitiæ appetendæ. Aut, si hæc tunc temporis aliqua credis mysteriorum ratione præfigurata, & tamdiu exerceri debuisse, quamdiu eius rei, quæ mystice præfigurabatur, veritas nondum aduenerat, cur non & de diuitijs similiter intelligas, maxime cum scias omnia pene, quæ apud veteres gesta sunt, imaginarie cucurrisse? Deinde, quale est, vt qui Christi iubetur viuere exēplo, sancti Abrahę, & Dauid, & cæterorum magis vitam formamq; sectetur? Interrogo te, cuius morte reparatus es, cuius cruore, cuius pasſione liberatus es? Quis pro salute tua indignisſima conuitiorum audiuit opprobria? quis infirmitates tuas suscepit, vel ęgritudinum tuarum causas, & insanabilia vulnera abstulit? quo ægrotus, & iam morti obnoxius, vsus es medico? cuius caput, pro peccatorum tuorum sentibus, spinea est compunctum corona? cuius sputaminibus dedecorata facies? cuius maxillæ palmis sunt a Iudæis verberatæ? quis, ne tu in perpetuo flagellareris, flagella su-

la ſuſtinuit? quis felle & aceto potatus eſt? quis patibulo ſuſpenſus? quis maledictum crucis pro tua maledicta & abominabili vita ſuſtinuit? cuius vulnere tua curata ſunt vulnera? quis te ad vitam redu xit a morte? quis de inferis reuocauit ad cælos? Non Patriarcha, non Propheta, nō alter quicunq; ſanctorum, ſed Ieſus Chriſtus dominus. Ipſe enim ſpes noſtra, ipſe ſalus, ipſe redemptio, ipſe nobis imitandus, ipſe ſequendus, ipſi debemus omne, quod viuimus, cuius conſtat eſſe quod ſumus. nam ſatis iniquum eſt, nos eius perſona ſpreta atq; contempta, qui hæc omnia pro noſtra ſalute tolerauit, eos magis imitari velle, qui pro nobis nihil tale perpeſsi ſunt, quamuis ſuo tempore Deo placuiſſe noſcantur. Dicit beatus Apoſtolus Petrus: quia *1.Pet.2*
Chriſtus paſſus eſt pro vobis relinquens exēplum, vt ſequamini veſtigia eius. Eius ſcilicet, non cuiuſcunq; alterius, qui cum, aſſumptis tribus diſcipulis ſecum, aſcendiſſet in montem; ac Moyſes, & Elias, in quibus legis & prophetarum figura monſtrata eſt, illic ſubito apparuiſſent, vox apoſtolis e cælo patris intonuit: Hic eſt filius meus dilectus, *Matt.1*
hunc audite. Hoc eſt, nolite priora meminiſſe, & *Luc.9.*
antiqua nolite cogitare. Ecce noua, quæ ante futu- *Mar 9.*
ra promiſeram, nūc exhibui. Non, inquit, Moyſem iam, nec Eliam, a quibus Iudaicarum cerimoniarū cuſtodia prædicabatur, quæ erant Chriſti tempore ceſſaturæ, ſed illum, quem venturum, & magis audiendum lex & prophetæ promiſerant, qui venit

non legem soluere, sed adimplere. adimplet enim legem, cum eam ueram ostendit. Veram enim ostendit, quando per se cessare facit illa, quæ cessatura prædixerat: & de antiqua lege legem produxit nouam, & nouum testamentum promulgauit ex uetere: ut magis ac magis legis & prophetarũ
Esa.2 prædicta suppleret, quibus continebatur: De Sion
Mich.4 procedet lex, & uerbum domini ab Hierusalẽ. Et alibi: Donabo eis testamentũ nouum: non secundum testamentũ quod disposui patribus eorũ. In quibus omnibus aduertendum est, nos iã non antiquorũ imitatores oportere esse, sed Christi; nec tã ueteris testamenti præcepta seruare debere, quam noui. In quo ergo nobis Christus imitandus est? in paupertate (nisi fallor) non in diuitiis; in humilitate, non in gloria sæculi; non concupiscendo, sed contemnẽdo? Et quæ noui testamẽti præcepta obseruanda sunt? In primis illa, quibus per diuitiarũ contemptum peccatorum aufertur occasio. Vnde Dominũ, eũ sequi cupiẽtibus, & suo discipulatui se offerentibus, nihil prius præcepisse inuenies, quã diuitiarũ mundiq; contemptũ, sicut ibi offerẽti se ut sequeretur, qualiter sequi deberet ostẽdit, dicẽs:
Matth.8 Vulpes foueas hãbẽt, & uolucres cæli nidos, filius
Luc.9 autẽ hominis nõ habet ubi caput reclinet. Hoc est dicere; Vide si talis potes esse discipulus, ut talẽ sequaris magistrum: pauperẽ enim pauper celerius sequitur, nam diues præsidente fastidio dedignatur. Cesset nũc falsa allegoria, ubi ueritas astruitur,

&ubi

& ubi lectoris non fauor quæritur, sed profectus; nec scribentis ingeniũ promitur, sed rei integritas prædicatur. Item alibi: Vade, uende omnia quæ ha- *Matt.19*
bes, & da pauperibus, & habebis thesaurũ in cælis, & ueni sequere me. Vides, & huic nõ prius ad perfectionis gradũ sequendi licentiam datã, quam sua omnia distraxisset, & pauperibus erogasset. Sed peccata, inquies, iubetur ut uendat; & ubi tam stultum, nisi forte qui ita intelligit, reperiet emptorẽ? Nescio quis pretio cõparet, quod etiã gratuito molestũ est possidere. Sed Diabolus, ais, emptor est. Quæro, quod pretiũ ab illo uẽditor accipiet, uel q̃bus quod a Diabolo acceperit, pauperibus erogabit? Sed de populo Iudæorũ dictũ est, cuius figurã adolescens ille portabat. Nunquid solus Iudæorũ populus diues, aut illi soli regni cælestis gloria patet? In legalibus, inquies, præceptis diues erat, ergo legis mãdata pręcipitur distrahere, & hic emptorẽ quæro, uel quomodo dato pretio tradere iubetur, q̃d gratis acceperat? Sic tractãt, sic argumentantur, sic disputãt, qui incubare diuitiis malunt, quã Christi mandata seruare, & qui pecunias magis, quã regni gloriã diligunt. Item alibi idem dñs: Nisi quis *Luc.14*
renuntiauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Quid & hic dicturus es? peccatis credo renuntiare præceptũ, non rebus; & põt quis ante Christi discipulatum omnibus se exuere peccatis? aut si potest, quid illi amplius iam Christi magisterio conferendum est? uel in quo eius

doctri-

doctrina egebit, qui iam per se iustus effectus est? sed illud quæro, si peccata posſidentur aut posſident; si posſidentur, de illis dictum uideri poterit:
Luc. 14. Omnis qui non renuntiauerit omnibus, quę posſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus; ſi uero posſident, nulla ratio permittit, ut de posſidentibus intelligatur, quod de poſſeſſione ſit dictum. Sed ut euidentius clareſcat peccata magis posſidere, quam posſideri, ipſum dominum auſculta, dicen-
Ioan. 8 tem: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati; ſeruus (ut reor) non posſidet, ſed poſsidetur. Quod ſi ita eſt, uelitis nolitis diuites de mundanis rebus hoc intelligi neceſſe eſt, ſed cũ perſpicua ratione conſtiterit hæc non de peccatis, ſed de rerũ dici ſubſtantia, ad aliam ſe conferre ſolent intelligentiam, dicentes: hæc quidem de terrenis facultatibus intelligenda ſunt, non ſemper tamen, nec omnibus, ſed certis perſonis, certisq; temporibus imperata. idem Apoſtolis præcipit, quibus ſequi dominum erat per diuerſa neceſsitas, & illo in tem pore, quo primum Chriſtianæ religionis exordia pullulabant, & ita credentes perſecutionum crebrior procella uaſtabat, ut in ſuis ſubſiſtere finibus, ſuaq; posſidere non poſſent. Quapropter neceſſe erat perſecutionum impetum declinantibus ſua cuncta diſtrahere, ne ea fugiendi neceſsitate penitus perderent. Nunc autem propitio domino omnibus pene hominibus Chriſtianis, ipſis etiam regibus & poteſtatibus Chriſti iugo colla ſubdentibus

tibus tempora esse pacifica, atq; tranquilla, & ab omni persecutionum infestatione secura, non necesse esse quempiam sua uel erogare, uel uendere, cum hoc non tam religionis ratio, quam necessitas persecutionis exegerit. O auaritiæ ingenium, non deest illi quod respondeat, ut quod diligit, nõ amittat; sed quod hæc non ita sint, clara & manifesta ratione constabit. Vt autem ad illud primum respondeam, quod intelligere uolunt, solis Apostolis dictum sua cuncta distrahere, quando adolescens ille accesit, qui dominum consuluit, quibus bonitatis meritis posset uitæ æternæ pręmium promereri: Quæro, si iam impletus erat numerus Apostolorum, quando ista dicuntur, puto quia iam. Cur ergo & illi dicitur: Si uis perfectus esse, *Matt.* 19
uade, uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & ueni, sequere me. Si hoc tantum Apostolos erat necesse perficere: Aut certe illi qui in Actibus Apostolorum sua cun- *Act.* 4
cta uendebant, & alii uenditorum pretia ante eo- *Act.* 5
rum ponebant pedes, alii se ipsos pauperibus erogabant, cur hoc facere uoluerunt, si solis Apostolis facienda cognouerant? Aut si per ignorantiam generaliter dictum putabant, quod specialiter fuerat imperatum, tam eorum imperitia erudiri Apostolica scientia debuisset, quam imperitiæ factum auctoritate cohiberi per posteros. Quid quod non solum prohibitum non est, sed etiam ad posteritatis imitationem cum quadam prædicationis

laude

laude conscriptum? Quod si aliis faciendum non esset, tam arceri primũ debuisset, quam nullius scripturæ memoria ad æmulandum posteris reseruari.

Act.5 Cur Ananias & Sapphira ob subtractam pecuniæ partẽ morte mulctati sunt, si, ne hoc ipsum quidem quod obtulerant, offerre debuissent? Non enim debuerãt, si solis Apostolis facienda esse cognouerãt: Quia mentiti sunt, inquies. Quid enim & Apostolus de re superflua uoluit esse sollicitus, uel quid tã graui supplicio eius fallaciam condemnauit? Tam enim contemni debuit mendaciũ rei non necessariæ, quam nec ueritas exigi. Præstat enim nõ perficere, quod nec inchoare debueras. Et si solis Apostolis hoc erat necesse seruare, cur & ipsi postmodũ alios suo uiuere exhortantur exemplo, & tã diuitiarum, quam totius mundi contemptũ in omnibus pene epistolis suis prædicãt? sicut beatũ Paulũ

1.Cor.4 ad Corinthios scripsisse legimus: Imitatores mei

1.Cor.7 estote, sicut & ego Christi. & iterũ: Volo oẽs homines esse sicut me ipsũ. Quod frustra faciẽt, si id facere omnino, nec poterãt, nec debebant, Nõ enim debebant, si hoc tantũ erat Apostolis imperatũ. Et

1.Cor.7 cũ dicit: Volo uos sine sollicitudine esse: puto illũ diuitiarum adnuntiasse contẽptum, quas quisquis habuerit, absq; ingenti sollicitudine esse non pote

1.Cor.7 rit. Deniq; sic sequitur: Qui sine uxore est, cogitat quæ domini sunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum uxore est, cogitat quę sunt huius mundi, quomodo placeat uxori: Vide quam te a mundi

solli-

ſollicitudine alienum eſſe optauerit, de quo te nec cogitare quidem uoluit. Hoc & Philippenſibus teſtat, & dicit: Nihil ſolliciti ſitis, ſed in omni oratione & obſecratione cũ gratiarũ actione petitiones ueſtrę innoteſcãt apud Deũ. Interrogo conſcientiã diuitũ, ſi nihil de diuitiis ſuis curãt, ſi nihil inde ſolliciti ſunt, ſi nunq̃ earũ cauſa a pſallẽdi, orãdi, legẽdi, uel cuiuslibet diuini operis retrahuntur officiis. Si cauſarũ, uel litiũ inquietudini uacant, Si contra dñi uel Apoſtoli eius interdictũ ſęcularia nunquã iudicia adire coguntur. Si nulla illis mancipiorũ uel finiũ, uel cuiuſcunq; cauſæ calumniæ ſuſcitãtur, per quas & a dominico opere retrahãtur, & diuinæ legis trãſgredi mãdata neceſſe ſit. Quapropter & B. Ioãnes Apoſtolus dicit: Nolite diligere mũdũ, neq; ea quæ in mũdo ſunt; ſi quis dilexerit mũdũ, nõ eſt charitas in illo. Quia oẽ quod in mũdo eſt, cõcupiſcẽtia carnis & oculorũ eſt, & ambitio ſęculi; & mũdus trãſibit, & concupiſcentia eius: Qui aũt fecerit uoluntatẽ Dei, manet in æternũ, ſicut & Deus manet in æternũ. Oro te, ut horũ dictorum uim ſolerti animo & mẽte ppẽdas. Nolite, inquit, diligere mũdũ, neq; ea quę in mũdo ſunt. Quomodo nõ diligit, quod magna cũ auiditate poſsidetur? Nemo enim quod nõ diligit, tãta cupiditate tenet, aut q̃rit. Si qs autẽ dilexerit mundũ, nõ eſt charitas patris in illo. Quid ãplius dicere potuit, quã nõ eſſe amorẽ Dei, in quibus amor ſit ſæculi? Ergo, inquies, diuitiæ a Deo nõ ſunt. Quis igit aurũ? quis fecit argentũ? qs

Philip. 4

1. Ioan.

1. Ioan.

lapides

lapides pretiosos subdidit creaturæ? cuius nutu terra fundata est? vel cuius imperio vniuersa ꝓduxit? nonne Dei? Quis hoc negabit, nisi qui aut stultus, aut impius est? Non idcirco tamen a Deo videbuntur esse omnes diuitiæ, quia eius res sunt, quæ in vnum congestæ, diuitiæ appellantur. Ego enim diuitias, vt iā superius definitum est, non aurum, non argentum, non aliam quancunq; creaturam, sed superuacuam nō necessariæ possessionis affluentiam dico. Quæ vtrum ex Deo sit, quem fontem æquitatis atq; iustitiæ credi necesse est, tuo iudicio derelinquo. Constat enim Deum prædicta creasse cum omnibus, non tamen vt vnus infinita possidendi affluentia locuples fieret, alius nimia confli-ctaretur inopia, sed vt omnes æquali lance, & pari iure possiderent, quod æquitatis auctor indulserat. Beatus quoq; Petrus ad prædicta consentit, cum

2.Pet.1. dicit: Qui vocauit nos propria gloria & virtute, per quem maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugientes eius, quæ in mundo est, cōcupiscentię corruptionem. Ex hoc arbitror manifestissime patere, non solum Apostolos mundanam substantiam debuisse contemnere, sed etiam illi postmodum cæteros, vt ipsum faciant, & suo viuant exemplo hortantur, & docent dominicæ sententiæ me-

Matt.28 mores, qua continetur: Ite, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunq;

præcepi

præcepi uobis. Et alibi; Quæ uobis, inquit, dico, omnibus dico. Contemplentur nunc has sententias diuitiarum patroni. An nullis permiserit diuitias, qui omnia quæcunque Apostolis iusserat, etiam cæteris seruanda persuasit? Dices forsitan, propter difficultatem temporis imperatum est, eo quod sua possidere nō possent, quibus assiduos persecutionū impetus erat necesse uitare. Primo quæram, ubi nam hoc legeris, uel quæ tibi scriptura testata sit, quod credentes eiusdem tēporis fugæ uel persecutionis causa sua cuncta distraxerint. Aut quomodo & Hierosolymis, & per alias ciuitates collocabantur Ecclesiæ, si sua omnibus erat necesse deserere. Restat ut dicas de extraneis collocatas, & peregrinis magis persecutores pepercisse, quam ciuibus. Sed esto consentiam tibi: quod aut possessiones, aut domos, aut quæcunq; alia immobilia esse poterant, a deferentibus distrahi fuerat necesse, eo quod ab iisdem circumferri per diuersa non possent. Nunquid & pecuniæ portari aut circumferri non poterant? uel aliquid fugientes impediebant, cum quis eo sit in fugiendi uel peregrinandi necessitate constantior, quo fuerit sumptuum ubertate securior? Iam si domos aut agros aut quęcunq; distrahebāt alia, cum ante Apostolorum pedes uenditorum pretia deponebant, quæ ad fugæ subsidium magis reseruare debuerant, si eius necessitate sua cuncta distraxerant? Sed bene est, quod hunc calliditatis

Mar. 13

sensum

ſenſum ex nimia auaritiæ dilectione uenturum, omnium præſcius dominus ante proſpexit, & omnem eius machinam ualidiſsimo diuinitatis ſuæ ſermone deſtruxit, quando non ſolum poſſeſsio-
Matt. 19 nes multas, ſed etiam pecunias habentibus, diffi-
Mar. 10 cillimę comparationis exemplo regni cæleſtis introitum denegauit. Qui ſi hoc fugæ uel perſecutionis cauſa dixerat, nummariam ſaltem poſſeſſionem indulgere debuerat, qua adiutus fugiens ſecurus ad peregrina diſcederet. Illud uero quale eſt, quod quoſdam diſcipulorum illius fuiſſe diuites uolunt, cum alios perſecutionis cauſa nihil habere potuiſſe contendant? Quomodo ſibi hæc cohærere ſufficiunt? aut enim fuerunt aliqui diuites, & iam non perſecutionis obtentu ſua quidem uidebantur cuncta diſtrahere, quando aliis licebat propria poſsidere; aut ſi perſecutionis cauſa, ſua omnibus erat neceſſe diſtrahere, quomodo diuites aliqui eſſe potuerũt? Neceſſe eſt enim de duobus alterũ definiri, quia utrunq; ſimul nõ poteſt cõuenire. Aut enim diuites fuerunt, & perſecutio nullum coegit diſtrahere quæ habebat, aut ſi coegit, omnes coegit, & nulli diuites eſſe potuerunt. Et
Luc. 19 quomodo, inquies, Zacchæum publicanum, & Io
Marc. 15 ſeph ab Arimathia diuites fuiſſe legimus? tu uide-
Matt. 27 ris, qui alio tractatu aſſeris ob difficultatẽ tempo-
Luc. 23 ris, non ob religionis deuotionem ſua omnia cunctis neceſſe fuiſſe diſtrahere. Ego enim, ſicut diuitem illo in tempore aliquem diſcipulorum Chriſti

fuiſſe

fuisse nego, ne eius fallax videatur esse sententia, qua definitum est, non nisi sua contemnentes eius posse esse discipulos; ita non persecutionis, sed religionis causa eos sua distraxisse, & erogasse contendo: sed de persecutionis causa satis iam superius disputatum est, & manifestissime demonstratum, eos non ob eam vendidisse sua, qui nec venditorum sibi pretia reseruauerint. Pauca nunc de Ioseph & Zachæo dicamus, si hunc Ioseph etiam post Christi fidem fuisse diuitem putas, quia Scriptura eum diuitem nuncupet, erit & Matthæus publicanus, quoniam post apostolatum publicanus cognominatus est. sed hanc esse scripturæ consuetudinem nouerimus, vt quosdam dicat esse quod fuerant. Sicut Abigail adhuc vxorem Nabal Carmeli nuncupat, cum viro priore defuncto ad Dauid matrimonium transmigrasset, & sicut qui ex gentibus Christo crediderant, etiam post fidem gentes appellat, & alios multos, quos nunc commemorare prolixum est: eodem more ergo & Ioseph diuitem esse dictum credam, non quia erat, sed quia fuerat, ne male intelligendo Christi discipulo derogasse videamur. Et si vere diues non fuit, inquies, vnde tanta aromata comparauit? Vt taceam, quod non legis eum, sed Nicodemum, quem nusquam discipulum scriptura nominat, comparasse? Magnum re vera argumentum diuitiarum est centum librarum aromatis pretium. Quod pauper etiam in eo præsertim loco, quo vilius distrahi cer-

1.Reg.25
2.Reg.2.

tum eſt, habere facile potuiſſet? Zachæi vero exemplum in quo diuitiarum patrocinio ſuffragetur, non intelligo, quod non modo diuitijs non conſentaneum, ſed contrarium video. Quid enim de eo Scriptura refert? quod recepto domino non magis habitaculi ſui quam fideliſsimi pectoris hoſpitio nulla exhortationis interueniente doctrina ſponte

Lucæ 14. dixerit: Ecce dimidium ex ſubſtantia mea do pauperibus, & ſi quid aliquem fraudaui, quadruplum reddo. Quo intelligi datur, eũ apud ſe ratione diſcuſſa mediam ſubſtãtiæ partem in ratione fraudis expendiſſe, aliã vero quæ remanſerat, pauperibus erogaſſe, vt illi⁹ beatitudinis particeps eſſe poſſet, quæ pauperibus repromiſſa eſt. Nam quod inter cætera diuitiarũ argumenta proponere ſolent, paſsionis in tempore poſtquã a Domino receſſerunt, ad ſua remeaſſe diſcipulos, imperite ſatisfaciunt, cum hoc non modo eorum parti non proſit, immo contrarium ſit, ſi hi qui dominum ſequi non poterant, niſi ſua cuncta ſpreuiſſent, ad ſua redire non poſſunt, niſi cum dominum derelinquunt. Vnde intelligi datur ſequentium eſſe, ſua contemnere, ad ſua remeare velle, deſerentium. Deniq; ſcriptum eſt:

Ioan. 16. Venit hora, vt diſpergamini vnuſquiſq; in ſua, & me ſolum relinquatis; ſi placet quod dominum relinquere, placeat quod iuxta quorundam intelligentiam ad ſua remeaſſe dicuntur. Vnde & nobis timendum eſt, ſi ad noſtra redire voluerimus, ne dominum relinquamus. Hæc diximus, ſaluo eo

quod

quod Apostolos non tam ad sua, idest bona, vt quidam coacte nimis & violenter sentire cupiunt, remeasse; sed in sua, idest fugæ loca dispersos esse credendum est. Neq; enim dixit, vt reuertamini vnusquisq; in sua, sed vt dispergamini: de fuga, nisi fallor, illo in tempore agebatur, non de alicuius, aut auaritiæ, aut concupiscentiæ occasione. Nam satis absurdum est, vt eos ad propria, quæ iam non habebant, redisse arbitremur, quos ante domini resurrectionem magis vno in loco timoris causa clausos fuisse legimus, quam vnumquemq; in propria domo vel possessione habitasse. Quia si etiam sua recuperare voluissent, temporis spatium defuisset. Quantum enim interuenit temporis inter domini passionem, & resurrectionem, vt recipere sua potuisse credantur, vel ad propria remeasse? Præsertim cum centum quinquaginta fere millibus passuum illorum prouincia ab eo loco quo dominus passus est, sequestrata noscatur, Galilæa scilicet: cuius patriç eos fuisse satis certum est, sicut in actibus Apostolorum ab Angelo dictum legimus. Viri *Act. 1.*
Galilęi. Et alibi: Nonne hi omnes Galilęi sunt? Il- *Act. 2.*
lo etiam vtuntur exemplo, quod in beati Ioannis Euangelio de matre domini continetur; & susce- *Ioan. 19*
pit illā discipulus ille in sua. In sua bona, inquiunt. Primum quæro, quæ bona piscator in aliena prouincia habere potuerit, qui nec in sua satis idoneus fuisse credendus est, etiam si nihilum contempsisset. De sancto enim Ioanne Zebedęi filio dictum

est, quem patrem cum nauicula, & retibus ad sequendum dominum intra Galilææ terminos reliquisse scriptura testatur. Vel quomodo etiam si ante habuerat, quæ iam contempserat, possidebat? Et qualiter intelligendum est; suscepit illam discipulus ille in sua? In sua, vt matrem scilicet, non in sua bona. Hoc enim illi a domino fuerat imperatū, vt eam donec resurgeret, materno veneraretur affectu, vt eius vita filij solatio foueretur. Deniq; sic scriptum est: Et dixit Iesus matri suæ, ecce filius tuus, non dixit, ecce hospes tuus. Et discipulo dicitur, ecce mater tua, & suscepit illam discipulus ille in sua, vt matrem vtiq; non in possessione: Quia non de habitationis necessitate, sed de pietatis solatio agebatur. Veniamus igitur ad illam famosissimam propositionem, qua sibi rationabiliter argumentari videntur sæculi amatores, dum sub specie pietatis perfectiora Euangelica præcepta minime custodiri debere contendunt. Aiunt enim, si omnes sua erogare voluerint, & nihil sibi penitus seruare, vnde postmodum pietatis & misericordiæ opera earum exhausta materia celebranda sunt? Vel quomodo pauperes excipiēdi sunt? Vbi nam hospites suscipiendi? Vnde cibandi esurientes, sitientes potandi, si substantia mūdana defuerit? Magnus re vera ī his misericordiæ & pietatis affectus est, quibus plus de pauperibus, quam de Deo cura est. Atque vtinam de pauperibus, & non potius de diuitijs, quas sub obtentu pauperum sub necessario con n

tur

tur pietatis titulo defensare. Non intelligentes idcirco egere alios, quod alij superflua possideant. tolle diuitem, & pauperem non inuenies. Nemo plusquam necessarium est possideat, & quantum necessarium est, omnes habebunt. Pauci enim diuites pauperum sunt causa multorum. Illud autem quale est, quod appetimus quod nusquam perfectis præceptum est, & nolumus facere quod præceptum est? Dictum enim nobis est, vt nihil habeamus. Nihil vero habentibus nusquam aliquid de misericordiæ operibus imperatum est. Vide ergo quam peruersum, quamq; contrarium sit, vt propter illud quod non est mandatum, dissimulemus facere quod mandatum est, & quod iussum non est formare videamur, ne quod iussum est impleamus. Sed dices, si pauper fuero, vnde eleemosynam faciam? quasi alicubi non habenti tibi eleemosynam facere præceptum sit, aut semper facere possis diuitiarum affluentiam possidendo. Debuerunt ergo hæc & Apostoli domino respondere; cum aut beatos pauperes diceret, aut cęlestis regni possessores non posse esse diuites definiret, si non magis Christi præceptum, quam diuitias cogitassent, quæ per occasionem pauperum defendũtur. Quæris itaq; quis misericordiæ opera faciet iam, si omnes sua cõtemnendo, ad perfectionis gradum nitantur ascendere? Cur autem non putes vniuersos posse & pietatis gradum & perfectionis implere, præsertim cum scias paulatim singulos fidei

incremento proficere? Duo certe populi esse videntur ecclesiæ, qui eundem Christum dominum confitentur, Chatecumenorum, scilicet, & illorum, qui ex chatecũmenis diuini lauacri sanctificatione purgantur. Nec quisquam baptizandus erit, nisi prius chatecumenus fuerit, & cum hos duos esse necesse sit, ad vnũ tamen ambo festinant. Nec idcirco omnes, aut non poterant, aut nõ debebant ad eundem populum peruenire, quia inter initia duos esse manifestum est, cur & non de causa misericordiæ & perfectionis similiter sentias, quod omnes quidem pietatis gradus perfici in primis debeant, & nihilominus tamen conari perfectionis culmen ascẽdere? Nec ideo misericordiæ gradum euacuari, quia ad perfectionem omnes transire cõtendant. Sicut nec chatecumenorum, quamuis cunctos fideles esse conueniat: quia, vt dixi, pedetentim ad perfectiora transitur. Nam vt de humanis traham exempla; in oratoris schola multi gradus sunt, & tamen omnes ad eum, qui primus est, currunt. Nec idcirco tamen posteriores penitus deseruntur, quia ad primũ vniuersi peruenire contendunt. Vereris enim, si tu diuitias, si etiam omnem mundi substantiam spreueris, ne nõ sit, qui misericordiam faciat. Nunquid solus in toto mundo possessor es, vt metuas te successorem habere non posse? Nolo auaritiam tuam, vel misericordiæ, vel pauperum causa prætextuve defendas, tu quod tuum est perfice, ad superiorem gradum de inferiore conscende.

de. Locus enim tuus vacuus nō eſt. Quocunq; enim aut nuper baptizato, aut chatecumeno accedente ſupplebitur. Dicis forſitan, & vnde mihi vitæ alimenta, ſi mea cuncta contempſero? Ecce nūc agnoſco cauſam, propter quam diuitiæ forſitan defenduntur euidenter; & cui cætera argumenta deſeruiunt: parua ſcilicet fide, quam fruſtra ſub miſericordiæ titulo velare contendimus, dum pollicenti domino minus credimus, & dicenti: Nolite cogitare quid manducetis, aut quid bibatis, neq; quid induamini, hæc enim gentes inquirunt. Scit enim pater veſter, quia horum omnium indigetis. Quærite ergo primum regnum Dei, & iuſtitiam eius: et hæc omnia apponentur vobis. Qui exiguitatem fidei noſtræ cæli volatilium, & liliorum agri confundit exemplo. Et ne conſuetudinaria intelligendi prauitate hoc ſolis Apoſtolis dictum eſſe cenſeres, adiecit: Hęc enim gentes inquirunt. non alij pręter Apoſtolos Chriſtiani. Credis certe his omnibus, quæ tibi diuina voce promiſſa ſunt? Credis te cum mortuus fueris, & in puluerē fauillamq; digeſtus, de eodem corporis tui cinere per reſurrectionis gratiam, non modo in priſtinum, verum in meliorē immortalitatis ſcilicet, & incorruptionis ſtatum eſſe reparandum? Et credis, ſi dignus eſſe volueris, te cæleſtis regni gloria locupletandum? Credis etiam ſplendore ſolis decorandum? Quid maius eſt, omnia iſta præſtare, an præſentis vitæ ſubſtantiam exhibere? Si præſentis vitæ etiam ſubſtantia

Matth 6 *Luc. 12.*

vno horum multo inferior eſt,cur non credas eum tibi minora exhibere, quem confidas etiam maiora præſtare? Qui enim illa, quæ ſuperius memorauimus, repromiſit, æque ipſe pollicitus eſt, quod nobis, nihil cogitantibus abundarent omnia. Si non credimus quod minus eſt, neſcio quomodo probemus nos credere quod maius eſt. Sed confuſionis eſt, inquies, vt ab alijs accipiat, qui alijs dare conſueuerat. Si confuſionem timebas, quid te illi mancipare voluiſti,cuius ſacramenta huius mundi confuſionibus plena ſunt? Nam & natiuitas ipſius, & paſsio,& tota ſecundum adſumpti hominis formam vitæ decurſio, non modicā præſtant in incredulis confuſionem. ſed quid dicit de talibus dominus?Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, *Luc. 12.* & ego confitebor eum coram patre meo, qui in cælis eſt. Vides ergo, quod iam non propter miſericordiæ opus, ſed propter humanam cōfuſionem diuina erubeſcimus præcepta ſeruare. Carnaliter nimis ſapimus, & humani magis ſenſus ducimur intelligentia, quam diuini vigore, vnde grauiter & vehementer erramus; Omnem Chriſti & diſcipulorum eius erubeſcimus vitam, & Chriſtianos nos etiam cenſemus. Confundimur in humilitate, in pauperie, in abiectione veſtium, in vilitate ſimplicium ciborum, in ignobilitate ſæculi, in obtrectationibus, in ſubſannatione, in opprobrijs,& in illis pene omnibus, in quibus tam Chriſtum, quam eius Apoſtolos gauiſos fuiſſe cognoſcimus. Contra glo-

tra gloriamur in superbia, in diuitijs, in claritate vestium, in suauitate escarum, in nobilitate sæculi, in humanis laudibus, & caducis. Et quisquis ad nos in Christi forma pauper aduenerit, de quo scriptum est: Quia nō habuit speciem neq; honorem, *Isaiæ.* 53 sed facies eius exhonorata est; Iudaico ritu exaspe ratur, irridetur, illuditur, & sicut ille, cuius formæ similitudinem gerit, seductor & perfidus iudicatur. Si quis vero quamuis infidelis, & diuersis flagitionum criminibus inuolutus aduenerit eximius habitu & vestium dignitate preclarus, contra Apostoli interdictum pauperibus cunctis quamuis sancte conuersantibus anteponitur, & Christi formæ sæculi habitus antefertur. Et talia exercentes Christianos habere sensum, vel Christum credimus, qui in his pene omnibus, quibus Christi repræsentatur forma, confundimur; & in cunctis quæ ad sæ 1.Iac.2. culi honorem pertinent, gloriamur. Certe post Christum doctores nostros esse Apostolos credimus. Quid ergo erubescimus illorum exemplo vi- 1.Ioan.3. uere, quorum nos discipulos confitemur? Sed melius est mihi de proprio viuere, quam de alieno sperare. Quantum ad humanam sapientiam spectat, melius esse censetur: Quantum vero ad diuinam, puto meliores fuisse Apostolos, qui de alieno sustentabantur, quam qui propria posidebant. Et quomodo, inquies, Paulus Apostolus dicit: Me mentote verbi Iesu, ipse enim dixit; beatius est ma *Act.* 20. gis dare, quam accipere? Et quomodo vel ipsum,

vel

vel eius Apostolos legimus accepisse? Nunquid beatiores erant, qui dabāt, quam qui accipiebant? Si beatius est magis dare, quam accipere, accepit & a Macedonibus Paulus, sicut ipse testatur, & dicit: Nam id quod deerat mihi, adimpleuerunt fratres, qui venerunt a Macedonia. Et si beatius est magis dare, quam accipere, beatiores Macedones Paulo accipiendi sunt, quos eidem dedisse cognoscimus. Quid & de illo adolescente dicimus, qui sua iubetur cuncta distrahere, cui hoc dominus non modo non imperasset, verum etiam volentem facere prohibuisset, ne erogatis suis iam vnde daret, non haberet, si semper beatius erat dare, quam accipere. Neq; enim de Christi doctrina vel suspicari quidem fas est, quod eos minoris beatitudinis fecerit, qui potuerant esse maioris. Vel quomodo illi dicitur: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia tua, si beatius est dare, quam accipere; cum vbi maior beatitudo sit, illic videatur esse perfectio? Et alibi dominus dicit: Nisi quis renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Et si beatius est dare, quam accipere, dare autem non potest, vt quidam semper volunt, nisi qui possessionum proprietate affluenter exuberat: Et qui affluenter exuberat, suis omnibus non renunciat: Et qui suis non renunciat, secundum domini definitionem, eius non potest esse discipulus. Quid ergo dicemus, quod beatior esse posit, qui Christi discipulus non fuerit, quam qui esse poterit? Quod

2.Co.11

Matt.19

Luca.14

Quod si ita intelligi nefas est, cur ergo sic definiũt, quod nisi quis suis omnibus renunciasset, suus non potest esse discipulus? cum sciret eos beatiores fore, qui haberent vnde darent, quam quos oportebat accipere, a discipulatu suo pauperes magis, quam diuites repulisset? Congruum enim erat, vt illi potius Christi discipuli haberentur, qui beatitudinis poterant esse maioris. Quod si pauperes magis elegit, constat illos maioris beatitudinis esse qui electi sunt, quam qui refutati. Quod si ita est, quomodo intelligendum est, beatius est magis dare, quam accipere? Vt opinor, factum facto melius est, non persona persona, idest datum accepto, non dator acceptore beatior est. Sed vt manifestius, quod dico, fiat, aliquo vtar exemplo. Cum a quolibet laico Episcopus vel presbyter accipit, laici illius datum melius est, quam Episcopi vel presbyteri acceptum. Quia ille cum dat, aliquid iustitiæ operatur: Illi vero cum accipiunt, neque iustitiæ, neque iniustitiæ aliquid fecisse credendi sunt. Non idcirco tamen beatior erit aut Episcopo aut presbytero laicus, quia opus opere videtur esse præclarius. Cæterum si ille semper qui dat, summam beatitudinem obtinere credendus est, & semper dare non poterit, nisi qui opulens fuerit, quomodo dominus frequenter diuites vituperat, & pauperes laudat, cum illi magis laude digni sint, qui beatitudinis possunt esse maioris? Sed malos diuites vituperaut, inquies. Nunquid sic legisti: Væ *Luca. 6*

vobis

vobis diuitibus malis: Vel quid opus fuit addi titulum diuitiarũ, si non etiam propter eas condemnationis sententiam dirigebat? Sed si hominum proprie malitiam increpabat, dixisset simpliciter, vę vobis malis. Si nõ generaliter diuites vituperat, sed malos tantum, si & boni erunt, debuit illos vbicunq; laudasse. Et quomodo de malis eum dixisse vis, vę vobis diuitibus, debuit & de bonis dicere, Beati diuites. Dicit plane beatos esse pauperes, vt magis ac magis illam partem, cuius contrarietatem beatificat, humiliasse monstretur, & hic credo dicturus es, bonos pauperes laudat. Quid ergo paupertatis titulum addidit, si nullam in ea bonitatis prærogatiuã sciebat posse subsistere? Nam sicut diuitias in vituperationis sententia non nominasset, nisi aliquod in eis vituperationis meritum peruidisset, ita in beatitudinis prædicatione nunquam paupertatem nominasset, si nullius eam virtutis suffragatricem esse sensisset. Defecerant re vera Dei verbo sermonum vocabula, quibus additis aut mali increparentur, aut conlaudarentur boni. Exceptis earum rerum titulis, quæ secundum quosdam nec obesse poterunt, nec prodesse, dixisset, væ vobis homicidis, aut adulteris, aut rapacibus, aut idolis seruiẽtibus, aut alterius cuiuscunq; criminis vitio se mancipantibus. Quid in vituperationis causa exceptis omnibus criminibus, atq; flagitijs solas diuitias nominat, quasi qui omnium nõnunquam eas materiam nouerit esse culparum?

Quid

Quid iterum in beatitudinum laudibus exceptis omnium virtutum titulis solam nuncupat paupertatem, si non omnium eam causam sciebat esse virtutum ? Et si non proprie aut in diuitias inuehitur ; aut paupertatem conlaudat extollens, debuit alicubi aut laudasse diuites, aut pauperes vituperasse. Cum autem generaliter tam diuites vituperat, quam pauperes conlaudat, clare satis manifesteq; monstrauit, se tam diuitiarum cupiditatem sententiæ suę auctoritate damnasse, quam paupertatis titulum extulisse. Illud etiam adijcio, quod nullus ambigere sapientium poterit, diuitias absq; omnium iniquitatum generibus difficile posse conquiri. Maxime enim aut mentiendi studio, aut furandi arte, aut fraudandi infidelitate, aut rapiendi violentia, aut adulterandi temeritate quærruntur. Nonnunquam vero aut viduarum spolijs, aut pupillorum oppresione, aut iniusta donatione, aut, quod multo crudelius est, effuso innocentium sanguine colliguntur. Quod si ita est, quid ergo nobis intelligendum est, eam rem quæ tanta facinorum varietate quæritur, Dei auctoritate præstari ? Absit absit a sensibus nostris intelligentiæ huius impietas. Deus enim omnia superius cōprehensa aut non dum facta prohibet, aut perpetrata condemnat. Vnde nulla ratione videri potest, eam a Deo conlatam esse substantiam, quæ per illa sit conquisita quæ prohibet. Sub diuersorum hereditatibus, inquies, mihi diuitiarum cumulus accreuit, & hoc

& hoc iniquissimum, si legitimis heredibus exclusis,tu aliena possides bona, quæ tibi non sine aliqua potuerunt præstigię & violentiæ necessitate conferri. Sed esto nihil intercesserit, & spontaneá tibi voluntate conlata sint: Iusti autem viri est, quod iniusta voluntate donatum sit nolle suscipere. Iniuste enim donatur, quod pauperibus forte parentibus omissis, extraneo confertur heredi. Vnde non immerito dominus opum affluentiam arguit atq; condemnat, quarum concupiscentiam vniuersorum criminum causam esse cernebat. Quis enim sapiens aut prudens dubitet, cupiditatem fontem esse omnium malorum, radicem scelerum, culparum fomitem, delictorum materiam, propter quam nec terra, nec maria, nec vllus omnino locus aut secure inhabitatur, aut sine pauore transitur: Huius igitur concupiscentiæ causa prædones in fluctibus, in itineribus latrones, in vicis & vrbibus fures, & in omni regione raptores: Propter hanc circumuentiones, rapinæ, mendacia, periuria, falsa testimonia, fraudes, impietates, crudelitates, & quæcunq; esse nefandorum facinorum genera possunt. Huius causa quotidie innocētium sanguine terra polluitur, spoliatur pauper, miser opprimitur, nec viduis aut orphanis parcitur. Propter hanc omnibus pene momentis lex diuina contemnitur, & assiduis præuaricationum generibus decretum cæleste violatur. Huius causa nonnunquam expugnatur pudor, castitas vincitur, &

per

per illicitas voluptates impudens libido vagatur. Per hanc sæpe parricidia, partim votis, partim operibus perpetrantur. Dum quis ad diuitiarum possessionem nimia & impatienti auiditate festinat, mortem parentibus aut optat, aut inrogat. Harum causa etiam maleficiorum nec fausta, nec affabilis impietas discitur, & ad omnium turpium nō minus quam criminosarum artium studia prosilitur. Per has peruertuntur mores, animi quoq; violantur, & omnis bonæ indolis natura corumpitur. Deniq; quotusquisq; diues sine elatione, sine arrogantia, sine tumore, sine superbia, sine fastu? Quis, quamuis sit in paupertate mitis, humilis, patiens, benignus, & lenis, non accedentibus diuitijs aut tumore inflatur, aut superbia extollitur, aut impatientia concutitur, aut ira succenditur, aut furore grassatur? Quando opulens conditionis suæ, aut fragilitatis memor est? quando sui non ita obliuiscitur, vt neq; esse hominem putet? vel quomodo putat, qui superbo nimis & elato fastigio naturæ suæ aspernatur nosse consortes, & eis deterior est, cum cupit non esse quod homo est. Aestimat se se meliorem ingentibus miser inuolutus malis, & tantorum forsitan peccatorum seruus, quantarum diuitiarum dominus. Dedignatur inopem, qui illo eo forte morum integritate sit ditior, quo rerum facultate pauperior est, & in humili habitu nec domini sui contemplatione mulcetur. Audias illum dicentem deinde hunc abiectum, mendicum ignobilem,

bilem, & hic dicere aliquid nobis coram positis audet, & in his pannis de morum nostrorum conuersatione tractare; & conscientias nostras per rationabilem disputationem veritatis agnitione pulsare? quasi solis diuitibus loqui concessum sit, & veritatis ratio opibus magis, quam sensibus debeatur. Non frustra ergo Dominus eam rem vbiq; pene arguit atq; condemnat, cuius cupiditatem omnium scelerum seminarium nouerat. Nec immerito diuitibus per difficillimi exempli comparationem regni cælestis aditum quodammodo clausit, quos malorum omnium causam inlaqueatos
Matt. 19 videbat. Facilius, inquit, camelus per foramen
Marc. 10 acus transibit, quam diues in regnum cælorum.
Lucæ. 18 Quid de tam euidenti loco diutius aliquid disputare necesse est, nisi tantum diuites admonere, vt tunc demum sciant se cælestis gloriæ possessores fore; cum aut tam magnam acum reppererint, per cuius foramen camelo sit trāsire posibile, aut tam modicum camelum, cui etiam acus angustissimus aditus penetrabilis sit: aut si hoc penitus impossibile est, quomodo illud, quod adhuc impossibilius definitur, implebitur, nisi forte bene dispensatis opibus suis diues sufficiens, aut pauper ingredi contendat, quo opulens intrare non poterat. Sed non de camelo dictum est, inquies, cui per foramen acus transire penitus impossibile est, sed de camelo, idest de nautico quodam fune. O humanæ cupiditatis circa diuitiarum amorem nimia & non ferenda

ferenda versutia, vt vsq; ad funium nomina perueniret, tantum ne affluentem mundi substantiam imminuere cogeretur. Quam beata esset, si erga Dei dilectionem tanta animi sollicitudine laboraret. Sed mens terrenis amoribus occupata cælestem non recipit charitatem. Hoc tamen miserrimum argumentum est, vt nusquam diuitibus profuturum quasi possibilius sit, tam magnum funem acum transire, quam camelum, idest animal illud notissimum penetrare. Adhuc parum scrutatus es, nondum dignam defensionem, per quam securus a cælesti sede extraneus degeres, inuenisti. Quid tibi cum nauibus, quarum tam vasta sunt instrumenta, quam fortia? inter lanificia magis inquisitionis huius adhibenda est solertia, si vel illic filum aliquod quod camelus dicatur, inuenias. Inridenda est paululum huiusmodi hominum stultitia, quamuis semper sit deflenda miseria, vt nouerint sibi illa apud Dominum minime argumenta profutura, quæ hominibus etiam habentur in risus. Sed superioris definitionis difficultatem inferiore Dominus responsione condiuit, immo etiam penitus aboleuit dicendo: Quæ *Matt.* 1
impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt *Mar.* 1
apud Dominum. Sane possibilia non modo di- *Lucæ* 18
uites cum suis omnibus & impedimentis & diuitijs cælo recipere, verum etiam camelos ipsos; si de possibilitate Dei agitur, a regno eius nullus esse inuenietur extraneus, quia nihil Deo impossi-

bile reperitur: Et quomodo ſuperior poterit ſtare ſententia, quæ aut dici non debuit, ſi diuina erat potentia reſcindenda? Aut ſi debuit dici, reſcindi omninò non potuit? Et reſtat intelligi qualiter dictum ſit, poſsibilia apud Dominum eſſe, quæ apud homines impoſsibilia videbantur. Cum abnueret Dominus, ſiue in omnibus diuitem, ſiue tantum pecunias habentem regnum cæleſte percipere. Diſcipuli, qui nec dum perfectæ ſcientiæ plenitudinem poſsidebant, apud quos diuites ex Iudaica inſtitutione adhuc magni habebantur, eo quod aliquoties pro nimia poſsidente affluentia miſericordiæ opera exercere viderentur, non dum ſcientes quod vniuerſæ legis tranſgreſſor haberetur, qui vel vnius mandati præuaricator exiſteret, audita dominica ſententia, deſperationis mœrore perculſi ſunt, retractātes apud ſe atq; dicentes. Si etiam illis, quibus per diuitiarum ſubſtantiam omne pietatis officium implere poſsibile eſt, per tam ardui exempli comparationem cæleſtis regni aditus denegatur, quid de mediocribus pauperibuſq; cenſendum eſt, quibus nulla miſericordiæ materia ſuppetit? At quod ita eos ſenſiſſe ex ipſorum reſponſione monſtratur: quis ergo, inquiunt, ſaluus eſſe poterit? ſic dicunt quis ſaluus eſſe poterit, quaſi nullus ſaluus eſſe poſsit, ſi ſalui diuites non fuiſſent. Aut in illis tantum vniuerſa humani generis ſumma conſiſteret, cum multo pauperum turba vniuerſior ſit, & inter mille inopes vix locuples

cuples vnus appareat. Vnde respondetur illis, quod impossibile est apud homines, possibile est apud Dominum, idest, quod humano sensui videtur impossibile, vt quis absq; diuitiarum abundantia saluus esse possit, hoc apud diuinam scientiam multo possibilius esse, cui magis humilis & sancta paupertas, quam superba & iniqua diuitiarum iactantia complacet. Cuius etiam hoc bonum absq; malo esse difficile potest, dum præstatur non tam diuinæ misericordiæ promerendæ gratiæ, quam humanæ conciliandæ gloriæ causa. Sed regnum cælorum, inquies, diuitibus Dominus non æternæ vitæ perceptionem denegauit: quia non statim a vita excluditur, cui cælestis regni possessio interdicitur, eo quod sit & vita cum regno, & vita sine regno. Omnis enim qui regnat, viuit; non omnis qui viuit, regnat. Primum quæro a te illius vitæ locum, quem extra regni finem esse determinas, deinde si hi qui etiam sine regno habebant, salui esse poterint? credo salui. Et quomodo Apostoli dicunt; quis ergo poterit saluus esse? si regnum tantum sciebant diuitibus denegatum? Vnde aperte manifesteq; monstratur, vbi regnum est, illic esse & vitam; & vbi vita sit, ibidem salutem esse. Et vbicunq; salus non sit, illic nec vitam esse, nec regnum. Et eos, qui extra regni terminos fuerint, saluos esse non posse. Sed populus gentilium, inquies, camelus est appellatus, quia quamuis omnium esset vitiorum generibus deprauatus,

& nihil in ſe rectum habens, quia cameli in modum Chriſti ſe fidei ſubiecit, atque ſubſtrauit, facilius per foramen acus, hoc eſt, anguſtæ viæ tramitem introiturus prædicitur, quam diues ideſt Iudæorum populus in regnum cælorum. Quod Iudæorum populus diues non poſſet intelligi, iam ſuperius diſputatum eſt. Nunc vero an gentilium populum camelum nuncupari conueniat, peruidendum eſt. Primum quæro, quæ ratio exegerit, vt hæc cauſa tanta nominum diuerſitate obſcuraretur, vel quid prohibuerit gentilium populum proprio nomine vocitari: Aut quæ cauſa popoſcerit, vt appelletur alieno; dicis, quia antedicti animalis more, diuerſorum eſſet flagitiorum iniquitate diſtortus. Nulla ergo in Iudæis prauitas erat, aut ſi erat, cur non & ipſi eiuſdem comparationis notantur exemplo? Vel quomodo cameli comparatio hominibus peccatorum vitio deprauatis conueniet, ſcire deſidero: quia rectum corpus non habet, inquies, quia ſi aliquod animal ſit, quod in lineæ modum recto tramite deducatur, & nullam corporei ſtatus aut curuaturam habeat, aut flexuram, maxime illud quod ex diuerſorum membrorum varietate conſiſtit. Et quamuis multipliciter, aut incuruatum ſit, aut inflexum, naturæ ſuæ rectum eſt. Et ſi quod habet, naturaliter poſſidet, vitio caret. Et ſi vitio caret, quomodo homini non natura, ſed voluntatis arbitrio deprauato comparari poterit? quod naturali tenore formatur,

irrepre-

irreprehenſibile debet iudicari. Cur ergo dicis, ipſe Dominus nonnunquam homines animalibus comparat, vt Cananæos canibus, vt Herodem vulpi, vt Apoſtolos ouibus, vt malos & Pſeudoprophetas lupis. Iſti non tam ad corporum habitudinem, quam ad morum ſimilitudinem referuntur. Qui nec in ipſis animalibus abſq; aliquo naturalis motus gubernantur arbitrio. Sed bene aut Herodem vulpem dicis, aut Cananæos canes, aut cæteros his appellationibus nuncupas, quibus a Domino vocati ſunt. Vbi legis gentes camelos dictos, vt & tu eos ita debeas nuncupare? Quod ſi nuſquam ſcriptum eſt, quomodo propria audes vſurpatione præſumere, quod nullius Scripturæ authoritate firmatur. Vel qua lectione inſtructus didiciſti, quod foramen acus anguſta via intelligi debeat? Aut ſi vere ita ſentiendum eſt, quomodo per illam camelus, ideſt populus cunctis delictorum iniquitatibus deprauatus incedat, quam paucorum iuſtorum eſſe dominicæ ſententiæ auctoritate ſancitur? Aut enim gentium populus, camelus vitiorum prauitate erit, & quamdiu hoc fuerit, anguſtam viam introire non poterit. Aut ſi omni infidelitatis, & prauitatis errore depoſito recti itineris callem ingredi meruerit, iam camelus dici non poterit. Expoſitis his quæ eum ſecundum quorundam intellectum ante dicti animalis fecerant vocabulo nuncupari, ita fiet, vt hoc loco camelus, ſiue ſecundum hiſtoriæ veritatem, ſiue ſecundum

Matt. 15
Marc. 7.
Lucæ. 13
Matt. 10
Matth. 7

allegoriæ translationem, foramen acus intrare non possit. Deinde quale est, quod cum angusta via & regnum cælorum sibi inuicem connexa atq; coniuncta sint, vt Saluatorem ab alterutro sequestrasse credatur? Nam si foramen acus angusta via est, facilius, inquit, camelus introibit per foramen acus, quam diues in regnum cælorum. Cum dicit facilius illud, quam istud fiet, infinitam discretionem ostendit. Et si ingens discretio est, non potest de angusta via intelligi, quæ cælesti regno coniungitur, non separatur. Illud vero quæ ratio faciat intuendum est, quod hi quibus moris est omnia pene testamenti veteris allegorica & mystica expositione tractare, & noui seu præcepta, seu gesta historicæ magis intelligentiæ simplicitate sentire, eo quod veterum facta nouorum pręfigurauerunt veritatem, vt in sola causa diuitiarum consuetudinem suam aut obliuiscantur, aut mutent: & præpostero ordine quæ in lege sunt gesta ad defensionem diuitum simpliciter & absq; imaginariæ interpretationis mysterio supputantur: Euangelica vero præcepta omni historiæ simplicitate, & veritate summota allegorica nitantur obumbratione velare; quasi in hac tantum re nouum testamentum figura sit veteris, cum in omnibus vetus noui imaginem gessisse noscatur. Diuitias enim Abrahæ, & Dauid, & Salomonis, & cæterorum simpliciter intelligi volunt. Vbi vero aliquid in Euangelio de diuitiarum contemptu legitur,

gitur, tropico moliūtur tractatu corrumpere, cum magis, vt diximus, legis, quam gratiæ allegorizare mandata conueniat, nisi quod huiusmodi non tam scripturarum, quam vitæ suæ qualitate conantur adstruere, & per falsam legis interpretationē, omni acuminis ingenio defensare quæ diligunt, & conuersationem suam non tam secundum Euangelica præcepta dirigere, quam secundum actus sui more Euangelicorum mādatorum intelligentiam temperare. Non enim tam vitam suam legi subdere cupiunt, quā legem suis conuersationibus subiugare. Volunt enim ita præceptum esse, vt viuunt, non ita viuere, vt præceptum est. Sed huiusmodi sensus auctoribus suis non solum nihil proficiet, verum etiam obesse credendus est. Cum per eum nō modo cælestium mandatorum præuaricatores, sed etiam adulteratores fuisse doceantur. Sed dicis. Præceptorū prius genera implenda sunt, & ab omni iniquitatum flagitiorumq; inquinamentis animus expurgandus, & sic diuitiarum substantia distrahenda. O argumentū tam pro diuitijs, quam pro peccatis pariter inuentum. Nam cum dicatur, tum demum vnicuiq; spernēdas esse diuitias, cum omnia preceptorum mādata seruauerit, & perdifficile sit diuitem vniuersa legis iussa complere, ita fiet, vt nec mandatorum plenitudinem diuitiarum necessitatibus curisq; arcentibus impleat, & dum quod est difficillimum expectat, nec diuitias aliquando contemnat. Aliter Christus suos di-

ſcipulos imbuit, quem nihil prius docuiſſe inuenies, quam cuncta ſæculi impedimenta ſpernenda, quo facilius Euangelica poſſent mandata ſup-
Matt. 13 pleri. Quod illo in loco præcipue demonſtratur,
Marc. 4. quo parabola Saluatoris verbi cæleſtis inducitur,
Luca. 8. in qua ſpinis diuitiæ comparantur, ita in aruis cordis noſtri ſuis curis ac voluptatibus ſemen verbi ſuffocantes, & abſq; fructu efficientes, vt in terreno agro ſpinæ omnium generum ſemina aut infructuoſa reddant, aut nec germinare permittant. Si igitur cor noſtrum humo aſsimilatur, verbum vero ſeminibus adæquatur, diuitiæ autem ſpinis & ſentibus comparantur, quis terræ huius cultor intelligendus eſt? Animus niſi fallor. Quid ergo primum in ſpinoſa humo agricolæ exercendum eſt? ante iacienda ſemina, & poſtquam fructus attulerint, ſpinæ eradicandæ, an prius ab omnibus ſeminum contrarijs mundandus eſt ager, & ſic bonorum frugum grana iactanda ſunt? Et nobis igitur huius comparationis exemplo diuitiarum in primis ſpinæ euellendæ ſunt, ne bono ſemini poſsint eſſe contrariæ. Dicis forſitan, cur autem non cum diuitijs omnia poſsim Chriſti mandata ſeruare? Si potes, nihil tibi diuitiæ obeſſe credendæ ſunt. Primum ergo ipſorum mandatorum ſpecies noſſe debes, & ſi etiam diuitibus implere poſsibile ſit, diligenti examinatione rimare. Iubemur enim non mentiri, non maledicere, non periurare, ſed nec iuſte quidem iurare,

nulli

nulli malum pro malo reddere, inimicos diligere, pro persecutoribus, & calumniatoribus nostris instanter orare, non licet nobis ablata repetere, non sæcularia iudicia adire, non vicem iniuriam irrogantibus repensare, prohibemur etiam cum fornicatoribus aut ebriosis, aut maledicentibus, aut rapacibus cibum capere, non licet nobis ociosum saltem proferre ex ore sermonem: quid necesse est aliquid de maioribus dicere, cum nulli esse possit ambiguum; eis maiora non licere, quibus etiam minora prohibentur admittere? Obsecro te, vt mihi secundum conscientiæ tuæ testimonium respondeas; An hæc omnia implere possibile sit ei, qui diuitiarum nexibus fuerit implicatus? Tanto enim vnicuique amplioris curæ sollicitudinis nascitur, quanto maior rerum substantia possidetur. Multos propter Dominum pauperes scimus, & ab omnium terræ facultatum proprietatibus, & curis alienos, nullisq; mundanæ possessionis necessitatibus præpeditos, & tantum terræ liberos, quantum extraneos, & vix nihilominus mandatorum perficere plenitudinem possunt. Si illi vix possunt, quid facient qui ingentibus diuitiarum curis, & immensis mundanarum rerum sollicitudinibus occupantur? Et ne quis putaret aliqua horum, quæ superius memorauimus, sufficere quamuis non vniuersa seruentur, alio in loco dicitur: Qui vniuersam legem seruauerit, offendat autem in vno factus est *Iac. 2.*

omnium

omnium reus. Et ne hoc de veteris teſtamenti tantum pręceptis intelligendum exiſtimes, ſcito illud Chriſtianis dici, quibus iam nouæ legis mandata erat neceſſe perficere. Quippe cum regnum cælorum non introeant, niſi qui prioris inſtrumenti cultores abundantioris iuſtitiæ magnitudinem ante tranſierint. Quod autē & nouum teſtamentum lex
1. Cor. 9. dicatur, beatus Apoſtolus docet, dicens: His qui ſine lege erant, quaſi ſine lege eſſem, cū ſine lege Dei
Galat. 6. non eſſem, ſed in lege eſſem Chriſti. Et alibi: Inuicē onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legē Chriſti. Quid ergo dicimus, quod diuitiæ peccatū ſint? abſit. Non quod ipſę peccatū ſint, ſed quod peccandi occaſionem porrigant, dum aut male cōquiruntur, aut non ſicut oportet poſsidentur, aut per harū ſollicitudinem cæleſtium mandatorum incuria naſcitur, & delictorū crebrior neceſsitas miniſtratur.
Eccl. 11. Quapropter ſpiritus ſanctus teſtatur, & dicit: Fili ne in multis ſint actus tui, & ſi diues fueris, non eris immunis a delicto. Ergo, ſicut ſuperius diximus, peccandi occaſionē diuitiæ prębent, & poſsidendi nimietas cauſa efficitur errandi. Prudenti & religioſo animo & abſq; alicuius reprehenſionis macula viuere concupiſcenti, non modo peccatum, verum etiam peccati ipſius pertimeſcenda eſſe debet occaſio. Beatus, inquit Scriptura, qui timet omnia propter Dominum. Occaſiones enim peccatorum occaſionibus valetudinum ſimiles ſunt. Sicut enim corpus inualidum priſtinam difficile
recipiet

recipiet soſpitatem, niſi omnes prius occaſiones, per quas infirmitatum cauſæ miniſtrantur, abſtulerit: ita anima peccatorũ depreſſa morbo, & iniquitatum febribus exæſtuans, præualeſcere diffici le poterit, ſi non vniuerſas ante occaſiones abſciderit delictorum. Et vt ſenſatus æger recuperare volens celerem ſanitatẽ, valetudinis ſuę cauſas atq; materias per ſe ipſe perpendens, omnia ſaluti contraria repellit ac remouet, quamuis deſiderabilia nimis ſint, & delectabilia voluptati: ita vir prudens & ſapiens, qui melioris ſubſtantiæ, animæ ſcilicet, deſiderat ſoſpitatem, occaſiones omnes debet intelligere peccatorũ, & cum eas integra conſideratione librarit, ab omni animi ſui deſiderio procul auertere, nec amplius iã velle diligere, quamuis dulce atq; ſuaue ſit quod per ſaporis ſui cõmodum ſpiritalibus viſceribus lętale virus infundat. Nolo enim mihi iam dicas; ſed illa, & illa Deus creauit: quoniam& multimoda pomorũ genera, & frigidiſſimi fontiũ liquores, & vini ſuauiſsimi ſpecies Dei ſunt creaturę; nec idcirco tamen febricitãtibus porriguntur, quia maior per hæc cauſa poteſt venire languoris. Sed quid de ęgris loquor, quando hoc percipere nec ſanis quidẽ niſi cũ modeſtię temperamẽto ſalubre ſit, quia in omni ſpecie nocet quicquid ſupra naturæ neceſsitatẽ auida nimis & inſatiabili concupiſcentia ſumitur. Sed concedam tibi, quod ita habere diuitias poſsis, illas ſcilicet, quæ ex bona parentum hereditate deſcenderint,

vt eas

vt eas absque vllius delicti contagione possideas, & sint tibi bonorum operum materia, non causa vitiorum. Esto tu illius efficaciæ sis, atq; virtutis illius, perspicuitatis atq; prudentiæ, vt aut solus, aut rarus illam rem ad tuum cōmodum vertas, quæ aliorum saluti adferat detrimentum perenne. Quanti sunt enim illius, cuius tu videris esse circumspectionis atq; prudentiæ, vt aut per malum sibi diuitias intelligant non expetendas, aut per bonum venientibus vti velint in misericordiæ, aut pietatis officijs, tu de bono habeas, & bene possideas quod nec iuste forsitan consecutus es, & iuste perfrueris. Sed alij non intuentur vnde habeas, vel qualiter habeas, nisi tantum quia habeas, & quia quid habeas vident, vnde vel qualiter habeas non vident. Et dum hoc solum optant imitari quod vident, incipient per fas & nefas quærere, & scelera multa committere, vt tibi in possidendi quantitate aut pares, aut superiores videantur existere. Et erit iam substantia tua, non tam virtutum occasio, quam causa vitiorum. Sed mihi bonorum operum materies, inquies, solo tibi bonorum, plurimis vero malorum. Et nescio iam vel si tibi per eam boni aliquid conferatur, quæ interitus fuerit causa multorum. Contemnenda est illius rei bonitas, quæ multos, dum vni prodesse putatur, occidit: quanto melius geres si tua omnia erogando triplex perficias bonum. Primum misericordiæ, quod tunc ad perfectum consummasse

ſummaſſe credendus es, cũ vniuerſa diſtribueris: ſecundum, quod dum tibi nihil derelinquis, omnibus non modo peccandi occaſionem auferes, verum etiam præbebis virtutis exemplum: tertium, quod perfectionis gradum conſcendis cunctis ſubſtantiæ facultatibus erogatis. Quid ergo dico, vt diuitias a pijſsimis parentibus derelictas, ab auis, proauis, atauis tritauiſq; conlatas, abſq; vlla cauſa peccati, abſq; alicuius læſione, vel dolore quæſitas, odio noſtris ſuaſionibus habeas? abſit, quin potius hortor vt diligas. Omne enim quod quiſque fideliter diligit, non temporali, ſed æterna obtinere poſſeſsione deſiderat. Si amas patrimonium tuum, id age, vt illud ſempiterna valeas hereditate retinere. Et ſi vere hoc cupis, dum tempus habes, transfer illud de terra in cælum, quia quicquid in hoc mundo remanſerit, mundi fine delendum eſt. Quicquid illuc igitur dum a viuis tranſtuleris, perpetuo poſsidebis. Quicquid autem hic reliqueris, perdidiſti. Memor eſto illius ſententiæ dicentis: Iuſtifica animam tuam ante obitum, quoniam non eſt apud inferos quærere cibos. Et alibi: Ante iudicium para iuſtitiam tibi. Ego illum diuitem magnificum atq; laudabilem puto, & cunctis ſapientiæ merito præferendum, qui ita vitæ, mortiſq; conſideratione ſe temperat, vt ante ſe vniuerſa præmittat, Aut ſecum pariter ſua cuncta deficiant. De hoc ſcriptum eſſe reor: Redemptio animæ viri diuitiæ ipſius. Sed quomodo,

Eccl. 14
Eccl. 1
Prouer. 13.

do, inquies, ad cælestia possunt terrena transferri. Matt. 19 Per illos scilicet, de quibus scriptum est: Vade, vende omnia tua, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis. Meminisse debemus, nos in hoc mundo tanquam hospites, & peregrinos degere oportere. 1. Pet. 2. Beato Apostolo dicente: Tanquam hospites & peregrini abstinete vos a carnalibus desideriis. 2. Cor. 5. Item alius Apostolus dicit: Dum in hoc corpore sumus, peregrinamur a Domino. Ergo sicut aduenæ in hac terrena habitatione sumus, ita aduenarum morem debemus imitari. nullus enim peregre constitutus illa sibi conquirit aut congregat, quæ secum ad proprias sedes ferre non posit. Nemo enim de India, aut Arabia, aut de Aegypto negotiandi causa aduenieris Romæ, vel quocunq; alio in loco exiguo tempore moraturus, aut domos sibi ibidem, aut possesiones compareт, aut aliqua quæ esse immobilia videantur, nisi aut aurum, aut argentum, aut mercium species, aut quæcunque secum ad patriam propriam ferre sufficiat. Ita ergo & nobis in hoc peregrinationis nostræ tempore, illa tantum desideranda sunt, illa quærenda, illa omni laboris ac sudoris studio congreganda, quæ nobiscum simul ad cælestia possunt regna transire, & in quibus valeamus perpetue hereditatis locupletatione gaudere. Sed nec illorum mihi prætereunda est arguta nimis & vrbana subtilitas, qui sibi religiosi videntur, & mundi contemptores tam apud se,

quam

quam apud imperitos iudicantur: eo quod aut humiliore incedant habitu, aut nulla illos poſſeſsionum vel ornamentorum, aut auri, aut argenti, aut cuiuslibet pretioſioris metalli pompa delectet, & omnia nihilominus ſuis abſcondita theſauris latent, & quod coram hominibus inanis gloriæ cauſa fruendi vſus contemnitur, animi concupiſcentia poſsidetur. Sed filios habeo, inquies, quibus mea cupio vniuerſa ſeruare. Quid ergo religionis intuitu contempſiſſe te fingis, quod liberorum contemplatione custodis? Vel cur tibi plaudes, aut complaces, quaſi noui aliquid geras, ſi omnium bonorum tuorum tuos filios heredes inſtituas, quod facere etiam infidelibus moris eſt? Aut in hoc forſitan, te Deo aliquid conferre exiſtimas, quia liberis tuis celerius præſtas, quod eis eras quandoque ſine dubio relicturus? Quid ergo dicimus, vt filios tuos penitus exheredes? abſit. Sed vt illis non plus, quam naturæ neceſſarium eſt, relinquas. Nam quomodo eos diligis, ſi illis ea videris conferre, quæ noceant? Obeſſe enim & ipſis poſſunt, quæ tibi viſa ſunt obfuiſſe. Aut enim tibi nihil obfuerant, & fruſtra ea ſpreuiſſe te ſimulas, aut ſi obfuerunt, nec illis conferenda ſunt. Nullus enim quod ſibi noxium ſentit, cupit eos poſſidere, quos diligit: Aut ergo filios non amas, ſi eis vis cōferre contraria; aut ſi amas, certum eſt, te non quaſi contrariū habere, quod illis optas, quos diligis, exhibere:

Sed

Sed vt superius diximus, humanæ gloriæ causa quasi inutile spreuisse te simulas quod intra animi conscientiam pro summo amplecteris bono. Nihil enim nobis proderit aut numerosæ sobolis gloriosa progenies, aut per vniuersas mundi partes longe lateq; diffusa vberrimi cespitis locuples ac spatiosa possessio, aut plurimarum ædium superba nimis & elata constructio, aut pretiosarum multiplex & gloriosa concinnitas, aut dignitatum vel honorum ambitiosa iactantia, cum extrema ad nos hora peruenerit, cum ambiguus omnibus finis aduenerit, in quo nullos secum præter quam bonorum aut malorum operum fructus accipiet. Nihil enim aurum, nihil argentum, nihil pretiosorum lapidum coruscantes gemmæ proficient, cum ille rutilare cœperit dies olim a Domino destinatus, cum ipsa etiam ignibus cœperint elementa crepitare. De quo Propheta te-
Iohe. 2. statur dicens: Magnus est dies Domini, magnus & inlustris nimis, & quis erit sufficiens ei? Et
2.Pet.3. beatus Apostolus Petrus: Adueniet autem dies Domini vt fur, in qua cæli magno impetu transibunt; elementa vero calore soluentur. Cum hæc igitur omnia dissoluenda sint, quales oportet nos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus expectantes & properantes in aduentum diei Domini, per quam cæli ardentes soluentur, & elementa ignis calore tabescent? Item beatus Apo-
Heb. 10. stolus Paulus: Terribilis quædam expectatio iudicij,

dicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios: cuius horroris vim non qui diues fuerit, sed qui iustus euadet, Scriptura dicente: Aurum eorum & argentum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini; & alibi: Non proderunt thesauri iniquis, iustitia autem liberat a morte. Curramus igitur dum tempus est, & omni concupiscentiæ excusatione postposita, quanta possumus celeritate post laborem consideremus, ne nos dies illa vacuos & infructuosos inueniat: Si vere fidi sumus cælestibus nos remunerandos opibus, & perpetuæ possessionis sublimitate ditandos; fastidiosa sit nobis terra post cælum, & omnis temporalis & mundana possessio ad æternæ illius beatitudinis comparationem, quasi inutile stercorum sordeat purgamentum. Nemo magna consecuturus miretur exigua. Facile valemus contemnere quod sumus, si pro certo credimus quod erimus futuri. Quid nobis illa magna cum ambitione concupiscere, quæ possunt etiam pessimi homines obtinere? Quanti locupletes criminosi, quanti impij, quantique lasciui, quanti nefandorum facinorum sceleribus inquinati? si tantum iustos, sapientes, pudicos, innocentes, & pios cerneremus habere diuitias, merito cuicunque prudenti illæ cum ingenti auiditate desiderandæ essent, quæ solis competerent bonis. At vero cum constet illas malos præcipue esse sortitos, nescio qua ratione sapientium, quisquam

Ezech. 7

Prouerb. 10.

potiri velit, quod ab ſtultis ſceleratiſq; videat poſsideri. Sed in pauperibus iſta ſunt, inquies. Sed paupertatem nemo concupiſcit, & facilius pauper ab iſtis ſe exuere, quam diues poteſt, cui paupertas non modo delinquendi non præſtat fomitem, verum plerunque poſsibilitatem

Eccli. 20 negat, Scriptura dicente: Eſt qui vetatur peccare præ inopia. Vide ergo quid eligendum magis ſit, quod delinquere prohibet, an quod nonnunquam peccare compellit? Nam quod diues a delicto alienus eſſe vix poſsit, ſuperiore iam diuinæ ſententiæ auctoritate monſtratum eſt. Illas magis diuitias conquiramus, quarum ſuffragio Chriſti & angelorum eius participes eſſe mereamur. Simus plane locupletes & diuites, ſed in bonis actibus, ſed in conuerſationibus ſanctis & pijs, repleamus corporis noſtri theſaurum ſanctitatis auro, & argento iuſtitiæ. Pretioſior nobis ſit omni ornamento ſynceritas, intrinſecus nos, non extrinſecus componamus, ideſt, non corporis ſed ſpiritus decoramenta quæramus. Ornemus animam noſtram, & vt Deo formoſa appareat, omnibus eam ſpeciebus iuſtitiæ depingamus. Erit enim ſatis compta ac decorata, ſi ſit in illa grauitas morum; conſcientiæ puritas, credulitatis fiducia, ſobrietatis abſtinentia, patientiæ manſuetudo, pudicitiæ integritas, miſericordiæ pietas, cordis humilitas, dilectionis charitas, & horum omnium conſeruatrix & altrix

altrix mera & inuiolata ſimplicitas. Nulla enim Deo anima tam ſpecioſa, tam pulchra, quam cuius eſt innocentia margarita fulgentior. Harum diuitiarum opes & ornamenta quanta poſſumus ſagacitate quæramus, ſcientes cæleſti regno indignos fore, quos non omnes opulentiæ huius pompa ſit comitata.

FINIS.

SANCTI SIXTI TERTII PONTIFICIS MAXIMI,

EPISTOLA DE MALIS Doctoribus, & operibus fidei, & de iudicio futuro.

QVANTAM de purissimæ mentis uestræ synceritate fiduciam gerã, ex hac præsumptionis meæ temeritate perpendite, qua audeo eximietati uestræ, colligata inueterandaq; litterarum apicibus uerba dirigere, cum hoc in tempore solutum, & liberum, ac cito fulgentem, & nullius scripturæ uinculo compeditum sermonem proferre uix tutum sit. Duplicis enim ratio causæ me ad huiuscemodi animauit audaciã, & Christianitatis uestræ beneuolentia, apud quem nihil non tutum pio eloquio credidi, & charitatis liberalitas, cuius naturæ est facilius omnia cauenda contem-

contemnere, quam eorum quæ profutura existimauerit his quidquam negare quos diligit. Insuper & illud accessit, quod ita uestræ essem conscius religionis, ut certissime scirē nihil eam magis uelle, nihil cupidius optare quam de sanctis uoluminibus seu uoce promptum, seu litteris insertum incessabiliter haurire sermonem, & ea sibi semper quæ exercere dignoscitur, prædicare. Quia licet diuini oris eloquium omnibus sit pro naturali suauitate saporabile, attamen nullis tam dulce, quam qui se eius famulatui mancipare nituntur, efficitur. Infinita animi oblectatio est, cum id sibi senserit adnunciari, quod facit, & tam contristari sancta mens potest, si resolutam doctrinam audiat, quam si indisciplinata fuerit, exultare. Habet enim hoc conditio humanæ naturæ, ut aliud nolit audire, quam animo decreuerit exercere. Noueram etiam uos ita cælestis uerbi ardore flagrare, ut gratissimum duceretis illius solatium uobis quolibet impertiente præstari. Non uacat enim eligere in eius rei exhibitione personas, qua potiri impatientissime concupiscas. Nimis sitiens nullius propinantis respuit ministeriū, & in qualicunq; bibere contentus est poculo, non quo parum sanctitati uestræ copia doctrinæ cælestis exuberet, sed quia tanta auiditate animi eam potare uultis, ut cum ipsis abundetis fontibus, nec desiderantes quidem paruis lentisq; roribus riuulos respuatis; & sicut hi quos immoderatæ aua-

 ritiæ

ritiæ cupiditas tenet, quamuis vbertim cuncta possideant, & affatim rerum omnium opulentia polleant, nihilominus tamen pro infinita habendi concupiscentia, si quid eis pauper obtulerit, libenter accipiunt: ita & vos, in quibus eius cupiditatis ardor exæstuat, quæ in illo fuisse dignoscitur, cui quod vir concupiscentiarum es-
Dan. 9. set, angelica protestata responsio est, minorum
Dan. 10. etiam scientiæ studio non aspernanter dicta suscipitis, cum ipsi abundantioribus, & opimis cælestis doctrinæ thesauris affluatis. Nec meorum quidem me deterruit delictorum conscientia, quo minus me in omni religionis cultu ac deuotione meliores peccatorum omnium vltimus litterarum affatibus commonerem, & in oculo meo trabem gerens eorum immaculare aciem vellem, quorum nec festuca quidem inesse credenda est. Cum illius nos humilitatis esse non ignorarem, cui nec deterioris generaret sermo fastidium. Et ita exosa habere peccata, vt vobis in ijsdem destruendis nec peccatoris quidem disputatio posit horrere, nec retractare quo quali ve labefactante desinant, dummodo esse desinant. Quapropter obsecro, vt si facilitatis nostræ vsurpata temeritas sensum vestræ sanctitatis offenderit, non tam mihi eam, quam causis superius comprehensis, & charitati vel maxime imputetis ardenti, quæ sæpissime solet terminum humilitatis excedere, dum dilectionis gratiam nititur exhibere. huius namq; præ-

sumptionis

ſumptionis audaciam ſanctarum etiam Scripturarum exemplis certum eſt confoueri. Illis ſcilicet, quibus continentur: exhortamini inuicem, & ædificate alterutrum. Et iterum: Verbum Christi habitet in vobis in omni ſapientia docentes, & monentes vosmetipſos. & rurſum: Certus ſum autem fratres mei & ego ipſe de vobis, quia pleni eſtis dilectione, repleti omni ſcientia, ita vt poſſitis alterutrum monere: Dilectionem enim in hoc loco, tam ſcientiæ, quam monitioni præponendo, oſtendit duo inferius comprehenſa ex illius, quam anterius nuncupauerat charitatis videlicet cauſa deſcendere, & eam veram, & ſecundum Deum eſſe ſcientiam, quæ non alterius rei quam mutuo ædificationis amore præſtetur. Et tam illam laudandam dilectionem, quæ vt alijs proſit, in doctrinæ vſu ſtudioq; laborauerit, quam illam peritiam prædicandam, quæ ſolius charitatis officia quæſierit. Talis eſt enim doctrina per quam nullus animæ profectus adquiritur, qualis eſt medicina cuius per curam remedium minime ægrotantibus exhibetur. Quod ſolet etiam peritis medicis ſæpe contingere, dum in ſola arte fidentes minus ſollicite aut peſtilentiam temporis perſcrutantur, aut ægritudinis rimantur cauſam, aut qualitatem valetudinis contuentur. Sicut enim in corporalibus morbis varia & multimoda languoris videntur eſſe contagia, & pro commutatione temporum valetudinum quoque diuerſitas

1. Theſ. 5 — Coloſſ. 3. — Rom. 15.

nafcitur, & periti ac folertis medici eft per fe perpenfe omnia librare, æftimare, conijcere, ne laboriofę follicitudinis declinatio faftidiofa & ægrũ perdat, dum parua diligentia cuncta rimatur, & artem, dum negligentius latentia fcrutatur, infamet: ita & boni doctoris eft fpiritalium morborum caufas præuidere, explorare, cognofcere, perdocere, & quibus occafionum generibus oriantur, aduertere, & tum demum cognitis omnibus atq; compertis, cæleftis curæ adhibere medicinam: fed in tali expetita fimilitudine, non tam medici nobis quam infirmantis in huius tractatus difputatione competere videtur exemplum, qui propriæ falutis commodis profpiciens & morborum fuorum occafiones intelligere debeat, & intelligendo vitare. Et ficut adfolet medicorum aut malitia dolofa, aut imperita ftultitia contrarium magis, quam fofpitati profuturum voluerit dare confilium, fapiens æger & fuæ infirmitatis medicus, priuatis iam calamitatibus eruditus recufat ac refpuit quod experientia propria fibi noxium effe cognouerit; ita & nos, vt de me & de mei fimilibus loquar, peccatorum noftrorum quorum contagione nobis fpiritalis morbi ægritudo fuccrefcit, tam caufas, quam remedia noffe debemus, & nulli magis fidem quam experimento proprio commodare. Nec infenfatorum ritu languentium fruftrari nos quorundam adulatorijs, & blandis pollicitationibus adnuamus, vt credere
velimus,

velimus, aut profuturum nobis quod alijs minime profuisse speremus, aut vnde cæteri perierunt, nos euadere posse speremus. Credo enim vos pro ingenita vobis intelligendi prudentia, immo per sancti Spiritus reuelationem, cuius nequaquam pie sancteq; viuentibus gratia deesse censenda est, nostri temporis luem calamitatemq; perspicere, & me magis alieni causas examinare languoris, cum ipsos vos ab eodem perspicuitatis propriæ intelligentia esse pręstet immunes. Facilius etenim aliorum passionem, qui ab ea liberi sunt, quam qui pati videntur, intelligunt: Nec illam ignorare credendi sunt, qui eius declinare cernuntur in cursum. Vnde Sanctitatem vestram scire non ambigo, ex hoc vel maxime in præsenti tempore peccatorum morbo plurimos immedicabiliter laborare, quo per fidei prærogatiuam, credulitatisque fiduciam non se perituros existiment, quamuis plurima cælestium mandatorum præcepta non seruent. Pró nefas, vt per hoc fides, scilicet mortis causa miseris malæ intelligentiæ vitio ministretur, per quod bene sentientibus æternitatis vita confertur, & interitus perditionisq; materia humanæ ignorantiæ imperitia sit illud, quod diuina clementia præstitit, vt esset salutis occasio. Non enim idcirco Dominus omnem spem credentibus repromisit, vt sub obtentu fidei liberius securiusue delinquerent, sed vt iam de cætero non peccarent, quibus per fidei suæ indulgentiam
pristinæ

priſtinæ incredulitatis fuerant delicta donata ad abolenda peccata fides proficit, non ad committenda licentius, ideſt vt ante perpetrata committat, non vt poſt futuræ ſecuritatis veniam largiatur. Vnde ſi quis poſt ſanctum lauacrum fidem dereliquerit, iam non per ſolam fidem, vt ante baptiſmum, veniam ſperat, ſed fletu, planctu, abſtinentia, ieiunio, cilicio etiam & cinere, omniq; genere lamentationis implorat. Sed vnde hic humanis mentibus error obrepſerit, ante omnia noſſe debemus, qui Chriſti fidem non tam ad deſtruenda, quam ad protegenda cenſeat peccata veniſſe. Proteguntur enim plurimum, cum ſecuritatis ſolatio nutriuntur. Maxima enim ſecuritas eſt, vt per fidei ſuffragium aut paruo ſupplicio, aut nullo expianda credantur, quæ ante gratiæ tempus ſeuerius vindicabantur. Quod ſi ita eſt,
Matth. 5 neſcio quomodo Chriſtus Dominus non venit ſoluere legem, ſed adimplere, ſi per eius credulitatem diſciplina non aucta eſt, ſed minuta. Minuta enim eſt, ſi timoris cauſa ſublata eſt. Timoris autem cauſa ſublata eſt, ſi pœna dimota eſt. Dimota vero eſt, ſi abſq; vlla pænitendi ſatisfactione ſub aliquo impunitatis fine concluſa eſt. Vnde ergo huiuſce peruerſitatis intelligentia emanaſſe credenda eſt, niſi ex illorum mentibus qui illa quæ exercere non pertimeſcunt, nituntur defendere? Quique malunt ſibi quibuſcunque coniecturis impunitatis veniam ſuadere, quam peccatorum vitia

tia declinare. Multi enim ſunt, quos aut odiendi acerbitate, aut zelandi æmulatione, aut cupiditatis ardore, aut obtrectationis malignitate, aut iracundiæ furore, aut in patiendi æſtuatione, aut luxuriandi voluptate, aut ſuperbiæ æmulatione, aut mentiendi falſitate, aut maledicendi aſperitate, aut quocunque alio huiuſmodi vitio, ita malę inſtitutionis conſuetudo, & longi temporis vſus infecit, vt pertęſum illis ſit inueteratam iam conſuetudinem bonæ conuerſationis inſtitutione mutare. Et ſi contingat, vt ex his aliqui diuinarum Scripturarum volumina legant, nihil aliud moliuntur, quam vbicunq; præcepta doctrinæ perfectioris inuenerint, ingenij calumnioſo acumine & diſputandi arte corrumpere, & ad vitæ ſuæ patrocinium eiuſdem intelligentiam temperare. Faciunt enim hoc dum volunt videri non tam legem contemnere, quam legis auctoritate delinquere, ſeq; idcirco non agere quæ iubentur, quia aliter accipienda intelligantur, non ignorantes quidem quid veritatis ratio intrinſecus habeat, & huiuſce fallaciæ deceptionem apud Deum ſibi non modo non profuturam, quin etiam pernitioſam fore optime intelligentes, quippe cum per ipſam tam ſibi quam multis minus intelligentibus, æternæ perditionis interitus irrogetur: Sed quoniam humanæ nimis eſſent gloriæ cupidi, vt ſanctos ſe haberi vellent. & peccatorum flagitia multo iam tempore inueterata vitare differrent,

quibus

quibus permanentibus ſanĉti æſtimari non poterant nimis callidam & argutam, per quam ſimplicium mentibus caliginem offunderent excogitauere fallaciam, vt cum apud conſcientiam ſuam peccatores eſſent, ſanĉti apud alios haberentur, & ſibi met in veritate mortui viuere apud exteros in præſtigia putarentur. Omnia illa peccatorum genera, in quæ pro humanæ conſuetudinis vitio ſæpiſsime incurritur, & quæ non niſi qui Deum granditer metuunt, vitare noſcuntur ſubtiliſsima fallaciæ adſertione, & verſuta argumentandi diſputatione nihil ſanĉtitati nocere poſſe contendunt, vt hoc artificio, & ſanĉtitatis illis opinio maneat, & peccandi conſueta libido non pereat. Subtiliter enim eos per gloriæ concupiſcentiam diabolus luſit, & peccandi eis geminauit occaſionem, vt dum indebitam ſanĉtitatis famam aucupantur, peccata defenderent, & eſſet illis apud Deum duplex offenſa tam pro deliĉtorum patrocinio, quæ vitare potius, quam defenſare debuerant, quam pro cupiditate gloriæ fruſtra requiſitæ. Sed malunt ſanĉti videri, quam eſſe, & Deo potius quam hominibus diſplicere. Mirari enim non oportet, ſi hæc humanæ, vt dixi, ambitionis gloria agere dignoſcuntur, cuius tanta amoris vis eſt, vt plerunq; eam nec cæleſtis & perpetuæ beatitudinis labefaĉtare ſpes queat, nec horribilis & infinita gehennæ valeat formido deſtruere. Hac namq; de cauſa ab huiuſmodi, etiam ſine cuiuſquam

cuiusquam iustitiæ operibus, nuda & infructuosa fides profutura contenditur, & sola ab eis irremediabilis impietas, idest idolatriæ nefanda cōmissio prædicatur. Ergo hæc duo non tam deuotione doctrinæ, quam propter sui facilitatem obseruanda decernunt, eo quod leue sit fidem vacuam verbis adnuntiare, & nullius prorsus laboris ab idolatriæ crimine abstinere. Sed cur hominibus iam diu in Christi fide & religione censitis, & eiusdem baptismatis sanctificatione purgatis, tantopere commodum credulitatis insinuent, nequaquam intelligo, nisi eos adhuc gentilitatis arbitrantur habere perfidiam, quos ex hoc credere, non dubium est, quo Christiani probantur. Quam ob causam non iam fidem illis, quam nisi haberent, nec Christiani essent; sed fidei conuenit opera prædicari. Aliud est si hinc illos infideles existimant, quoniam secundum debita fidei conuersentur obsequia; quod non ita esse, ex hoc absolutissimæ intelligentiæ ratione monstratur, quo eis absq; sanctitatis operibus æternæ spem beatitudinis pollicentur, quam nunquam promitterent, si ex perperam viuendi argumento credulitatis illius etiam substantiam denegarent. Sed, vt superius commemoratum est, fidei tantum nituntur vniuersa conferre, quod facilius sit fidem verbis commendari vacuis, quam iustitiæ opera a nolentibus exerceri. Adserere se falso humanis auribus fidelem etiam infidelis potest, quia fides

incon-

incontemplabilis res eſt, & eius veritatis examinatio in profitentis tantum conſcientia poſita eſt, non in audientis arbitrio. Perfacile eſt enim in eius rei conteſtatione mentiri, cuius nequaquam verendum ſit inueſtigabile mendacium denotari. Iuſtitiæ vero ideſt integræ & immaculatæ vitæ conuerſationem nemo tam facile aut fingit, aut prædicat, eo quod probatio eius in promptu ſit, & nunquam celari ſermonibus ſoleat, quod poſsit operibus indicari. Vnde difficile quis audet eam rem aut ſimulare, cuius ex qualitate geſtorum poſſit ſimulatio deprehēdi, aut certe alijs adnuntiare, quos ſeſe adnunciationis ſuæ doctrinam tranſgredi minime ignorare ſit certus. Qua de cauſa illius rei doctrina, cuius ambigi veritas poteſt, ſæpe profertur: de ea vero cuius obſcurum eſſe negotium non licet, aut parum quid dicitur, aut penitus conticetur. Habent etiam hoc mundanam gloriam deſiderantes, & humanæ laudis perfrui cupientes voluptatibus, vt ante auditorum ſuorum mores vitamq; explorent, & ita doctrinæ ſuæ modum temperent, ne cuiuſquam eorum poſsint mentibus diſplicere: Scientes etiam ſe tunc optimos magiſtros habendos, ſi per omnia diſcipulorum geſtis doctoris ſermo concordet: & ſi eis inæſtimabilis illius beatitudinis incorruptionem abſque voluptatum ſuarum demolitione concedat: neceſſe eſt enim, vt qui omnium fauorem expetunt, id primum agant, quatenus ab omnibus diligantur.
Diligi

Diligi vero non poterunt, nisi eorum prius quorum amoris gratiam exigunt, moribus placeant. Placere autem difficile eſt, ſi non per omnia eorundem actuum inſtitutis doctrinæ ſuæ voluerint adhibere conſenſum. Et ita fit, vt dum nimia humanæ cupiditate gloriæ diligi ſe etiam a vitioſis expetunt, vitia & peccata defendant, & contra legalis & euangelicæ doctrinæ veritatem ijſdem perpetuitatis gloriam polliceantur, quorum non ſalutem videantur efflagitare, ſed laudē. Idcircoq; per ſolius credulitatis meritum æternam immortalitatis ijsdem ſpem repromittunt, quia ſciunt nihil penitus laboris eſſe fidem, immo fidei profeſſionem ſine iuſtitia poſsidere, & eam doctrinam omnibus gratiſsimam fore, quæ tanti muneris præmium abſq; aliquo labore conceſſerit. Sed præſtigioſa huius commenta fallaciæ, qua perſuadetur, aut credulitatem ſine operibus eſſe, aut ſolam ſufficere credentibus fidem poſſe, apud eos (ſi forte) valeant, qui inuiſibilia ex viſibilibus probare non norunt, neq; intelligere vbicunq; fidei fructus non ſit, illic quoq; nec ipſam fidem eſſe credendam. Cæterum quis prudens addubitet, vbi fides ſit, illic eſſe & timorem? Et vbi timor ſit, illic eſſe & obedientiam; & vbi obedientia ſit, illic eſſe & iuſtitiam? Sicut e contrario, vbi iuſtitia non ſit, illic nec obedientiam, nec timorem eſſe, nec fidem. Ita enim ſibi hæc inuicem ſociata atq; connexa ſunt, vt diuiſa penitus eſſe non poſsint. Tunc enim

recte

recte fidei bonum referre existimabimur, cum illi mandatorum obtemperantiam iunxerimus; alioquin verendum est, ne male ei adulemur, si solam illam citra bonorum efficientiam operum ad æter nitatis meritum sufficere dixerimus. Sed ne hoc nostris tantum sermonibus adstruxisse videamur, ad comprobandam huiusce intelligentiæ veritatem aliqua diuinæ legis exempla promenda sunt.
Eccl. 32. Dicit enim Scriptura: Qui credit Deo attendit mandatis eius; & qui confidit in illo, non minorabitur. Si enim illum credere dixit, qui mandatis attendit, illum sine dubio incredulum exposuit, qui non attendendo contempserit. Hoc & beatus
1. *Ioan.* 3 Ioannes Apostolus: Omnis, inquit, qui in eo manet, non peccat; & omnis qui peccat, non vidit eũ, nec cognouit eum. Vnde intentius cognoscendum est an fidelis haberi debeat, qui iuxta Apostolicam definitionem Deum ignorare censetur. Cui enim in dubium veniat, quod vbi futurorum fides est, illic tam æternæ beatitudinis desiderium sit, quam pœnæ perpetuæ timor? Et vbicunq; hæc duo fuerint, difficilis erit causa præuaricationis, dum eam aut incorruptibilium bonorum amor, aut indeficientium suppliciorum terror excludit. Et vbi facile delinquitur, ibi futurorum nec desideratur aliquid, nec timetur. Vtinam quam facile est fidem profiteri, tam facile esset fidei signa monstrare, sicut & Sanctus Apostolus contestatur, vbi
Iac. 2. ait: Sed dicit quis, tu fidem habes, & ego opera habeo.

habeo. Ostende mihi fidem tuam sine operibus, & ego tibi ostendam ex operibus meis fidem meam. Demonstrare volens idcirco illam non esse, vbi non ostenditur, quia vbi esset, ostenderetur. Corpus enim quodammodo fidei, opera sunt. Et quomodo per visibilem corporis nostri gestum etiam incorporeæ & inuisibilis animæ motus exprimitur, ita per conspicabilem operum conuersationem incontemplabilis fidei efficacia demonstratur. Quanquam beatus Apostolus non tam corpus quam animam, vt ita dixerim, fidei opera significasse videatur, dicendo: Sicut enim corpus *Iac.* 2. sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est. Hoc enim ait, vt ostenderet, eam, si esset, frustra esse, si iustitiæ opera non haberet, sicut & in superioribus testatur, dicens: Quid pro- *Ibidem.* derit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? nunquid sola fides poterit saluare eum? & iterum: Tu credis quod *Ibidem.* vnus est Deus. Benefacis, & Dæmones credunt, & contremiscunt. Nonne tibi videtur, quod præuaricatoribus non prosit, vt nec Dæmonibus fides? cuius intelligentiæ qualitas cõmittenda lectoris arbitrio est. Inferius vero quid idem dixerit, prætereundum non est. Ait namque: Quid pro- *Ibidem.* dest fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? nunquid poterit fides saluare eum? Vides ergo, quod ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. Ad hęc etiam

beati Apostoli Petri sententia consonare digno-
2.Pet.1. scitur, in qua habetur: Vos autem curam omnem subinferentes ministrantes in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. Hæc enim vobis cum adsint, & superent, non vacuos nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Iesu Christi cognitionem. Ex his igitur omnibus credo iam manifestum esse, his tantum professionem fidei ad vitæ gloriæ profuturam, qui eam habere se bonorum operum exercitatione, & sanctæ conuersationis protestatione monstrauerint. Illis vero non satis eius prærogatiuam collaturam, qui vitam suam probroso delictorum inquinamento, & turpissimo flagitiorũ cœno fœdauerint. Sed dices mihi, si fides absq; iustitiæ operibus minus proderit, quomodo per
Abac. 2 Prophetam Dominus dicit: Iustus autem meus ex fide viuit; vnde intelligi datur, posse credentibus vitam etiam ex solius fidei professione præstari. Præstabitur sane, sed illis quibus præstari promittitur. Quibus itaq; promittitur? iustis, nisi fallor: iustus enim meus, inquit, ex fide viuit. Non dixit, peccator in fide viuit, si in delictorum suorum conuersatione durauerit, aut si fidem habet, permanens in peccatis suis ex fide viuit, & peccatorem etiam si peccare non desinat, sola iustificat

fides, demonstrare te par est. Cæterum eius rei præmium quod solis iustis promittitur, puto quod in sua iniustitia perseuerantibus denegetur. Memento de baptizatis, non de chatecumenis haberi sermonem. Præscius enim fuit Dominus nouissimis temporibus tales fore doctores, qui sub velamento fidei omnem disciplinæ rigorem atq; iustitiæ adulatoriæ niterentur persuasionis oblectatione destruere. Et idcirco huius sententiæ definitionem, ac inexpugnabilem iustitiæ murum ante construxit, quem nequaquam peruersæ doctrinæ aries posit agitare. Iustus autem meus ex fide vi- *Abac. 2* uit, hoc est dicere, illi tantum fides proderit ad salutem, qui secundum me iustus esse voluerit, non sufficeret autem quod dixerat iustus, nisi addidisset, meus. Neq; illis saltem fides conferre multum existimaretur, qui coram hominibus, & non coram Deo existerent iusti. Sicut alibi dicit: Et vos eritis mihi iusti, dicit Dominus, idest non hominibus; sed mihi, qui cordis etiam occulta considero. Huius igitur absolutissimæ veritatis intellectum, etiam beati Apostoli sermo confirmat, cum de Domino euangelizans dicit: Iustitia au- *Rom. 1.* tem Dei in eo reuelatur ex fide in fidem, sicut scriptum est: Iustus autem meus ex fide viuit: Neque enim absq; iustitiæ operibus vitam promisisse credendum est, qui alibi dicit: Nolite errare, neq; for *1. Cor. 6.* nicarij, neq; idolis seruientes, neq; adulteri, neq; molles, neq; masculorum concubitores, neq; fures,

 neq; auari,

neq; auari, neq; ebriosi, neq; qui maledicunt, neq; qui rapiunt, regnum Dei posſidebunt. Et certe iam credentibus & baptizatis Corinthijs loquebatur, & non solum idolatras, aut impios, aut aliqua quæcunq; grauiora crimina perpetrantes, verum etiam de leuioribus peccatis inuolutos, a Dei regno sequestrare dignoſcitur. Et ita ab eius poſſeſſione furem, maledicum, ebrioſum, & auarum, vt adulterum, vt mollem, vt idolatram summouiſſe perſpicitur. Et ne putaremus, eum non de ijs dicere, qui vnumquodq; eorum quæ dinumerauit egiſſent, sed de ipſis, qui omnia perpetraſſent, prepoſuit ſemper, neq; illi, neq; illi, vt manifeſtiore veritate clareſceret a regno Dei extraneum fore, etiam qui vnius cuiuslibet peccati abſq; pænitentiæ ſatisfactione fuiſſet obnoxius. Illius non im-

Sap. 16. memor ſententiæ, qua continetur: Ingrati enim fides tanquam hybernalis glacies tabeſcet, & diſperit tanquam aqua ſuperuacua; hoc etiam in

Galat. 5. Epiſtola ad Galatas conteſtatur, dicens: Manifeſta autem ſunt opera carnis, quæ ſunt adulterium, fornicatio, immunditia, luxuria, veneficia, idolatria, inimicitiæ, contentiones, iræ, rixæ, diſſenſiones, hæreſes, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur. Puto & hic ſatis clara & manifeſta determinatione decretum eſt, quod cuiuſcunq; peccati reus cæleſtis regni particeps eſſe non poſsit.

Nam

Nam cum multa superius comprehensa dinumerasset, & longum illi esset omnes peccatorum species designare, breuissimo compendio vsus est, vt cuncta se commemorasse ostenderet, cum non omnia nominaret, dicendo: Et his similia quæ prædico vobis, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Sed regnum, inquies, non tamen vitam peccantibus denegauit; quid ergo? tu eos, qui extra regnum fuerint, vitam habere existimas posse? quo igitur in loco vita illa, quæ extra regni terminos est, esse credenda est? Ego enim duo tantum loca in scripturis inuenio, Regni, & gehennæ; idest vitæ, & mortis: Purgatorium tamen locum semper excipio, in quo ad tempus piorũ animæ corporibus solutę expiãtur. Si tu tertium aliquem reperisti, vbi collocentur illi, qui neq; in regno, neq; in gehenna fuerint, monstrare te conuenit. Non quod negemus iustorum pro laborum diuersitate diuersa esse præmia meritorum; sed in eodem regno, vbi vnicuiq; pro iusti laboris modo, aut centesimi, aut sexagesimi, aut tricesimi fructus copia reseruetur, & vbi filius hominis in maiestate Patris cum angelis suis veniens, reddet singulis secundum opera sua: & vbi vnicuiq; secundum mensuram, qua mensus fuerit, remetietur: & vbi iuxta Zachariæ Prophetæ vaticinium, qui infirmus fuerit, sicut domus Dauid erit: domus autem Dauid, sicut domus Dei, sicut angelus Domini: & vbi alia claritas Solis, & alia *Zach. 12* *1. Cor. 15*

1.Cor.9. claritas Lunæ, alia claritas stellarum; & vbi qui
Galat.6. parce seminat, parce & metet: sed tamen metet, & vbi intelligentes fulgebunt sicut splendor firmamenti, & cæteri iustorum sicut stellæ, & multa alia his similia, quæ multimoda sanctorum merita futura esse testantur. De peccatoribus vero similiter sentiendum est, quod quisq; secundum peccati sui meritum patiatur, & pœnam in eadem tamen gehenna, & suppliciorum magis inter eos, quam locorum sit habenda discretio. Sed vt absolutius liqueat non nisi duarum habitationum diuisionem fore, quarum alteram iusti, alteram vero iniusti pro diuersa meritorum suorum conuersatione per-
Matt.25 cipient, dictis Domini vtamur: Cum venerit, inquit, filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & segregabit eos ab inuicem, quemadmodum segregat pastor oues ab hædis, & statuet oues ad dexteram, hædos autem ad sinistram. Tunc dicet Rex his, qui ad dexteram sunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, & reliqua. Dicet autem his, qui ad sinistram sunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, quem præparauit pater meus Diabolo, & angelis eius, & cætera; quibus duo finalia loca tantum significasse dignoscitur. Illorum, scilicet, qui vocantur ad regnum, & eorũ qui gehennæ ignibus addicuntur. Quod si præter hæc duo finalia loca tertius aliquis locus esset,

quem nec regnaturi, nec casuri, sed tantum victuri perciperent, & ipsum quoque designasset Dominus, & sicut alios regno, alios gehennæ deputat, alios vero vocasset ad vitam. Si quod esset extra regni lineas vitæ habitaculum nosset, sed & illo Prophetico testimonio non nisi duo loca esse declarantur apertissime, quæ continentur, & Dan. 12.
in tempore illo saluabitur plebs tua quæ scripta est in libro uitæ, & multi dormientium in limo terræ, exurgent ij in uitam æternam, & ij in opprobrium, & confusionem æternam; quod si tertius aliquis locus esset, & ipsum procul dubio nominasset. Beatus quoque Apostolus cum solius re- Galat. 5.
gni possessionem etiam idolis seruiētibus abnuit, uitam intra eiusdem terminos collocauit. absurdum est enim, existimare eum aliquam uiuendi spem impijs reliquisse: sed & discipulorum senten tia; qua de eius salute, cui regnum tantum Domi nus negauerat, desperatur minime saluari posse ostenditur, quisque regni extraneus inuenitur, & non alibi uitam, quam in regno esse, absolutissima ratione mõstratur: neque enim aut sentiri, aut dici fas est, ubi salus non sit, illic uitam esse credendam. Nam cum dixisset Dominus: Diffici- Matt. 19
le diues intrabit in regnum cælorum, facilius ca- Mar. 10
melus per foramen acus, quam diues in regnum Lucæ 18.
cælorum transibit, refert Euangelista; Apostolos Matt. 19
pro humanæ salutis cura mœstos fuisse, dicentes: Quis ergo poterit saluus esse? Vide ergo an cum

rationis ueritate concordet, ut ubi salus non fuerit, alicuius uitæ spes esse existimetur. Illud uero quale est, quod impios tantum perituros asserunt, quos aut idolatras, aut non credentes in Deo esse definiunt, ut scilicet, dum credulitatis suffragium repromittitur, delinquendi facultas nutriatur. Et nemo peccator esse metuat, cum solis impiis pœnalis perditionis interitum manere confidat. Sed hæc apud illos (si forte) ualeant, quibus aut nulla diuinarum notitia Scripturarum est, aut qui, ut sæpe memini, per concupiscentiæ suæ arridentem doctrinam pessimæ & mortiferæ securitatis solatio perfruuntur. Nos uero quibus aliquatenus cælestium præceptorum scientia inest, immo quos nequaquam eorum, quæ ad sanctæ uitę beatitudinem pertinent mandatorum excusat inscitia, dum nullis difficilioris intelligentiæ nubibus obumbrātur, quæcumque ad bonorum efficientiam operū conscripta esse noscūtur. Quia nequaquā dominus erga iustitiæ doctrinam habere moram uoluit intelligendi, quibus tempus nullum uidetur indulsisse peccati; Scriptura dicente: Nemini permisit impie agere, nec cuiquam dedit spatium peccandi. Nullo modo itaq; nos possunt uel subtili amore uel blando seducere, quo minus aliud credere, aut sperare possimus, quam diuinæ legis determinatione firmatum est, maxime si puro ac simplici corde religionis indagemus scientiam, & non magis quid uerisimile esse possit, sed quid pro certo

uerum

uerum sit quærimus; nec quid homines loquantur; sed quid legis integritas habeat, tam agnoscere cupimus; quam postquam agnouerimus implere, per quam non impios tantum & incredulos; sed etiam peccatores; si in suo peccato permanserint; perditionis reos fore multipliciter & euidenter ostenditur. Sicut ibi: Ecce dies Domini sine *Isaiæ.* 13
refrigerio adueniet; indignationis, & iræ, ponere orbem terræ desertum, & peccatores perdere ex eo. & alibi; Pluet super peccatores laqueos ignis; *Psal.* 10.
sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorũ; *Psal.* 33.
item alibi: Mors peccatorum pessima. item alibi; *Psal.* 36.
Adhuc pusillum; & non erit peccator; quæres locũ *Psal.* 144
eius, & non inuenies. & iterum; Quoniam pecca *Psal.* 139
tores peribunt. & iterum: Virum iniustum mala *Psal.* 128
capient in interitum. & iterum: Dominus iustus *Psal.* 118
concidet ceruices peccatorum. & iterum: Longe *Prouerb.*
est a peccatoribus salus. item in Prouerbiis: Pec- 13.
catores consequentur mala. & alibi: In synagoga *Eccli.* 16
peccātium exarsit ignis. Item in Ecclesiastico: Stu *Eccli.* 21
pa collecta synagoga peccantium, & consumatio *Eccli.* 21
illorum flamma ignis. item alibi: Via peccantium completa est lapidibus, & in finem illorum interitus, & tenebræ, & pœnæ; & alia multa quæ nõ solis incredulis, profanisq; uerum etiam delicta alia perpetrantibus perditionis supplicium comminātur. Sed dici e contrario potest, peccatores ipsi impij intelligendi sunt, quia & impius peccator esse credendus est. Igitur si idcirco, quia &

impius

impius peccator dici potest, quæcunq; seu de peccatoribus, seu de impiis dicta sūt, omnia ad impios referenda existimabuntur. Nullam ergo sine impietate peccatoribus comminationem Scriptura testabitur, & poterant iam securi delinquere, quibus huiusce subtilitatis argumento omnis fuerat terror ablatus. Quærendum tamen ab eo est, qui ita respondere uoluerit, quid impios esse definiat, credo aut infideles, aut profanæ idolatriæ superstitionibus deditos, percunctandum etiam, quos peccatores & non impios statuat. Illos sine dubio qui in Deo fidem habere se dicunt, quamuis legis eius mandata contemnant. Increduli ergo & impii & peccatores habendi sunt. Creduli uero tantum peccatores, tamen & illi peccatores, & isti peccatores, & cum omnes non sint impij, omnes tamen peccatores sunt. Et quid facimus de illa Scri-
Amos. 9 ptura quæ dicit: Gladio peribunt omnes peccatores populi mei: ubi omnes nominantur, uide si
Psal. 144 quis excipitur; & alibi: Diligit Dominus omnes diligentes se, & omnes peccatores disperdet. Sed
Deut. 27 & illud quo continetur: Maledictus omnis qui nō
Galat. 3. permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea: puto quod non solius idolatriæ reum periturum esse significet. Aliud est, si quis sub maledicto fuerit, saluari posse credendus est. Nemo ergo existimet scripturam ex eo iam peccatores impijs coæquare, quo cunctos perituros esse definiat, quia non statim uniuersorum erit poena consi-

consimilis, quia una omnium significetur esse perditio. Sed hic iam in superioribus satisfecisse suffi ciat. Superfluum forte uidebitur si ut huius intelligentiæ ueritatem euidentius adprobemus, aliqua noui instrumenti testimonia proferamus, cum ambigi omnino non possit, erga omnia pene iustitiæ & sanctitatis officia ampliorem gratiæ uigorem esse, quam legis horribilitas non sit, quod illic aliqua leuioris comminationis remissione, peccandi securitas præbeatur, ubi amplioris iustitiæ integritas exigatur. sed propter minus intelligentes uel pauca ponenda sunt, & in primis illa Dominicæ determinationis proferenda sententia est, qua continetur: Nisi abundauerit iustitia uestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Vnde intentius peruidendũ est, utrum ne post Christi aduentum solis impiis futuræ beatitudinis spes abnuatur, quando etiam illis, qui uniuersa legis iussa compleuerint, nisi etiam addita gratiæ mandata seruauerint, denegetur. In hoc enim discipulorum Christi plusquam Scribarum & Pharisęorum poterit eminere iustitia, si non ea tantum, quæ per Moysem, & Prophetas Scribis, & Pharisæis præcepta sunt, uerum etiam quæ per Christum sunt mandata, suppleuerint. Non sum nescius quid contra hæc peccatorũ soleant obiicere palpatores, atque patroni, non plus quam legis, inquiunt, sed quam Scribarum & Pharisæorum nostra iubetur abundare iustitia. Si *Matt. 5.*

hoc

hoc superius præmisisset: non ueni Scribarum & Pharisæorum iustitiam soluere, sed adimplere, & quod sequitur, de illorum dictum iustitia uideretur. Dicendo vero: non ueni legē soluere, sed adim-
Matth. 5 plere; & post paululum subsequendo: nisi abundauerit iustitia uestra plusquam Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Manifestum est hoc eum de legis locutum esse iustitia, ad quam se implēdam uenisse prædixerat, quā iustitiam Scribæ Pharisæique susceperant. Illud namq; quærendum est, vtrum ne Scribarum & Pharisæorum iustitia vera an falsa fuisse credenda sit. Si vera, ergo ex lege erat, & quæ ex lege erat, legis esse non poterat. Si falsa, vide quam impietatis blasphemiā hic sensus incurrat, vt falsæ abundantiam iustitiæ suis Dominum asserat prædicasse discipulis. Nunquam enim similia nisi similibus comparantur, & si prædictorum falsa credenda est fuisse iustitia, iam non iustitia, sed iniustitia erat; & si iniustitia erat, quid necesse fuit eam contrario vocabulo nuncupari? Defuerat nempe Dei verbo elocutionis proprietas, vt rem malam boni appellatione nominaret: vt nec illud quod per
Isaiæ 5. Isaiam ante cecinerat, recordaretur: Væ qui dicit quod bonum malum, & quod malum bonum. Si igitur de meritorum falsa, & non de legis vera iustitia egit, licet inæqualis comparatio sit, attamen
Matth. 5 men ita eum loqui conuenerat: Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum

rum

rum iniustitia, non intrabitis in regnum cælorum. De iustitia vero tacendo, & solam iustitiam nominando, ostendit, se de vera non de falsa locutum esse iustitia; quæ hoc modo Scribarum & Pharisæorum erat, quia iuxta eam eos vitæ suæ statum moderari conuenerat, vt & Apostolorum iustitia dicitur, quæ ex noui testamenti institutione cognoscitur. Sed quid hic diutius immoramur? cum ipse in sequentibus Dominus, de qua iustitia dixerit, euidenter ostendit, quo ait: Audistis quia dictum est antiquis, non occides: Qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quod omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio. Quæro nunc, quæ iustitia antiquis homicidij facinus perpetrare inhibuerat Scribarum ne & Pharisæorũ an legis? si Scribarum & Pharisęorum, de illa videbitur dixisse Dominus: Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum: si legis, certum est eum de ea locutum, quam postea videbitur abundantioribus supplere mandatis. Nam si de Scribarum & Pharisæorum nõ iustitia, sed iniustitia orsus fuisset, ita dixisset: audistis quia Scribæ & Pharisæi fecerunt hoc, aut illud: vobis autem conuersandum est aliter. Dicendo vero: Audistis quia dictum est: Dicta dictis comparauit, non personas personis. Magna re vera Apostolorum gloria, etiam si ita possit intelligi, si iniquissimis viderentur esse meliores. Ego enim nec

Matth. 5

illorum

illorum conscientiam, qui tam peruersæ doctrinæ fallacia minus intelligentium nituntur corda seducere, ita tenere confido: Sed dum nolunt Euangelica & Apostolica iussa complere, & plusquam instrumento veteris testamenti præceptum est facere, prauæ interpretationis excogitata fallacia, malunt eam aliter quam veritatis ratio cogit exponere: ne cælestis regni esse videantur extorres, quasi prosit aliquid, si mihi ignorantium opinione conferendum existimetur, quod ego ipse me secundum veritatis intelligentiam minime percepturum esse non nesciam, nisi ea cuncta per quæ illud merear possidere, suppleuero. Quæ igitur est huius causa doctrinæ, nisi vt sæpe dictum est, quia volumus homines sancti videri, quamuis ipsi nos longe esse à sanctitatis regula non ignoremus? O quam impudens, & temeraria est mens diuturnis assueta vitijs, & antiquis infecta peccatis, cui non sufficit contra legem viuere, nisi vt etiam ipsius legis veritatem falsa audeat interpretatione corrumpere. Sed bene est, quod omnis Euangelicæ doctrinæ series superioris sententiæ vim integritatemq; demonstrat: quæ non tantum occidi, verum etiam irasci vetat, & eandem pœnam comminatur frustra irascenti, quam lex decreuerat occidenti. Sic enim scriptum est: Audistis, quia dictum est antiquis, non occides, qui autem occiderit, reus erit iudicio, ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio.

Matt. 5.

iudicio. Sed idcirco nos hæc prauæ expositionis ingenio peruertere, & adulterare delectat; quia mentis nostrę insitam inolitamq; sæuitiam nequaquam volumus melioris consuetudinis institutione superare, cuius tanta vis est, vt interdum non verecundiæ tantum, verum etiam homicidij reatu teneatur obnoxia. Quisq; enim alteri quantum præualet nocet, ostendit se plus nocere velle, si posset. Sunt enim plerique qui multo grauiores morte alijs inferunt cruciatus. Vnde animaduertendum est, vtrum ne homicidis mitiores habendi sint, qui homicidio videntur acerbius aliquid intulisse? Qua de re beatus Ioannes: Omnis qui fratrem suum odit, inquit, homicida est. Et scimus quoniam omnis homicida, tam ille vtique, qui odit, quam ille qui perimit, non habet vitam æternam in se manētem. Sciebat enim quoniam vbi odium esset, homicidij maneret affectus, quod intra se iam voluntas sola committeret, quamuis a cæde manus, non tam Dei statuta, quam aut impossibilitatis infirmitas, aut sæcularia iura prohiberent. Denique omnium qui alios odisse possunt conscientiam interrogemus, an eos velint superesse quos oderint, quod fieri difficillime potest. Ergo si illos mori optant, in quo ab homicida differunt? quorum quamuis non eadem sint opera, tamen vna ac talis voluntas est. Id ipsum enim videtur esse, qui odit, & qui occidit. Dū ambo mortem eius, quem nolunt viuere, concupiscunt. Hinc nobis legalia, 1. *Ioan.* 3

&pro-

& Prophetica, & Euangelica atque Apostolica præcepta sunt grauia, quia uitæ nostræ contraria sunt, & a nostrorum morum uoluntate discordăt. Idcirco etiam ea fallaci intelligentiæ sensu deprauare, & uiolare contendimus: quia facilius sit illa peruersæ expositionis ingenio corrumpere, quam fideliter adimplere. Hinc iustitiæ, hinc pietatis doctrinam refugimus, & ad solius crudelitatis suffragia conuolamus, quia omni sumus iniustitia atq; iniquitate completi, & in hoc nos tantum consolamur, si dicamus, Deum non magnopere execrari quæ gerimus, & si putemus mandatorum eius transgresſionem impune cessuram. Denique ipsi nos attentius inuicem consideremus, & actuum nostrorum conuersationem solerti indagatione rimemur, & si posſibile est, per uisibilia operum gesta inuisibilium mentium secreta pulsemus, & occulta nostra per ea quæ sunt manifesta noscamus. Videamus quanti nostrum sint absq; hypocrisi, absque nequitia, absque dolo, quanti ab iracundia liberi, quanti ab odio extranei, quanti ab inuidia ac liuore alieni, quanti iustitiam non magis simulant, quam exercent, quanti in proximorum suorum casu non gaudent, quanti non supplantare alterum concupiscunt, quanti absque adulatione, absque mendacio, absque personarum acceptione: quanti aliquid etiam boni facientes non id magis humanæ gloriæ appetitu gerunt, quam diuinæ religionis obsequio. A licitis abstinere nos dicimus,

mus, & omnibus pene momentis, quæ sunt illicita perpetramus. Condemnamus quæ non prohibentur, & quæ prohibentur admittimus. Pleriq; nostrum matrimonia refutarunt, quæ contrahere Christianis secundum Apostolum fas est, nisi voto aliquo interdicatur, & fratres suos oderunt, quod facere quidem nec veteribus licuit: Abstinemus a carnibus, sed non a malitia: Vinum non bibimus, sed ira inebriamur. Facilius non edere quid possumus, quam aliquem non odisse. Humilitatem tantum in elocutione oris & in gestu corporis, & indumentorum habitu circunferimus; intus vero elatiores ipsis regibus sumus. Nusquam pene vera humilitas, nusquam innocentia, nusquam pietas, nusquam pura & inlibata simplicitas. Defecerunt ex maxima parte in nobis, quæ Christus inseruit; & illa tantummodo vigent, quæ Diabolus superseuit. Alter de altero detrahit, alter alterius vitam infamare contendit. Vbiq; bella, vbiq; prælia, vbique discordiarum & litium & odiosa iurgia, & inimica dissensio. Nusquam fere syncerae pacis vinculum, nusquam fœderatæ charitatis stabile firmamentum. Vnusquisq; priuatam gloriam quærit, honorari se alius super alium concupiscit. Nemo proximum superiorem quam se dici patitur, nemo meliorem. Ad suum enim vnusquisq; odium amorem proficere veretur alterius, suam vituperationem putat proximi laudem, & quicquid alijs collatum fuerit, sibi credit ablatum.

1. Cor. 7

Nullus pene absq; alterius morsu loquitur, in hoc vitam nostram commendasse nos credimus, si carpamus alienam, & iustitiæ regulam nos iam obtinuisse confidimus, si aliorum commentitiam iniustitiam verberemus. Vere in nobis impletum
Philip.2. est: Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu
2.Tim.3. Christi. Et illud: In nouissimis diebus instabunt tempora periculósa, erunt homines seipsos amantes, superbi, cupidi, gloriantes, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, perfidi, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, voluptatum amatores magis quam Dei. Habentes quidem speciem veritatis, virtutem autem eius abnegantes. Vbi est illa primordialis institutio a Christo, & ab eius Apostolis tradita? vbi illius vnanimitatis consecrata dilectio? qua cunctis omnia communia erant, qua nemo quicquam suum, ex his quæ possidebat iudicabat; qua nec in mentis quidem erat varietate discretio? Prò nefas, illi eodem in tempore nuper Christiani esse cœperant, & indiscrete in suis domibus commanebant. Væ misero mihi, nondum ministeria quisquam vel nominabat, neq; vlla seu virorum, seu fœminarum adhuc fuerat celebrata diuisio, & tamen illorum rudes meliores erant, quam nostri nempe perfecti. Vbi est illa determinatio, qua plebem suam agnos nuncupat,
Ioan.10. oues appellat? Sicut ibi: Bonus pastor animam
Ibidem. suam ponit pro ouibus. Et iterũ: Alias oues habeo:

Et deinceps:

Et deinceps: Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum. Et beato Apoſtolo dicitur: Si diligis me, paſce agnos meos. Sed & columbæ eam vocabulo nuncupat dicens in Canticis Canticorum: Speciosa mea, columba mea. Volens ſcilicet populum ſuum, illorum animalium quorum obtinebat nomina, imitari in ſimplicitate naturam. Nos hæc omnia nunc vitæ noſtræ peruerſitate in contrarium vertimus, & alia nobis congruere inſignia deſignamus, lupi potius dicendi, quam oues, & non tam columbæ, quam milui nuncupandi. Atq; vtinam luporum ferocitate contenti eſſe videremur, rapacitatemq; ſufficeret habere miluorum. Sed quod grauius nobis eſt, omnium tam beſtiarum, quam volucrum exceſsimus atrocitatem, dum nec propriæ naturæ parcimus, cum illæ tantum inſectātur alienam. Quale eſt autem quod cum ſciamus nos plenos eſſe iniquitate & dolo, & omni pene tempore cæleſtium mandatorum pręcepta contemnere, ita aut imperitia, aut Diabolo fallente deludimur, vt eſſe nos iuſtiſsimos arbitremur, & quodam ſimulatæ ſanctitatis tumore, neminem præter nos eſſe aliquid iudicemus. Quid pateris caro infelix, & miſera, & mox exaranda vermibus, & in cinerem, fauillamq; redigenda? Quid gloriaris? Quid extolleris? quaſi boni aliquid nequiter conuerſando merearis. Dicit enim Dominus: Cum feceritis omnia quæcunq; præcepi vobis, dicite, ſerui inutiles ſumus, quæ debuimus

Matt. 10
Ioan. 21.
Cantic. 2
Lucæ 17.

facere fecimus. Illis gloriari non permittitur, qui cuncta perfecerint, & tu extolleris qui nec mini mam quidem partem fecisse cognosceris? Paulus
Galat. 6. se nihil esse dicit, cui mundus crucifixus erat, qui iam in se non viuebat ipse, sed Christus, & tu te esse aliquid putas, qui vitijs magis quam virtutibus viuis, nec tam Dei, quam Diaboli efficis voluntatem? Deinde quod non exaudiri nos ægrius ferimus, & sit quodam modo quia postulationibus nostris non adnuerit, Domino indignamur, quasi nos per omnia illius iussa seruemus, quasi nulla præceptorum eius mandata spernamus, nec scriptum esse recordamur, quod Dominus se aspernantes non audiat, & despiciat contemnentes, secundum Scripturæ fidem dicentis: Sicut
Zach. 7. locutus sum eis, & non audierunt me, sic clamabũt, & non exaudiam eos dicit Dominus omnipotens. Quod in Euangelio euidentius demonstratur, cum
Ioan. 9. dicitur: Scimus quia peccatores Deus nõ exaudit. Illud autem quale est, quod sub religionis nomine crudelitatis nostræ sęuitiam obumbrare contendimus, & sub pietatis titulo crimen impietatis admittimus. Cum enim fratrum nostrorum quẽpiam aut lædere volumus, aut eius vitam graui cumulare volumus infamia; hoc nos zelo iustitiæ, religionis, & fidei agere iactitamus; vt apud homines iniustitiã iuste gessisse videamur. Et cũ apud Deum primum deinde apud conscientiam nostram iniquissimi simus, sancti apud extraneos iudicemur, vsq; adeo in

nobis

nobis Dei reuerentia deficit & timor, vt non sufficiat peccare, sed insuper etiã peccata defendere, & impietatis factũ, pietatis vocabulo decorare. Cum si religionis æmulatione aliquid egerimus in spiritu lenitatis, & mansuetudinis, emendare potius, quam infamare alterutrũ niteremur. Nec vllius esset odij, sed obsecutionis indiciũ, vbi purisimę charitatis exerceretur officium. Nemo est enim qui velit infamare, quem diligit, etiã si sit infamia dignus. Vnde manifestisime liquet, non illic aliquid religioso studio, sed inuidia geri, vbi non id agitur, vt errantis lapsus corrigatur, sed vt immerentis vita maculetur. Hæc ideo intulimus, vt demõstrem'nos hoc tẽpore idcirco vitia defendere, & omnẽ spem nudæ fidei putare, quia facilius nobis est fidẽ fingere, quam peccata vitare. Sed ad proposita reuertamur, & non solius impietatis crimen, verũ & quæ minima videntur esse delicta, noui etiã testamenti definitionibus condemnari manifesta probatione monstremus. Sed nec tam prolixe, ne magis lectionis series, quam testimoniorum numerosa congeries lectoris animum defatiget, compendiosum nobis disputationis iter inueniendum est, paucarum sententiarum auctoritatibus est vtendum; & illæ tantum proferendæ, quibus exigua animaduerti peccata censentur, vt ex minimorũ condemnatione, maiorũ perspicuum posit esse suppliciũ. Quod ergo minimum putamus esse peccatũ? credo illud, quod dũ pro suæ paruitatis despectione cõtemnit,

per negligentiæ vitium a nobis sæpius exercetur. Quod tamen illud est? ego aliud quod aut leuius iudicemus, aut crebrius incurramus, non inuenio, quam aut otiosum sermonem dicere, aut fratrem quemlibet fatuum vocitare. Hæc namq; satis modica & exigua videntur esse delicta. Nunc ergo cuiusmodi supplicio censeantur, attentius consideremus, vt ex inferiorum meritis quę ampliorum sit mensura, noscamus. Dicam nempe de illo, qui
Matt. 12 otiosi sermonis reus est. Pro omni sermone otioso quemcunq; dixerit homo, reddet de eo rationem in die iudicij. Quæ extra iudicij examinationem culpa esse iam possit, penitus non inuenio, quandoquidem nec otiosi sermonis noxam inultam fore perscribitur. De illo autem qui fratri suo stultitiæ conuitium exprobrauerit, quid censeat audiamus:
Matth. 5 Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis. Si igitur gehennæ ignis reus erit, etiam qui fratrem suum fatuum sit locutus, quod peccatum sit, quod extra gehēnam esse possit, legentis arbitrio derelinquo. Ego interim ex minimis maiora perpendo, & ex paruis ampliora conijcio, & nullam impunitam culpam fore existimo, quando nec quæ leuiora existimantur, inulta reperiuntur: vnde iam satis lucide manifesteque dignoscitur, quia aut si gnari sunt, animi temeritate ducantur, aut si ignari, inscientiæ cæcitate teneantur, qui post huiusmodi exempla solos infideles, & impios pœnali afferunt iudicio subiugandos, sed &

illæ

illæ Apoſtolorum ſententiæ non incredulos tantum, ſed & aliorum delictorum reos perituros eſſe deſignant; quibus inter cætera: illum qui fratrem ſuum non diligit, manere in morte commemorant, & fratris odio captum homicidæ exemplum abſq; dubio teſtantur, & vel ebrioſum, vel auarum, vel iracundum, vel contentioſum, vel inuidum, vel cuiuſcunq; generis vitio a pacis vinculo disſidentem, Dei regnum participare non poſſe determinant. Sed ne hæc ſolis verbis promiſſa eſſe exiſtimemus, & non ita vt dicta ſunt perficienda; pro nimia Dei benignitate ſperemus, veterum nobis ante oculos exempla ponamus, vt ex præteritis ſaltem futura credamus. Meminiſſe debemus illos mortalium principes, ob vnius mandati præuaricationē morte multatos, non quia deitatem concupiſſent, vt quidam imperite exiſtimant, ſed quia de fructu operum manducaſſent, quod illis poſtmodum exprobratur a Deo. Nulla enim ratio concedit, vt minora eis tantum imputarentur, ſi maiora commiſerant. Deniq; quid ipſam quæ ante tranſgreſsionem præmiſſa eſt comminationis ſententiam bene conſideremus, qua die, inquit, manducaueritis, morte moriemini. Non dixit: qua die deitatem concupieritis; non enim actum eſt de qualitate peccati, ſed de tranſgreſsione mandati. Quæ quamuis in quibuſdam rebus minor eſſe videatur, hoc ad leuiorem poteſt pertinere pœnam, non vt immunis a pœna ſit. Multos alios nouimus

1. Ioan. 3

Gene. 2.

ob cuiusq; noxæ singulare delictum & offendisse Deum, & eius gratiam perdidisse, & diuersis sup-
Genes. 38 pliciorum mortibus esse prostratos; vt Onan Iudæ filius, quem ob fraterni seminis inuidiam, diui-
Genes. 25 na legimus animaduersione percussum: vt Esau, qui propter lentis concupiscentiam, & primatum
Num. 12 perdidit, & contraxit offensam: vt Maria, quæ eo quod de sancto viro Mose detraxisset, lepra perfusa est; a cuius contagione nunquam fuisset mundata; nisi ille, pro ea in quem peccauerat, exorasset:
Num. 16 vt filij Aaron, quos quia alienum ignem obtulerant, flamma cælestis absumpsit, nec singularis culpæ offensam sacerdotalis adimere dignitas valuit: vt ille qui sabbato ligna collegerat, quiq; ob hoc fa
1. *Reg.* 2. ctum perpetratum ictibus elisus occubuit: vt Heli sacerdos, qui ob negligentem, & minus seueram filiorum correptionē mortis supplicio iudicatus est:
1. *Reg.* 14 vt Ionathan Saulis filius, qui ob modicā mellis degustationem reus expositus est, quem delicti nec paruitas, nec ignorantia liberasset, nisi pro eo cun-
1. *Reg.* 15 ctus Israel populus exorasset: vt Saul, qui eo quod sibi quædam de præda seruauerat, tā regno, quam salute priuatus est: nec potuit illum regalis honoris prerogatiua ab vnius saltem culpæ commissione saluare, quia in eius iudicio res gerebatur, in
2. *Reg.* 6. quo nulli⁹ potest excusabilis esse persona: vt Oza, qui propter arcæ tactum, quam casuræ metu deuote suscepit, lætali plaga peremptus est, & peccantem nec religiosi saltem animi potuit excusare transgresio:

transgreſsio. Et vt addo, ille homo Dei & Prophe- 3. Reg. 13
ta, qui eodem die quo per Dei ſpiritum futura pręcinuerat, & multa admiranda fecerat ſigna virtutum, quia cum indigno cibum ſumpſit, ſæuiſsimis leonis dentibus deputatus eſt, nec potuerunt anteriorum virtutum merita vnius & leuioris culpæ expiare peccatū: vt Ioſaphat Rex Iuda, qui ob ami- 3. Reg. 22
citias præuaricatoris Achab Regis offendit eum, cui per Prophetā dicitur: Impijs prębes auxilium, 2. Paralip. 19.
& his qui oderunt Dominum, amicitia iungeris. Longum eſt per omnes currere, quos ob ſingularis præuaricationis culpam, cæleſtem iram meruiſſe cognoſcimus, quorum exemplo nobis etiam cuiuſcunq; diuini præcepti pertimeſcenda tranſgreſsio eſt. Sed dicet quis, qualis tranſgreſsio eſt, aut fruſtra iraſci, aut mentiri, aut detrahere, aut iurare, aut inuicem malum reddere, aut inimicum non diligere, & cætera ? huiuſmodi quæ humano iudicio leuia videntur, quia ſemper & facile committuntur, ita fit, vt nonnunquam etiam maiora exerceantur, dum minora ſpernuntur. Sed ſcire debet, qui hæc vt parua contemnit, quod nec pomum edere, nec ſabbato ligna colligere, nec arcam contingere, nec cum indigno cibum capere, & alia his ſimilia, pro magna debent pręuaricatione penſari; tranſgreſsionis factum, & non ipſa tranſgreſſio cogitetur; nec pręcepti magis qualitas, quā pręceptoris attendatur auctoritas. Nolo tantum conſideres quid præceptum ſit, ſed a quo pręceptum ſit,

Nec

Nec quale sit mandatum quod pro nihilo iudicas spernendum esse: sed cuius sit, omnipotentis Dei scilicet, qui se in præceptorum suorum qualitate, aut honorari ducit, aut pro nihilo computari. Sicut
1. Reg. 2. ipse testatur: Qui honorificant me, inquit, honorificabo eos; & qui pro nihilo habent me, ad nihilum redigentur. Et ne nudam & vacuam fidem absque mandatorum obseruantia sufficere posse existimemus; meminisse nos conuenit, omnes illos, quos superius dinumerauimus, fideles fuisse, nec vllius incredulitatis, sed solius præuaricationis contemplatione prostratos. Et ne hoc tantum sub priore testamento fuisse credamus, & malæ intelligentiæ peruersitate seducti, in hoc illud per Euangelicæ doctrinæ innouationem adimpletum esse arbitremur, vt peccare nobis liberius liceat, recor-
Act. 5. dari expedit. Ananiam & Sapphiram, ob id quod partem quandam pecuniæ propriæ subtraxerant, Apostoli iudicio morte damnatos. Quibus si inulta non cessit propriæ, vt ita dixerim, constitutionis præuaricatio: ipsi enim sibi eius rei possessionem inlicitam fecerant, Deo eam pollicēdo, quam licitam habuerant, si promittere noluissent, quid de illis sentiendum, qui alicuius mandati dominici præuaricatores extiterint? Si enim inultum non fuit, quod & aliquando licuit & licere semper potuit, & ne postmodum liceret, voluntas propria fecit, quomodo illud, quod nūquam licuit, & quod diuinæ prohibitum est auctoritate censuræ, impu-

nitum

nitum esse credendum est? Argumentetur quis vt potuerit, & quantumlibet mentis suæ tendat ingenium, vt huius delicti culpam exaggeret, nunquam tamen veritatis ratio sinet, vt grauior præuaricatio esse videatur humani propositi, quam cælestis imperij. Neq; omnibus superius comprehensis Deo chariores sumus, vt nobis tantum impune cedere existimemus, si aliqua eorum similia commiserimus, quæ in illis seuerius vindicata cognoscimus. Quin potius eos magis formidare debemus, quod nos longe eis deteriores esse sentimus, absq; ambiguitate intelligentes, quod minus dilectis non parcet, qui satis familiaribus non pepercit. Aucta est enim, vt sæpe diximus, per Christi aduentum disciplina iustitiæ, non minuta, quia non venit legem soluere, sed adimplere. Neque enim leuioris quin potius amplioris pœnæ reus noui testamenti præuaricator, quam veteris esse credendus est. Eo quod grauius sit, quæ per filium, quam quæ per famulum fuerint imperata, contemnere. Sed ne hoc ambigi possit, quid de talibus sentiendum sit Apostolum interrogemus. Ipse enim dicit: Irritam quis faciẽs legem Moysi absq; *Heb. 10.* ylla misericordia duobus vel tribus testibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixerit: Mihi vindictam, & ego reddam, *Deut. 32*

dicit

Rom. 12. dicit Dominus. Et alibi: Quoniam iudicabit do-
Eccli. 18 minus populum suum; Horrendum est incidere
Heb. 10. in manus Dei uiuentis. Et deinceps: Si enim illi
Heb. 10. non fugerunt recusantes super terram loquentem sibi, quanto magis nos qui a cælis loquentem nobis auertimus. Ex quibus ostenditur gratiæ magis transgressionem pertimescendam esse, quam legis. Quod illius sententiæ auctoritate firmatur, qua Dominus non modo aliquid exercentes, uerum etiã boni nihil operantes, perpetui ignis reos
Matt. 25 fore, testatus est, dicens: Discedite a me maledicti in ignem æternum, quem parauit pater meus diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare; sitiui, & non potastis me: & cætera, quæ eum non infidelibus, sed peccatoribus dixisse satis constat, eo quod nullam eis incredulitatis impietatem exprobrauerit, cum, ut superius cõmemoratũ est, penitus non conueniat, ut minora tantũ peccata his, qui maiora gesserint, exprobrentur, & quod impii resurgere in iudicio denegẽtur;
Psal. 1. Scriptura dicente: Quia nõ resurgunt impij in iudicio. Impios autẽ esse incredulos, quis nisi imperitus ignoret? Sed ipse ignis ęternus est, inquies, non eius pœna perpetua. Bene est, quod hoc huius humanæ fraudulentiæ argumentũ præcognitor omniũ dominus ante ꝓspexit, & nihil magis gesturos homines, quã ut Scripturæ intelligentiã secundum uolũtatis propriæ desideria tẽperarent, diuinitatis suæ maiestate præsciuit. Et idcirco in sequentibus dicit:

cit: Tunc ibunt hi in supplicium æternum, iusti *Matt.25*
autem in uitam æternam. Non credendum est eos
perpetui ignis supplicia passuros, si qua ratio permiserit, ut sit aliquod æternum supplicium, absq;
eo cuius uidetur esse supplicium. Sane & illud diligentius perscrutandũ, quid causæ fuerit, quod hic
dominus non supplicij longinquitatem, sed ignis
æternitatem intimaret, quasi hoc in loco nõ de pœnæ acerbitate, sed de ignis natura tractauerit, &
scientiam magis insinuare uoluerit, quam timorẽ,
aut si hæc non tam scientiæ, quam pauoris causa locutus est, per quem a suis humanum genus retrahere iniquitatibus gestiebat, de supplicij infinitate, nõ
de duraturi ignis æternitate eum dixisse credendũ.
Quia nullus metus sit, eius rei perpetuitatẽ, quam
non timeas, nosse. Dicit enim & alibi: Si te scandalizauerit manus tua, abscinde eam, & proiice abs *Matt.18*
te: melius est enim debilem introire in uitã, quam
duas manus habentẽ mitti in gehennam ignis, ubi *Isa. ult.*
uermis eorũ non morietur, & ignis eorum nõ extinguetur. Quid & hic dicendum est, quod scire nos
tantum optauerit, si deliquerimus uermes nostros
immortales fore, & inextinguibilem ignem, non
quo nobis immortalium uermium & flammæ inextinguibilis indesinens & indeficiens esset pœna
metuenda, sed hoc quod aliter illud intelligi adiectio illa non patitur, qua additum est: uermis eorum, & ignis eorum. Eorum enim cum dicitur, ad
cruciatus perpetuitatem significatur pertinere;

quam

quam quidem perpetuitatem, cum suis necesse est permanere damnatis. Aut si aliquando extra illam erunt, iam nec eorum esse credenda est. Et tam vermium illis exesio morietur, quam ardoris illos pœna deficiet. Et illud falsum dictum esse videbitur: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, quod ad pœnæ perpetuitatem pertinere intelligi necesse est. Quæ igitur pœnæ perpetuitas est, si vnquam pœna ipsa cessabit? Sed sibi tantum, inquies, non etiam illis, quibus promissum est, tam ignis, quam vermium natura durabit. Sed illis durare promissum est. Non enim dixit; vermis non morietur, & ignis non extinguetur, sed vermis eorum, & ignis eorum. Necesse est enim semper illos priuata, vt ita dixerim, in possessione esse, & immortale & inextinguibile eorum fore promissum. Sed hæc dicis & multa alia huiusmodi terroris causa dicta intelligenda sunt, non tamen ita se habere credenda. Iam ergo nec terror erit, si terroris fides defuerit. Iamdiu enim cuiuscunq; formidolosæ rei negotium pertimescitur, quamdiu pro certo creditur, quod timetur, at vbi timoris fides defuerit, timorem quoq; ipsum desinere necesse est. Quia nemo tam brutus est, qui id quod non credendum sciat, esse censeat perhorrendum. Sed illud inquiro, vtrum nesciri an non, voluerit Dominus, quod hoc non tam veritatis, quam solius dixisset causa pauoris? Credo nesciri. Namq; fieri potest, vt quod terroris causa, vt dicitur,

citur, finxerat, qua causa finxisset, sciri vellet, cum tamdiu hoc timere possis, quamdiu, vt dicitur, ita esse, scire non possis. Vnde ergo tibi eius rei scientia, quam secundum te Deus voluit ignorari? Accipe & aliud. Certe ob bonæ beatæq; vitæ profectum huius comminationis sententiam formidari Deus voluit, & tamdiu erat profectus futurus, quamdiu eius rei, quam timeri decreuerat, veritatis inscitia perdurasset, qua cessante cessaturus esset & pauor. Pauore vero deficiẽte ipsum etiam necesse erat cessare occultum profectum, cuius tam pauor causa erat, quam causa pauoris inscitia. Quisq; ergo huius occultandæ rei vtilem ignorantiam, & nequaquã ob profectum humani generis reuelandam prodere ac promulgare voluerit, tam contra Dei voluntatem, quam contra omnium incolumitatem fecisse credendus est, & non minus rebellis Deo habendus, quam humanæ inuidus saluti, quia & diuini consilij secretum propalauerit, & nihil iam prodesse hominibus fecerit, quod vt prodesset, non fuit publicandum. Et vt manifestius quod dico faciam, alicuius comparationis vtar exemplo. Fingamus patrem aliquem teneriore affectu filium diligentem & ob profectus sui causam terribilia eidem sæpe minantem, vt iuuenilis saltim formidare animus compellatur, quæ omnia dilectionis vis irrogare non patitur. Et si quispiam, cui magis erga iuuenem paternus claruerit affectus, ingruat & dicat, tu patris tui

minas

minas vereris, & putas eum illius esse crudelitatis atq; duritiæ, vt illa tibi audeat, quæ comminatur inferre? Absit. Vereri te nolo. Hæc solius terroris causa loquitur, non quia eius irrogare pietas audeat; quod timere, non etiam perferre te patitur. Nonne huiusmodi hominem qui profecturi timoris & reuerentiam pariter auferat, & profectum, & tam patri, quam filio obfuisse cēsebimus? dum & illius consilium prodidit, & huius animum a necessarij pauoris reddidit anxietate securum. Ita & ij mihi videntur tam Deo, quam hominibus aduersari, qui dicunt, hoc terroris tantum & profectus causæ dictum esse, quod dum qua ratione dictum sit, indicant, nec timeri iam faciunt, nec prodesse. Quia vt sæpius memorauimus, tamdiu per illud proficitur, quamdiu timetur: tamdiu timetur, quamdiu ignoratur. At vbi ignorari desierit, desinit & timeri. Et vbi iam timeri destiterit, etiam prodesse desistet. Et necesse est, vt huius secreti proditor, Dei habeatur inimicus, qui inane atque inutile effecerit, quod ille ad omnium constituisse videtur profectum. Illud etiam sciscitandum, per quem reuelatum in humanam notitiam venerit, quod Deus voluit ignorari; per ipsum enim nec credi, nec dici est, etiam si ita esset, ne sibi ipse videatur esse contrarius. Et si hoc non Deus, nullus alius potuit nisi ille confingere, qui in ipso statim mundi exordio, ita primis hominibus timorem abstulit, dum se illis diuinum consilium prodere

posse

posse mentitus est. Non quia vere diuinorum esset conscius arcanorum; sed vt male simplices & nouellos, & suę etiam nunc calliditatis expertes fallendo seduceret, & seducẽdo deciperet, vt sibi magis, quam Deo credendum iudicarent. Quid enim dixerat Deus: De ligno, quod est in medio paradisi, non edetis; qua die autem ederitis, morte moriemini. E contrario ille: non morte, inquit, moriemini: sciebat enim Deus quod qua die edetis, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij scientes bonum & malum. O humanę peruersitatis vitium fidem illis facile semper accommodans, quæ cum desideriorum suorum concordare perspexerit voluntate, nec deliberare quidem solita est; ne illa forsitan credulitatis occasio, quæ desiderio fraudulenter arridet, saluti contraria sit; & ea multo salubrior inueniatur, cuius causa videtur asperior. Procliuius enim pro corporaliũ cupiditate voluptatum etiam Diaboli sermonibus creditur, quam contra earundem oblectationem diuinis fides determinationibus exhibetur. Nihil est enim quod quis citius possit credere, quam quod credere etiam concupiscit. Nec vsquam pronior fides est, quam cum illud credendum asseritur, quod damnatur assertum. Vnde & pro concupiscibilis escæ desiderio facilius Eua serpenti, quam Deo credidit, & Adam fidem muliebri suasioni, quam Dominicæ sententiæ commodauit. Sed nec illis tantummodo euenisse existimemus, nec nos nunc

Genes. 2.
Genes. 3.
Genes. 3.

ab eius seductoris insidijs securos esse credamus. Præsertim cum scriptum sit: Sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester Diabolus sicut leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Non ergo debemus nos somno inertiæq; committere, nec tanquam quibus nullius aduersitatis causa metuenda sit, ignauiæ stupore torpere. Adhuc enim antiqui serpentis malitia viget, adhuc Diabolus isto grassatur in mundo, adhuc hodie omnis anima similis Euæ seducitur, & muliebri fallacia incautus Adam per lætalis cibi oblectationem consensus facilitate prosternitur. Semper enim Diabolus mẽtibus nostris quiescentibus vigilat, nescio quid non dormientibus faciat, qui vigilantibus nonnunquam subtiliter & latenter obrepit. Nam & ideo quod adseritur, non veritatis, sed terroris causa, æterni ignis supplicium peccatoribus comminatum, veteris hostis perpendo versutiam, & priscæ calliditatis nequitiam recognosco. Hoc ipsum enim priori eius compar actioni est; vide si non ipse quosdam homines, ac si rudes ac simplices animas nunc circumuenire tentat & perdere, qui Euam quondam in serpente seduxerat. Quotienscunq; enim ad euacuãdam Dei definitionem huiuscemodi prædicationem audio, totiens antiqui serpentis sibilum recognosco. Qui enim modo dicit, non æternæ pœnæ mancipaberis, misericors est enim Deus; Dixit quidem hæc, sed causa terroris: Sciebat enim vos difficile posse delinquere, quam-

1. Pet. 5. (margin, beside "gilate")

re, quamdiu tam grauis supplicij metus vestris mentibus inhæreret. Et ipsum esse intelligo, qui aliquando dixit; non morte moriemini. Sciebat enim Deus, quia quacunq; die manducaueritis, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij, scientes bonum & malum. Quis enim nunc Deo detrectare auderet, nisi qui ab initio fecit? Quis veritatem fallaciæ titulo infamare, nisi qui hoc ante iam gesserat? Nihil vnquam Diabolus magis agere tentauit, quam vt aut se Deo, aut sibi Deum in aliquo similem fingeret, sicut hoc in loco deprehenditur, quia ipse mendax est, humanis mentibus Deum quoq; vult persuadere mendacem; sed nos qui Deum non veracem tantum, sed veritatem ipsam esse cognouimus, & cognoscendo credimus, & mendacem solum ab exordio Diabolum Dominicæ vocis protestatione didicimus, & nihil illi cum Deo cõmune esse, non ambigua opinione sentimus, diuinis sententijs fidem in omnibus commodemus; nec aliud nobis, quam promittunt euenturum esse credamus, illius definitionis memores: quoniam Deus veritas est. Nullum enim *Ioan.* 14 procedere potest ex veritatis natura mendacium: Apostolo etiam contestante: Quoniam omne men *1. Ioan.* dacium ex veritate non est. Piaculum est enim diuinis fidem professionibus abnuere, & in veritatis parente falsitatis inesse aliquid arbitrari. Misericors est enim Deus, quis nisi profanus hoc dubitet? sed & verax est. Tene eum misericordem, sed

Nec quale ſit mandatum quod pro nihilo iudicas ſpernendum eſſe: ſed cuius ſit, omnipotentis Dei ſcilicet; qui ſe in præceptorum ſuorum qualitate, aut honorari ducit, aut pro nihilo computari. Sicut
1. Reg. 2. ipſe teſtatur: Qui honorificant me, inquit, honorificabo eos; & qui pro nihilo habent me, ad nihilum redigentur. Et ne nudam & vacuam fidem abſque mandatorum obſeruantia ſufficere poſſe exiſtimemus; meminiſſe nos conuenit, omnes illos, quos ſuperius dinumerauimus, fideles fuiſſe, nec vllius incredulitatis, ſed ſolius præuaricationis contemplatione proſtratos. Et ne hoc tantum ſub priore teſtamento fuiſſe credamus, & malæ intelligentiæ peruerſitate ſeducti, in hoc illud per Euangelicæ doctrinæ innouationem adimpletum eſſe arbitremur, vt peccare nobis liberius liceat, recor-
Act. 5. dari expedit. Ananiam & Sapphiram, ob id quod partem quandam pecuniæ propriæ ſubtraxerant, Apoſtoli iudicio morte damnatos. Quibus ſi inulta non ceſsit propriæ, vt ita dixerim, conſtitutionis præuaricatio: ipſi enim ſibi eius rei poſſeſsionem inlicitam fecerant, Deo eam pollicēdo, quam licitam habuerant, ſi promittere noluiſſent, quid de illis ſentiendum, qui alicuius mandati dominici præuaricatores extiterint? Si enim inultum non fuit, quod & aliquando licuit & licere ſemper potuit, & ne poſtmodum liceret, voluntas propria fecit, quomodo illud, quod nūquam licuit, & quod diuinæ prohibitum eſt auctoritate cenſuræ, impunitum

nitum esse credendum est? Argumentetur quis vt potuerit, & quantumlibet mentis suæ tendat ingenium, vt huius delicti culpam exaggeret, nunquam tamen veritatis ratio sinet, vt grauior præuaricatio esse videatur humani propositi, quam cælestis imperij. Neq; omnibus superius comprehensis Deo chariores sumus, vt nobis tantum impune cedere existimemus, si aliqua eorum similia commiserimus, quæ in illis seuerius vindicata cognoscimus. Quin potius eos magis formidare debemus, quod nos longe eis deteriores esse sentimus, absq; ambiguitate intelligentes, quod minus dilectis non parcet, qui satis familiaribus non pepercit. Aucta est enim, vt sæpe diximus, per Christi aduentum disciplina iustitiæ, non minuta, quia non venit legem soluere, sed adimplere. Neque enim leuioris quin potius amplioris pœnæ reus noui testamenti præuaricator, quam veteris esse credendus est. Eo quod grauius sit, quæ per filium, quam quæ per famulum fuerint imperata, contemnere. Sed ne hoc ambigi possit, quid de talibus sentiendum sit Apostolum interrogemus. Ipse enim dicit: Irritam quis faciēs legem Moysi absq; *Heb. 10.* vlla misericordia duobus vel tribus testibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixerit: Mihi vindictam, & ego reddam, *Deut. 32*

dicit

Rom. 12. dicit Dominus. Et alibi: Quoniam iudicabit do-
Eccli. 18 minus populum suum; Horrendum est incidere
Heb. 10. in manus Dei uiuentis. Et deinceps: Si enim illi
Heb. 10. non fugerunt recusantes super terram loquentem
sibi, quanto magis nos qui a cælis loquentem no
bis auertimus. Ex quibus ostenditur gratiæ ma-
gis transgresionem pertimescendam esse, quam
legis. Quod illius sententiæ auctoritate firmatur,
qua Dominus non modo aliquid exercentes, ue-
rum etiã boni nihil operantes, perpetui ignis reos
Matt. 25 fore, testatus est, dicens: Discedite a me maledicti
in ignem æternum, quem parauit pater meus dia-
bolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis
mihi manducare; sitiui, & non potastis me: & cæ-
tera, quæ eum non infidelibus, sed peccatoribus
dixisse satis constat, eo quod nullam eis incredu-
litatis impietatem exprobrauerit, cum, ut superius
cõmemoratũ est, penitus non conueniat, ut minora
tantũ peccata his, qui maiora gesserint, exprobren
tur, & quod impii resurgere in iudicio denegẽtur;
Psal. 1. Scriptura dicente: Quia nõ resurgunt impij in iudi
cio. Impios autẽ esse incredulos, quis nisi imperitus
ignoret? Sed ipse ignis ęternus est, inquies, non eius
pœna perpetua. Bene est, quod hoc huius humanæ
fraudulentiæ argumentũ præcognitor omniũ do-
minus ante ꝓspexit, & nihil magis gesturos homi
nes, quã ut Scripturæ intelligentiã secundum uolũ
tatis propriæ desideria tẽperarent, diuinitatis suæ
maiestate præsciuit. Et idcirco in sequentibus di-
cit:

cit: Tunc ibunt hi in supplicium æternum, iusti *Matt. 25*
autem in uitam æternam. Non credendum est eos perpetui ignis supplicia passuros, si qua ratio permiserit, ut sit aliquod æternum supplicium, absq; eo cuius uidetur esse supplicium. Sane & illud diligentius perscrutandũ, quid causæ fuerit, quod hic dominus non supplicij longinquitatem, sed ignis æternitatem intimaret, quasi hoc in loco nõ de pœnæ acerbitate, sed de ignis natura tractauerit, & scientiam magis insinuare uoluerit, quam timorẽ, aut si hæc non tam scientiæ, quam pauoris causa locutus est, per quem a suis humanum genus retrahere iniquitatibus gestiebat, de supplicij infinitate, nõ de duraturi ignis æternitate eum dixisse credendũ. Quia nullus metus sit, eius rei perpetuitatẽ, quam non timeas, nosse. Dicit enim & alibi: Si te scanda- *Matt. 18*
lizauerit manus tua, abscinde eam, & proiice abs te: melius est enim debilem introire in uitã, quam duas manus habentẽ mitti in gehennam ignis, ubi *Isa. ult.*
uermis eorũ non morietur, & ignis eorum nõ extinguetur. Quid & hic dicendum est, quod scire nos tantum optauerit, si deliquerimus uermes nostros immortales fore, & inextinguibilem ignem, non quo nobis immortalium uermium & flammæ inextinguibilis indesinens & indeficiens esset pœna metuenda, sed hoc quod aliter illud intelligi adiectio illa non patitur, qua additum est: uermis eorum, & ignis eorum. Eorum enim cum dicitur, ad cruciatus perpetuitatem significatur pertinere;

quam

quam quidem perpetuitatem, cum suis necesse est permanere damnatis. Aut si aliquando extra illam erunt, iam nec eorum esse credenda est. Et tam vermium illis exesio morietur, quam ardoris illos pœna deficiet. Et illud falsum dictum esse videbitur: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, quod ad pœnæ perpetuitatem pertinere intelligi necesse est. Quæ igitur pœnæ perpetuitas est, si vnquam pœna ipsa cessabit? Sed sibi tantum, inquies, non etiam illis, quibus promissum est, tam ignis, quam vermium natura durabit. Sed illis durare promissum est. Non enim dixit; vermis non morietur, & ignis non extinguetur, sed vermis eorum, & ignis eorum. Necesse est enim semper illos priuata, vt ita dixerim, in possesione esse, & immortale & inextinguibile eorum fore promissum. Sed hæc dicis & multa alia huiusmodi terroris causa dicta intelligenda sunt, non tamen ita se habere credenda. Iam ergo nec terror erit, si terroris fides defuerit. Iamdiu enim cuiuscunque formidolosæ rei negotium pertimescitur, quamdiu pro certo creditur, quod timetur, at vbi timoris fides defuerit, timorem quoq; ipsum desinere necesse est. Quia nemo tam brutus est, qui id quod non credendum sciat, esse censeat perhorrendum. Sed illud inquiro, vtrum nesciri an non, voluerit Dominus, quod hoc non tam veritatis, quam solius dixisset causa pauoris? Credo nesciri. Namq; fieri potest, vt quod terroris causa, vt dicitur,

citur, finxerat, qua causa finxisset, sciri vellet, cum tamdiu hoc timere poßis, quamdiu, vt dicitur, ita esse, scire non poßis. Vnde ergo tibi eius rei scientia, quam secundum te Deus voluit ignorari? Accipe & aliud. Certe ob bonæ beatæq; vitæ profectum huius comminationis sententiam formidari Deus voluit, & tamdiu erat profectus futurus, quamdiu eius rei, quam timeri decreuerat, veritatis inscitia perdurasset, qua cessante cessaturus esset & pauor. Pauore vero deficiẽte ipsum etiam necesse erat cessare occultum profectum, cuius tam pauor causa erat, quam causa pauoris inscitia. Quisq; ergo huius occultandæ rei vtilem ignorantiam, & nequaquã ob profectum humani generis reuelandam prodere ac promulgare voluerit, tam contra Dei voluntatem, quam contra omnium incolumitatem fecisse credendus est, & non minus rebellis Deo habendus, quam humanæ inuidus saluti, quia & diuini consilij secretum propalauerit, & nihil iam prodesse hominibus fecerit, quod vt prodesset, non fuit publicandum. Et vt manifestius quod dico faciam, alicuius comparationis vtar exemplo. Fingamus patrem aliquem teneriore affectu filium diligentem & ob profectus sui causam terribilia eidem sæpe minantem, vt iuuenilis saltim formidare animus compellatur, quæ omnia dilectionis vis irrogare non patitur. Et si quispiam, cui magis erga iuuenem paternus claruerit affectus, ingruat & dicat, tu patris tui

minas

minas vereris, & putas eum illius esse crudelitatis atq; duritiæ, vt illa tibi audeat, quæ comminatur inferre? Absit. Vereri te nolo. Hæc solius terroris causa loquitur, non quia eius irrogare pietas audeat, quod timere, non etiam perferre te patitur. Nonne huiusmodi hominem qui profecturi timoris & reuerentiam pariter auferat, & profectum, & tam patri, quam filio obfuisse cēsebimus? dum & illius consilium prodidit, & huius animum a necessarij pauoris reddidit anxietate securum. Ita & ij mihi videntur tam Deo, quam hominibus aduersari, qui dicunt, hoc terroris tantum & profectus causæ dictum esse, quod dum qua ratione dictum sit, indicant, nec timeri iam faciunt, nec prodesse. Quia vt sæpius memorauimus, tamdiu per illud proficitur, quamdiu timetur: tamdiu timetur, quamdiu ignoratur. At vbi ignorari desierit, desinit & timeri. Et vbi iam timeri destiterit, etiam prodesse desistet. Et necesse est, vt huius secreti proditor, Dei habeatur inimicus, qui inane atque inutile effecerit, quod ille ad omnium constituisse videtur profectum. Illud etiam sciscitandum, per quem reuelatum in humanam notitiam venerit, quod Deus voluit ignorari, per ipsum enim nec credi, nec dici est, etiam si ita esset, ne sibi ipse videatur esse contrarius. Et si hoc non Deus, nullus alius potuit nisi ille confingere, qui in ipso statim mundi exordio, ita primis hominibus timorem abstulit, dum se illis diuinum consilium prodere

posse

posse mentitus est. Non quia vere diuinorum esset conscius arcanorum; sed vt male simplices & nouellos, & suę etiam nunc caliditatis expertes fallendo seduceret, & seducēdo deciperet, vt sibi magis, quam Deo credendum iudicarent. Quid enim dixerat Deus: De ligno, quod est in medio paradisi, *Genes. 2.* non edetis; qua die autem ederitis, morte moriemini. E contrario ille: non morte, inquit, moriemini: *Genes. 3.* sciebat enim Deus quod qua die edetis, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij scientes bonum & malum. O humanę peruersitatis vitium fidem illis facile semper accommodans, quæ cum desideriorum suorum concordare perspexerit voluntate, nec deliberare quidem solita est; ne illa forsitan credulitatis occasio, quæ desiderio fraudulenter arridet, saluti contraria sit; & ea multo salubrior inueniatur, cuius causa videtur asperior. Procliuius enim pro corporaliū cupiditate voluptatum etiam Diaboli sermonibus creditur, quam contra earundem oblectationem diuinis fides determinationibus exhibetur. Nihil est enim quod quis citius possit credere, quam quod credere etiam concupiscit. Nec vsquam pronior fides est, quam cum illud credendum asseritur, quod damnatur assertum. Vnde & pro concupiscibilis escæ desiderio facilius Eua serpenti, quam Deo credi- *Genes. 3.* dit, & Adam fidem muliebri suasioni, quam Dominicæ sententiæ commodauit. Sed nec illis tantummodo euenisse existimemus, nec nos nunc

ab eius seductoris insidijs securos esse credamus. Præsertim cum scriptum sit: Sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester Diabolus sicut leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Non ergo debemus nos somno inertiæq; committere, nec tanquam quibus nullius aduersitatis causa metuenda sit, ignauiæ stupore torpere. Adhuc enim antiqui serpentis malitia viget, adhuc Diabolus isto grassatur in mundo, adhuc hodie omnis anima similis Euæ seducitur, & muliebri fallacia incautus Adam per lætalis cibi oblectationem consensus facilitate prosternitur. Semper enim Diabolus mẽtibus nostris quiescentibus vigilat, nescio quid non dormientibus faciat, qui vigilantibus nonnunquam subtiliter & latenter obrepit. Nam & ideo quod adseritur, non veritatis, sed terroris causa, æterni ignis supplicium peccatoribus comminatum, veteris hostis perpendo versutiam, & priscæ calliditatis nequitiam recognosco. Hoc ipsum enim priori eius compar actioni est; vide si non ipse quosdam homines, ac si rudes ac simplices animas nunc circumuenire tentat & perdere, qui Euam quondam in serpente seduxerat. Quotienscunq; enim ad euacuãdam Dei definitionem huiuscemodi prædicationem audio, totiens antiqui serpentis sibilum recognosco. Qui enim modo dicit, non æternæ pœnæ mancipaberis, misericors est enim Deus; Dixit quidem hæc, sed causa terroris: Sciebat enim vos difficile posse delinquere, quam-

1.Pet. 5.

re; quamdiu tam grauis supplicij metus vestris mentibus inhæreret. Et ipsum esse intelligo, qui aliquando dixit; non morte moriemini. Sciebat enim Deus; quia quacunq; die manducaueritis, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij, scientes bonum & malum. Quis enim nunc Deo detrectare auderet, nisi qui ab initio fecit? Quis veritatem fallaciæ titulo infamare, nisi qui hoc ante iam gesserat? Nihil vnquam Diabolus magis agere tentauit, quam vt aut se Deo, aut sibi Deum in aliquo similem fingeret, sicut hoc in loco deprehenditur, quia ipse mendax est, humanis mentibus Deum quoq; vult persuadere mendacem; sed nos qui Deum non veracem tantum, sed veritatem ipsam esse cognouimus, & cognoscendo credimus, & mendacem solum ab exordio Diabolum Dominicæ vocis protestatione didicimus, & nihil illi cum Deo cōmune esse, non ambigua opinione sentimus, diuinis sententijs fidem in omnibus commodemus; nec aliud nobis, quam promittunt euenturum esse credamus, illius definitionis memores: quoniam Deus veritas est. Nullum enim *Ioan. 14.* procedere potest ex veritatis natura mendacium: Apostolo etiam contestante: Quoniam omne men *1. Ioan. 2.* dacium ex veritate non est. Piaculum est enim diuinis fidem professionibus abnuere, & in veritatis parente falsitatis inesse aliquid arbitrari. Misericors est enim Deus, quis nisi profanus hoc dubitet? sed & verax est. Tene eum misericordem, sed

esse & veracē: memēto nanq; illius Scripturæ, quæ peccatoribus ne in pręsenti obstinatione peccandi abuti vellent, medicamine pænitēdi misericordem Deum sępe profitetur. Eadem rursum, ne tu de sola benignitatis pietate confidens, absq; fine peccati veniam præsumeres indulgendi, veracem Dominum
Psal. 85. crebrius protestatur. Sicut ibi: Et tu Domine Deus miserator, & misericors, patiēs, & multæ misericordię & verax. Si credis illud, quod misericors Deus, crede quod & verax. Misericors enim est dū condigna peccatis pænitentiæ opera exercentibus veniā tribuit: Verax, dum peccatorum suorū iniquitate durantibus, non aliud quā pollicitus est, exhibebit. Sed nos, vt etiā superius memini, illis tantum quæ voluntati nostræ præbere videntur assensum, cito credimus: Illis vero quę contra desideriorū nostrorum cupiditatem veniunt, difficile fidem cōmodamus.
Eccli. 21 Qua de re, alibi Scriptura testatur, & dicit: Fili peccasti, ne adijcias iterum; sed de pristinis iterum deprecare, vt tibi remittant. De propiciatione peccatorum noli sine metu esse, & non adijcias peccatum super peccatū, & dicas: miseratio Dei magna est, multitudinis peccatorum meorū miserebitur. Misericordia enim & ira ab ipso est, & in peccatores respicit ira eius. Miseratio enim Dei nō ad hoc esse credenda est, vt securius liberiusq; peccemus: sed vt pænitentes veniam cōsequamur. Peccamus enim etiā de ipsa male sentiendo; & verendū est, ne eam iā consequi non mereamur, si eius patrocinio non

non tam pęnitendi remedijs, quam delinquendi solatijs abutamur, & malę intelligentiæ nostræ vitio, quæ causa iustitiæ est, efficiatur causa peccati. Sed ne eam quisq; consequi in præsenti dissimulasset, percipere se in futuro speraret, loquitur Scriptura diuina: Ante mortem bene fac amico tuo, & secundum vires tuas exporrigens da pauperi. Nō defraudaris a die bono, & particula bonę diei non te prętereat. Nonne alijs relinques labores & dolores tuos? In commutatione sortis da & accipe, & iustifica animam tuā. Ante obitum operare iustitiam, quoniam nō est apud inferos quærere cibum. Hoc & alibi Dn̄s per prophetam euidētius protestatur, dicens: Neq; enim qui apud inferos sunt, laudabūt te, neq; qui mortui sunt, benedicēt te, neq; sperabūt, qui in inferno sunt, misericordiam tuā. Sed hæc ardua nimis & difficilis & acerba doctrina est, & quę paruulorū animos exasperet, & in desperationem redigat, audientes quasi non melior illa desperatio sit, per cuius terrorē certa spes possidetur, quam illa spes per cuius fallaciam verę spei fructus amittitur. Multo vtilior est desperatio quę spem præstat, quā spes quæ desperationē ministrat. Peritiorē & clementiorē medicū puto, qui lętali ægros morbo laborātes p veritatis denūciationē terret, vt curet, quā qui per nimiā adulationē, dū fallaciter blanditur, occidit. Certa enim nobis spes nō falsa sectāda est. Hinc illud est, vnde pluribus displicēt, quorum tam doctrina districta est, hinc etiam a paucis dili-

Eccli. 14

Eccli. 14

 guntur,

guntur, hinc eorum tanti sunt amatores, quanti veritatis atq; iustitię videntur esse fautores: quia fallere quempiam nolunt, quia mentiri cuiquam non audent, quia personas non accipiunt, quia veritatis causa nemini parcunt, quia auditorum animas minime falsa videntur adulatione decipere, quia non pro certa spe pollicentur incertam, quia malunt se propter veritatē ab omnibus exosos haberi, quam propter fallaciam diligi, quia simulare non volunt, quia nec sibi quidem ipsis parcunt, quia non passim, aut iracundis, aut inuidis, aut crudelibus, aut temulentis, aut cupidis, aut rapacibus, aut auaris, aut periuris, aut fraudulentis, aut fornicatoribus, aut superbis, aut luxuriosis, aut turpibus, aut quibuscunq; vitiorum sordibus squalētibus cælorum regna promittunt, quia sanctum Spiritum non inter huiusmodi flagitia verborum fallacia collocant, quia dicunt indignos esse habitatione Dei, qui sint templa peccati, & sancti habitatoris sanctum debere esse habitaculum, quia membra Christi negant esse membra peccati, quia non nisi sanctos, humiles, pudicos, sobrios, simplices, innocentes, & pios, cum Deo futuros esse confirmant, quia cæleste, & diuinum illud habitaculum æterni regis aulam non qualescunq; homines ingressuros asserunt. *Exod. 3.* Moyses inquinatis tantum calciamentis in sancta terra arcetur, & quidam se cælum calcare existimant corde polluto. Huius igitur doctrinæ causa paucos amicos conquirunt, & plures

inimicos.

inimicos. Necesse est enim eos qui peccatorum vitia condemnant, tantos habere contrarios, quantos exercere vitia delectat. Inde est etiam quod iniquis & impijs factionibus opprimuntur, quod criminibus falsis appetuntur, quod hæresis etiam perfunduntur infamia; quod hic omnis inimicorum suorum sermo ab ipsorum sumit obtrectatione materiam. Sed quid mirum, vt flagitiosis hæresis videatur doctrina iustitiæ? quibus tamen hæresis? ipsorum secretum patet tantum inimicis; cum si fides dictis inesset, amici illud potius scire potuissent. Sint plane hæretici, si hoc credibile esse vel ipsis aduersarijs potest, vt qui sensum suum proximis & pandat extraneis, & arcanorum suorum inimicos potius vellet esse conscios, quam celaturos amicos. Sed vt paulo ante iam diximus, ideo huiuscemodi criminationibus infamantur, quia simpliciter & pure absq; vllius fuco fallaciæ, quid veritatis fides habeat, dicunt, freti in hoc saltem sibi medelæ aliquid conferendum, quo nequaquam iustitiæ integritatem formidanter abscondant, eo quod grauissimum apud Dominum esse intelligant, aliud verbis quam conscientia nouerit promere, & alicuius hypocrisis simulare mendaciũ. Sed isthæc apud homines valeant, quorum vltra pertingere scientia non potest, quam membrorum sensualium sufficiens natura cognoscere, quibus suaderi perfacile est, hoc esse quod non est, dum quod est, nequeunt peruidere: quid faciemus,

dum ille aduenerit dies cum astantibus angelis, archāgelis, potestatibus, & cæteris cælestis militię turmis consistentibus ante filij Dei tribunal, omnium occulta pandenda sunt, & vniuersorū etiam cordiū secreta reuelanda? cum, vniuscuiusq; actus conscientia magis quā sermo testabitur, quo celari iam iniustitiam non licebit, quo simulari sanctitas vltra non poterit, quo quis non tam sua prodet gesta, quā ab his prodetur ipse, quæ gesserit. Quid respondebimus dicenti nobis? Ego vos, idest humanum genus ad hoc in primordio de terræ limo secundū imaginis meæ similitudinē immensæ bonitatis dignatione formauerā, vt me, per omnia quę ad iustitiæ opera pertinēt, sequeremini, & essetis Deo similes moribus, quāuis dissimiles videremini esse natura. Talemq; substantiæ vestræ qualitatē institui, quæ & intelligere posset, & facere quod volebat, ne qua vobis vel stoliditatis vel impossibilitatis excusatio remaneret, & cū vos rationabilitatis, & intellectus perspicuitate donata semper possetis & bonorum virtutes cognoscendo facere, & accidentiū malorum vitia intelligēdo vitare: Nihilominus tamen legem vobis insuper dedi, & quę custodire deberetis mandatorū præcepta oris mei sermone dictaui, & conscribi per libros litterarum apicibus imperaui, vt oculorum etiam & aurium sensibus per scripturarum cælestium suggestionē traderetur extrinsecus, quod natura intrinsecus possidebat, & conscientiæ sensui litterarum etiam contestatio adderetur admoni-

monitrix: Nec his satis fuit, Prophetas vobis sancti Spiritus gratia repletos diuersa temporum intercapidine destinaui; qui vos, & signorum virtutibus, & diuinis vaticinationibus commonerent ad ea reseruanda, & custodienda, quæ tam per conscientiæ naturã, quam per legis mandata decreueram. Sed nec istis quidem cõtentus, nouissime ipse descendi, & ex virginali vtero vestri generis hominẽ dignanter assumpsi, vt me vobis possibilia pręcepisse naturæ contestatione monstrarem. Multa quoq; secundũ suscepti hominis formam pro salutis vestræ incolumitate sustinui. Nam & indignissima cõuitiorum probra pertuli, & acerbissima iniuriarum vulnera patientię ęquanimitate portaui, vt mihi etiam Beelzebudis nomen exprobraretur, & Dæmonium habentis obijceretur infamia. Palmis cæsus sũ, flagellis verberatus, coronatus spinis, sputaminib⁹ dedecoratus, cæterisq; ignominiosissimis iniuriarum calamitatibus afflictus pariter & illusus, patibulo postremo suspensus, & ne quid crudelitatis erga meum videretur defuisse suppliciũ, in cruce pendens felle & aceto potatus sum, ita vt extremis malis adhuc inueniretur augmentum. Et tamen pro tam scelestis, tam impijs, tam crudelibus inimicis, quorum sæuitia nec acerbissimum potuit satiare suppliciũ, qui me illudere nec ipsa in morte destiterant, indulgentiæ veniam postulaui. Hæc omnia feci, vt vobis simplicitatis, innocentię, pietatis, mansuetudinis exempla relinquerem; & quod

verbis

verbis dictaueram, etiam operum consummatione monstrarem. Vbi est ergo eius profectus doctrinæ quam tradidi? Vbi perfectæ consumatæq; iustitiæ & benignitatis forma quam præbui? Omnia pene mandatorum meorum præcepta spreuistis, & vniuersa illa quæ pro salutis vestræ sospitate perpessus sum, paruipendentes debacchati estis in alterutrum, & vltra bestiarum, ferarumq; omnium immanitatem vos inuicem acerbissimo odio conflictatis illicite. Et quibus ego vt inimicos etiam vestros diligeretis, tam doctrinæ verbo tradidi, quam operationis exemplo, vos nec vestris quidem fratribus pepercistis. Diuitias vobis vsq; adeo contemnendas mandaueram, vt infinito difficultatis exemplo regni mei aditum locupletibus denegarem. Vos autem aduersus doctrinæ meæ regulam, aduersus conuersationis exemplum, quo me causa vestri profectus in proprij mundi possessione pauperem præbui, ita diuitibus adulati estis, vt in illis potissimũ omnem futurorum spem collocaretis, & lętali insectaremini odio quemcunq; cerneretis mãdatorum meorum defensare velle doctrinam; patrem etiam super terras vos vocare prohibui, ne qua vobis post cælestis generositatis eximietatem terrenæ & mundanæ originis gloria remaneret, neq; vlla iam inesset carnalis, & caducæ natiuitatis recordatio his quos iam consortio suo, & spiritalis & æternæ beatitudinis natura susceperat. Vos autem ita vobis humanæ stirpis hono-

rem

rem vindicastis, vt cæteros quibus corruptibilis huiusce originis dignitas deerat, ac si degeneres & ignobiles despiceretis, quamuis nobilitatos illos diuini seminis progenie non ignoraretis, aliqui vero quibus vt sua contemnerent imperaueram, peruasere aliena contrarie, & quibus etiam malefacientibus benignos esse iusseram, sibi nequaquam molestos persecuti sunt. Et ac si ego non pacis & dilectionis fœdera, sed dissensionum, & litium iurgia docuissem, ita inter se odiosa & sæua inimicitiarum bella gessere. Quid ad hæc dicturi sumus? quid respondebimus? quid loquemur? Dicemus forsitan idcirco nos erga mandatorum eius obsequia negligentiores fuisse, quia ipsius postmodum Apostoli suam dissimulauerint iterare doctrinam, & parum nos ne iustitię sanctitatisq; extra limitem exorbitaremus, frequentioris exhortationis crebritate admonendos esse censuerint. Sed si hæc dicere voluerimus, illico ille Apostolorum princeps, supra cuius firmitatem fidei spiritalis fabricæ ædificata constructio est, & ecclesiasticæ domus collocata fundamina, quiq; cælestis regni ianitor dignus inuentus est, & cuius super terram gesta iudicia confirmantur in cælis, e contrario respondebit, & dicet: Ego istis nunquam tacui, quin etiam sæpissime ea quæ dixeras, iteraui increpans, & quæ non dixeras adnuntiaui. Ego his, vt deposita omni malitia, & omni dolo, & 1.P.et 2.
simulatione, & inuidia in modum infantium par-

uulorum

uulorum ad sanctitatis incrementum rationabilis & simplicis escæ alimoniam concupiscerent, im-
1.Pet. 1. peraui. Ego, ne solius corporis pudicitiam sufficere existimarent, animas etiam in charitatis obedientia, in fraternitatis amore simplici, in cordis dilectione castificare præcepi. Ego, his & generositatis suæ nobilitatem ante oculos posui,
1.Pet. 2. & quod genus electum, sacerdotale, regale, gens sancta, populus acquisitionis essent, indesinenter
2.Pet. 1. ostendi. Ego, etiam quod diuinæ naturæ essent consortes edocui, credens eos ad custodiendam iustitiam promptiores fore, si stirpis suæ speciem agnouissent ita mirabilem, eo quod honestioris suis hæsitatum efficerent, non tam honestæ, quam
1.Pet. 1. sacræ originis intellecta progenie. Ego illis, vt secundum te in omni conuersatione sancti essent, sæpe mandaui, addito etiam prioris tuæ vocis impe-
Leuit. 19 rio, quo continetur: Estote sancti quia ego sanctus
1.Pet. 2. sum Dominus Deus vester. Ego, vt essent super terram cælestes ciues, quam spiritali vigore a carnalium concupiscentiarum illecebris aduenarum mo
1.Pet. 5. re alienarent, vehementer hortatus sum. Ego & iu
2.Pet. 2. storum gloriam & peccatorum æterna supplicia declaraui, vt illos ad sanctissimæ disciplinæ conuersationem aut desideratæ beatitudinis cupiditas flecteret, aut horribilis pœnæ anxietas perurgeret. Et ne putarent vera non esse, quæ promittebantur de futuræ iustitiæ tuæ rigore, in præsen-
Act. 5. ti etiam probanda monstraui. Nam maritum

& vxorem,

& vxorem, qui de quantitate pecuniæ mentiti fuerant, per spiritus tui gratiam morte multaui, vt quid ampliora peccata maneret, agnoscerent, quibus nec minora fuissent indulta peccata. Quomodo autem euanuerint, vel vnde delinquendi securitatem sumpserint, ipsi respondeant. Exurget & ille Apostolus gentium, ille electionis vas, ille adhuc in terra manens etiam secretorum cælestium particeps proclamabit, & dicet: Ego, istis per quatuordecim epistolarum volumina, ne quid iniustitiæ vel iniquitatis agerent, intimaui. Ego, nihil aliud magis, quam vt simplicitatem, innocentiam, pietatem, iustitiam diligerent, imperaui. Ego, vt cum omnibus pacifici essent, admonui. Ego, ne cui malum pro malo, sed e contrario bonum redderent, euidenter expressi. Ego, vt considerantes te patrem, & tuos se filios recordantes, rationabiles, & absque aliqua peccati macula degerent, iussi. Ego, vt dignos se spiritus tui habitaculo exhiberent, monui. Ego, vt se corporis tui membra esse cognoscerent, sæpe testatus sum. Ego, vt omnem sermonem malum non emitterent, sed vt de bonis semper loquerentur, edixi. Ego, vt ab omni amaritudine, & ira, & indignatione, & clamore, & blasphemia cum omni malitia expiarentur, apertissime plerunque mandaui. Ego, quod tui non essent, qui lenitatis & benignitatis tuæ spiritum non haberent, exposui; & quod illi tantum ad te pertinerent, qui carnem

Rom. 11.
Act. 9.
2.*Cor.* 1.
1.*Tim.* 2.
1.*Tim.* 6.
Rom. 12.
1.*Thes.* 5.
2.*Cor.* 13
1.*Thes.* 5.
Galat. 3.
1.*Tim.* 6.
Ephes. 2.
1.*Cor.* 6.
Ephes. 4.
Ephes. 4.
Galat. 5.

suam cum vitijs & concupiscentijs crucifixissent, mani-
Ephes. 5. festißima contestatione prædixi. Ego illos etiam
ab scurrilitate, stultiloquio, vanitate alienos esse
desideraui atq; præmonui; vt in nulla re a diuinis
laudibus digna exciderent, imperaui; impudici-
tiam vero & auaritiam, nec nominari quidem in-
ter eos volui, vt agnoscerent quam grande esset
admittere, quod non esset licitum nominare. De-
nique quantum eos ab omni peccatorum genere
extraneos esse optauerim, ex eo euidentißime pa-
tet, quod illos nec peccatorum quidem voluerim
habere consortium, & ita eos subterfugere atque
vitare, vt nec conuiuio saltem talium miscerentur
adiunxi, ego vt se per omnia quasi Dei templa, &
Dei filios in omni sanctitatis conuersatione exhi-
berent, & digna futurorum præmijs exercerent
opera sæpe monui. Sed quantum video, non ad
hoc verba nostra spiritus tui adflatu in libris con-
dita legerunt, vt obedientia digna decernerent,
sed vt contemnenda potius iudicarent. Quid ni-
mirum si nostra a te quamuis inspirata dicta spre-
uere, qui tui etiam oris mandata in Euangelicis vo-
luminibus conscripta pro nihilo transgredi non
dubitauerunt. Ille quoq; dilectus a Domino disci-
pulus, & quod tanti muneris præconio dignus es-
set, specialiter adnotatus, & ob nimiæ familiarita-
tis licentiam diuino recubans pectori proclama-
bit, dicens: Ego istos vt præceptorum iussa perfi-
1. Ioan. 2 cerent, tribus Epistolis monui. Ego, quod te neque
nollet,

nosset, neq; diligeret, qui mandatorum tuorum statuta non faceret, contestatus per omnia sum.
Ego te illis meram lucem, & ab omni obscuritatis nube syncerã prædicaui, & quod beatitudinis tuæ consortio potiri omnino non posset, quisque non eiusdem luminis gauderet, id est suauitate conuersationis, quæ splendorem aut simulationis, aut hypocrisis, aut cuiuslibet absoluisset caligo peccati. Ego, vt professionis suæ essent memores, adhortatus sum, & qui se tuos dicerent, conuersationum tuarum actibus inhærerent. Ego, quod nobis filiorum Dei dignitas collata esset, edocui. Ego, quod aduentus tui tempore similitudinis tuæ splendor impertiretur, ostendi, & tuum esse, quisquis huius spei fiduciam gereret, & se sicut tu sanctus sanctificaret, admonui. Ego, quod in te manens non peccaret, effatus sum; & quod te nec vidisset, nec agnouisset quisquis peccato esset obnoxius, contestatus omnibus sum. Ego, quod ad te soli iusti pertinerent, & quod Diaboli consortio iungerentur, quicunque peccata committerent, promptissime declaraui. Ego, & ex te natos delinquere non posse monstraui, eo quod illis inesset diuini seminis recordatio, & nequaquam peccare possent, quamdiu generis sui memoriam recolerent. Ego illis, ne sibi de solius nominis vocabulo blandirentur, tam filiorum Dei, quam filiorum Diaboli signa monstraui, vt iustos tantũ diuinæ esse sobolis scirent, iniustos vero ad Diaboli prolem noscerent

1. Ioan. 1
1. Ioan. 2
1. Ioan. 1
1. Ioan. 2
1. Ioan. 3
1. Ioan. 2
1. Ioan. 3
1. Ioan. 3
1. Ioan. 3
1. Ioan. 3

1. Ioan.4 noscerent pertinere. Ego charitatem mutuam præcipue demonstraui colendam, & vt se exemplo tuo inuicem diligerent, idest, vt alter pro altero ani-
1. Ioan.3 mam ponere vellet, admonui. Ego, quod vitam æternam, quisq; fratrem suum odisset, habere non posset, manifestime prædicaui. Ego, ne sermone te-
Ibidem. nus amare, sed vt dilectionis suæ puritatem operum veritate monstrare niterentur, edocui. Ego,
1. Ioan.5 quod illos Deus exaudiret, qui absq; conscientiæ reprehensione essent, ad liquidum docui. Ego,
1. Ioan.4 quod illi in die iudicij tui fiduciam habituri essent, qui sancti in hoc mundo mansissent, patefeci. Ego, quod neq; obtrectationum opprobria, neq; iniuriarum nocumenta, neq; alia quæcunq; tentationum genera, quisq; perfectus in Dei charitate es-
1. Ioan.2 set, timere posset, ostendi. Ego, vt neq; mundum, neq; ea quæ in mundo sunt, diligerent, imperaui. Ego, quod quisq; mundum amasset, Dei charitatem non haberet, edixi; & quod vniuersa huius mundi, quæ naturalis necessitatis modum excedunt, non a patre essent, sed quod carnis ea concupiscentia, & sæculi ambitio, & vitæ superbia inuenisset, adstruxi; & quod mundi amoris curam minime habere deberent, quem constaret mature periturum esse, testatus sum. Quorsum autem his omnibus spretis atq; contemptis se se malitiæ, crudelitati, odio, nequitiæ, auaritiæ, fallaciæ, cæterisq; iniquitatum generibus immerserint, fateantur ipsi. Ille etiam tertius Dominicæ gloriæ testis electus,

qui

qui & secunda post Petrum fidei columna ab Apo
stolo designatur,cũ huiusmodi uoce prosiliet. Ego, *Galat. 2.*
his in unius textu Epistolæ breuiter & aperte quid
eos obseruare conueniret,explicui.Ego,ne ad iracũ *Iaco. 1*
diæ animositatẽ prosilirent,ipsius iræ malum, idest
quod Dei iustitiã implere non posset,ostendi. Ego,
ne cælestia tua, & diuina præcepta ad hoc solũ ut le *Iaco. 1*
gerentur,aut audirentur cõscripta iudicarẽt, facto-
res illos uerbi tui,& non auditores tantũ esse præce
pi.Ego,ne se aliqua religiositatis prerogatiua defen *Iaco. 3*
derent, si uel infrenis linguæ uitio laberentur, eorũ
religionẽ inanem esse testatus sum.Ego,ne diuitum *Iaco. 2*
personas acciperẽt, neq; eos quibus tu uæ fore pre-
dixeras, & cælestis aulæ introitũ per ardui exempli
formã negaueras pauperibus a te magis electis, &
fidei opibus locupletatis, & regni tui heredibus
prefinitis prauo iudicio præponerẽt,& preciose ue
stis candorẽ atq; aureũ constantis annuli fulgorem
beatitudinis tue cõsortibus anteferrẽt,latiore dispu
tatione suadere nõ distuli. Ego,ne mundanarũ rerũ *Iaco.4*
amor cultus tui amorẽ posset excludere, inimicum
tuũ esse quisq; seculi amicus esse uellet,asserui.Ego, *Iaco.2*
ne solã sibi fidem sufficere existimarẽt, nihil solius
fidei prærogatiuam absq; iustitiæ operibus ijsdem
profuturã esse testatus sum . Ego,ne se cælestem ha *Iaco. 3*
bere prudentiã arbitrarentur, si in illis uel zeli ama
ritudo, uel contentionis pertinacia inesset,alioquin
potius huiuscemodi sapientiã terrenam & Diabo-
licã esse cognoscerent, cõprobaui.Ego, sapientẽ ex *Iaco.3*

I bono-

bonorum operum conuersatione intelligi debere, præfatus sum. Ego, ne de se alterutrum detraherent, neq; fratres suos in quo illos lex non condemnauerat, iudicarent; ne non tam aduersus humanæ naturæ conuersationem, quam contra diuinæ institutionis mandata uiderentur ferre sententiam, & se te sapientiores gloriari, dum ea redarguunt, quę illa minime reprehendenda decreuerãt, satis superque commonui. Ego, ut neque per cælum, neque per terram, neque per aliud quodcunque sacramenti genus se iurare debere præsumerent, protestatus sum fortius. Ego, ne sibi de quibusdam, quæ eligere maluissent mandatorum custodia blandirentur, & se iam iustos iudicarent, si alia facerẽt, quamuis alia contemnerent, uniuersæ legis præuaricatorem, qui unius saltem præcepti transgressor extitisset, exposui. Quomodo autem ab huiuscce doctrinæ lineis declinauerint, uel qua desperatione animi, ut non tam se, quam alios deciperent, tam lucida & manifesta præcepta, non ueritatis serie, sed secundum suarum desideria uoluptatum intelligenda præsumpserint, & callidæ interpretationis falsitate corruperint, ex ipsorum responsione clarescat. Quid ad hæc oro respondebimus? Nunquid dicere poterimus, quod aut non ita scripta sint, aut tenorem nobis eorum quæ scripta sunt difficilioris intelligentiæ obscuritatem præstitisse, cum omnia tam clara atque perspicua sint, ut nullius admodum cæcitatis caligine inuoluta esse no-

Iac. 4.

Iaco. 5.

Iaco. 2.

ſe noſcantur. Dicemus forſitan, omnia quidem Domine, quæ nobis imputantur, agnoſcimus, & inexcuſabiles nos eſſe certiſsime ſcimus. Sed prodeſſe nobis debet, quod fidem habuimus, quod nomen ſanctum tuum crebrius inuocauimus, quod ſolum te Dominum creatoremque noſtrum eſſe cognouimus, quod legis tuæ doctrinam adnuntiauimus, quod quidam noſtrum in honore potentiſsimi nominis tui dæmonia eiecerunt, ægros curauerunt, cæteraq; prodigiorum, & uirtutum ſigna fecerunt. Sed reſpondebit nobis ille, quod ſe talibus reſponſurum eſſe præfatus eſt: Non omnis *Matt. 7.*
qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnũ cælorum; ſed qui fecerit uoluntatem patris mei, qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum. Diſcedite a me, neſcio uos operarij iniquitatis. Quæ tunc nobis peccatoribus anxietas erit? quæ animorum mæſtitia? qui lamentationis gemitus? qui fletus oculorum? uidere iuſtos ſpeciebus & præmijs cæleſtibus munerari, & nos eiuſdem beatitudinis perceptione indignos haberi, quam noſtri ſimilis natura ſortita ſit. Quantus dolor ſit, nimium deſideranda conſpicere; & cum conſpexeris, non tenere. Mirari tantum in aliis, quod in te mirabile eſſe potuerit, non poſsidere quod cupias, & quod abhorreas ſuſtinere. Videre alios ab Archangelis, Angelis, cæteriſq; diuinis miniſtris ad regnum ſibi præparatum cæleſtis pompæ dignitate deduci, & te pœnalibus miniſtris ad Tartari rapi ſupplicia,

quo tunc animo miserandi erimus, uel quâ faciei confusione ante tantæ maiestatis gloriam stabimus, cum horum dissimiles inuenti fuerimus in meritis, quorum uidebamur esse in religione consimiles. Quo igitur mœrore cordis, quoue mentis angore a Dei facie sanctorumq; omnium presentia, & ab illis diuinis immortalibusq; delicijs auersi cũ Diabolo atque angelis eius abibimus deputati, quibus uocibus quibusq; lacrymis cælesti regno cum suis dicemus, uale. Tarde iam pænitebit sanam recusare doctrinam, & salubria audire ueritatis monita noluisse. Tarde iam persuasio illa, quæ nunc pluribus placet, displicebit. Tarde dolebit abiectos & pauperes fuisse contemptos, & humanis magis consensum prebuisse sermonibus, quam diuinis. Tarde illius doctrinæ, cuius quondam acerbitas abhorreret, agnoscetur utilitas. Tarde spes illa quæ illudit nunc plerosque deflebitur, sero pigebit humanis inhiasse opibus, & temporalibus, quam æternis uti honoribus maluisse. Alij interitus sui causam intellectui proprio, alij extraneis magisterijs imputabunt. Sed nihil iam pænitentiæ dolor proderit, ubi pæniten di tempus effluxerit. Hæc itaque dilectissimi mihi in nostro semper corde uoluantur, hæc die noctuq; meditentur. Grande est Dei filium esse, infinitum est, cælum habere post terram, æternæ uitę locuples & copiosa possessio est splendore solis corruscare. Omni claritate clarius est cum Deo regnare,

gnare, omni nobilitate nobilius est, inenarrabile est, quod credimus, quod speramus, immensum est. Quid igitur a nobis pro tantæ magnitudinis perceptione deposcitur? Vt interim iuste sanctéq; uiuamus, uitę nostræ actus huius beatitudinis pretium, si tamen tam dignus sit, ut tanti muneris præmium consequatur. Non est uulgare quod quærimus, non debet uulgare esse, quod uiuimus. Diuinorum munerum speculatorum diuina conuersatio esse debet. Simili ac pari more diuersantes, dissimilem non possunt habere mercedem. Stultum est omnium ritu uelle uiuere, & quod non omnibus promissum est, expectare secretum. Sanctis sancta debentur, cælestibus cælestia regna promissa sunt. Quid autem est quod dico cælestibus? cælestia uidelicet opera exercentibus, quamuis uersentur in terris. E contrario uehemens, & horribilis est perpetua suppliciorum pœna, & æterni gehennæ ignis nimium pertimescenda. Si concupiscenda non illiciunt, uel metuenda deterreant: Et quod amoris conferre cupiditas debuit, timoris saltem causa paretur. Sed esto, ut quidam uolunt, nullius in futuro supplicij metuenda cruciatio sit. Nec pœnalis cuiusquam ignis ambustio formidanda, & terroris tantum causa hæc promissa esse credenda sint. Nempe uel sola pertimescenda confusio est: qualis enim uel quanta uerecundia erit, cum Dei, tum deinde omnium illic cęlestiū circunstantiū potestatum, patriarcharum, prophe-

tarum, martyrum, cæterorumq; sanctorum adsistentium oculis uniuscuiusque nostrûm secreta pâdentur, & malorum omnium, quæcunque siue mentis cogitatione, siue operis perpetratione commisimus, in conspectu cunctorum, quasi illic gerantur, secundum specierum suarum imagines deformentur exposita. Iuxta illam contestationem:
Psal. 49 Arguam te, & statuam contra faciem tuam. Cum in modum funis quisque suorum trahet peccatorũ
Isaiæ. 5 seriem. Vnde dictum est: Vę his qui trahunt peccata sua sicut funem longum. Quæ illic rogo eos præcipue qui sanctiores cæteris esse mortalium iudicio putabantur, pudoris ruborisq; magnitudo perfundet? Cum aliud esse apparuerint, quam hominibus uidebantur, qualis eorum conscientiam dolor afficiet, cum in illorum sanctorum cœtu de se dici audierint: Nonne isti sunt, qui in mundo christianiores omnibus dicebantur? Nonne eorum opinio per uniuersum pene mundum fama uolitante currebat? Quomodo nunc aliud quam existimabantur inuenti sunt, hominibus magis, ut apparet, iustos se exhibuere quam Deo, & sufficere sibi arbitrati sunt humano sanctificatos esse iudicio. Illam uero, quæ secundum Deum est sanctitatem, minime perficere uoluerunt. Quæ igitur talia audientibus tristitia erit? qui ululatus? qui gemitus? minus dolebunt, quos nulla sanctitatis fama decorauit. Quid mirum erit, si his qui semper iniustus habitus est, non iustus appareat; & hoc quod

quod esse credebatur, inuentus sit? Nō magnopere inhonorari se sentit, quisque nullius unquam honoris gratiā cœperit, omni uero supplicio grauius est, si se, qui alicuius gloriæ fuerit, esse cernat inglorium. Operi etenim huiusmodi indeficiens uerecūdia, & æterna confusio; ut etiam si fides esset adhibenda mendacio, hoc saltem formidādum talibus erat, ne confusibili semper opprobrio subiugarentur. Curramus ergo dum tempus est, & quantis possumus uiribus enitamur, ut omni uitiositatis consuetudine superata, iustitiæ nos sanctitatisq; operibus imbuamus, ut non cum impijs & peccatoribus infinita cruciamentorum supplicia & confusionū opprobria perferamus, sed cū iustis & sanctis diuinę beatitudinis ęterna claritatis gloria perfruamur. Quanquam mihi & meis similibus dici ista conueniat, uobis uero superflua uideantur adnuntiari, quos usqueadeo apparet illicita non cōmittere, ut licita etiā contēpsisse uideamini. Quomodo fieri potest, ūt gerere audeant, quæ prohibentur, qui illa etiā metuunt, quæ concessa noscūtur? sed ut iam in exordio epistolæ præfati sumus, charitatis ista natura est, & his quos diligit, aliqua malit superflua dicere, quam tacere consulte. Qualiter religionis tuę memores simus, uel quo eam ueneremur affectu, ex hoc cognoscere poteris, quo passi non simus, nisi ut eum quem præsentem cernere non poteramus, saltem litteris adloqueremur absentē; quarum scribendi sollicitudinem, nūquam nisi fida charitas exigit,

præſertim vbi tam ſcribētis commodum quæritur, quàm charitatis exhibetur officium, & quanquam Chriſtiano omnes ſit neceſſe diligere, cui ipſos etiam iubetur inimicos amare, his tamen maior habetur affectus, quos omni venerationis deuotione coli, propria bonitas exigit. Huius enim non tam qui diligunt, virtutis aliquid faciunt, quam qui non diligunt, malignitatis crimen incurrunt. Vnde non ſatis laudabile eſt amare hos, quos non amare culpabile ſit, qua de re ego, qui debitā moribus tuis exhibeo charitatē, in hoc ipſo me crudelitatis tantum ſentio vitare periculum, non aliquid exercere virtutis. Nam teſte Deo loquor, ſemper me generoſitatis tuæ, ex quo noſſe potui, ſuſpexiſſe mores, dilexiſſe prudentiam, patientiæ diſciplinam, & totius quæ in te vniuerſis admodum patent, grauitatis ſigna coluiſſe. Vnde ſemper ægrius tuli, & ac ſi ſæculo inuidus ingemui, mentem diuinis rebus aptam humanis magis neceſsitatibus præpediri, & cui cæleſtia erant præmia expetenda, terrena potius lucra ſectari. Nunquam tamen ita deſperaui, quin crederem pium animum & benignum ac totius rationabilitatis ſapore conditum corruptibilia & caduca aliquando deſpicere, & ſe ſe ad incorruptibilium magis quam æternarum rerum electionem velle transferre. Vnde magna animi exultatione gauiſus ſum, cum fidei tuæ incrementa ad paruitatis meæ notitiam, non fama, ſed veritas pertuliſſet. Certus ſcilicet in breui omnia

nia fastidire posse mortalia, cui desiderium aliquod immortalitatis accesserit; & eum quem in humanis profectibus fuisse cupidum constet, multo magis in diuinis fore, cum ea desiderij fiducia sperare cælestia cœperit, qua videbatur expectare terrena. Nemo enim de duobus quæ habentur bona, non quod melius fuerit concupiscit, & semper minora spernuntur, vbi cœperunt maiora sperari. Illud etiam pusillitatis meæ auribus intimatum est, quod exiguitatem nostram tantis laudibus præferas, vt non aliud in ea, quam quod reprehensione careat, arbitreris posse reprehendi. Tu quidem pro ingenita tibi beneuolentia suspicaris & pie, nec aliter magis potes laudare, quam diligis. Quod (si ita est) deesse culpam asseras, vt hoc tantum in illo culpabile iudicetur, quod culpare nemo iure potest. Sed ego meæ non nescius conscientiæ multa in me esse, quæ sint reprehensione digna, cognosco. Vnde non necesse est, me in his quæ culpa carent, culpabilem iudicari, cum pluribus, in quibus culpari merito debeam, obnoxium esse me videam. Aliud est, si, vt adsolet, aut ignoranter vituperantur, aut non pie intelliguntur quæ a nobis tam scienter, quam pie prolata noscuntur. Quid enim tam scientia dignum, quid tam pietati conueniens esse credendum est, quam Deum iustitiæ atque æquitatis parentem, nihil vel quod suspicari quidem iniquum atq; iniustum debeat, operatum videri?

intuere quam procul ab eo iniuſtitiæ abeſſe ſuſpicio debeat, qui nec hominem ipſum, cum in eo prauitatis quid fuerit, diligit; eumq; regno ſuo priuat, & gehennę ignibus mancipat, ſi iniquitatis aliquid in illo permaneat. Igitur ſi illum iuſtum oportet eſſe, qui factus eſt, qualis ille credendus eſt, qui fecit; & ſi totius æquitatis debet eſſe, qui iudicandus eſt, qualis putandus eſt ille, qui iudicat? Conueniat ſane Deo aliquid impoſsibile præcepiſſe, ſi vel homini conuenit: aut ſi etiam humana conditio iniquum putat contra poſsibilitatē cuiquam aliquid imperare, quæ peruerſitas eſt, hoc vel ſentiri de Deo, quod nec mortalium quidem natura ſuſcipiat. Eſt ne aliquis tam improuidus, tam iniuſtus, tam totius æquitatis ignarus, qui aut famulo, aut cuiq; ſubdito id imperare audeat, quod eum implere non poſſe cognoſcat? Verbi gratia, præcipiet ne ſeruo ſuo quis, vt aut quatriduū iter vnius diei labore conficiat, aut ſpatioſi maris fluctus natando potius, quam nauigando tranſmittat, aut vt montes lubrico apice inuios, inacceſsibileſq; conſcendat, & quæcunq; alia quæ ſunt naturæ contraria faciat. Quod ſi iubere præſumpſerit, quis non hunc nō modo iniquum, verum etiam & inſanum putet, quem illa imperare homini videat, quæ ſua nullo modo queat natura ſupplere? Et ſi de huiuſcemodi homine tale poteſt haberi iudicium, quid de Deo ſentiant, qui eum aliquid naturæ contrarium præcepiſſe exiſtimant, prudentiæ tuæ iudi-

cio

cio derelinquo. Oro itaq; te, vt inueteratæ persuasionis sententia paulùlum sequestrata, atq; totius animositatis contentione summota, pura & syncera mente paruitatis meæ verba suscipias, non contradicentis animo, sed examinantis affectu; nec quid vulgaris consuetudo teneat, sed quid iustitiæ ac rationis veritas habeat, attendas. Scio enim te esse sapientem, nec me laborare posse apud rationabilem rationabilia defensantem. Sed dicet aliquis: ergo hominem non peccare posibile est; dura hæc re vera nimium, & amara peccantibus vox est, & quæ omniũ iniuste viuere concupiscentium vulnerare posit auditũ. Cum tam facile erit implere iustitiam, quam etiam quibusdam audire difficile est, vel quomodo eius æquo animo suscipienda sunt opera, cuius tam acerba doctrina iactatur? quid quærimus iam, an posit fieri quod inusitatum atq; contrarium putatur, vt nec posit audiri? quando hanc vocem libenti animo sanguinarius aut crudelis excipiet? quando non auarus & cupidus perhorrescet? quando luxuriosus & sordidus æquanimiter sentiet? Et, vt breuiter cuncta perstringam, quando cuiuscunq; criminis, vel peccati reus quieta mente suscipiet, malum suum voluntatis esse non necesitatis, & arbitrio adscribi, quod ille nititur imputare naturæ. Infinitum enim solatiũ diuinæ legis præuaricatoribus præstat, si quod non faciunt, non posse magis, quam nolle se credant, naturali prouidentia intelligentes neminem de imposi-

de impoſsibilibus iudicandum. Et aut leue, aut nullum eſſe peccatum, quod impoſsibilitatis cauſa defenderit. Ideoq; infelices & miſeri in diuerſa crimina ſine recogitatu aliquo pręcipites ruunt, nec hac re poſtmodum ferunt illa ſe cōmiſiſſe, à quibus abſtineri nō poſſe præſumunt, & ita fit, vt ſub impoſſibilitate nō peccandi detur delinquendi ſecuritas. Hoc etiam, ſi ita eſſet, dici tamen non oporteret, eò quòd nō ædificaret, ſed deſtrueret audiētes. Quiſq; enim ſe nō poſſe abſq; peccato eſſe audierit, nec tentabit quidē eſſe, quod ſibi impoſsibile iudicauerit; & qui nec conatur abſq; peccato eſſe, omni tempore eū peccare eſt neceſſe, & quidē eò liberius quòd impoſsibilitatis ſecuritate perfruitur. Huiuſmodi nec dignam vnquam pro factis ſuis pænitentiā gerit, facile credit Deum, quod nec imputare quidem iure debeat remiſſurum. At vero ſi audiat poſſe ſe nō peccare, neceſſe eſt, vt quod poſsibile cognouerit, nitatur implere, & dum implere contendit, & ſi non ex omni, ex maxima tamen parte perficere; & etiā ſi aliquo fuerit delicto fragilitatis præuētus humanæ, certe aut rarius peccabit, aut leuius, qui hoc molitur & nititur vt abſq; aliquo poſsit eſſe peccato, & lapſus ſui humilius & ſummiſsius deflebit errorē, ſi illa ſe intelligat cōmiſiſſe, quę ſi voluiſſet vitare, potuiſſet. Quo modo ergo ſuperior ſenſus duplici modo auditoribus ſuis obeſt, dū delinquendi ſecuritatem præbet, & medelam non valde neceſſariam iudicat pænitendi; ita iſte inferior duplici intelligitur prodeſſe ratione, cū eos & non ad peccan

dum

dum per poſsibilitatis facilitatem prouocat, & ad pœnitendum, ſi vt adſolet, cuiuſq; peccati lapſum inciderint, per volũtariæ præuaricationis agnitionem facilius impellit. Qui contradixeris, inquiens, abſq; peccato eſſe homo nullo pacto poteſt, ante conſidera vtrũ ne vel peccatũ definiri debeat, quid illud fuerit, ſine quo eſſe homo non poſsit. Quoniã omne quod vitari non poterit, iam naturę refertur. Naturæ vero nefas eſt, ſi peccatum ineſſe dicatur, quia naturæ auctor culpabilis iudicatur. Sic enim idem eſt vt dicere, non poſſe eſſe hominẽ ſine peccato, ac ſi dicas, nõ poſſe hominẽ viuere abſq; cibo, abſq; potu, abſq; ſomno, & cæteris huiuſmodi rebus, ſine quibus humana non poteſt eſſe conditio. Quod ſi ita tenendum eſt, quomodo conuenit vel peccatum dici, ſi vt cætera naturalia, ita & hoc non potuerit euitari, cũ peccatum omne volũtatis arbitrio, non naturę vitiis imputatũ ſit, ſed ante peccati ipſius definitionẽ noſſe debemus, vt de poſsibilitatis, vel impoſsibilitatis eius conditione facilius diſputemus. Peccatum enim duobus modis determinari neceſſe eſt. Si aut illa non vitentur, quæ prohibentur, aut illa non fiant, quæ iubentur. Nũc cuiuſcunq; humanum aliquid ſentientis conſcientiam conſulo, cuiuſmodi eſſe cenſeat illa, quæ fieri Deus vetuit, quæ vitari poſsint, aut quæ non poſsint. Si quæ vitari poſsint, merito prohibuit: ſi quæ vitari non poſsint; primũ quæro, qua ratione prohibita ſint, deinde qua iuſtitia eius rei cõmiſsio poſsit imputari eſſe peccatũ, quę vitari omnino non potuit.

Quæro etiam, si quę pręcepta sunt, possunt perfici, aut non possunt? Si possunt, rationabiliter iusteq; præcepta sunt: si non possunt, frustra imperata censentur. Nec video qua æquitate illarum rerum contemptus possit peccatum haberi, quę penitus impleri nequiuerint. Aut si illa tantum vel prohibita sunt, quæ vitari poterant; vel præcepta, quæ perfici, quomodo hominem absq; peccato esse posse diffidemus, cum impossibilia ei, neq; prohibita, neq; præcepta fateamur, in quibus duobus, vt iam superius diximus, omne videtur constare peccatum? Sed, vt manifestius loquar, dicis hominem absq; peccato esse non posse. Quæro primũ, præceptum ne sit ei absq; peccato esse, aut non pręceptum? credo præceptum. Cur ergo præceptum est, si id fieri omnino nõ poterat. Necesse est enim confiteri alterum e duobus, aut præceptum non esse, si fieri non potest; aut posse fieri, quia præceptum est. Quoniã, vt superius diximus, nunquam Deus aliquid impossibile præcepisset. Sed, vt præceptum esse manifestum sit, sanctæ legis vtamur
Leuit. 19 exemplis. Scriptum enim est: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum Dominus Deus vester. Et
Matth. 5 Saluator in Euangelio: Estote perfecti, sicut & pa-
Ph ter vester, qui in cælis est, perfectus est. Et beatus
ilip. 2. Apostolus Paulus: Omnia facite sine murmuratione & hæsitatione, vt sitis irreprehensibiles, &
Coloss. 1. simplices sicut filij Dei immaculati. Et alibi: Et vos cum essetis aliquando alienati, & inimici sen-

sus

ſus eius in operibus malis. Nunc autem reconciliati in corpore carnis eius per mortem eius. Exhibete vos ſanctos,& immaculatos, & inreprehenſibiles coram ipſo. Et iterum poteris inuenire. Errant enim nimium qui in hoc ſe Chriſtianos putant, quo Chriſtianum tantum poſsideant nomen, ignorantes, quod non res nomini, ſed rei nomen debeatur,& recte aliquē vocari quod ſit; quod nō ſit vero,vanū eſſe ſi vocetur. Sed quæris forſitā, quid ſit Chriſtianum eſſe, breuiter tibi ſtrictimq; reſpondeam. Chriſtianus ille eſt,in quo tria iſta quæ in omnibus debent eſſe Chriſtianis,poterint inueniri, ſcientia, fides, obedientia. Scientia,qua Deus agnoſcitur; fides, qua agnito creditur; obedientia, qua credito ſeruitutis obſequium commodatur. Sed hæc ſingula per binas ſpecies dirimuntur. Scientiæ ergo ſpecies iſtæ ſunt.Vna qua eſſe Dominum ſcimus, alia per quam eius cognoſcimus voluntatem. Fidei vero ſpecies hæ ſunt. Vna qua Deum credimus, alia qua Deo. Aliud enim eſt Deum credere, aliud Deo. Quia omnis qui Deo credit,& Deum credit:non omnis vero qui Deum credit,Deo credit; credimus enim Deum cum eſſe confidimus: credimus vero Deo, quando fidem eius pollicitationibus commodamus. Obedientia æque geminas ſpecies habet. Vna qua malum facere prohibemur; alia per quam bonum docemur operari. Noſcat ergo prudentia tua hunc eſſe Chriſtianum, qui fidelis fuerit: fidelem vero eum eſſe,

qui

qui iuſtus extiterit, iuſtum autem non niſi illum, qui Dei mandata ſeruauerit. Dei uero eum ſeruare mandata, qui mali nihil quod Deus prohibet, fecerit; & quicquid boni eſt, quod ipſe fieri præci-
Proue. 3 pit, obſeruauerit, ſcriptura dicente: Recede a malo, & fac bonum. Nolo enim cenſeas illos ſaltem integros eſſe chriſtianos, qui quædam bona faciũt, quædam uero operantur mala. Cum ſcriptura di-
Iac. 2. cat. Qui uniuerſam legem ſeruauerit, offendit autem in uno, factus eſt omnium reus. Dicis forſitan, ipſorum mandatorum quæ nobis implere neceſſe eſt, breuiter mihi ſpecies indica. Nihil eſſe breuius puto, quam quod Apoſtoli de ſancti Spiritus iudicio definierunt, dicentes. Quæcunque uobis fieri non uultis, alii ne feceritis; & ipſe Domi-
Matt. 7 nus in Euangelio: Quæcunque uultis, ut faciant uobis homines, & uos facite illis ſimiliter. Hæc duo mandatorum genera ſi quis bene intelligat, & cuſtodiat, ab omni poterit alienus eſſe peccato. In his enim tota conſiſtit plenitudo iuſtitiæ. Quia quiſque, quod ſibi non uult fieri, alii non fecerit, non ſolum malum, quod inferri ſibi moleſte fert, alteri non faciet, uerum etiam omne bonum quod negari ſibi ab altero non uult, alteri neceſſe eſt exhibebit. Iſte enim non ſolum uicem boni, quod ſibi non reddi non uult, alijs reſtituet, uerum etiam pro malo bonum, quod æque ſibi non optat abnui, repenſabit. Nullus enim eſt, qui uicem illatæ recipere optet iniuriæ. Illud etiam huic ſimile

esse dignoscitur, ut quæcunque uolumus, ut faciant nobis homines, ita & nos illis similiter quoque faciamus. Volumus enim nos honorari ab omnibus, & nos omnes honorare conueniet: Volumus enim ut nemo nobis noceat, & nos similiter nemini nocebimus. Sed etiam si nocuerimus, uolumus nobis indulgeri; oportet ergo & nos his, qui nos læserint, ueniam dare. Debemus etiam inimicos diligere, quia nec eorum nos odio delectamur affligi. Quid plura? omnia quæcunque esse possunt bona, in his testimonijs, si quis ea bene intelligat, continentur. Christiano enim lædere neminem licet, cui illud implere testimonium conuenit. Nemini nocui homini, iuste uixi cum omnibus, non licet mentiri, non licet maledicere, non licet iurare, non licet malum pro malo reddere, non licet adulari, nõ licet personas accipere, non inimicum odisse, quem amare præcipitur, sicut scriptum est: Diligite inimicos uestros. Vnde intelligi datur prudentiæ tuæ, quem ei non licebit diligere, qui etiam ipsum amare iubetur inimicum. Vel cui esse poterit malus, qui se obedientibus esse præcipitur bonus, non licet auarum esse, nec superflua posside re. Non in terrenis honoribus aut facultatibus gloriari, cui in præsenti tempore paupertas, non diuitiæ, & ignominia magis quam nobilitas conuenit. Dicente scriptura: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Quisque enim se

2. Cor. 7. *Matth. 5* *Eccli. 3.*

K Chri-

Christianum profitetur, per omnia auctoris sui
1.Ioan.2 exempla sectetur. Sicut scriptum est: Qui dicit se
in Christo manere, debet quomodo ille ambulauit, & ipse ambulare. Christus enim sibi in hoc
mundo, nec genus, nec diuitias uindicauit. Quod
1.Ioan.3 filii Dei sumus, Apostolus dicit: Charissimi nunc
filii Dei sumus. Turpe est ergo Dei filio, hominis se filium gloriari, & uelle se temporalem diuitem dici, cui perpetuæ promittuntur diuitiæ.
Præsertim cum sciat huius mundi diuitibus regna
cęlorum Dominum denegasse, Euangelio dicen-
Marc.10 te: Facilius Camelus intrabit per foramen acus,
Luca.18 quam diues in regnum cælorum. Qui ista seruauerit, scias hunc magnum esse Christianum: qui
uero contempserit, non esse eum, sed frustra intelligas uocari. Et quoniam nobis per Christum
non modo pietatis atque iustitiæ, uerumetiam
castitatis forma proponitur, huius quoque exempli sectari normam debemus, ut illius nos perfectos probemus esse discipulos, qui & ipse uirgo
esse uoluit, & uirginibus cælestis regni præmium
Matt.19 repromisit. Sicut in Euangelio dicit: Sunt enim
spadones, qui se ipsos castrauerunt propter regnum cælorum. Nihil est enim tam charum Deo,
quam castitatis bonum, in quo præcipue eius similitudinem gerimus, si incorrupti & integri
iugiter manserimus. Est enim infinita uirtus,
corporis uincere uoluptatem: qui hostem uicit,
fortior fuit, sed altero: qui autem libidinem re-

pres-

presſit, ſe ipſo fortior fuit. Hæc interim honorificentiæ tuæ, ut epiſtolæ breuitas paſſa eſt, credidi eſſe ſcribenda, cupiens ſanctitati tuæ, ſi iniurioſum non ſit, præſens loqui, & de quibuſcumque fueris conſulere dignatus, te reddere certiorem; opto te ſemper Deo uiuere, & perpetui Conſulatus honore gaudere. Vale.

FINIS.

SANCTI SIXTI TERTII PONTIFICIS MAXIMI,

LIBER DE CASTITATE,

Ad quendam uere Christianum.

QVANQVAM illius Christianitatis te esse cognouerim, vt omne sanctitatis bonum velut ingenitũ teneas, & docere magis alios poßis, quam doceri ipse desideres; nihilominus tamen pro nimia solicitudine charitatis, quam exhibere bonis præcipue cogit, dum timemus, ne quid forte mentem tuam inter multa pręteręat, maluimus superflui exhortatores existere, quam te boni aliquid ignorare, nihil damni passuri, si ea tibi videamur intimare, quæ noueris, si quid eorum quæ, vt assolet, nescias, suggeramus. Scis enim sæpe contingere, vt inter multa bona illud quod magis

magis necessarium est, lateat; & periclitentur alia, dum quod maius est, ignoratur. Est etiam ista callidi & antiqui hostis astutia, qui non in merito hominem odio liuoris insequitur, sanctitatis meritis scandescere illo conante. Vnde ipse causa præuaricationis eiectus est, vt necessarium ei bonum sub specie liciti auferat; per quod sæpe etiam cuncta diripiat doloso & maleuolo artifici similis, qui vniuersam fabricam domus exigua fundamenti imbecillitate disturbat, totum ædificatorem nonnunquam perdere faciens, dum minus diligenter attendit, quod maxime continet. Totum fundamentum etenim sanctitatis atq; iustitiæ etiam castitatem esse dubitare non poterit, quisq; diuinæ legis exempla tota intentus mente perspexerit; quod si in aliquo vacillare cœperit, omnem eius fabricam nutare metuendum est. Sed antequam de castitatis bono aliquid dicere incipiam, definitionem eius video esse necessariam, ne quisquam forte nos de ea tractare existimet, cui ab incontinentibus nomen inuentum est. Apud quos iam castitas definitur, si ab adulterio incestuq; cessetur, quamuis pudicitia assidua libidinum pollutione violetur. Et re vera ad mœchorum comparationem huiusmodi non immerito sibi de castitatis bono plaudent; sicut & illi, si ad Sodomorum monstruosam libidinem prouocentur, aliquid de pudicitia gloriabuntur. Non idcirco tamen pudici habendi *Matt.* 10 sunt, sicut nec Sodoma iusta, quamuis ad Israelis *Luca* 10.

comparationem iustificata referatur: Nō enim de coacta, sed de vera castitate tractamus, quam ita definire necesse est, vt ab omni coitu & concupiscentia aliena esse teneatur, quæ nec apud illos syncera esse credenda est, qui eam vel mentis motu
Matth. 5 violauerint: dicente Domino: Quicunq; viderit mulierem ad concupiscendum, iam mœchatus est eam in corde suo. Hæc enim in vtroque sexu vera est castitas, quæ nec corpore, nec mente polluitur. Cæterum quisq; vel matrimonij sui semper incontinēs est, castus quomodo dici posit ignoro. Aliud est, si inter castitatem & incontinentiam nulla diuersitas est; quod si ita est, erit cōtinens non castus, si incontinens castus: Aut si ratio non concedit, vt continens castus negetur, eadem & incontinentem castum haberi prohibebit. Neq; enim continentiæ, & incontinentiæ negari diuersitas potest. Diuersitas enim eiusdem causæ statum non potest obtinere. Dici quidem potest casta fœmina seruans viro suo fidem, sed marito, non a marito; nisi etiam ab ipso cōtinens fuerit. Vir quoq; si non mœchetur, a mœcha castus dicendus est, non a muliere, nisi & ab vxore sit continens. Quoniam & vxor, mulier esse credēda est. Mira enim castitas hæc est, in parte concupiscentiæ nullius sexus nosse consortium. Hanc enim in duas diuidimus species: Vnam virginitatis, & viduitatis aliam; huic matrimonij iungenda continentia est, cui coniux ita viuens moritur, vt habens non habeatur. De prima ergo castitatis

tatis ſpecie, virginitatis ſcilicet a nobis ſermo promendus eſt, cuius bonum prius debemus monſtrare quam præmiũ. Quia nemo de eius rei mercede dubitabit, quam bonam eſſe cognouerit. De illa vero poteſt eſſe aliqua cunctatio, cuius ante præmiũ videtur oſtendi quam meritũ. Dicis forſitan: Quid poteris de virginitatis ſeu caſtitatis bono dicere, vel qua ratione eam matrimonijs anteferre, cum a Deo ſciamus eſſe coniugia? Dicam in primis, quod Deo in hac parte ſit ſimilis, dum in integritatis ſanctitate perſiſtit. Neq; enim dicere audebit non ſuperiorem ſtatum diuinam illam potentiã obtinere. Hinc primum virginitatis bonum reſpice, quod illud diuina magnitudo poſsideat, amplectenda res homini, quæ Deo digna eſt. Deinde poſt Dei etiã miniſtrorum eius ſtatum noſſe debemus. Audio angelos, archangelos, thronos, dominationes, poteſtateſq; nominari. Hos omnes in ſingularitatis & caſtitatis norma eſſe non dubium eſt. Neq; enim aliud decebat, quã vt caſtitati caſtitas miniſtraret. Sed ſi dixeris, hoc illis non tam officij, quam naturæ cauſa collatum, eo quod ſpiritalis ſubſtantia matrimonij copulam habere non poſsit; reſpondere quidem poteram etiam officij cauſam exegiſſe, vt tales crearentur, quorum nequaquam poſsit natura corrumpi: nec recordor angelos matrimonij iniſſe cõſortia. Per quod oſtenditur etiam angelos caſtitatem ex propria natura poſsidere: cuius loci obſcuritatem nunc dilucidari prolixum eſt. Accipe

Geneſ. 2.

etiam humani generis exemplum, Sacerdotum sci licet, quos asſiſtere & Deo hoſtias offerre non niſi continentes licet: vnde proculdubio incontinentiam Deo miniſtrare non poſſe conſtat. Quid de vniuerſis hominibus loquar? quos tam diu nuptiarum licebit exercere commercia, quam diu ſecun-
2.Cor. 5. dum Apoſtolum in præſenti tempore a Domino quodammodo videntur extorres. Poſtquam vero reſurrectionis dies nos eidem fecerit eſſe preſentes, & illud beati Ioannis fuerit in nobis impletum:
1.Ioan.3 Videbimus eũ ſicuti eſt, nubere vltra iam non lice-
Matt.22 bit; dicente Domino: In reſurrectione autem, neq; nubent, neq; nubentur, ſed erunt ſicut angeli in cælo: vnde datur intelligi angelis ob nimiam Dei familiaritatem matrimonij cauſam non fuiſſe conceſſam, quando illis quibus aliquando indulta fuerit, poſtquam diuina propinquãte angelis ſimiles eſſe cœperint, ea denegetur. Vide ergo quanta beatitudo ſit, ita ſe in præſenti aliquẽ exhibere, vt & Deo & Dei miniſtris poſsit ſimilis inueniri, & normam iam futuri tẽporis poſsidere. Parum ergo bonum putas hominem, ſicut a primordio factus eſt, Dei ſimilitudinẽ etiam in corporis integritate ſeruare, & tantæ maieſtatis ſimile aliquid habere perpetuũ?
Geneſ. 1. Dicit enim Scriptura: Et fecit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam. Non immerito: incorruptum enim eũ fecerat, qui propria poſtmodum eſt voluntate corruptus, licet non ſine Dei nutu: cuius rei poſtea conabimur reddere rationem, dum-

dummodo ad hoc tantum præsens proficiat exemplum, vt ostendamus eũ, qui primus ad imaginem Dei factus est, incorruptum esse creatũ. Neq; enim aliud prima debuit natura posſidere, quã quod est primum. Primus enim virginitatis & incorruptionis status in ipso humani generis principe dedicatus est, in quo iã figuraliter ostensum est, maiorem de virginitate, quã de matrimonio Deo curam esse. Illam propria formauit manu, hoc hominum arbitrio derelinquit. Quale ergo bonum sit, quæso diligenter aduerte, talem te semper esse, qualem a primordio hominẽ Deus fecit, & qualem postmodũ partus emisit. Vide quantæ beatitudinis sit, hoc te perpetuo esse quod factus es, & primæ natiuitatis lineamẽta seruare. Nemo enim corruptus nascitur, nec ante legitimi temporis spatium quispiam corruptione violatur. Omnis homo inter initia sua videtur habere quod primũ est, vt inexcusabilis postmodum sit, si id negligentia propria amiserit, quod naturaliter posſidebat. Nũc ergo elige, quid melius sit, quod primũ natura dedit, an quod postmodum vsus exhibuit? Neq; enim dicere fas est castitatis onerosam esse custodiã, quæ multo difficilius amittitur, quam tenetur. Et hoc verum esse sic accipe. Volenti enim semper vacare luxuriæ, & infinitæ voluptatis libidinem exercere cupienti, multæ causæ contrariæ sunt; pueritiæ initia, in qua quis constitutus quamuis nimis cupide ante certum tempus non potest integritatis signa violare;

febrium

febrium diuersorumq; causa morborum, qua quisquis occupatus a libidinis non modo posibilitate, verum etiam voluntate secernitur. Decrepita iam & defessa senectus; quæ vicinam magis suspirare mortem potest, quam cogitare luxuriem; in ipsius postremo causa naturæ; quæ sine interuallo hominem libidinari non patitur. Ab his omnibus necessitatibus castitas immunis & libera est, quã tam forti munit natura præsidio, vt possessore suo nonnunquam inuito seruetur. Huic nec nimia ætatis teneritudo impedit, nec senectus longæua præiudicat, nec natura eius aduersatur, nec causa morborum. Omnis eam semper custodire ætas potest, omnis sine cessatione valetudo retinere. Difficilius enim a nolente amittitur, quam a volente seruatur. Quid plura? nemo vel vnius horæ spatio continuo poterit exercere luxuriam; castitatem vero perpetuam quisquis voluerit, in ætate seruabit. Et hoc Dei prouidentiam ita disposuisse quis nesciat, vt ea res custodiri facilius posset, quam sibi Deus voluerat exhiberi? Quis igitur castitatem seruare iam dubitet; cuius bonum pronum non minus videtur esse, quam magnum? Quis iam velit fauere luxuriæ; cuius nec diuturnitatem poterit sperare, nec præmium? Postremo quisq; prudens & sapiens est, iudicet quam rem habere potius malit, eam cuius nulla expectatur merces, & cuius cum difficultate breuis exigua possesio est, an illam quæ & in perpetuo haberi potest; & cælestis mercedis

præmio

præmio munerari. Sed vt de futuri temporis causa, in quo super omnia remuneranda est castitas, paululum reticescam, & præsentis interim conditionem tractare contentus sim. Puto me non modo religiosis & fidelibus, & pudicitiæ præmium de Dei pollicitatione sperantibus, verum etiam incredulis atq; profanis perfacile posse persuadere matrimonijs continentiam præferendam, & in præsenti etiam beatum fore, qui eius voluerit felicitate gaudere. Sed nullius rei bonum dignoscitur, prius quam cõtrarietatis eius causa noscatur. Nam ante languoris experimentum ipsa etiam sanitas vilis est. Quapropter oportet nos nuptiarum prius explicare miserias, & tũc de singularitatis idest cælibatus prosperitate disserere; non quo nuptias hę reticorum more damnare velimus, sed quo eminens virginitatis bonũ euidentius demonstremus. Quanquam etiam silentibus nobis, & de castitatis beatitudine pręconia nulla promentibus, quantum sit pudicitiæ commodum sentiat, qui matrimonij casus tota intentus mente conspexerit. Oro te quisquis nuptiarum vincula desideras, vt respondeas mihi quo hoc consilio facias? si adolescentiæ, semper lubrica & vaga iuuentus, & quæ diuersis cogitationum fluctibus incerta voluatur, ne quando maturum posſit habere cõsilium: si vulgi, quid enim vulgo insipientius, nisi qui eum sapientem existimat? Si affinium, nec eorum in omnibus probanda sententia est, eo quod plerunq; soleant, non

quæ expediunt, sed quæ cupiunt suadere. Cuius ergo, inquies, consilio mihi viuendum est, si nec proprio, nec vulgi vtile est, nec parentum? Pauli scilicet, & vt amplius dixerim, Christi, qui in Paulo loquebatur, cuius tibi postmodum, cum ad sanctæ legis testimonia venero, consilium indicabo. Nunc interim de moralibus, & de ipsius naturæ sensibus disputem, quo magis erubescamus, si illud bonum habere noluerimus Christiani, quod etiam natura commendat. Esto consentiam tibi, quod habere matrimonium debeas. Hoc primum a te quæro, si ætatis tuæ certam potes tenere mensuram, ne vt mortalis conditio est, a nuptiarum hora te in his votis positum extrema abripiat dies, & duplici feriat damno, castitatis, quod nubere voluisti; & matrimonij, quod morte præuentus sis. Sed incerta concedam: Esto, votis tuis in diuturnitate vitæ secundus faueat euentus: Quæro, si eius quam ducturus es bene probatos habeas mores: scis enim ipse in fæminis bonum difficile repperiri, humanis etiam cõtestantibus litteris, varium & mutabile semper fæmina; omnem speciem ante cuique licebit probare, quam comparet, præter solam vxorem, quam non licet cuipiam prius nosse, quam ducat: & hoc ex maxima procedit industria. Nam & cuiuslibet reprobæ mercis negotiator examinis iudicium timet: fieri enim potest, vt aut superba, aut contumax sit, aut iracundia sæua, aut vinolentia impudens, aut procacitate verbosa, aut fœditate horrida,

horrida, aut decore metuenda quæ concupiſcatur ab alijs, aut ipſa alios concupiſcat. Neſcis etiam utrum prudens eſſe poſsit, an ſtulta: et in his utrobiq; metuenda conditio eſt, ne aut quaſi inſipiens facile ſeducatur, aut quaſi ſapiens crimen ſuum callida occultet aſtutia. Duplex etiam in hac parte metuenda calamitas eſt. Si talis lateat, erit ſine fine malum, & ſine ceſſatione peccatum, & mariti grande dedecus, quem exultans ſodalibus, & amicis ſuis vbiq; ad digitum adulter vxoris oſtendit: continget etiam illi acerbum malum, vt alienos filios, ſuos putet; & ignorans amet, quos ſi ſciret, odiſſet, & adulteram prolem coheredem ſuorum inſtituat filiorum, eritq; ſui vernaculæ velut ignarus fautor. Si iterum detegatur huiuſmodi; ecce grauius aliquid dum tale opprobrium ad publicum venerit, dum omnes inde loqui cœperint; nec eſt (prò dolor) aliqua in tali cauſa miſeratio. Hoc ſolum crimen eſt, quod & deriſum meretur & pœnam: Eritq; forte grauis maritus & ſapiens, inſipientium fabula. detrahet illi, vel ſuis famulis comparando. Quanta eum inſuper afficient mala? Cogitur accuſare quam diligit & eius mortem inuitus optare, conluctabitur cum affectu pudor: Tali enim indulgeri non patietur verecundia. Damnare quam diligit, grauiter tolerabit affectus. Dehinc quid potiſsimum doleat, ignorabit: orbitatem an opprobrium, pudoris erit lugere, quam ipſe damnauerit: Nemo infelicius amittit vxorē, quam qui

qui confunditur flere quam perdidit; filios etiam odisse cogitur, dum an ipsius sint, dubitabit. Erit non minus pater impius, quam crudelis filius: vbi ponimus quod alios lætali ab vxoribus poculo, alios gladio diuersisq; mortibus ab earum adulteris legimus interemptos? Nihil horum timeas, si certus es nemini contigisse; Aut si prouenisse nosti, & te hominem esse cognosce: Sed esto, ita tibi in omnibus nubendi obsecundat euentus, vt nihil tale eorum fit in illa, quam duxeris, quæ illius generis singulæ solent ex integro possidere. Procreandorum certe liberorum causa quis nuptias expetit, & vnde scit, ne forte sterilem contingat esse quam duxerit? Quod si ita acciderit, in vanum proiecta est castitas. Neq; enim licebit illi alteram quærere. Sed vt & hic spem commodemus incertus: Esto sterilis non sit, esto fœcunda sit; vbi ponimus casus partus; & tumentis vteri infinita discrimina? solet enim nonnunquam contingere, vt quacunq; causa faciente conceptus moriatur in vtero, simul periclitetur & genetrix. Prouenit etiam tanta necessitas, vt dum matri prouidetur, medicorum spiculis infantia innocens intra ipsius vteri secreta lanietur. Sed adhuc meliora credamus, & humanis nos contingi non posse casibus opinemur. Concedamus, & partus felicitatem; quæ summa illi est, si non aut generandus, aut genitrix, aut vtriq; vita priuentur. Certe non licet vt absq; mortis periculo transigatur. Vbi ponimus, quod nonnunquam

paruulus,

parvulus, aut strabus, aut cæcus, aut pede, aut manu, aut quocunq; membro debilis procreatur? Aliquotiens etiam cum Dæmonio nascitur. Sed esto omnibus membris integer natus sit, esto fortis aut validus procreatus, est adhuc latens aliquid, quod formidolosam parentibus ingerat suspitionem, dum qualis esse possit, ignorant, vtrum sapiens, an stultus; vtrum sensatus, an excors. Si sapiens, verendum est, ne non diu viuat: si brutus, dolendum est talem fuisse progenitum. Sed & ista omittamus. Ecce feliciter natus est, ecce prospere educatus. Sit etiam excellentissimæ memoriæ, & singularis ingenij, & omnium quæ esse morum ornamenta possint disciplinarum peritia & grauitate decoratus. Si contingat ei quod omni ætati commune est, vt dum in adolescentiæ florentis auspicijs est, dum talis ac tantus vt non a propinquis solum, verum etiam ab exteris diligatur, repentina morte rapiatur, omnis subito parentum vana efficietur spes, omnis cura frustrabitur. Mutantur doloribus gaudia; & sero procreasse iam pænitet, quem semper habere non licuit. Cogita ergo quanta illorum beatitudo, quantaq; felicitas sit, qui ab huiusmodi casibus liberi sunt, & qui tantarum cladiũ nec suspitione terrentur. Multos etiam sæpe comperimus, post paucos nuptiarũ dies subita morte direptos: vt ad hoc tantum nupsisse videantur, ne castitatis æternitate gauderent. Et illud vbi ponimus, quod temporibus nostris auctore Diabolo sic vitiata sunt

omnia.

omnia, vt pene nihil sit, quod absq; idolatria tran-
Sap. 14 sigatur: Scriptura dicente: Neq; vitam, neq; nuptias mundas iam custodiunt, ab augurijs scilicet & auspicijs & cæteris quæcunq; ad idolorum videntur pertinere suggestū. Et, vt in hoc intelligendum esse non nescias, sic sententiam clausit. Nefandorum enim idolorum cultura omnis mali causa est initium & finis. Hæc in matrimoniorum celebratur auspicijs, quādo certus auspicatur dies, quando coniunctionis hora signatur, quando ne quid infausti ominis incurratur, solicita & diligenti cu-
Hier. 27. ra seruatur. Et cum scriptum sit: Non augurabitis, non auspicabimini, augurijs, & auspicijs omnia digeruntur. Taceo de confusa turba Bacchantium, de obscœnis cantibus, de ebrietatibus temulentis, quæ cuiuis horrere honesto viro possunt nedum Christiano, cuius & auditus, & visus ab omni turpitudinis probro esse iubetur immunis; Scriptura
Isaiæ 33. dicente: Grauans aures vti ne audiant iudicium
Isaiæ 6. sanguinis. Et alibi: Auerte oculos meos, ne videant
Psal. 118 vanitatē. Et illud oro quale est, quod sic coalescentibus vitijs omnia vertuntur in peius, vt dum cupiditati prospicitur, nec ipsius naturæ disciplina seruetur? parum est quibusdam quod auaritiæ crimine inuoluuntur, quam etiam idolatriam esse, &
Ephes. 5. omnium malorum radicem Apostolus statuit, nisi
Coloss. 3. vt auaritiæ iungatur & stuprū. Quosdam non pudet cum parentibus suis & pene sororibus cupiditatis non minus quam voluptatis ardore matri-

moniJ inire cõſortia. Et hoc ne diſpergantur opes, ne patrimoniũ diuidatur; digna re vera coniunctio auaritię cũ ſtuproſa libidine. Vt enim illa non erubeſcit aliena diripere ſibi iungenda, ita & hęc cum ſuis nõ cõfunditur copulari. Exurge ſancte Paule, exurge Apoſtole qui Corinthios, eo quod inter illos audiretur talis fornicatio, qualis nec inter gẽtes ſeuerius caſtigaſti: increpa nunc & noſtri temporis Chriſtianos, apud quos nuptiæ nec honeſtis quidẽ digne degentibus celebrantur. Quanquã iam ſatis eos increpaueris, cum cupiditatem malorum omnium radicem eſſe definiſti, quæ ſi nõ eſſet, nec iſta contingerent. Dicis mihi, ſancto Abrahæ licuit: ſed vetera tranſierunt, & facta ſunt omnia noua. Sed nuſquam hoc inhibuit Apoſtolus: Vide ſi nõ fecit, qui hominem abſtinere etiam a legitimis nuptijs ſuadet: Conſidera an cum parentibus commiſceri permiſerit. Hæc idcirco protulerim, vt caſus oſtenderẽ nuptiarũ, a quibus omnibus pudicitia immunis & libera eſt. Sed relinquamus licet omnia, & ita ab omni incurſu matrimonia aliena eſſe credamus, quaſi quæ Deo per omnia placeant. Quid prodeſt diligi, quod ſemper haberi non poterit? Quid prodeſt experti, quod quamdiu potiri poſsit, incertum eſt? Sed etiam ſi tota huius temporis vita teneatur, breue eſt omne quod quãdoq; finitur. Sed dicis mihi, hæc quidem vera ratio eſt, & experimentis plurimis comprobata, ſed mihi non ſufficit, niſi eam etiam Scripturarum auctoritate firmaueris, & ea-

1.Cor.5.

1.Tim.6.

Geneſ.16

1.Cor. 7.

rum testimonijs bonum castitatis ostenderis. Accipe ergo legis exempla. Volens Deus descendere in montem Syna, & vniuerso populo maiestatis suæ præbere conspectum, loquitur ad Moysen:
Exod. 19 Descende, sanctifica populum hodie & cras, quoniam die tertia descendet Dominus in montem Syna. Et descendit Moyses ad populum, & sanctificauit eum, & dixit eis: Estote parati tribus diebus, & ne accesseritis ad mulieres. Quo ostenditur inter cæteras sanctificationum species castitatem fuisse necessariam, & datur intelligi, quod absque ipsa perfecta sanctitas esse non possit: & si tantum illis tunc exigui temporis continentia profuit, vt diuinæ claritatis visione gauderent, vide quanta illi remuneratione sunt digni, qui eam vt naturaliter acceperunt, perpetua voluerint integritate seruare. Erunt non modo Dei breuis temporis inspectores, verum etiam æterni cohabitatores: Nec aliud credi veritatis ratio patitur, quam vt sempi-
1.*Reg.* 21 terna castitas æterna mercede pensetur. Accipe &
Matt. 12 aliud, Dauid cum Saulis Regis furias properata fu
Lucæ. 6. gę declinatione vitaret, & panes, quos secū ferre festinationis pauor negauerat, cum comitibus suis in itinere non haberet; peruenit ad templum Domini, & ab Abimelech sacerdote fame non minus quam itineris labore defessis refectionem poposcit: Cui ille, non sunt panes, inquit, abunde sub manu mea, nisi panis sanctus vnus. Si custoditi sunt pueri a muliere, manducabunt, ostendens facilius potuisse

potuiſſe incontinentes inedia mori, quam panem ſanctificationis accipere. Vnde deriuatam puto egregiam illam ante communionem ſacerdotum noſtrorum præfationem, ſanctam ſanctis, vt qui ſe non ſanctificatum agnouerit, ſancta ſibi intelligat non debere contingere: deinde quod panes illos, qui ſancti tunc temporis habebantur, ſecundum leges, & ipſius Saluatoris noſtri exemplum, non niſi ſolis ſacerdotibus attingere licebat: vnde oſtenditur, quod pudicitia ſacerdotio aliquatenus comparetur, cui edere licuit, quod tantum ſacerdotibus debebatur. Et alibi, pudicitiæ bonum Scriptura teſtatur, cum populus ob Dei offenſam grauiter interiſſet; dicit enim: Et iam non erat derelictus in Iſrael præter continentes. Per quod intelligitur caſtitatis ſuffragio alia nonnunquam peccata releuari. Et ſi illis tunc temporis tantum pudicitia prꝑſtitit imperfecta & breuiter cuſtodita, quantum nobis conferre poterit ſolida æternitate ſeruata? Hæc de teſtamento veteri, vbi pro qualitate temporis libidinoſis nubere iubente pudicitiæ dignitas minore adhuc claritatis ſuæ ſplendore radiabat. Veniamus ad nouum, vbi plena luna, & integro lumine nullo iam nubere prohibente caſtitas coruſcantes radios ſui fulgoris emittit; quæ ex eo clarior eſſe cœpit, quo totius maieſtatis Dominum & concepit & peperit. Vnde quo potiſsimum proferamus exemplum, aliud non inuenio, quam ipſius Domini, qui caſtitatis decus in vtroq; ſexu

dignationis suæ dedicauit aduentu in matre virgine & in semetipso, qui tam permanere virgo voluit, quam de virgine procreari. Incipiat tibi placere iam castitas, quæ talibus commendatur exemplis. Pulchre enim incorruptionis bonum Dominus in carne etiam habere voluit, quod iam possidebat in spiritu. Quale ergo bonum est, quod elegit diuina maiestas, vel quanta illius hominis & quam magna felicitas, qui illam habere voluerit gloriam, qua Deo & Dei filio possit æquari? Sed & illud non otiose considerandum puto: qualis
Lucæ. 2. Dominum ad præparandas vias eius, corda vtiq; hominum, propheta præcesserit, virgo etiam ipse, qualisq; de eo cum primum a parentibus templo fuisset illatus per spiritus gratiam prophetauerit: Simeon scilicet ille iustus, de cuius matrimonio nihil Scriptura testatur. Frequenter enim diuina lex videtur negare, quod tacet. Et Anna vsq; ad annos iam octogintaquatuor vidua. Postea etiam quam docere cœpit, omnes eius discipuli, aut continentes fuisse inueniuntur, aut virgines. Quæso diligenter inspicias, quomodo primum noui testamenti exordia cœperint, virginitatis, nisi fallor, & viduitatis exemplis significantibus, ita omnes nos debere esse post Christum. Illud etiam cogitandum nobis est, an legislatoris nostri sequi debeamus exemplum. Nam vt legislator Iudæorum Moyses, ita Christianorum Christus. Aut nunquid minus debent Christiani Christum, quam

Moysén Iudæi imitari? Ipsius etiam testamenti quod nobis post Christum & legis veteris adimpletionem aliud quodãmodo factum est, vocabulum non prætereundum puto: Nouum audio testamentum, Apostolo dicente: Qui idoneos nos fecit ministros noui testamenti; in quo nouum, si noui nihil adnuntiat? Quid noui adnuntiat, si, vt ante Iudæi vixere, viuendum est Christianis? vel quid profuit venisse Christum, si etiam post eius aduentum veterum per omnia exempla sectanda sunt? Dices forsitan; hæc quidem vehemens ratio est, sed exemplis potius quam doctrinę consolidatione munitur. Ego autem etiam doctrinæ auctoritatem desidero. Respondere quidem poteram, exempla Christi non minus perfici debere, quam verba; Scriptura dicente: Qui dicit se in Christo manere, debet quomodo ille ambulauit, & ipse ambulare. Sed videamus si etiam sermonum eius possumus reperire doctrinam. Dicit enim quodam in loco: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum sibi, & tollat crucem suam, & sequatur me. Quomodo intelligẽdum est, abneget semetipsum sibi, cum seipsum homo sibi negare non possit. Eo quod conscientia eius non recipiat vt se, aut non esse putet, aut alterum possit æstimare quam fuerit? puto enim hoc esse negare se. Verbi gratia, si cui dicatur, tu es Lucius; & cum ipse sit, non se esse respondeat: hoc apud alterum si fortę valebit, non tamen apud semetipsum. Quomodo ergo

2.Cor. 3.

1.Ioan. 2

Matt. 16

Luca. 9.

ſentiendum eſt, abneget ſemetipſum ſibi? Niſi fallor, vt ſibi non viuat, & vt omne hominis deſiderium abdicet, vt vniuerſam carnis & corporis reſpuat voluptatem; vt moriatur penitus ſibi, & illi totus viuat, cuius morte redemptus eſt; Apoſtolo
2. Cor. 5. dicente: Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, vt qui viuant non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt. Hoc eſt enim abnegare ſe ſibi, nullius iam humanæ voluptatis cupiditatibus ſubiacere: Et, ſi qua ei ex parte exterioris hominis cogitatio venerit, reſpondeat, & dicat neſcio te, o homo quamdiu meus ſui, ſuggeſtionibus tuis etiam libens acquieui. Nunc me Chriſtus ſanguinis ſui pretio comparauit. Meus non ſum, nec meam iam iam poſſum facere, ſed eius ad quem pertineo, voluntatem. Obſecro te quomodo nubere libebit, vel de matrimonio cogitare, qui huius vim voluerit implere mandati? certe vxor proprio hominis commodo procuratur. Et non aliquid Deo videris conferre ſi nupſeris, qui te magis permanere optat innuptum? Quomodo ergo te ipſum tibi abnegaſti, ſi adhuc propriam exercere deſideras voluntatem? et quid ſequitur? tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Non libet, mihi crede, luxuriari, nec licet crucifixos; nec Chriſti mandata ſeruantes de carnis voluptatibus cogitare: Nunquam iſta vox in connubiorum copulatione perficitur. Nam, vt illi qui dicen-
Matt. 16 tem Chriſtum audiūt: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum ſibi, & tollat crucem ſuam, &

ſequatur

ſequatur me, nubere omnino non poſſunt: ita & eos quibus nimio expetere matrimonia deſiderio præter honeſtos fines libet; dicentis vocem puto audire luxuriæ. Si quis vult poſt me venire, vindicet ſe totum ſibi, & tollat voluptates ſuas, & ſequatur me. Sed & illum locum ſilentio præterire non conuenit, in quo Apoſtoli nuptiarum difficultate comperta, dixiſſe Domino referuntur: Si talis eſt *Matt. 19* cauſa uiri cum muliere, non expedit nubere. Satis ardua & diſtricta reſponſio, & quæ quodammodo eius rei cauſam interdixiſſe videatur, quam non expedire teſtatur. Quis enim, niſi minus ſapiens velit, quod non expedit, exercere? Aliud eſt, ſi quod non expedit, nec in aliquo obeſſe cuiquam poteſt. Ergo nec quod expedit, proderit, ſi quod non expedit, obeſſe non poterit. Aut ſi confiteri neceſſe eſt, quod quicquid expedit, prodeſt, omne quod non expedit, obeſſe e contrario negari non poterit. Sed forte diſcipulorum adhuc tunc temporis nouellorum rudem & præcipitem definitionem Dominus magiſterij ſui auctoritate diſſoluerit. Audiamus ergo, quid dicat, & dicti ipſius vim ſolicita mente penſemus: Non omnes capiunt, *Matt. 19* inquit, hoc verbum, ſed quibus datum eſt. Confirmauit, vt opinor, ſententiam, quam magnitudinis ſuæ difficultate laudauit: cui ſi diſplicuiſſet, ita eum reſpondere conuenerat. Satis dure & irrationabiliter definitis: Et quo modo ſtare poterit mundus, ſi prolis cauſa non fuerit. Dicendo vero,

non omnes capiũt hoc verbum, ſed quibus datum eſt, hoc eum ſenſiſſe credendum eſt. Bene quidem definitis: ſed huius verbi magnitudo tanta eſt, tan taq; ſublimitas, vt illud, non niſi qui ſatis diligenter ſcrutantur, accipiant. Nolo enim ſic intelligas dictum, non omnes capiunt hoc verbum, ſed quibus datum eſt: Quaſi caſtitatem non niſi illi poſsideant, quibus etiam nõ volentibus, & fatali, quod aiunt, neceſsitate collata ſit, ne & gratioſum Deum ſtatuas, & caſtitatis præmium tollas, & vanam vtrobiq; eius exhortationem facias, ſi eam, non qui capiunt, ſed quibus diuinitus indulgetur, obtineãt. Tam vana erit exhortatio rei non voluntariæ, quã præmium iniuſtum; & tam non culpari merebitur, qui pudicitiam negatam ſibi non habuerit, quam qui collatam poſſederit, coronari. Quo modo ergo intelligendum eſt, non omnes capiunt hoc verbum, ſed quibus datum eſt, noli ab Scripturæ ſono diſcedere, & errare non poteris. Verbum dixit datum, nõ caſtitatem, quam aliunde ſperare non poſſumus, quia cum habemus, naturaliter poſsidemus. Noſtra eſt enim, quæ nobiſcũ naſcitur, & in nobis eſt, ita non eſt ſpectanda, ſed cuſtodienda, quæ in nobis eſt. Hoc ergo cuſtodiendę caſtitatis verbum, nõ omnes, ſed quibus datum eſt, capiunt. Quibus ergo datum eſt? omnibus Chriſti diſcipulis, qui & Euangelium & Apoſtolũ legũnt, vbi nõ aliud magis Deum, quam caſtitatem velle cognoſcunt. Quibus vero datum non eſt? paganis

ſcilicet,

ſcilicet, & Iudæis, & quibuſcunq; noui teſtamenti doctrina ignota eſt, in qua & maxime bonũ caſtitatis oſtenditur. Inde ne quis exiſtimaret omnem caſtitatem indifferenter Domini pręmium promereri: & vt quam remuneraturus eſſet, oſtenderet, ſponte videlicet & fideliter conſeruatã, non aut generandi vitio, aut humanæ violentiæ neceſsitate poſſeſſam. Sequitur dicens: Sunt enim ſpadones, qui ex vtero matris ſic nati ſunt; & ſunt ſpadones, qui caſtrati ſunt ab hominibus; & ſunt ſpadones, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorũ. Hi ergo ſoli regnum cælorum accipiũt, qui ſe poſſeſsionis eius cauſa caſtrauerint. Aut ſi ſimiliter eualuerat in totũ, ſuperuacua caſtratio, erit & Domini ſuperflua repromiſsio, ſi etiam nõ caſtrati accipient, propter quod alijs neceſsitas quodãmodo voluntariæ caſtrationis indicitur. Quid ergo; damnauit Dominus nuptias? abſit. Sed tantũ regni gloriam illis, non vitã, ſi tamen omnia mandata ſeruare poterint, denegaſſe cẽſetur. Illum vero locũ, quo ſe a Dominica cęna inter cæteros, etiã qui vxorem duxerat, excuſauit; immo non ſe venire profeſſus eſt, quem ipſe etiam Dominus de cęna ſua non guſtaturum eſſe, teſtatus eſt; quomodo intelligere debeas, tuo iudicio derelinquo: Hęc de Euangelio pauca dixiſſe ſufficiant. Veniamus nunc ad beati Apoſtoli litteras, & videamus quid ille doctor gentium, ille electionis vas, de matrimoniorum cauſa cenſuerit. Animaduerto Corinthios de hac re ſuis

Matt. 1

Luca. 1

Rom. 1

Act. 9.

Apoſto-

Apoſtolũ ſcriptis cõſuluiſſe, & popoſciſſe, vt quid erga nuptos & cælibes, & virgines eos obſeruare conueniret, varijs litteris reſponderet: Antequam ad Apoſtoli verba veniam, primum quæro, quid
1.*Cor.* 7. cauſæ fuerit, vt de ea re conſuleretur Apoſtolus, quam celebrare licere nemo dubitabat, tam naturę teſtimonio, quam etiam legis exẽplis. Nam quod Deus diuerſum ſexum humanæ propaginis cauſa condiderit, etiam natura ſuggerente cognoſcimus, & quod matrimonij copulam ſemper exerceri licuerit, nonnullis ſcripturarum docemur exemplis. Quid ergo neceſſarium fuit Corinthijs de re manifeſta quaſi de dubia ſciſcitari? aut nunquid eorum auribus noua aliqua doctrina ſonauerat; per quam quod veteribus licuerat, ſibi iam licere dubitarent? Non aliud reor, nam ſatis vane, ſi ipſi ſibi quaſi incertum fecerunt, quod retro ſemper habuerant certum: Quid ergo tenendum eſt? Ego paruitatis meæ non abnuo intellectum, ſine præiudicio ta-
1.*Cor.* 7. men alterius, cui Deus melius reuelauerit, Dico enim Apoſtolum in prima ſua apud Corinthios prædicatione, non aliam magis, quã virginitatis & pudicitiæ adnuntiaſſe doctrinam: Et hoc præcipue demandaſſe, vt nouæ legis cultores noui aliquid exercerent, & in Christo credentes Chriſti per omnia exempla ſequerentur; ſecundum illud Pe-
1.*Pet.* 2. tri: Chriſtus paſſus eſt pro vobis, relinquens vobis exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Quæ cauſa poſtmodum fecit, vt Corinthijs Apoſtolum eſſet
neceſſe

necesse consulere, dum quidam, per incontinentiæ calorem, pudicitiæ viderentur refragari doctrinæ. Nam, vt superius diximus, si noui nihil aliud audierunt, Quid opus est de re manifesta aliquid interrogare? Sed dicis cur hæc Apostolus non ante præuidit, & ita doctrinæ suæ modum temperauit, vt nihil reliquisse videretur ambiguum? sed & si præuidit, hoc boni doctoris fuit, rem, quæ infirmis debebatur, non tam vltro offerre, quam rogatus indulgere. Prudentem fuisse archiatrum puta, qui ad conualescentis iam ægri commodum præcipiat ei, vt ab omnibus se pomis abstineat: Et si æger ille tantæ fragilitatis noluerit habere patientiam, vt ab omni se pomorum genere retrahat, necesse erit medico, ne infirmus grauiora præsumat, eidem vel leuiora concedere; tamen quod suum fuerat, voluit eum perfecte abstinentiæ securitate gaudere. Ita & beatus Apostolus pudicitiæ & castitatis amator exoptat primum omnes possidere quod summum est: Sed si quis reclamauerit, ne inlicita contingant, licita concedit, & velut inuitus indulget. Quod si summum bonum esset, non indulsisset, immo potius imperasset: sed nec illi præcipui boni licentiam postulassent, quod vltro præsumere potuissent. Deniq; lege Apostolum absq; fornicationis necessitate matrimonij copulā sponte docuisse, & summum bonum nuptias putasse. Sed vt eum incontinentiæ licentiam non syncera voluntate præstitisse manifestiore voluntate clarescat, 1. Cor. 7

1.Cor. 7. rescat, ipsius iam verba ponamus: De quibus autem scripsistis mihi, bonum est homini mulierem non tangere. Hoc primum scribēdo tradidit, quod iam docendo tradiderat: Et puto dubium non esse, id eum voluisse, quod & in prima sententia posuit, & bonum esse professus est. Sed de quā muliere illum dixisse credendum, de aliena non puto; neq; enim Corinthij tam vecordes erant, vt hoc Apostolum interrogarent, an eis aliena liceret matrimonia violare, quod citra illius disciplinę interdictum ipsa etiam natura damnabat. Hoc propter eos dixit, qui nimio ardore libidinis scripturarum veritatem peruersa nituntur interpretatione subuertere. Si ergo ratio non concedit, vt de aliena dixerit, restat vt de propria dixisse credatur. Sed vt huius loci intelligentiam facilius nosse possimus, oportet nos primum scire beatum Apostolum trium partium hoc in loco suscepisse tractatum, nuptarum, viduarum, & virginum. Deniq; in prima tra-

1.Cor. 7. ctatus sui parte sic dicit: De quibus autem scripsistis mihi, bonum est homini mulierem non tangere: In secunda. Dico autem non nuptis & viduis. Quibus si iam superius locutus fuerat, superuacuū fuit iterare sermonem. In tertia, de virginibus autem præceptum Domini non habeo. Sed reuertar ad primam, in qua eum non viduis aut virginibus, vt quidam imperite existimant, sed matrimonio iunctis proprie scripsisse manifestum est. Deniq; sic dicit: Bonum est homini mulierem nō tangere.

Non

Non dixit, bonum est homini mulierem non ducere, quia de his, qui iam duxerāt, disputabat. Quo ergo tactu homini mulierem nō attingere bonum est, publico an cōmuni, quo aut codicem, aut tabulas, aut aliquid necessitatis causa contingimus? non credo, sed secundum vsum coniugij. Nam & puro & simplici tactu fœminas & Christus, & eius Apostoli, & sanctorū quiq; tetigerunt. Quid agis Apostole Christianæ castitatis amator? Quid ordinē dicendi præposteras? de incontinentia consuleris, & de castitate respōdes. Bonum suum luxuria cupit audire, non tuū. Quid incassum laboras, quod falsa interpretatione postmodū libido subuertat? Deinde hunc cū dicis bonum esse homini mulierē suam non tangere, videris ostendere malū esse si tangat. Nihil enim bono contrarium est, nisi malū. An hoc more malum accipiendum est, quod & si absq; peccato incontinens esse poterit, multo inferiorē gradum teneat, malū est enim cuipiam non esse quod melius est? Et si bonū est homini susceptam iam in matrimonio fœminam non contingere, quanto melius est, omnino non nosse? Facilius enim, quis quod nō habuerit, nec cogitauerit, quam quod habuerit, spernet. Nemo enim iuxta ignem positus extraneus est a calore. Inde sequitur: Propter fornicationem autē vnusquisq; suam vxorem habeat. 1. Cor. 7.
Habeat dixit, nō ducat, quia illis loquebatur, qui duxerant. Et vnaquęq; suum virū habeat: Diligenter, obsecro te, aduerte quod dixerit: propter fornicationem

tionem, inquit; vnusquisq; suam vxorem habeat: ostendit quia existente necessitate eius rei licentiam indulserit, a qua superius voluerat abstineri, fornicatione scilicet. Et cum causam monstrat ob quam matrimonij officium haberi permiserit, videtur ostendere, citra eam propter quam concediditur, non licere. In quantum enim illud causa interueniente concessisse dignoscitur, in tantum eadem causa vacante propter quam concessisse visus est, denegasse censetur. Morbo igitur fornicationis medicinam, quodammodo Apostolus nuptias dedit; vt fateri habeas te eodem morbo laborare, vt eius medelam tibi indulgeri necesse sit: Aut si te sanum conscientia tua sentit, quid tibi est alienam sperare medicinam? quæ quamuis ægris bona esse videatur, in hoc quod eos a lætali morbo eruit; non est tamen sine sui compunctione medicaminis. Sano enim nihil aliud quam superuacuæ tribulationis dolorem, medicina præstabit. Noli debilitari corpus, cui diligens potius custodia, quam superflua cura debetur. Illis tantum concessisse cernitur Apostolus nuptias, quos fornicaturos formidabat ex improuidentia. Nam dicendo, propter fornicationem autem vnusquisque suam vxorem habeat; quid in posterum caueret, ostendit. Noli ergo frustra infamari, similis est continens, qui nuptias expetit, sano homini, qui vano territus pauore habere se Dæmonium putat, & crebrius exorcizari desiderat. Hic præter super-

fluam

ſluam curam, & patientis etiam incurrit infamiam. Sequitur: Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir; & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi. Quid eſt illud, mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir; ſimiliter & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier; niſi quod prouocante alterutro, & vim quodammodo altrinſecus inferente nullus vnquam corporis ſui motum caſta ſufficit patientia cuſtodire? Et dum nunquam continentes exiſtunt, ſemper orationis & communicationis bono mutuo fraudantur inſtinctu. Quod præcipue continentibus habere conceditur, eodem Apoſtolo dicente: Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi: Id eſt, paruo tempore incontinentes eſtote, vt largiore ſpatio orationi vacare poſsitis, & iterum ad ipſum reuertimini. Poſt orationis ſcilicet continentiam ad matrimonij vſum eos redire permiſit, ſi tamen incontinentiæ neceſsitas exegiſſet. Ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram: cauſam, cur quod ſuperius dixerat, conceſſerit, reddidit; ne quam eius per incontinentiæ occaſionem inferret Diabolus tentationem. Animaduertat ergo prudentia tua, quale bonum ſit, quod ab oratione retrahit; quod a Chriſti corpore ad tempus remouet. Nam quod communicare incontinenti non expediat, hinc manifeſtiſsime declaratur,

1. Cor. 7.

claratur, quod etiam oratio illi quodammodo interdicitur, quam communicatione, ex hoc minorem esse manifestum est, quod non omnibus hominibus orantibus communicare licet; omnibus vero etiam non communicantibus orare permittitur. Vnde proculdubio est, non vsquequaq; congrue incōtinentibus adire, quod maius est, quibus etiam, quod minus est, inhiberi censetur. Sed hoc in veteri testamento euidentius declaratur, vbi scriptum est: Omnis mundus manducabit carnem: & qui manducauerit carnem sacrificij salutaris, quod est Domini, & immunditia eius super ipsum, exterminabitur anima illa de populo suo, & alia multa; quæ nec animalium carnes, quibus veritas Dominici corporis præfigurabatur, ab incontinentibus contingi sinebant. Vnde prouidendum est, quod præsumptionis & ignorantiæ errore tenebantur; quia veritatem ipsam, cuius imago sic custodita est, minore putauerint veneratione sumendam. Sed hæc, dicet quis, in veteri scripta sunt testamento. O humanæ prauitatis ingenium, quando de diuitiarum contemptu & de virginitatis bono agitur, quæ in nouo testamento præcipue cōmendantur, ad vetera exempla confugiunt. Quando autem de nuptiarum intemperantia, in lege veteri euidentius expressa, ad defensionem noui recurrūt. Et ita fit, vt inter vtrunq; nec nouum videantur tenere, nec vetus. Quo enim necessarium fuit nouo de huius rei incontinentia satis agere,

agere, quam nec exerceri quidem ab omnibus voluit, quamq; non eam excusauerit, immo potius onerauerit: cui nec orationi quidem fiducialiter vacare concessit. Lex tantum incontinentiæ sacrificia abstulit, gratia verò ipsam etiam orationis instantiam denegauit, vt & hic quoq; videamus impletum: Non veni legem soluere, sed adimplere. *Matth. 5*
Dices forsitan, quæ in lege munda fuere, mundata per Christum sunt: Alia si forte, vt diuersitas carnium, & quæcunq; in nouo testamento per Dominum & eius Apostolos mundata referuntur, non incontinentia, quæ vsq; adeo pristinam immunditiam retinet, vt etiam orationi præiudicet, & ad sacerdotale officium non admittat. Aut si & ipsa mundata per Christum est, quid est quod orationem impedit, vel cur sacerdotes esse necesse est continentes? Mundatur plane per baptismum ab omni immunditia homo, tamen vt postmodum semper, ita vt spiritaliter natus est, perseueret. Alioquin toties immundus erit, quoties incontinentiæ fuerit sorde pollutus. Hoc etiam beati Ioannis testimonio euidentissime comprobatur, dicentis: Hi sunt, qui cum mulieribus se non coinquinauerunt. Nam si coinquinatio immunditia caret, poterunt & hi immundi videri, scriptura quos inquinatos esse commemorat. Et ne hoc de adulterio potius, quam de matrimonio dictum arbitreris, sequitur; virgines enim permanserunt. Cæterum si de adulterio, vel fornicatione egisset, ita *Apoc. 14*

eum loqui conuenerat: Hi ſunt, qui cum meretrici bus ſe non coinquinauerunt. Nec laude dignos iú dicaſſet a tanto crimine continentes. Hæc abſq; præiudicio dixerimus eius, cui melius fuerit reue-
1. Cor. 7. latum, Sequitur Apoſtoli Pauli ſententia: Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium. Indulgere ſe nuptiarum officium Apoſtolus, non imperare teſtatur. Summum enim bonum illi ſibi non ante indulgeri expectaſſent, quam hic audenter imperaſſet. Vide ergo quale exiſtimari debeat, quod per indulgentiam con-
1. Cor. 7. ſtat. Sequitur: Volo autem omnes homines eſſe ſicut meipſum: Dum quid velit, indicat, ſimul & quid nolit, oſtendit. Cur igitur dicis, ſi voluit, indulſit propter cauſæ neceſsitatem, non propter
1. Cor. 7. meram voluntatem? Sed vnuſquiſque proprium habet donum a Deo; alius quidem ſic, alius vero ſic. Quid agis Apoſtole, donum dicis quod vix potiri concedis? Si donum eſt matrimonij copula, ergo & pagani Dei dono gaudent. Et ſi Dei donum eſt, quomodo bonum eſt, hominem mulierem non tangere? Nunquid bonum eſt homini, Dei dono carere? Similiter ſi virginitas Dei potius dono confertur, quam propria hominis voluntate ſeruatur, ergo præmio caret. Nullum enim donum eſt, quod non mereatur præmium. Nam & oculi nobis & manus & cætera a Deo membra donata ſunt, non tamen pro eorum poſſeſsione aliquo præmio munerabimur, niſi ea pro arbitrij nobis

M libertate

libertate concessa proprio nutu, & voluntario nisu ab omnibus malis & artibus retrahendo, ad bonorum operum formemus officia. Et si Dei ordinatio hæc est, vt alios virginitatis, alios matrimonij donatione disponat, quomodo Apostolus aliud se velle profitetur, idest omnes esse sicut seipsum, si hoc fieri omnino non poterat? fieri enim non poterat, si diuersis necesse erat posside re dona diuersa; aut nunquid Apostolus aduersus Dei dispositionem aliquid voluisse credendus est? vel cur ab omnibus exegit, quod in Dei pendebat arbitrio? Quod si hoc stare nullo modo potest, quomodo ergo intelligendũ est, vnusquisq; proprium habet donum a Deo? propriæ, scilicet, voluntatis, iuxta quam illi non modo nubendi & non nubendi conditio; verum etiam boni & mali, mortis & vitæ electio datur; Scriptura dicente: Ante hominem bonum, & malum, vita & mors, quod placuerit ei, dabitur illi. Postea sequitur: Dico autem nuptis & viduis, bonum est illis, si sic permanserint, sicut & ego: Cur hoc illis dicit, si ipsorum proprium non erat? postea, quod si non se continent, nubant; non dixit, si Deus illis hoc non donauerit, nubant: quod eum dixisse conuenerat, si hoc non spontaneę voluntatis sciebat esse, sed doni: melius est enim nubere quam vri. inde nubere melius est, quia malum est vri: suspitiosum bonum est, quod graui pœna melius æstimatur: De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium au- *Eccli. 15* *1. Cor. 7.* *1. Cor. 7.*

tem do, tanquam misericordiam consecutus a Domino vt sim fidelis. Dicis itaq; mihi; præceptum ecce Domini non habere se Apostolus de virginibus profitetur, sed consilium sibi non deesse testatur. Aut nunquid leue putas Dei saltem aspernari consilium? Nam sicut præceptum non dedit, quia non habebat, nec consilium dedisset, nisi & hoc a Domino accepisset; Ergo quod habebat, dedit, qui non dedit, quod non habebat, consilium scilicet non præceptum. Et, vt manifestius nosceremus Dei consilium eũ non minus dedisse, quam

1.Cor. 7. suum, in sequentibus ait: Beatior autem erit, si sic permanserit secundum meum consilium. Puto enim, & ego spiritum Dei habeo; Quo ostendit consilium suum non ex iudicio proprio, sed ex diuino spiritu processisse: Dei enim est, quod ex spiritu eius est. quicquid dixeris, inquies, consilium non nubendi dedit Apostolus, non præceptum posuit. Quia secundum Iouiniani quondam hæretici sensum; hoc argumento virginitatem superfluam putas: Si quis te interroget, cuiusmodi consilium Apostolus dederit, bonum necesse est, fatearis, quod per Spiritum sanctum promebatur. Nam & bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona. Et si iterum tibi dicat, quid facimus quod alio in loco boni consilij præuaricatores esse quodammodo prohibemur? Scriptura dicente: Noli contemnere consilium bonum, constringet te aut negare bonum consilium dedisse

dixisse Paulum, quod nullus sanæ mentis audire patiatur, aut agnoscere illicitum esse, & non fieri quod contemni prohibetur? Nihil enim refert, si præceptum non sit, quod per præceptum ad præceptum redactum est; Quomodo ergo te de huiusmodi quæstione exuas, ipse tu videris. Ecce exhibui tibi quod dudum promiseram, cuius magis consilium sequeris, Pauli scilicet, & non Pauli tantum, sed Domini, qui per spiritum suum loquebatur in Paulo; Beatos nos, quibus Dominus viuendi consilium dare dignatur; infelices vero, si talem consiliarium spreuerimus: Existimo hoc esse bonum, propter instantem, idest præsentem necessitatem: Quæ hæc igitur præsens necessitas est, cuius causa nobis bonum esse virginitatis statum Apostolus contestatur? Noui, nisi fallor, testamenti, cuius nobis ampliorem gloriam adipisci volentibus hæc prima necessitas est, vt integritatis perseuerantia Christi viuamus exemplo; deinde ab omnium negotiorum sæcularium exuti curis, eius per omnia mādata facilius obseruemus: Nam quod saluus esse non possit, qui vel vnius præcepti transgressor extiterit, non ignorare te credo, Apostolo dicente: Qui vniuersam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus: de quibus præceptis vel pauca dicamus, vt de paucis intelligantur & reliqua. Præcipitur nobis nō mentiri, non maledicere, non malum pro malo reddere, non iurare quidem, vel iuste, iubemur etiam

Iaco. 2. *Leuit. 19* *Coloss. 3.* *1.Cor. 4.*

1.*Thes.* 5. inimicos diligere, & odientibus nos benefacere;
1.*Pet.* 3. et pro calumniantibus, & pro persecutoribus no-
Matth. 5 stris orare. Non licet nobis secularia iudicia adire,
Iaco. 5. non ablata repetere, non vicem iniuriam irrogan-
Matth. 5 tibus repensare. Quin potius verberanti, alteram
Lucæ. 6. maxillam præbere, & auferenti tunicam, pallium
1.*Cor.* 6. cedere. Non licet autem cum fornicatoribus, aut
Rom. 12. cum auaris, aut cũ maledicentibus, aut cum ebrio-
Heb. 10. sis, aut cum rapacibus cibum capere. Obsecro te,
1.*Cor.* 5. vt secundum tuę testimonium conscientiæ respon
deas mihi, si poteris omnia ita seruare, quisq; ma-
trimonij fueris necessitatibus præpeditus. Si ne
matrimonio sumus, & a tam molesti oneris nexi-
bus liberi degimus ac securi, & vix nihilominus
plenitudinem possumus seruare mandati: Quid
nobis agendum est, si tantæ solicitudinis vinculo
implicemur? Nemo se iam ex eo Christianum
perfectum putet, quo eum vulgus magnificet, &
quo pessimis melior esse videatur; antiquum pro-
uerbium profert: Inter nulla etiam aliquid est pro
magno. Non tamen vere magnum habetur, quod
sterilis inopia loci commendat. Sic & qui malis
paulo melior fuerit, potest proficere ad minorem
pœnam, non tamen ad vitæ æternæ præmium,
quam habere non poterit, nisi quem conscientia
sua secundum mandatorum plenitudinem Chri-
Lucæ. 18 stianum esse testata sit. Iubemur etiam incessan-
Lucæ. 21 ter orare, dicente Domino: Omni tempore oran-
1.*Thes.* 5. tes. Et Apostolus: Sine intermissione orate. Quo-
modo

modo hæc implere incontinens poterit, cui orare vix conceditur, nisi continens fuerit? Merito ergo Apostolus instantem, id est præsentis temporis necessitatem, his, quos in virginitatis bono perseuerare volebat, opposuit; sciens eos facile a nuptijs animos auersuros, si eius magnitudinem ita intuentes mente vidissent. Et quoniam dixerat: existimo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, ne cui existimationis sententia videretur incerta, statim subiungit, & prioris dicti ambiguitatem sequentis definitione restaurat, dicens: Quoniam bonum est homini sic esse. Seruat Apostolus per omnia suum gradum, & nequaquam sententiæ suæ ordinem mutat, id etiam virginibus affirmans, quod & viduis dixerat, & maritis bonum esse, illis in castitatis perseuerantia permanere, & dicendo, bonum est homini sic esse: & nescio quid vult clausum intelligi de eo, qui Apostoli, immo sancti Spiritus consilio despecto non ita esse voluerit. Vinctus es vxori, noli quærere solutionem: Solutus es ab vxore, ne quæsieris vxorem. Nemo euidentis sententiæ intellectum falsa interpretatione corrumpat, nec quisquam existimet se ex hoc iam huius loci subterfugisse contemptum, quo eum aliter, quam veritas exigit, sentiat. Quin potius maiore se reatu inuoluit, cui non sufficit sermonis diuini aspernatio, nisi vt eius etiam adulterator existat. Nec ex eo verum erit, quod de Dominicis scripturis

1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

senserimus; quia nos ita sentire delectat: diuinæ sententiæ vis non nostræ voluntati, sed suæ veritati fauet: cauenda est nobis in hac parte beati Petri de omnibus quidem Pauli litteris, sed de huius vel maximè epistolæ corruptoribus sen-
2.Pet.3. tentia dicentis: Sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis; sicut & in omnibus epistolis loquens in eis de his: in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant; sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum voluntatem: sed & illa non minus formidanda testatio est, quæ aliquid scripturis diuinis adijcientibus, aut detrahentibus comminatur: Quapropter omnia suis reddenda sunt locis, nec aliqua extra causæ ordinem sentienda, de virginibus opinor, non de matrimonijs: hoc in loco tractabat Apostolus. Denique ita exorsus est:
1.Cor.7. De virginibus autem præceptum Domini non habeo. Igitur quicquid in hac causa dixerit, ad virginitatis exhortationem referendum est. Cum dicit ergo; vinctus es vxori, noli quærere solutionem; solutus es ab vxore, ne quæsieris vxorem: Non aliud quam ad cælibatus doctrinam pertinet. Nam si matrimonio vincto, quem ita fides deprehenderit, solui non conceditur, quanto magis soluto non conuenit, vt ligetur? grandis huius sententiæ vis est, quæ ita solutum ligari non vult, vt vinctum non patiatur solui: Sed nos de duabus eis-

dem sententiæ speciebus vnam adsumimus, immo & constanter defendimus, alteram vero recusamus, crimen putantes, si quis contra Apostoli interdictum vxorem relinquat: leue vero opinamur, si quis contra eiusdem æque definitionem matrimonio copuletur. sed in sequentibus, inquies, sententiam suam mutauit Apostolus, dicendo: Et si acceperis vxorem, non peccasti: et si nupserit virgo, non peccauit. Si bene intelligas, non mutauit, nec fas est nos eum varium atque mutabilem suspicari, quem diuinæ sapientiæ credimus grauitate fundatum. Expedit enim nobis in obscurioribus scripturarum locis nostram ignorantiam magis credere, quam impie aliquid definire. Dicendo enim, solutus es ab vxore, noli quæsieris vxorem, de illis proprie loquitur, qui esse poterant continentes. Recogitans iterum, & morem suum erga illos seruans, qui de incontinentia quærebantur, repetit dicens: Et si acceperis vxorem, non peccasti, idest incontinens ne quid deterius facias. Et si nupserit virgo, non peccauit. Inter non peccare enim, & laude dignum agere, infinita distantia est. Tribulationem tamen carnis habebit huiusmodi, quid boni iam nuptijs remaneat, nescio, quando etiam in illa substantia tribulantur, in qua sola videbantur habere lætitiam. Ego enim vobis parco, vide qualis conditio sit, quæ sibi parci desiderat. Hoc autem dico fratres tempus

1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

breue

breue est. Breuitatem temporis opposuit, vt vel sic nuptiarum desiderium excluderet. Nam cum, se-
Psal. 89. cundum Prophetam, dies nostri si tam prospere cesserint, intra septuaginta annorum spatia claudantur, & nuptiarum fructus e media pene vi diminuatur ætate, quanta stultitia est, propter tam exigui temporis voluptatem æternæ gloriam virginitatis amittere. Taceo de diuersis casibus quibus humana tempora sæpe breuiantur, dum alter pariete corruente deprimitur, alter calore febrium exanimatur, alter vi sanguinis repente prosternitur, alter naufragio enecatur, alter a Dæmonio extinguitur, alter fulminis ictu percussus emoritur, alij a latronibus feriuntur, alij maleficiorum artibus, & venenatis haustibus sæpe violantur. Nonnulli aut ex principali edicto, aut cuiuscunque potentioris iniqua sententia trucidantur. Et inter tot casus humani generis, tot pericula, tot mortes vacat nuptias desiderare, & non de repentino exitu, immo de Dei iudicio magis quam de voluptatibus cogitare? Aut non putas te vllum casum humani generis posse incurrere? Aliud est, si te neges esse mortalem. Hac causa ergo Apostolus breuitatem temporis nobis ante oculos posuit; vt nos vel metu mortis ad
Cor. 7. virginitatis gloriam prouocaret. Reliquum est, vt & qui habent vxores, ita sint ac si non habeant; Quid hic aliud sentiri posit, ignoro, nisi quod valde imprudens sit, qui post hanc sententiam

vxorem

vxorem non habens habere voluerit, quam etiam habentibus iam non secundum matrimonij vsum, expedit possidere. Et ne quis diceret, quo modo ergo stare poterit mundus? præuenit in sequentibus, dicens: Præterit enim figura huius mundi: 1.Cor. 7.
hoc est dicere; nolite de eo soliciti esse, qui præterit; volo vos sine solicitudine esse. Debemus & nos velle quod Paulus: Qui sine vxore est, cogitat quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. 1.Cor. 7.
Qui autem cum vxore est, cogitat, quæ sunt huius mundi, quomodo placeat vxori. Interrogo te, cui potissimum placere desideras, vxori, an Deo: si vxori; videberis Deo præposuisse luxuriam: si Deo; vxorem habere quomodo poteris, quam qui habuerit, non ita, vt cælebs Deo placere posse Apostolo dicente sentitur? si & vxori, & Deo; ineptam & difficilem, & non secundum Apostoli definitionem videberis protulisse sententiam, & te cælibi præposuisse, qui Deo tantum placet, si tibi, & Deo, & vxori similiter placere possibile sit, & nihil proderit, non accepisse vxorem, si accepisse nihil obfuerit. Nihil enim obesse poterit, si Deo tam vxoratus, quam cælebs placebit: Diuisa est mulier, & virgo. qua in parte, inquies? respondit: Innupta cogitat quæ Dei sunt, vt sit sancta corpore & spiritu: Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt huius mundi, quomodo placeat viro. Innuptæ cogitando quæ Dei sunt, vtriusq; substantiæ sanctitatem dedit, quam 1.Cor. 7

& cor-

& corpore & spiritu sanctam esse testatus est. Nuptæ vero solius mundi solicitudinem, & vt marito placeat, disputauit; de sanctitate autem vtriusque partis penitus siluit. Subtiliter enim Apostolus videtur diffidere quod reticet. Aut si & hæc ita sancta habenda est, vana erit Apostoli definitio. Et cum vidisset se in tam ardua determinatione posse nuptiarum amatoribus displicere, superiorem sententiam sequenti disputatione excusat, dicens: Hoc autem ad vtilitatem vestram dico, non vt laqueum iniiciam vobis, sed ad id quod honestum est. O Apostole, nec excusatio tua sine nuptiarum morsu profertur. Nam si hoc, quod dicis, est vtile, ergo inutile erat, quod illi desiderabant. Et si hoc, quod tu dicis, honestum est, quid intelligendum est, quod contra tuam visum fuerit venire doctrinam? Nec illud otiose prætereundum puto, quod tunc temporis Apostolus sub paganis principibus & inter duos inimicos castitatis populos Iudæorum scilicet, atq; gentilium, tam constanter virginitatis & pudicitiæ videtur integritatem prædicasse. Si nostro tempore fuisset, quid faceret? Maiore, vt opinor, fiducia luxuriosæ voluptatis impudentiam repressisset. Nam illam sententiam, quam ignorantibus proferre moris est; qui nubit, benefacit; & qui non nubit, melius facit, nusquam Apostolum dixisse inuenies: sed nec fieri poterat, vt alibi nubentem laudaret, qui alio in loco dixerat, bonum esse homini mu-

1. Cor. 7. (margin, line "sat, dicens")

lierem

lierem non tangere: Dices plane bene facere patrem, qui luxuriosam filiam nuptui traderet, ne quid deterius exerceret: Pater ergo laude dignus est, qui filiæ incontinenti prouiderit; quomodo & Apostoli erga incontinentes laudanda prouidentia est. Illi vero laudandi non sunt, qui quod erat melius perdiderunt. Sic a nobis intelligenda est Scriptura, ne alicubi sibi videatur esse contraria. Nusquam enim inuenies Apostolum sponte & non aliqua causa, vel necessitate cogente nuptias indulsisse, quod perfacile probare sufficerem, si longum non esset, per omnes eius Epistolas currere, quibus magis ingerit in præsenti tempore mortificari nos cum Christo debere, quam carnis spectare voluptatem. Sicut in Epistola ad Romanos legimus: Nescitis, quoniam quicunq; baptizati *Rom. 6.* sumus in Christo, in morte eius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quemadmodum surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: Quæ erit vitæ nouitas, si nobis etiam nunc veteris exemplo nubendum est? Vel quomodo se in baptismo videtur mortificasse cum Christo, cui in hoc tempore non modo viuere, verum etiam luxuriari delectat? inter spiritalium quoque fructuum conuersationem, non legimus matrimonij officium computari. Quod illo exemplo euidentissime declaratur, quo Apostolus spiritalium operum gesta describit, dicens: *Galat. 5.*

Fructus

fructus autem spiritus est charitas; gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, mansuetudo, fides, lenitas, continentia, castitas. Cum inter cætera spiritalium officia mandatorum continentia, & castitas nominatur; proculdubio de nuptiarum conuersatione reticetur, quæ his inuenitur diuersa esse. Et quicquid spiritalibus rebus contrarium fuerit, cui parti deputatum sit, tuo intellectui derelinquo. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Solicite intende, & animaduerte, concupiscentiam a vitijs segregauit, vt ostenderet ab his quos Christi esse determinat, tam peccatorum vitia, quam nuptiarum cōcupiscentia, quæ immunditiæ potius quam peccato reputanda est, debere crucifigi. Non ignoramus quid voluptuosi Christiani, & luxuriam potius quam Christum amantes ad ista respondeant. Frustra, inquiunt, Deus in exordio statim mundi masculum & fæminam fecit, si in quibusdam sobolis origo cessauit, frustra etiam illa prolata sententia est, quam ad humani propaginis semen pertinere non dubium est: Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Et illud: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit sibi & vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Et, si matrimonij causa, quo minus Deo placere posit, hominem impedit, quomodo sanctorum plurimos Deo placuisse legimus, ex quibus quidam non modo plures vxores, verum etiam numerosas

Genes. 1.
Genes. 2.

merosas

merosas concubinas habere noscuntur? vt Abraham, vt Iacob, vt Dauid, vt Salomon, & cæteri quos ita Deo charos fuisse inuenimus, vt inter primos Patriarchas computentur, & in sinum Abrahæ propter concubinam bigami etiam virginibus ire optandum sit. Video enim iuxta hanc definitionem, non modo virginitatis statum destrui; verum omnem pudicitiam nuptiarum quoq; modestia impugnari. Nam si vetera nobis exempla sectanda sunt, non solum nubere, & concubinas habere; verum etiam fornicari licebit, vt Iudæ, vt Samsoni, vt cæteris qui non magis Deo per fornicationem displicuisse, quam per nuptias placuisse referuntur. Quod si ita est, quomodo doctrina statuit Apostoli, cum fornicatoribus communicationem etiã escæ inhibentis? superflua quoq; inuenietur eiusdem exhortatio, & vana vtrobiq; defensio, quã tantopere virginitatem docet, vt ei soli, vtriusq; substantiæ tam carnis quam spiritus tribuat sanctitatem; quã bonum asserit homini mulierem non tangere; quã habentes matrimonia, vult tanquam non habentes habere; quã non tam Deo, quam coniugi maritum placere, commemorat; quã sui similes in castitate omnes esse desiderat; quã nõ cum spiritalibus fructibus nuptiarum opera commemorat. Otiosa hæc omnia & superflua & vana habenda sunt, si veterum nobis vita sectanda est: Nihil enim tam stultum, quam aut prohibere, quod non obest; aut quod non prodest, docere.

cere. Sed antequam per ordinem quæ proposita sunt refutemus, & non conuenire iam nobis certa ratione monstremus, illud ante omnia nosse te cupio, aut ignorare penitus, tam legem, quam Dei dispositionem, qui Christianos antiquo ritu viuere debere existimant: aut nimia temeritate contra conscientiam suam quod magis diligunt, prædicare, vt apud homines sancti habeantur, cum ipsi de se aliam promant in corde sententiam. Tria enim tempora inuenimus, in quibus diuersis diuersa licuisse manifestum est. Vnum ante legem, aliud legis; & quod nunc gratiæ tertium est. Ante legem enim, neq; circuncisio celebrabatur, neq; sabbati obseruatio erat, nec ieiunare cuiquam imperabatur. Neomenias quoque, & scenopegias, & omnes dies festos legis nemo audierat, a quarundam carnium vsu nullus abstinebat: agni per annuas vices immolationem, & paschæ celebrationem, & fermenti abominationem, & diuersorum baptismatum ablutionem, & cæteras legis ce rimonias nondum quisq; seruabat, quæ legis tempore exacta & custodita inuenimus, & illicitum fuisse pristino iam ritu viuere. Ne dixeris Abraham circuncisus est, quod non iam legis erat, Apo
Rom. 4. stolo dicente: Si enim Abraham ex operibus legis
Iaco. 2. iustificatus est; Quomodo ergo aliud ante legem licuisse monstrauimus, ita & iam post legem, idest gratiæ in tempore aliud nobis licere, & aliter nobis viuendum esse credendum est. Aut si non aliter,

aliter, gratia, iam non gratia erit. Denique oculum pro oculo, dentem pro dente, tibi iam nunc eruere non licet, nec cuiquam malum pro malo reddere, nec inimicũ odiſſe; immo nec non diligere, non iurare in toto licet, non circuncisionem carnaliter celebrare, non otioſam ſabbati obſeruare cuſtodiam, nec diuerſa baptiſmatum genera frequentare, nec carnalia ſacrificia offerre. Quid multa? iam ſecundum veteris teſtamenti formã Chriſtiano nihil pene conuenit obſeruare, quæ per Chriſtum aut in melius immutata, aut impleta eſſe noſcũtur. Immutata, vt circuncisio, vt ſabbatum, vt ſacrificia: adimpleta, vt innocentia, vt caſtitas, vt iuſtitia. Adauctũ eſt enim aliquid innocentiæ, quãdo non, non occidere ſolum, ſed nec iraſci permittitur; & caſtitati, quando fornicatio etiã in cordis conceptione damnatur, & mente quando ſpadonibus cæleſtis regni præmium promittitur, & iuſtitiç, quando ita prohibemur aliena diripere, vt noſtra etiam doceamur ſponte cõtemnere. Quapropter ſi & quæ in myſterio futuræ veritatis gerebantur, exhibita per Chriſtũ ipſa veritate ceſſauere, & quæ ad beatæ vitæ iuſtitiã pertinebant, maiore diſciplinarum doctrina ſuppleta ſunt; quid mihi iã veteris teſtamẽti exempla proponis; cuius vt figurã obſeruare, mihi re & veritate ſuperueniente amplius nõ licet, ita iuſtitias perfectius implere neceſſe eſt? dicẽte Domino: Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſçorum nõ intrabitis in regnum cælorum. *Matth. 5*

N Quid

Quid ergo proderit mihi eius rei obseruatio, per quam iam cælestis regni possessor esse non possum? ob hoc tantum nunc nobis vetus legendum est testamentum, vt Dei in eo facta miremur, omnipotentiam operum, mysteriorum rationem, signa virtutum, & vt Christum nouissimis temporibus promissum eodem testamento adnuntiante noscamus. Cæterum ad vitæ conuersationem noui præcipue testamenti nobis doctrina spectanda est. Dicis mihi, non ne ipse promulgauit vetus, qui nouum? ipse sane: sed quid hic facit diuersitas nominum, si nulla erit discretio operum? Si vetus semper celebrandum erat, cur successit nouum? aut si succedere debuit, quomodo celebrandum est vetus, quanquam & in nouo vetus celebretur, dum quod vetus fore adnunciauit, impletur? quid ergo, non placuit Deo nuptias celebrari? sane placuit: sed & circuncisionem, & sabbati obseruationem, & cætera quæ in lege scripta sunt. Non tamen quod aliquando satis placuit, semper ita placuisse dicendum est. Aut si semper, cur aliquando cessarunt? Ita nuptiæ poterunt non sic semper placere, vt inueniuntur aliquando placuisse? Aut si semper, nunquam ergo cessabunt: Et si nunquam cessabunt, erit etiam in resurrectione nubendum. Aut si vel tunc cessabunt: quare non & modo pro præmio cessare posint, quæ aliquando necessitate cessabunt? Sed dicis forsitan illam principalem vulgi sententiam, quam omnes hypocritæ aliud

promentes

promentes labijs, aliud clausum in corde retinentes, defendunt. Quomodo stabit mundus, quomodo humani generis origo consistet, si procreationis causa non fuerit? Satis prouide, & rationabiliter, & prudenter: hoc ergo Christus non vidit, quando omnibus voluntate castratis generaliter maximum præmium promittendo omnes sine dubio esse tales optauit. Neq; enim gratiosus aut personarum acceptor fuisse credendum est; vt eius præmij aliquantos esse dignos voluerit, non omnes optauerit. Sed forte dum nimio castitatis occupatur amore, mundi & creaturæ suæ statum oblitus est: O si illo in tempore tales, quales nunc sunt, consiliarios habuisset: quid faceret? putas? credo doctrinam suam reformauisset, & quod castratis pollicitus est, nubentibus promisisset? O nimia & intolerabilis humanæ stoliditatis audacia, quæ eo vsq; prorumpis, vt sapientiorem te Deo iudices? qui si etiam absq; vllo præmio matrimonia cessare voluisset, sicut & quandoq; facturus est; credo, homo terrenus & luteus non ita faciendum esse censeret; aut si quis se rationabiliorem Deo iudicat, quid illum adorat, quo se sapientiorem putet? Forte est quæcunq; ratio, quam te scire Deus noluit. Immo tu non vis qui mundi voluptatibus magis atq; luxurijs esse deditus cupis, quam dominica arcana scrutari. Quæ stoliditas est, non malle homines simpliciter seruare, quod sciunt, quam arguere, quod nesciunt? Deinde,

quid tantum de mundo ſolicitus es, in quo hoſpitis more peregrinam agere vitam iuberis? qui ſi vere Chriſtianus es, odio mundi viuas neceſſe
Ioan. 15. eſt; dicente Domino: Si de hoc mundo fuiſſetis, mūdus quod ſuum erat, diligeret: ſed quia de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de hoc mundo, propterea odit vos mundus. Quomodo enim tu de mundo non es, qui pro mundo ſolicitus es? Vel quomodo te, vt alienum odiſſe poterit, cuius procurator exiſtis? Neceſſe eſt, vt mundus diligentem ſe diligat, & quem dilexerit mundus, ipſius eſt; et qui mundi fuerit, neſcio qualis Chriſtianus eſſe poſsit; cui odium potius mundi, quam dilectio
Luca. 21 competit. Item alibi Dominus dicit: Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum; Quibus? mundanis, niſi fallor, atq; carnalibus, qui nos idcirco odio habent, quia videmur aſpernari, quod diligunt. Si ergo hanc iuxta definitionem mundus ideſt mundi homines videntur odiſſe Chriſtianū, quæ tibi de illo, qui te non diligit, cura eſt? Iterum
1. *Ioan.* 2 dicit Scriptura: Nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mundo ſunt. Quomodo non diligit mundum, cui tanta mundi ſolicitudo eſt, vt malit præmium virginitatis amittere, quam mundi ſtatum
Iaco. 4. deperire? Et alibi Scriptura dicit: Neſcitis quia amator ſæculi huius inimicus Dei eſt? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe ſæculi huius, inimicus Dei conſtituetur. Quomodo amicus ſæculi non eſt, cui magis de ipſo quam de Chriſti doctrina

cura

cura eſt? Sic dicis; quomodo ſtabit mundus, quaſi æternitatem eius legeris: aut ita a Deo conſtitutum ſcias, vt perſeueret perpetuo: aut ſi certus es eum quandoq; finiri poſſe, quid de eius ſtabilitate ſolicitus es? Sed ne dubites illum finiendum eſſe, audi Scripturam dicentem: Quoniam tu Domine *Pſal.* 101 terram fundaſti, & opera manuum tuarum cæli ſunt; Ipſi peribunt, tu autem permanes. Et Dominus in Euangelio ait: Cælum & terra tranſibit, ver *Matt.* 24 ba autem mea non tranſibunt. Volens nos de verbis ſuis magis, quam de tranſeuntis mundi ſtatu eſſe ſolicitos. Et Apoſtolus: Præterit enim figura *1. Cor.* 7. huius mundi. Et Ioannes, qui idcirco nos mundi habere noluit dilectionem, quod in breui eius terminum noſſet. Nam cum dixiſſet: Nolite diligere *1. Ioan.* 2 mundum, neq; ea quæ in mundo ſunt; in ſequentibus ait: Et mundus tranſibit, & cõcupiſcentia eius. Sed etiam ſi certus eſſes mundum in æternitatem debere perſiſtere, nihilominus tamen Domini tui implere debueras voluntatem, & credere, quod qualibet ratione, & mundus ſtare poſſet, & tu Dei præcepta ſeruare. Sicut & beatus Abraham, qui id *Geneſ.* 15 circo Dei amicus effectus eſt, quod ſimpliciter & *Rom.* 4 ſine refragatione aliqua eius per omnia obtempe- *Galat.* 3. rauit voluntati; cui cum Deus ſpopõdiſſet quod in *Iaco.* 2. Iſaac filio eius ſuũ benediceret ſemen, poſtea præcepit, vt eum ſibi offerat immolandum: quod ille ſine hæſitatione aliqua implere non dubitauit; nec recogitauit, quomodo Deus eum in quo ſemini

N 3 eius

eius futuram benedictionem promiserat, iuberet occidi: sed tantæ fuit synceritatis & fidei, vt omnia possibilia Deo crederet, etiam perempto Isaac, implere quod dixerat. Illi de vnico filio cura non fuit; quo minus sine controuersia aliqua Dei perficeret voluntatem: nos vero de mundi statu anxia, & solicita nimis cura conficimur; et cum illi Deus finem promittat, nos ei conferre æternitatem cupimus, & plus de illo, quam de auctore eius videmur esse soliciti: Sed quando Deus voluerit, inquies, soluendus est mundus: si quando ille voluerit, nihil ergo tua cura proficiet: et aut nubas, aut non nubas, mundus nec sine Dei voluntate solui poterit, nec vltra quam ille voluerit stare? Quid ergo ad tuam solicitudinem reuocas, quod in Dei pendet arbitrio? Illud autem quale est, quod in oratione tua regnum Dei venire celerius postulas; quod fieri sine mundi non potest fine? dicente Do-
Ioan. 18. mino: Regnum meum non est de hoc mundo. Quomodo ergo eius consumationem in oratione tua postulas, pro cuius statu in nuptiarum causa solicitus es? Vnde intelligi datur, quod aut oratio tua infidelis sit, aut cura superflua, eligere tibi de duobus alterum debes, vt aut eius finem non expetas, pro cuius statu anxius es, aut cuius terminum postulas, stabilitatis tibi cura non maneat. In peruersum Dei mandata seruamus; sic soliciti de mundo sumus, quasi eo magis illum diligere debeamus, quo ab eius amore mandatorum iussio-
ne

ne retrahimur. Sed & beatus Apostolus cum dicit: Volo omnes homines esse sicut meipsum; sine 1.Cor. 7
dubio mundi statum nō recogitauit: qui si scisset hoc fieri aliqua causa interueniente non posse, rem impossibilem nunquam optasset. Nam cum omnes homines sibi esse similes cupit, nullum excepit. Nullum vero excipiendo, ostendit vniuersos tales quales voluit debere nō minus esse, quam posse. Neq; enim, vt diximus, rem aut indebitam, aut impossibilem ille voluisset. Sed & si concedam tibi, necessarium esse & Dei voluntati conueniens, vt sit aliqua pars populi, per quam humani generis successio germinet, de fece erunt, nimirum Iudæi, atq; pagani, vt non dicam hæretici, quorum non magis probanda castitas est, quam recipienda fides: sed & incontinentes quiq; Christiani, per quos humanæ sobolis causa seruetur, tantum ne hæc necessitas veris Christianis, quos Christi & Apostolorum eius viuere exemplo conuenit, deputetur. Sed esto per nimiam pudicitiam & continentiam mundus deficiat, tu inde quid tantum solicitus es, aut vereris? Nunquid ne si sæculi mature status defecerit resurrectionis in tempore, inter cæteros virgines ob pudicitiæ, & castitatis meritum cælestis regni possessores, & æternæ gloriæ dignos soli tibi, cur non nupseris, imputetur? Satis ista de præsenti loco. Reuertamur nunc ad illam, quam superius intermisimus, quæstionem; cui licet iam satis videatur esse responsum,

in eo quo ostēdimus Christianis exempla veterum non omnimodo posse congruere, sed dilucidius erit si nunc per species singulas persoluamus obiecta. Dicat quis primum masculos & fœminas non alia quam procreationis causa institutos: Quæro, si oēs, an aliqui; si ergo omnes, ergo illi frustra nati sunt, quos cælibes legimus, vt Heliā, vt Helisæum, vt Ioannem, vt sanctam Mariam, vt ipsum Dominum, vt Apostolos eius, qui et an contra Dei dispositionem fecisse credendi sunt? Si omnes, sexus diuersitas secundum definitionem tuam non alia, quam fœcunditatis causa instituta esse credenda est. Aut si non omnes, possumus & nos alijs similes videri. Deinde dic, resurrectionis tempore erit ne huius sexus in statu suo salua diuersitas? credo salua, & tamen secundum Domini definitionem nulla ibi iam fœcunditas erit. Cur ergo non credamus iuxta eius voluntatem iam in præsenti posse fieri, quod erit in futuro: Crescite, & multiplicamini, & replete terram, quibus dictum est? nisi fallor, Adæ & Euæ, qui rudem adhuc mundum, & ab omnibus incolis vacuum soli possidebant, quibus non minus solatium necessariū erat, quam terræ quoq; cultores. Merito ergo dictum est illis multiplicare, & crescere, & replere terram, cum adhuc terra desolata esset, & vacua. Quomodo nunc nobis hæc sententia competit, quos iam terra vix sustinet, quibus ipsa iam cum labore, vt ita dixerim, elementa sufficiunt. Deinde qui dixit in principio

crescere

crescere & multiplicari, ipse in fine exemplum non nubendi volentibus tradidit; ipse etiam spadonibus cælorum regna promisit; ipse per Apostolum suum loquitur, bonum esse homini mulierem non tangere, & velle se omnes homines esse sicut seipsum. Vt & qui habet vxorem, ita sit, ac si non habeat, & bonum esse homini, sic esse: cui prima sententia placuit, placeat & secunda; immo magis secunda quam prima; semper enim posterius mandatum priori terminum statuit. Multa enim facta sunt causa cogente, quæ non ita semper fieri oportet, vt primus homo de terra, postea iam non de terra: vt prima matrimonia germana, postea iam nec satis propinqua. Nam si volueris me ad illius temporis tenere sententiam, & ego te per omnia ad eius necessitatem astringam, vt aut totum sequaris, si expedit, aut intelligas tibi aliter esse viuendum, quia vetera transierunt, & omnia facta sunt noua. Nam quibus in exordio dictum est, crescite, & multiplicamini, fraterna animaduerto exercuisse connubia. Placeant ergo tibi illius temporis nuptiæ, si sententia placet; sed dicis, fraterna coniunctio postea prohibetur: nuptiæ vero non prohibentur, dici potest; sed nec omnibus conceduntur. Nam cum designantur, quibus indulgentur, satis claret, minime eis de quibus tacetur, esse concessas. Qui enim de duabus partibus vnam, cui matrimonij copulam concederet,

Matth. 19. 1. Cor. 7.

nomi-

nominauit; cui dubium est, non concessisse eam illi, quam non nominauit? Et cui aliquid non con-
1.Cor.7. ceditur, nescio si prohibetur. Nam qui dixit: Qui se non continet, nubat: quid aliud de contrario voluit intelligi, quam qui se continet, non nubat? sed qui consilium dat in virginitate perseuerandi, puto illum velle consilio a nuptijs retraxisse. Nolo enim leue existimes sancti Spiritus per Apostolum loquentis pro nihilo habere consilium. Dicis, Abraham vxorem habuit, & tamen Deo placuit, & primus Patriarcha esse meruit. Quanquam de huiusmodi propositionibus possit iam videri satisfactum, cum aliquotiens ostensum sit, antiqua nobis præiudicare non posse; tamen adhuc hic vel pauca dicamus, quæ omnibus quadrare videantur. Dicis, Abraham vxorem habuisse, & Deo præ cæteris cum vxore placuisse. Illud ante omnia scire conuenit, quadruplicem matrimoniorum illius temporis fuisse rationem. Primam, qua secundum Apostolum omnia adhuc in mysterio & figuraliter gerebantur; sicut dicit: Hæc enim in figura con-
1.Cor.10
tingebant illis. Tamdiu enim aliquid in figura exerceri conuenit, quamdiu res non venerit, cuius figura est. Exhibita vero iam re, figuræ cessat adumbratio, quæ veluti superuenturæ rei nuncius habebatur. Nam quod tunc temporis etiam matrimonia figuraliter celebrata sint, vt manifestius scias, audi Apostolum ipsorum quoq; humani generis principum nuptias mystice interpretantem,
vbi

vbi illo teſtimonio vtitur: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Et ne quis hoc etiam in nouo teſtamento a cunctis carnaliter obſeruandum putaret, ſtatim ſequitur: Myſterium hoc magnum eſt: Ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia. De Abrahæ vero ſeu vxore ſeu concubina quod aliqua ſacramenti ratio fuerit, quis niſi imperitus addubitet? maxime cum idem Apoſtolus Agar montem Sina nuncupauerit, Saram vero cæleſti Hieruſalem comparaſſe videatur? Secunda ratio eſt, quia vt iam diximus, mundus adhuc vacuus erat atq; deſertus. Tertia, quia illius temporis homines non tantis mandatorum præceptis onerabãtur, quorum perficere plenitudinem cum vxore vix poſſent. Quarta, quod eis præiudicare non potuit res, quæ nec conſilio diſſuaſa fuerat, nec exemplo; immo potius demandata. Tam illi contemptores tunc temporis fuerant, ſi non nupſiſſent, quam nos nunc ſi continentes nuptias volumus expetere. Vide ſi aliqua tibi harũ quas deſcripſimus ſpecierum ratione, conuenit nubere, ideſt, ſi eſt adhuc aliqua veritas, quam tuæ nuptiæ præfigurarent, vel aliqua ſine hominibus terra, aut tam leuia habes onera præceptorũ, quæ etiam maritus facile implere ſufficias; aut quod ante omnia cogitandum eſt, caſtitatis tibi nec exemplum nec doctrina collata eſt ad pudicitiæ præmium conſequendum. Quicquid dixeris, inquies, vxoratus

Geneſ. 2.
Epheſ. 5.
Galat. 4.

ratus Abraham Deo placuit. Hoc solum eius retines; cætera credo oblitus es: qua ex causa placuit? quia habuit vxorem? non puto; nam antequam iustificaretur, iam coniugio vinctus erat. Sed nec displicuit, inquies. Restat ergo, vt intelligamus, per quid placuerit, si per vxorem neq; displicere potuit, nec placere. Per obedientiam autem, vt opinor, quia temporibus suis in nullo Dei contrarius
Genes. 12 extitit voluntati. Dicitur illi: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. Sine vlla hæsitatione discessit, & ante Euangelij tempus Euangelica mandata seruauit, qui vt placeret Deo, nec parentes, nec domum, nec patriam relinquere dubitauit. Postea præcipitur illi, vt corporis sui membro circuncisionis vulnus infligat, libens cum doloribus adquiescit: Iubetur, vt filium quamuis de ancilla susceptum, sui tamen seminis cum matre
Genes. 22 abdicet: non contradicit. Postremo, vt Isaac, quem juxta Scripturæ testimonium diligebat, immolandum & occidendum Deo offerat, imperatur, sine vlla cunctatione obsequitur. Per hæc ergo Abraham Deo placuit, quibus suis temporibus in nullo Dei mandato aut inobediens, aut contradictor inuentus est: & tu nunc, demum te Abrahæ similem fore existima, si & tu temporibus tuis ita per omnia Dei & sine hæsitatione aliqua obsecundaueris voluntati, sicut & illum fecisse cognoscis: cui si dictum fuisset, quod tibi nunc dicitur, aut antequam nuberet, bonum est homini sic esse? Et

iterum: Solutus es ab vxore, ne quæsieris vxorem: 1. Cor. 7.
Aut postquam nupserat, bonum est homini mulierem non tangere: Et qui habet vxorem, ita sit, ac si non habeat, gratanter adquieuisset. Facile enim contemneret nuptias, qui fructum potuit contemnere nuptiarum, & qui corpori vulnus inflixit, facilius eius custodiret integritatem. Facile enim nondum susceptum contemnere filium potuit, qui iam educatum non dubitauit occidere. Tu, qui quos an suscipere possis incertus es, dubitas an contemnas; quid faceres, si iam susceptos iubereris amittere? Debeo te etiam ad reliqua eius exempla prouocare, quæ si conueniunt tibi, conueniant & nuptiæ: aut si non conueniunt, neque nuptiæ quidem conuenire debebunt. Dicis, Abraham vxorem habuit, & Deo placuit, & ego habere debeo: Abraham baptizatus non est, & tamen Deo placuit, ergo nec tu baptizari debueras: Abraham carnaliter circuncisus est, & te simili modo circuncidi conuenerat: Abraham nunquam ieiunauit, nec tu vel solennibus diebus ieiunare debebis, cui indictum peccatum sit præuaricare ieiunium: Abraham Deo hostias carnes animalium immolauit, & te quoq; tale oportet offerre. Absit, absit, inquies, aliud nunc tempus est, ah aliud tempus ad baptismum, aliud ad circuncisionem, aliud ad ieiunium, aliud ad sacrificia, non aliud ad nuptias? Nam qui te docuit spiritaliter circuncidi, ieiunare

crebrius,

crebrius, baptizari semel, alias offerre hostias, ipse etiam ad virginitatis gloriam cohortatus est, suo tam consilio, quam exemplo: consilio, quo spadonibus cælestis regni præmium pollicetur; & quo Apostolus qui in se Christum loqui testatus
1. *Cor.* 7. est, dixit: De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do: exemplo vero, quo ipse non nupsit. Illam vero sententiam præterire non debui, qua beatus Apostolus non exhortatores castitatis, sed nuptiarum hæretico ritu condemnatores voluit ostendere. Quam sententiam ex alia parte hæretici ad defensionem videntur vocare luxuriæ, qua continetur prohibentes nubere, abstinere a cibis. Hanc & iam Iouinianus cum suis in prima blasphemiæ fronte proferebat, per quam si Apostolus pudicitiæ & virginitatis intelligendus est male taxare Doctores, sui immemor fuit, & nulli alij magis, quam sibi videbitur esse contrarius. Qui, sicut superius ostendimus, pudicitiam tanta costantia prædicauit, vt omnes sibi similes esse voluit. De illis ergo eum dixisse intelligendum est, qui vt malum nuptias damnant, & non a Deo institutas credunt, nec illos nubere sinunt, quibus hoc Apostolus indulsit: Manichæi scilicet vel Marcionistæ, qui alium nuptiarum, alium virginitatis Deum credunt. Nos vero eundem confitemur, & non damnamus nuptias, nec incontinentes nubere prohibemus. Sed exemplo Apostoli tam continentibus pudicitiæ

& castitatis bonum suademus, quam, si qui se incontinentes dixerint, nuptiarum eis remedia concessa ab eodem Apostolo non negamus. Satis, vt opinor, manifesteq; monstratum est, normam veterem nobis vsquequaq; iam non conuenire sectari. Nec idcirco semper exercendum quicquid causis facientibus tempore aliquo potuerit exerceri: maxime cum Scriptura omnibus fere rebus certum & legitimun tempus definiat, dicens: Tempus lugendi, & tempus ridendi: Tempus pariendi, & tempus moriendi: Tempus plangendi, & tempus saltandi: Tempus amplectendi, & tempus longe fieri ab amplexu. Nullam in te vel corporis maculam, qui nec fecit, inueniat. Ecce speciem formamq; tuam duæ expetunt amatrices; pudicitia scilicet, atq; luxuria. Illa dicit, ego non dimittam meum: hæc vero, sed ego semper eripere consueta sum alienum. Illa tibi, vt ei magis consentias, cælestis regni gloriam, familiaritatem Dei, angelorum consortium pollicetur: hæc sæculares & caducas opes, humanasq; videtur offerre diuitias. Iustus iudex esto, illam profecto elige, cui & natura & iure deberis, & cuius munera constat esse meliora. Non ignoramus enim quibus artibus modo per aliorum suggestiones, modo per cogitationes proprias, te ex hoc tempore, pudicitiæ semper & perfectionis inuidus inimicus infestet. Est enim illius calliditatis atq; nequitiæ, vt præter integritatis præmium quod auferre matrimonio iunctis

Eccl. 3.

iunctis cupit, per occasionem liciti faciat eos illicitis sæpe actibus permanere, optime sciens matrimonio iunctos difficile posse plenitudinem seruare mandati. Nam suggeret hæc sæpius tibi, Tu ergo non nubes? tu sine liberis permanebis? Et cui tantas opes, cui tantum patrimonium derelinquis? Non sufficit quod sorores tuæ hoc adprehendere propositum voluerunt? quorum si & tu exempla secteris, per quem vestrum reparabitur genus? bonum ergo tibi videtur, vt omnis vestræ stirpis origo deficiat? His consilijs Diabolus rudes & imperitas mentes fallit, & decipit, vt dum humanæ originis progeniem cogitant, diuina illius procreatione priuentur: et dum terrenis heredes facultatibus quærunt, ipsæ heredes Dei esse non possint. Sed tu, cum hæc tibi aut per cogitatum in mentem venerint, aut alio loquente suggesta sint, memor esto quos heredes magis Christianum habere conueniat. Illos, scilicet, de quibus dictum est,

Matt.19 Vade, vende omnia tua, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & veni sequere me: hos qui heredes habuerit, Deum sibi facit heredem,

Prou.19 Scriptura dicente: Qui pauperi miseretur, Deo fœneratur. Nam satis stultum est certis incerta præponere, & in sobolis posteritate sperare, quam vtrum habere possis nescias. Deus sit posteritas tua, illi censum tuum trade, patrimonium tuum illi commenda, vt eum in futuro possideas. Aut nunquid excidit tibi illius sententiæ dictum, qua tanta diffi-

cultat

cultate diues saluus fieri posse determinatur? vt impossibilia facilius concedantur impleri, & camelum per foramen acus transire, quam diuitem cælorum regna conscendere. Cuius dicti veritatem hoc iam in tempore videmus impleri: quo virginitatis bono, cui præcipue regnum cæleste promittitur, omnes pene diuites carent. Stultum satis est, vt Christianus heredes velit in mundo relinquere, qui totius mundi esse iubetur exheres. Et ut de futura, & de incerta prosperitate cogitet, qui prohibetur de crastino cogitare. Audi quid promittat spadonibus Deus, & filiorum breuem, & nunquam sine dolore lætitiam quanta mercede compenset: Dabo eis, inquit, in domo mea, & in muro meo locum nominatum, meliorem filijs & filiabus. Diligenter aduerte quid dixerit meliorem filijs, & filiabus: hoc est locum meliorem cum illis dabo, quam si filios aut filias habere voluissent: nullus fere sapiens est, qui non hoc eligat, profecto quod melius est: sed si vsque adeo filios habere desideras, & sterilem te esse non pateris, habeto; sed de sapientia matre & de spiritali semine procreatos, per Dei verbum Deo filios, non sæculo genera: Esto pater talis, qualis & Paulus, qui dixit: Per Euangelium ego vos genui. Impleatur in te illa sententia: Beatus qui habet in Sion semen, non in senatu: & domesticos in Hierusalem, non in Vrbe Roma, Babyloniæ, suis sceleribus, comparata. Caue enim ne dum habere

Matth.19 *Marc.18* *Lucæ 18* *Isaiæ 56.* *1.Cor.4.*

O carnales

carnales filios concupiſcis, ipſe Dei filius eſſe non
Matt. 19 poſsis. Scriptum eſt enim: Quicunque dimiſerit
Luc. 14. patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros, aut domum propter Euangelium, accipiet in hoc ſæculo centies tantum, in futuro vitam æternam: qui iuberis filios iam educatos propter Dominum contemnere, vide an debeas maiore eius voluntate nondum natos velle præferre. Quomodo certis Dei præmium prætuleris, ſi ei etiam incerta præponas? Non perfecte diligitur, cui aliquid anteferturr. Sed delectant te quorundam quamuis temporalia, & ſine mœroribus nunquam læta & iocunda connubia. Sed recogita aliorum perpetua iurgia, & litigioſa diuortia, & multimodos caſus. Inuitant te generoſæ ſobolis fœcunditate gaudentes: ſed deterreant, acerbis, & immaturis mortibus amiſiſſe crudeliter lacrymantes. Multo facilius eſt filios non ſuſcipere, quam ſuſceptos amittere. Virginitas quidem corporalium filiorum non oblectatur amoribus, ſed nec doloribus mœret. Caret fœcunditatis gaudio, ſed nunquam orbitatis anxietate cruciatur. Aut vereris nunquid ne tui ſeminis origo deficiat? memento non nobis iam terrenam, ſed cæleſtem progeniem deſiderandam. Grande, re vera, damnum eſt, ſi deſinat generatio quandoq; ceſſatura. Quid vis eſſe per te, per quos ipſe forſitan eſſe vix poteris? Illam magis ſuadeo progeniem diligas, quæ abſque ambiguitate tecum ſemper in cæleſtibus

lestibus sedibus perseueret. Multa enim sunt, quæ sapientem virum ab his vanis cogitationibus retrahant, si cogitet primo se potuisse non nasci, secundo natum maturius interire, tertio quod quamdiu viuat nesciat, & an procreare filios possit, incertum est. Cur ergo non voluntate aliquis spernat, quo ei carere necessitate possibile est? Vereor, inquies, ne parentes offendam, quorum hoc præcipuum votum est, vt per me nostri generis origo repareretur. Satis infideliter, & inconstanter times propter Deum parentes offendere, propter parentes vero maioris beatitudinis præmium non vereris amittere; hoc est Dei voluntati parentum vota præponere, & eius dilectioni homines anteferre. Quales illi parentes sunt, qui te nolunt hoc esse, quod melius est? Tales enim aut filium non diligunt, aut perfecte non credunt futura, Nemo enim est, qui filijs suis non hoc optet euenire, quod perfectius nouerit, nisi qui aut de perfectione ipsa dubius est, aut, quod credendum non est, filiorum inuidus bono, Huiusmodi inimici potius habendi sunt, quam parentes, De talibus Dominum dixisse reor; Inimici hominis domestici eius; & iterum; *Matt*, 10
Qui dicit patri, aut matri; non noui te, & fratres *Deut*. 33
suos non agnouit, & filios suos non cognouit, obseruauit iustitias tuas, & testamentum tuum conseruauit, Et iterum; Qui non odit patrem aut ma- *Luc*. 14
trem, non est me dignus. Non debemus ei nostros preferre parentes, quia nec suos nobis, nec seipsum

quidem prætulit, qui cum diſcipulos doceret, & matris, ac fratrum nuntio pro foribus ſtantium, & ſe videre cupientium fuiſſet interpellatus, re-
Matt. 12 ſpondit, dicens: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt
Marc. 3. fratres mei? quicunq; fecerit voluntatē patris mei,
Lucæ 8. qui in cælis eſt, hic meus frater, & ſoror, & mater eſt. Non quo ſanctam matrem deſpiceret, ſed vt nos quales parentes magis computare deberemus, ſuo doceret exemplo, & oſtenderet præferre nos eum malis ſaltim debere parentibus, quibus ille nec bonos quidem prætulit. Impium ſatis eſt, te ei aliquem velle præponere, qui nec ſe tibi prępoſuit, qui pro te mori etiam non recuſauit. Præponis enim illi multum, quando id quod pro magno habere te voluit, reſpuis: et illud quod habere minus voluit, magis eligis. Dicit enim Apoſtolus:
Rom. 8. Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Quicunq; ab his, quæ Chriſtus diligit, ſequeſtratur; a maiore eius charitate ſecernitur. Non perfecte alterum diligit, qui id poſsidere non vult, quod ſcit eū ſatis amare, quem diligit: Miſerum nimis eſt, vt nos a perfecta eius charitate, aut matrimonij cauſa retrahat, aut parentum, quos nec mors quidem debet ſeparare, nec gladius. Sed hoc, inquies, in perſecutione obſeruandum eſt. erras ſi aliquando Chriſtianum in hac vita pacem habere putas. Toties enim perſecutionem patimur, quoties alicuius ſanctitatis officium

ficium amittere compellimur. Multo grauius si suademur, & si nobis blandimenta exigant; quod nec pęna extorquere debuerat. Quoties ergo in huiusmodi causis vicimus, toties coronamur; quoties vero vincimur, toties amplioris spei detrimẽta sẽtimus. Aut times ne forsitan, si eos despexeris, exheredent? Non magnopere illorum desideranda hereditas est; quorum patrimonium regni cælestis præmium tollit: talis nõ modo concupiscenda facultas est, sed oblata etiam respuenda. Nã qui didicimus nostra contemnere, facile possumus, etiam quæ parentes obtulerint, refutare. Quo enim nobis humana & terrena hereditas, quibus cælestis & diuina promittitur? Contemnamus omnia, & cum Propheta dicamus: Diem hominis non concupiui; & alibi: Dominus pars hereditatis meæ, & calicis mei, tu es, qui restituisti hereditatem meam mihi. Sed ille Deum animo & mente diligebat, & eius pollicitationibus toto ex corde credebat; nos vero timeo ne facie tenus, & corã hominibus Deum diligere videamur, & corde sæculum plus amemus. Plus enim diligitur alio, quod alij certe præfertur. Sed ecce grauius aliquid, si quis terreno patrimonio & humanis diuitijs virginitatem distrahat; cui Christus cælestis regni præmium pollicetur. O ambitio copiosa luxuriæ, tam vili pretio redimis, quod Deus æternæ gloriæ mercede ditiore mereatur? legimus enim cæleste regnum diuitibus quodãmodo denegari; Scriptura dicente:

Hier. 17.
Psal. 15.

Matt. 19 Difficile diues intrabit in regnum cælorum: con-
Marc. 10 tra, ſpadonibus & continentibus repromitti: Sunt,
Lucæ. 18 inquit, ſpadones qui ſeipſos caſtrauerunt propter
Matt. 19 regnum cælorum? Quomodo ille cæleſtis regni ſperare poſsit præmium, ignoro, qui id potius elegerit, cui abnuitur, & hoc cui promittitur, propter illud cui negatur, amiſerit? Quid ergo Chriſtianorum decus? perfice, quod cœpiſti, omnes corporeas voluptates virili mente conculcans ſpiritalibus te tantum actibus occupato, non patiaris te a fœminis vinci vnquam, quæ in infirmiore ſexu ingentia peccata virginitate ſuperarunt? Faciat te talem, vel æqualem certe, quem fecit ſexus natiuitas fortiorem. Quantum enim vtilius. . . . . . etiam ſi ad præſentis vitæ legitimum tempus peruenire poſsimus? adde quod omnia . . . . mors incerta metuenda eſt, quia iam ex eo quiſq; mori poteſt quo cœpit & viuere: lucremur ergo de hac breuitate, quod in perpetuo habere poſsimus. Illud vero quale eſt, vt cum Chriſtianorum multos & audias & intelligas, & ſi velis videas in tantum Dei formidare iudicium, & aduentus eius terrore compungi, vt quamuis nulla eos redarguerit culpa peccati, abſtinentia, oratione, ieiunijs corpus affligere, in cinere etiam, cilicioq; volutari ſcri-
Iohel 2. ptum eſſe recordantes: Quoniam magnus eſt dies
1. *Pet.* 4. Domini, & quis erit ſufficiens ei? Et alibi: Si iuſtus vix ſaluus erit, peccator & impius vbi parebit? Et
1. *Cor.* 9. Apoſtolus: Caſtigo corpus meum, & ſeruituti redigo.

digo. Vide ergo ſi expediat tibi, vt cum alij corpus ſuum abſtinentia ieiunioque conficiant, tu tuum magis epulis & exquiſitis dapibus nutrias: & cum illi Chriſti exẽplo ſobrijs vigilijs frequenter tranſeant noctes, te vero eſca diſtentum, thorus mollior nec volentem quidem vigilare permittat. Et cum illi ſacco & cinere & omni iniuriarum genere afflicta & pallentia membra circunferant, tu adornatus & ſplendidus & lætus incedas; & cum illi pene omne tempus lacrymoſis orationibus tranſigant, te ridere, & luxuriari delectet: & cum aſsidua illi aduerſus Diabolum compugnatio. . . le : t . . . . tibi exercere carnis libeat voluptates. Nunquid non vnus omnibus Deus? aut non omnes Chriſtiani eiuſdem iudicis expectant aduentum? aut forſitan mitior alio alios vel acrior ignis expectat, vt alij tantum ſoliciti ſint, & alij tantum ſecuri? Crede mihi, quod & illi velint ſecuri eſſe, ſi ſibi intelligerent expedire: Sed iſta, inquies, paucorum ſunt: Paucorum eſt enim anguſta via, per quam in cæleſtis regni aditus introitur: Paucorum eſt & excellens integritatis prę mium, quod ſolis virginibus repromittitur. De quibus paucis eſſe te conuenit, ſi illud habere deſideras, quod paucis promittitur: Nubere enim omnium pene hominum eſt, malorum & inſipientium: nihil gentile eſt, id te exercere velle, quod cuncti; & illud habere, quod etiam peſsimi conſequuntur: ſed vt de hominibus taceam, luxuriantur

Matt. 19 Difficile diues intrabit in regnum cælorum: con-
Marc. 10 tra, ſpadonibus & continentibus repromitti: Sunt,
Luca. 18 inquit, ſpadones qui ſeipſos caſtrauerunt propter
Matt. 19 regnum cælorum? Quomodo ille cæleſtis regni ſperare poſsit præmium, ignoro, qui id potius elegerit, cui abnuitur, & hoc cui promittitur, propter illud cui negatur, amiſerit? Quid ergo Chriſtianorum decus? perfice, quod cœpiſti, omnes corporeas voluptates virili mente conculcans ſpiritalibus te tantum actibus occupato, non patiaris te a fæminis vinci vnquam, quæ in infirmiore ſexu ingentia peccata virginitate ſuperarunt? Faciat te talem, vel æqualem certe, quem fecit ſexus natiuitas fortiorem. Quantum enim vtilius. . . . . . etiam ſi ad præſentis vitæ legitimum tempus peruenire poſsimus? adde quod omnia . . . . mors incerta metuenda eſt, quia iam ex eo quiſq; mori poteſt quo cœpit & viuere: lucremur ergo de hac breuitate, quod in perpetuo habere poſsimus. Illud vero quale eſt, vt cum Chriſtianorum multos & audias & intelligas, & ſi velis videas in tantum Dei formidare iudicium, & aduentus eius terrore compungi, vt quamuis nulla eos redarguerit culpa peccati, abſtinentia, oratione, ieiunijs corpus affligere, in cinere etiam, cilicioq; volutari ſcri-
Iohel 2. ptum eſſe recordantes: Quoniam magnus eſt dies
1. *Pet.* 4. Domini, & quis erit ſufficiens ei? Et alibi: Si iuſtus vix ſaluus erit, peccator & impius vbi parebit? Et
1. *Cor.* 9. Apoſtolus: Caſtigo corpus meum, & ſeruituti redigo.

digo. Vide ergo ſi expediat tibi, vt cum alij corpus ſuum abſtinentia ieiunioque conficiant, tu tuum magis epulis & exquiſitis dapibus nutrias: & cum illi Chriſti exẽplo ſobrijs vigilijs frequenter tranſeant noctes, te vero eſca diſtentum, thorus mollior nec volentem quidem vigilare permittat. Et cum illi ſacco & cinere & omni iniuriarum genere afflicta & pallentia membra circunferant, tu adornatus & ſplendidus & lætus incedas; & cum illi pene omne tempus lacrymoſis orationibus tranſigant, te ridere, & luxuriari delectet: & cum aſsidua illi aduerſus Diabolum compugnatio. . . le . t . . . . tibi exercere carnis libeat voluptates. Nunquid non vnus omnibus Deus? aut non omnes Chriſtiani eiuſdem iudicis expectant aduentum? aut forſitan mitior alio alios vel acrior ignis expectat, vt alij tantum ſoliciti ſint, & alij tantum ſecuri? Crede mihi, quod & illi velint ſecuri eſſe, ſi ſibi intelligerent expedire: Sed iſta, inquies, paucorum ſunt: Paucorum eſt enim anguſta via, per quam in cæleſtis regni aditus introitur: Paucorum eſt & excellens integritatis prę mium, quod ſolis virginibus repromittitur. De quibus paucis eſſe te conuenit, ſi illud habere deſideras, quod paucis promittitur: Nubere enim omnium pene hominum eſt, malorum & inſipientium: nihil gentile eſt, id te exercere velle, quod cuncti; & illud habere, quod etiam peſsimi conſequuntur: ſed vt de hominibus taceam, luxuriantur

& feræ, pecudes, & volucres quoq; nubunt, nihil magnum cū porcis & canibus aliquid habere commune, Dei potius & angelorum eius vitam omnino sectare. Pulchrum est enim te eos in præsenti vita imitari, cum quibus semper esse credendus es in futura. Nam quam magnum sit pudicitiæ bonum, ex hoc vel maxime recognosce, incontinens nec legere, nec orare fiducialiter potest: hostias vero offerre aut Domini corpus attingere, aut ignoranter præsumit, aut scienter tremescit. Contra pudicus, & abstinens infinitam conscientiæ fiduciā gerit, & pudicitiæ auctoritate defensus cuncta intrepide exercet. In oratione quasi præsens cum Domino, immo quasi amicus cum amico loquitur; Scriptura
Ioan. 15. dicente: Vos autem dixi amicos. In lectione vero nulla animi confusione retrahitur. Offerre autem Deo hostias tam audenter potest, quā celebratam iam Eucharistiam fiducialiter sumere. Quid ergo dilectissime mihi? si Christum diligis, dilige Christi bonum: si Deum amas, serua in quo vel maxime Deus gaudet: serua integritatē, serua pudicitiam, habeto intra te castimoniam, cuius orationum suffragio tibi, si quid forte deliqueris, remittatur. Nā quod sacerdotio aliquatenus pudicitia comparetur, iam superius demonstrauimus; si in virginitatis integritate permanseris, eris apud Deum vt angelus, & apud homines vt Deus; si vero, quod non credo, eius despexeris bonum, nec apud homines tibi, nec apud Deū integritatis gloria remanebit.
Nemo

Nemo te inanibus verbis circũueniat, nemo ſeducat: difficile perfectus Chriſtianus eſſe poterit, qui nõ in ſingularitate & pudicitiæ ſanctitate permanſerit. Mirari enim me fateor excellentis animi tui in tam parua ętate virtutem, & in iuuenili corpore canam mentem: Et non me tantum, ſed omnes quicunq; te . . . potes amant, diligunt, venerantur, & honorant: Et no . . . . ſtupore terrentur, quod hæc ætas anguſti, & ardui iugi magis altam, quam latiorem ſemitã diligat, per quam nõ nullos etiam ſenes videmus incedere, quod in his *Matt.19*
. . . . Chriſtum ſequitur . . . . . . præſertim *Marc.10*
inter diuites quos ſaluari difficile eſt, cũ tempori- *Luc.18.*
bus noſtris, quibus multis pene mortua iuſtitia eſt, flagrat laus tua per omnia; ita vt nullus eſt, qui tuã in Chriſtianitatis conuerſatione nõ admiretur ætatem. Noli perdere magnum hoc in te bonum, & egregiã conſummatamq; fabricam nequaquã velis, vnius anguli deſtructione fędare. Nihil de gloria tua ſęculum rapiat, cuſtodi diligenter vnum, vt facilius poſsideas totum. Pudicitia enim oĩum bonorum mater eſt; hęc nonnunquã cum prole ſimul aut amittitur, . . & illicitũ ſenes moribus, & longęuos animi maturitatis . . Quid plura, pene vbi enim tẽporibus noſtris ſi te luxuria non vicerit, vt omnes . . genere vitiorũ multipliciter exoriri.

Videntur aliqua uerba deeſſe.

F I N I S.

SANCTI BRACHA-RII EPISTOLA
AD IANVARIVM.

Benedicto in Christo fratri omni mihi in fide, & dilectione uenerabili Ianuario, Bracharius peccator ſalutem optat.

NISI vererer, Beatiſsime frater, ne inter ſimulatos amicos Iob mihi *Iob. 2.* portio poneretur, qui videntes plagam eius, veluti qui non haberet conſolationem, iugi ſilentio quieuerunt; prope fuerat, vt & ego ſuperpoſita manu ori, & obturatā linguæ fiſtula, ianuas labiorum meorum taciturnitate concluderem: Sed abſit hoc a fide mea, vt aliquam dicam plagam eſſe, quæ non habeat conſolationem, cum mihi Propheta proclamet: Nunquid medicus non eſt in Galaad, *Hiere. 8.* aut reſina non eſt illic? quare non aſcendit ſanitas filię plebis meæ? Galaad enim interpretatur acer- *Geneſ. 31* uus teſtis: & hunc aceruum teſtem totum canonem diuinorum librorum eſſe ſentimus, vbi indiſſolubilium eſt tumulus teſtimoniorum, velut quidam congeſtus lapidum. In quo tumulo medicus

verus

verus noster Dominus Iesus Christus, si quæsitus fuerit, inuenitur. Resina autem quid est, nisi continentiæ virtus, quæ dissoluta coniungit, scissa conglutinat? Quod nos scientes non dubitamus ad consolationem ipsius plagæ quam contingit, oris nostri lamenta miscere? Audiuimus enim horrendæ cladis excidium; Audiuimus exultantem de ruina militis Christi Satanam, & iubilatio vocis, quam in triumpho suo Diabolicus dedit exercitus, ad aures nostras vsq; peruenit: & testem Deum inuoco super animam meam, quia ita sunt mota viscera mea, & ita commouerunt se ossa mea, vt omnem partē corporis mei sentirem eadem plaga torqueri. Nec enim absq; damno meo hoc accidisse dixerim malum, vbi membrum corporis mei Zabulonica sagitta percusit, cum Apostolus dicat:
1.Cor.12 Si patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: sed non admittitur in totum animus meus lamentationi vacare vel fletui, quia aduersus vos nullus animus est irascendi. Ecce contra communes inimicos processit frater nobiscum in prælio, & subitó prostratur. Casum hūc vos nec sepulturę dignum honore iudicastis; sed reliquistis eum feris, & auibus deuorandum. Vbi est misericor-
Matt.12 dia Christianæ religionis, quam magister noster sacrificio docuit esse meliorem? Ecce iacet frater ab hoste percussus, adhuc forsitan palpitat; & vos quia sine vulnere conuenimini, nec consolationem plagæ ipsius deferre tentastis? Nolite esse sine formidine,

midine, beatissimi fratres: fortiorem percussit inimicus; vt celerior ei postmodum fieret aditus ad reliquos; aut quidem me spernitis vulneratum, aut sic putatis eum mortuum? Melior fuit concubina Saulis Respha filia Ahia, quæ corpora defunctorum, quos Dauid pro Gabaonitarum vltione percusserat, eo vsq; accincta sacco & cilicio custodiuit, donec eis roraret aqua de cælo, idest, donec pro venia eorum misericordiæ cælestis stilla deflueret. Melior est ille Iudas Machabæus, qui etiã pro mortuis fratribus orationem credidit esse fafaciendam, qui furata de tanta ciuitate idolorum dona prostrauerunt. Vt quid rogo medicus noster inter librorum suorum loculos tot constituit genera pigmentorum, si nihil est exemplaris eius, quo sanari possit vulnus, quod inflixit inimicus? Itane fuit quod lateret archiatrum, cui nequaquam artis suæ peritia prouideret? et si placet, aperiamus scholam medici nostri, & a principio canonis vulnerũ ac medicaminum species perquiramus. Et ecce in ipsius introitu scholæ occurrunt illic duo auctores seminis carnalis, qui venenato serpentis dente percussi, non statim pęnę mortis addicti sunt; sed deiecti de paradisi delitijs, idest de Ecclesiæ libertate, & sacræ communionis mysterijs, ideo temporarie sub typo mœroris, tribulationisq; damnati sunt, vt malagmate pænitentiæ sanarentur, vt eo vsq; de ligno vitæ, idest Christi participio exules fierent, donec ad eum per rompheam flammeam, idest ignitam

2.Reg.2

2.Ma.1

ignitam martyrij passionem, aut per Cherubin Domini, qui interpretatur multitudo scientiæ, remearent; de quibus nunc per singula non est
nes. 4 temporis loqui. Quid vero ille fratricida, qui ob hoc signum Dominus mandat imponi, ne ab ali-
ec. 18 quo possit occidi? Non vult enim Deus mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat? Et nec lon-
nes. 15 ge ab his distat ille princeps patrum, qui primus
nes. 14 credidit, & reputatum est ei ad iustitiam. Qui captum ab hostili legione filium fratris, assumpta
nes. 19 vernaculorum turba subripuit, quem postmodum de Sodomæ plaga, idest de iudicio gehennæ, habito cum diuina maiestate colloquio, hoc est orationis suæ meritis liberauit. Et tu ergo assume vernaculorum turbam proprio, idest opere tuo, non alieno; fratri auxilium præsta captiuo, loquere cum Domino, hoc est ora ad Christum, ne eum
nes. 34 futuri iudicij ignis exurat. Imitare Patriarcharum opus, qui stuprum sororis suæ in alienigenarũ manus incidentis, non solum horruere, sed etiam vindicauere. Require tamen qui vltores fuere peccati; nonne Simeon, atq; Leui? Et tu ex tribu Leui es, qui ecclesiastico seruis officio. Simeon autem obauditio interpretatur; Et tu ergo qui obediens fuisti Deo, inobedientem animam liberare, aut vindicare cur cessas? Anima autem fratris tui soror tua est, quam si passus fueris inter alienigenas seruire, peccabis. Sed dicis fortasse: Leuita est iste, qui cecidit; non ei remedij potest medicina conferri:

ferri: Erras frater, recurre ad scholam medici: Ecce in secundo loco, idest in Exodi libro, vbi totius populi plaga vulnusq; describitur, etiam Leuitæ peccasse referuntur; qui priores ad correptionem legislatoris emendati esse perhibentur: Et non tam in eis peccati crimen arguitur, quam velox conuersio in pænitentiæ celeritate laudatur. Cuius rei etiã in Ezechiele meminit Dominus noster, cum dicit de Leuitis: Qui primi exierunt ad me, cum errasset Israel. Ipse quoque Pontifex ad *Exod. 32* suggestionem populi idolum fabricauit, pro quo orationem fecit Moyses, hoc est fraterno liberatus est auxilio; Sed dicis fortasse, beatissime: Adhuc ne Leuitę sanctificati erant, necę Pontifex consecratus est, cum istius mali crimen admissum est? Non contradico perspicaciæ tuæ, quam ex Scripturarum voluminibus concepisti; tamen respondissem tibi, si possem respondere, secundum Apostolicam sententiam, qua loquitur ad Hæbreos, quia in Abrahæ lumbis latens Leui decimas Mel- *Heb. 7.* chisedech dedit, & accepit. Aut ipsi Aaron. Quid tibi minus videtur fuisse de pontificali honore, vel gradu, cum Aegyptum signis percussit horrendis, & egrediens nocte cum populo sancto celebrauit pascha? Scimus autem quia sine sacerdote pascha non poterat celebrari. Sed prætermissis his interrogare te volo, quid erat Aaron cum ad- *Num. 12* uersum Moysen inuidiæ liuore percussus iuncta sibi Maria murmurauit? Ac dices fortasse; minus *1. Cor. 6.* est inui-

est inuidia, quam fornicatio. Lege ergo beatum
1.Cor. 6. Apostolum, qui dicit: Neque fornicarij, neque inuidi, neque detractores regnum Dei consequentur. Vides vbi velut æqualia sibi similiaq; iunguntur, quæ ad cælorum regna non subeunt. Et aduerte cuius pœnæ sententiam mereatur inuidia, per
Num. 12 quam Prophetissa Maria lepra percutitur, cuius
4.Reg. 5. etiam auaritia, pro qua Giezi Helisæi minister simili sorte damnatur. Tu ergo qui auarum non detestaris, qui inuidum non refugis, qui detractorem raptoremq; non deuitas, fornicatorem ad tempus fratrem reuertentem æternæ mortis pœna condemnas? Nec ideo hoc dicimus, vt peccandi fræna laxemus. Aduertat quisquis hoc legerit, quod non viuentibus loquimur, sed mortuum consolamur. Denique resurgat, & videbis quod statim ei tra-
Psal. 22. demus Psalmistæ versum, dicentis: Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Accipiet virgam correptionis, & baculum qui sustentare possit infirmum. Ita autem intelligimus Apostoli di-
Cor. 6. ctum, quod neque inuidi, neque fornicatores, neq; aliena appetentes homini præparari, vbi nihil capiatur amplius, quã medicus & cadauer. ne quæso, beatissime, mihi percussum fratrem, & aliquando nobis placitum relinquamus inermem, quem inuenit inimicus. Abfuit ei lorica iustitiæ, & galea spei salutis, & gladius spiritus, quibus armantur milites Christi: curetur, rogo, quia adhuc palpitat & reuertatur ad pugnam. Nonne ille egregius, & fortis

fortis Dauid, qui in adolescentia sua gigantem miræ magnitudinis superauit, postea mulieris inepta nuditate superatur? Qui mox primum Prophetæ vocibus quia peccasset, agnouit, & statim ad pænitentiæ malagma confugiens; cicatrices criminum confessionis satisfactione sanauit: sed nec sic quoq; eum impugnare destitit inimicus. Nam & postea eum populum numerando peccare persuasit, & pene eum telo gigantis occidit: nisi eum Abisai fratris Ioab principis militiæ interposita auxilij sui tuitione liberasset. Vnde etiam credo ipse postea in Psalmo septuagesimo secũdo dicit: Mei autem pene moti sunt pedes; & alibi: Sæpe impugnauerunt me a iuuentute mea. Sed quid dicis; non fiat eius memoria, quia turpi peccato seipsum iugulauit. Require primum, frater, vtrum iste qui cecidit in pugna inuentus, an in domo fuerit vulneratus? Quia plus misericordiam meretur, quem in certamine hostis percussit, quã ille, quem dormientem latro confoderit. Ego illum certe in prælio vidi constitutum, pugnabat cum scuto ieiunij aduersus illecebras gulæ, pugnabat cum taciturnitatis lorica contra detractionis iacula, & reliqua tela maledicta. Sed in eo loco in quo securiorem se arbitrabatur esse, percussus est; sicut etiam Asahel ille frater Ioab princeps militiæ Dauid, qui velox sicut ceruus a Scriptura esse perhibetur. Ob hoc credo, quod incoinquinati corporis puritas donum ei velocitatis indulserat. Cor-

1. Reg. 17
2. Reg. 11 & 12.
2 Reg. ca. vlt.
Psal. 72.
Psal. 128
2. Reg. 2.

pus enim quod corrumpitur, adgrauat animam. Iste dum persequitur Abner de cuspide lanceæ in renibus refertur esse percussus. In quo loco membri vitium fornicationis poni, nullum puto esse qui
2.Reg. 3. dubitet. Sicut etiam ipse Abner a Ioab fratre eius postmodum in inguine percussus esse perhibetur, quia fornicationis forma non alibi quam in inguine merebatur interfici. Et tamen nunquid Asahel consolationem fratrum non meruit, quem ita totus Dauid planxit exercitus? Aut de libro vitæ deletus est, idest de memoria Dominicæ lectionis, sicut Scriptura non obliuiscitur, vt etiam velocitatis eius, quam ante mortem habebat, faciat mentionem, cum dicit: Velox erat sicut ceruus, idest, qui non solum perspicacia mentis inimici laqueos euitabat, verum etiam serpentium, hoc est, aduersariarum virtutũ interfector existit. Memento frater, quod caro sumus: mare illud, hoc est, forma ba
Apoc. 4. ptismi, quod beatus Ioannes in Apocalypsi vidis-
Apoc. 15 se se dicit, vitreum fuisse descripsit: & ideo in nobis cito periclitatur, aut frangitur. Lubrica via est sæculi huius glaciali iniquitate constricta, quam cum modicæ concupiscentiæ calor soluerit, facilis est ad lapsum ruinamq; miserorum. Porrige manum tuam iacenti fratri, qui confusus pudore peccati, nec erigere se, aut oculos audet attollere. Com
Deut. 22 ple legem Moysi: Si cecidit asinus fratris tui sub pondere, hoc est caro victa peccato, acclina te, & humiliare, & subleua de ruina. Quid erubescis

coniungi

coniungi homini peccatori? respice illum qui dicit: Noli nimium esse iustus. Magister noster a latronibus vulneratum, non solum cura dignum iudicat, verum etiam ad stabulum suum & ouile restituit, ac datis stabulario duobus denarijs, hoc est, vtriusq; diuini canonis testamentis maius ei præmium pollicetur, si diligentia sua percussum hominem ad statum pristinum reduxerit. Et tu ergo collige fratrem, quem Diabolus latro cum satellitum suorum turba percussit. Assigna stabulario, idest beato Episcopo, qui si quid in eo impenderit, amplius a Domino consequetur. Sed dicis forte: Ille vulneratus erat, hic mortuus est; & tu ergo si mortuum dicis, vel iuxta Helisæi eum ossa constitue. Nolo vt eum longe segreges a Christi membris, quia ipse consortio meliorum erubescet, & resurget ad vitam. Non enim ad emēdationem parum putes esse tormenti, si peccator asciscatur in consortium beatorum, quia illorum præmia sua sentit esse tormenta: si quis laudatur, erubescit; si quis vituperatur, agnoscit. Inter hæc verborum flagella constitutus satisfactioni emendationique semper approximat laus. Illud quale est quod a quibusdam audiuimus dici, ita vt ille, vel ille qui criminis peccatiq; consortes sunt, veluti in matrimonio coniugioq; iungantur? Absit hoc a Christiani oris eloquio; serpentis ista suggestio est, vt quem occidit, etiam cadauer eius absumat. Nonne simile est, si quis percussus grauiter extremo an-

Eccles. 7.
Luca. 10

helet in fine, & hic terrenus medicus, si forte visitauerit, quia non posse viuere suspicetur, oretur occidi. Simile est sine dubio, inuentus est frater, aut soror concupiscentiæ telo grauiter vulneratus, huic cum sceleris ipsius nuptiæ suadentur, quid aliud dicitur nisi occidatur, quia viuere aut euadere non poterit de hac plaga? nescis fortasse, quæ pœna maneat desperantem. Ille nuntius
2.Reg. 1. Saulis mortis cum ad Dauid venisset, & referret ei inimicum suum esse prostratum, Dauid causam mortis inquirens, audiuit ab eo quod ipse nuntius illum suo gladio peremit, addens & dicens; quia videbam quod ictu illato in se vulneris non erat victurus, quem Dauid statim morte damnauit: cum percussum ab hostibus desperasset esse victurum, & eum sublata spei fiducia iugulasset. Quinimmo mœrore scindantur vestimenta cordis ac pectoris, flebilis vox tollatur in planctum, doceatur in lamentum Israeliticus populus, idest plebs ecclesiastica, & dicat; sublege lapides tuos super altitudines, & cogita
2.Reg. 1. de interfectore istius. Quomodo ceciderunt potentes in prælio? ne nuncietur hoc in Geth, neq; prædicetur in vijs Ascalonis; ne forte lætentur filij alienigenarum, & exhilarentur filij incircumcisorum; & reliqua quæ continet lamenti ipsius editio, & dicat, aut loquatur: ecce prohibetur; ne in terminis Geth, neque in finibus Ascalonis, hoc est in notitiam secularium siue hominum

rum mundanorum casus fratris vel ruina seminetur. Et nos passi sumus non solum ipsam, quam incolit ciuitatem; sed etiam totum orbem famæ ipsius desperatione compleri. Nonne huic præcepto præcepit etiam ille Euangelicus sermo, qui dicit: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum *Matt. 18* solus: quod si te audierit, lucratus es eum; si *Luca 15.* autem non te audierit, adhibe tecum duos vel tres testes; & reliqua quæ continet sermo præcepti. Vides ergo quid dicit; ne exhilarentur filij incircuncisorum. Me miserum qui ista cognosco. Filij enim incircuncisorum qui sunt, nisi homines huius seculi, in peccati sui errore & gentilitate viuentes? hi ergo exhilarantur, cum audiunt ruinam militis Christi, vel ex illius se consolantur opere dicentes; ecce quid nobis exprobratur a ceteris, ad cuius exemplum cogebamur viuere? Qui cum nostro emersisset e corpore, tamen ad confusionem nostram vita eius dicebatur esse dissimilis: Nunquid non melius erat, nec inchoare, quod bonum est; quã tam turpiter cadere, aut non posse complere quæ cœperis? nescientes quod iudicio Dei maiorem forsitan excusationem habitura sit anima, quę bonum voluisse, & ab insidiatore supplantata esse noscitur, quam ea quæ rebellis in Domino ex seruilis desperatione formidinis magis elegerit iugo captiuitatis addici, quam periculum certaminis experiri? Nonne apud Regem suum miles excusatur proprijs vulneribus, &

 plerunq;

plerunq; ſtrenuum bellatorem cicatricum ſuarum plaga commendat? Sed prætermiſsis his, plangatur defunctus: ſepeliatur mortuus, ideſt partim noſtro labore, partim verecundiæ ſuæ confuſione peccatum eius celetur, & auferatur e medio. Nos autem conſolationis linteamina, & cæleſtis ſpei pigmenta tribuamus: Ipſe autem intra ſepulcrum ſecreti ſui confuſum ſe peccati pudore contineat; ibi conſcientiæ ſuæ verme laceretur, qui totas in eo putredines peccatorum conſumat, donec nullū
Tob. 1. ex ſe fœtore famæ turpis emittat. Nonne ſic beatus Tobias veniā miſericordiæ cæleſtis emeruit mortuis in captiuitate fratribus tribuēs ſepulturā? Credo lapſus ſub mūdialis principis dominatione ſuadens inſinuāſq; pænitentiam. Et nos ergo ſecundum quod meretur corpus illius, contegamus. Ecce exijt Propheta de Hieruſalem; hoc eſt de domo Domini aduerſus Bethel, quæ fornicabatur a
3.Reg.13 Domino, ideſt mundi iſtius ciuitatem, cui præceperat Dominus, ne de cibo eius guſtaret, ac potu: ſed quia per pſeudoprophetam, ideſt per ſpiritum fornicationis deceptus eſt ab iniquo, cedidit in poteſtatem leonis, ac fortem, qui rugiens circuit quærens quem tranſuoret. Qui tamen iuxta cadauer eius adſiſtit, vt niſi fuerit ad Eccleſiæ ſinum & ſepulcrum portatus, in cibum ei eſcamq; proficeret. Sed nos vel pſeudoprophetæ imitemur officium, & eum quem percuſsit Diabolus debito omni honore tumulemus. Solet Chriſtus de tali ſe-
pulcro

pulcro mortuos suscitare, tamen ne cadauer eius deuorandum feris aut auibus, idest vitijs, siue hominibus sęculi relinquamus: Qualiter, rogo, de manu Domini possumus desperare, qui etiam Pharaonem arguit? quare nequaquam pęnitere dignatus sit, dicens in Propheta: Pharaonis brachia Regis Aegypti contriui, & non est deprecatus vt daretur in eo sanitas, & redderetur ei virtus ad comprehendendum gladium? Salomon ille mirabilis, 3. Reg. 11 qui meruit adsistrici Dei, hoc est sapientiæ copulari, in alienigenarum mulierum incurrit amplexus, & in vinculo libidinis laqueatus, etiam sacrilegij errore se polluit, quoniã simulacrum chamos Moabiticum idolum fabricauit: sed quia per Prophetam culpam erroris agnouit, nunquid medicinæ cælestis extorris est? Ac ferme discedens genuflexus patri pro peccatoribus supplicauit. Magi- Luc. 23. stri nostri in hoc secutus exemplum, qui pro persequenti semetipsum populo veniam postulabat. Ecce vides vbi occasio præcognoscitur ex iniuria & pęna sanctorum: nec hoc ideo dicimus, vt tu per contumeliam beatorum suffragia merearis, sed consilium damus, vt si pro magnitudine sceleris tui supplicare non ausi sunt, importunitate tua iniuriam patientes facilius pro eo a quo læsi sunt, audiantur. Incende hordeum finitimum tibi, quod est in agro, quia lingua ignis est, & manus iniquitatis est; semper lingua consistit in membris, ager autem est hic mundus. Si quandocunq; cœperis

vitæ bonæ fructibus derogare, & dicere; ecce quales sunt sancti, qui pro peccatoribus non audent rogare, vbi est quotidiana merces operis? Tunc incensa per linguam tuam sanctorum spes incitabitur ad fiduciam deprecandi; quia cognoscent te ad hanc necessitatem vtilitatis tuæ causa non vitio
2.Reg.14 detractionis impactum, sicut Absalon non ob hoc segetem Ioab incendit quia nocere vellet ei tanquam inimico, sed vt sic ad detrahentem sibi respiceret, quem non audierat blandientem, & ita eius præsentiam mereretur, qui Christi erat proximus, vel amicus: fructus enim sanctorum, qui secundum homines est, in hordeo non incongruenter accipitur; qui vero secundũ Deum in tritico poterit æstimari, quia nõ dubium est, sanctos vtrunq; seminare
Rom. 12. secundum Apostolum: Prouidentes bona non solũ coram Deo, sed etiam coram hominibus; & ideo Absalon hordeum finitimum sibi, idest conuersationem, quæ inter homines agebatur, incendit; ad illud vero quod coram Deo est, peruenire non potuit, quia illud solus pater agnouit. Sed forsitan dicas; persuasio tua quietum requirit hominẽ vel securum. Me autẽ necesse est quotidie persecutorem seculi formidare, qui in me dedecus proximæ suæ optat vlcisci. Si ergo tale aliquid pertimescis, ecce sex refugij ciuitates, quas si placet, ingredere: ac si forte pro conscientia peccatorum illas quæ sunt in terra promissionis, hoc est in Ecclesia intrare nõ audeas, est Bosor citra Iordanẽ in solitudine, quæ interpre-

terpretatur angustia, idest cellula monasterij parua vel modica, & optime tibi conueniet, quia de sorte Ruben est & ipse, qui torum patris sui maculauit illicite. Est & Ramoth de sorte Gath, quæ interpretatur excelsa mors, vel visio mortis. Vere enim excelsa mors pænitentia esse dicenda est, cũ mortificatis membris deducatur homo ad excelsa cælorum, vnde fuerat ante dilapsus; siue iuxta istã humilem mortẽ, quæ generaliter omni imminet, illa ad comparationem eius rationabiliter excelsa nominatur. Quia multum nobilius est per pænitentiam mori, quam cõmuni hac morte dissolui. Si aũt visionem mortis sentire velimus, ita potest intelligi, quia cũ sumus in pænitentia constituti, & ante oculos ponimus gehennæ inferniq; tormenta, videmus ipsam speciem mortis, de qua pænitentiæ beneficio liberemur, tantum memineris te in ancillæ filij ciuitate agere pænitentiam: quia omnis qui peccat, *Ioan. 8.* seruus est peccati. Et formam serui accipiens, hu- *Philip. 2.* milies te ipsum vsq; ad mortem. Est Gaulon in finibus Manasse, quæ interpretatur volutatio, vt tu memineris tibi in cilicio & cinere esse volutãdum; & hoc in finibus Manasse, qui interpretatur obliuio, vt obliuiscens ea, quæ ante gessisti, in priora te extendas. Hic ergo inhabita; vt per angustias mortem & volutationem, & iram, & persecutores euadas, & spem salutis inuenias. Tum deinde in his, si aliquid vtiliter egeris, etiam ad Cades in terra repromissionis, quæ est in Galilæa, poteris peruenire,

uenire, quæ interpretatur sancta: vt tu, cum in tribulatione opus corruptionis abieceris, etiam ad sanctam tibi Ecclesiam tribuatur accessus, & in Nepthalin sortem, qui dicitur vitis remissa, vt de sacramento Dominici sanguinis participare merearis. Sed nec Hebron tibi aditus claudatur, qui interpretatur coniunctio, siue coniugium. Reuertitur enim anima tua ad virum suum, idest ad sanctum Dei, a quo pro tempore peccaminum fuerat viduata. Sicque etiam sextam ciuitatem Sethim, quam Ioseph noster in hereditate consequitur, propter quod ibi sepultus est, valebit intrare; quæ interpretatur humerus, siue labor, vt ostendas te per laborem pænitentiæ ab errore tuo Christi humeris reportatum, & adiūctum nonagintanouem ouibus effectumq; centesimum, quia ipsa Sethim ab alienigenis, centum agnis scribitur comparata: sed cur frater adhuc iacentem te torpor delectat? Surge, quia medicus venit, qui dicit secandas esse putredines peccatorum, & post hoc curādam plagam ipsius cicatricis: Quid expauescis? quid refugis curam? quid hastam Zabulonicam, quæ sexcentorum siclorum pondere prægrauatur, nequaquam veritus es, cur subterfugis cultellos Euangelici ferramenti? qui ignem inimici flammasq; perpessus es? cur ignem Domini hunc, quem venit mittere in terram, qui consumet fœnum, & stipulam, & ligna formidas? abscinde a te putridæ consuetudinis voluptatem, vre renes tuos, & cor tuum,

damna

damna inimicam tuam corporis speciē, per quam aut ipse deceptus es, aut alios decepisti: Horreant exinanita membra ieiunio & cilicio; quæ sordidæ ratione pollueras, pro tegmine habere consuesce, vt cum attactu eius atq; asperitate compungeris; semper peccatorum tuorum stimulis recorderis: limet in te vitulum tuum Moyses, per quem luxuriatus es in eremo; idem carnem tuam legis ac ieiunij disciplina conficiat, vt ad nihilum redacta tenuetur. Legisti credo: Irascimini, & nolite peccare. Psal. 4. Ita & tu irascere peccatis tuis, vt vltra non pecces. Præueni vltricis gehennæ sæua tormenta, & ipse tibi tortor existe, vt cum venerit, nihil inueniat quod in te punire possit inimicus; si venerit passionis occasio, memento qualiter tibi sub regis tui præsentia dimicandum sit, vt culpam emendare possis desertoris, & refugi: sin vero forsitan defuerit huius felicitatis occasio, ipse tibi in te ipso tuus poteris esse persecutor, vt sicut Apostolus dixit, per omnem mortē constituas te Deo: ingredere monasterij tui carcerem, & tenebras solitudinis, quibus ad lucem perditam reuoceris, exquire. Sit tibi fames pro gula, sitisq; pro flamma, & manu carnificis voluntatis per abstinentiæ pœnam costarum compago nudata visceribus sit, & pro supplicio ignis internas ossium medullas duræ sitis depascat incendium. Sit tibi vigilia velut officiorum custodia publicorum; sicut catena rigentis ferri, sic duriori consuetudine & lege conscriptus

sub

ſub imagine martyrij veniam miſericordiæ cæleſtis expecta. Eia eia quid dubitas ſcalam illam Iacob, vnde lapſus es, dum venis, aſcendere, adhuc poſita nondumque ſubtracta eſt? Et licet in ruina tui omnia membra colliſeris, tamen iterum conare conſcendere, & donec veneris ad illum gradum vnde cecidiſti, fortiter te ſerua atq; cuſtodi; quia licet lubricus ſit omnis aſcenſus, tamen ille cito vergit ac deijcit in profundum; Sed fortaſſe dicas, quia ego more Phariſæorum imponam grauia onera ſuper humeros hominum, & ipſe digito meo nolim contingere ea. Ecce frater quia nobis iurandi licentia prohibetur: ſi quid infelicitati meæ credis, ſpondeo ſecundum nomen Domini huius me laboris, quem ſuadeo, velle eſſe participem: conſortium meum vero cupidus ſalutis me tuæ non ſolum ingero, ſed etiam offero. Ac ſi forte tu ad nos venire confunderis, manda; & ego ad adducendum te ſine dilatione properabo: horreat conſortium tuum velut Ruth de agro Moabitico, hoc eſt animæ de ebrioſitate, & fornicatione veniẽtis, qui ſua tamen quærit & miſericordiæ neſcius de Iſraelitica ſibi ſolum ſtirpe gloriatur. Ego vero licet Booz ſimilis nõ ſim; tamen animam tuã mihi cupio ſociari, ne arguat me quiſquã eſſe præſumptionis; quia licitum eſt mihi ſemen de fratris defuncti vidua ſuſcitare. Ne perdam calciamenta paſchalia, & exheres Chriſti paſsionis efficiar, ac pro verbo ſpõſi velut cęcus effectus ſaliuã iunioris

quæ

quę in terra proijcitur, & cõculcatur, ne accipiam, donec effuso semine ad viduam animam defuncti fratris, id est mortui per desperationem introeam: sed quæsita multitudine seminis aggregata de Scripturis copiositate verborum, huic viduæ coniungar ac proximer; vt auditis his possit sine difficultate concipere, & salutis spiritum parturire. Memini enim Apostolica verba præcepti, vbi dicit: Et quosdam quidem eripite de igne, dubios vero consolamini. Et alibi: Qui reuocauerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam suam de morte. Non est minimum, si extremam aut summam auriculam de leonis faucibus extrahamus. Tum & beatissimum Pontificem, qui in iisdem locis cum sacerdotibus suis diuino adsistit altario; Non aliud reor quam Dauidicum opus imitari; vt quando de grege leo, aut vrsus ouem rapuerit: insurgat aduersus eum, & præstrangulatis faucibus prædam ex gutture eius eripiat. Aut velut pastor bonus vagantem reuocet, alligetque attritam, errantemq; conuertat. Tu tamen frater nequaquam scelerato adquiescas impudicoq; coniugio, non insultes ei, cuius iram sustentare non poteris: Quinimmo & illa quam tibi fecit sceleris culpa consortem, reuertatur ad virum suum: Nunquid Patriarcharum soror postea quam peccauit, in ipsis se perscribitur? non tribuit coniugium; sed sub nomine lapidum duæ sententia emendat, corrigitque peccatum.

Lucæ 5.

Aspice

Aſpice Propheta quid dicat? Et dixi poſtquam meretricata es, ad me reuertere, licet templi Dominici vaſa Rex captiuarit Aſyrius, tamen reuertantur ad templum, ne ea in perpetuum Babylon immunda poſsideat, licet per flãmam turpis concupiſcentiæ incẽderit templum Domini princeps coquorum, qui Domino ſuo, ideſt principi mundiali eſcas noſtrorum parat peccatorum: tamen veniat Zorobabel, hoc eſt ſpiritus ſapientiæ, qui iam intellexit mulierum potentiam malis hominibus principari, & totus in veritate confidit. Veniat Eſdra bibliotheca legis & memoria lectionis, veniat Neman Syrus virtus confidentiæ, contemptorque formidinis: qui pro reſtructione patriæ principis potentiam non veritus, ac diſpoſitis per ſingula Hieruſalem loca, ideſt membra corporis Angelicis Patriarcharumq; virtutibus cõlapſa reſtruantur, vt præſtructa cuſtodiat, & vna manu ſeruiat fabricæ, alia vero cuſtodiæ, quia Adam poſitus eſt in paradiſo operari, & cuſtodire. Reædificentur ergo per tropologias nominum, clauſtra portarum: reſtruatur in primis porta probatica, quam nos eſſe ſuſpicamur auditum, per quem vtrum bona ſint aut mala, quæ extrinſecus ad nos introeunt, comprobamus: quia fides ex auditu eſt.
1.Cor.13 Faciamus quod Apoſtolus dicit: Si eſtis in fide, ipſi vos probate. Reſtruatur porta piſcatoria, ideſt viſuum noſtrorum vaga ſemper natura, ac per ſemitas maris, hoc eſt vias mundi iſtius oculorum

velox

velox ac fugitiuus semper aspectus, quia ipse visus pro sagena poterit æstimari: quoniam quicquid aspexerit, statim capit; & captum ad cordis cellaria interiora transmittit. Restruatur porta Manuthot, quę interpretatur respondens signũ: quam suspicamur esse fontis patibulum, vbi signum salutis nostræ & Dominicæ sanctitatis accipimus, qua est aurea lamina, vbi Pontifex nomen Domini mandatur accipere tetragrammaton. Vis scire; quia non incongrue post portam hanc portæ vnguentariorum, idest loca, quæ per tropologias nominum ab alijs virtutibus dicuntur esse, restructa sint? Vnguentariorum autem loca quæ sunt, nisi illa quæ chrismatis sanctificatione tanguntur? Sequitur post hoc porta frugis, quam nos suspicamur esse oris ac saporis officium, per quem omnium seminũ, hoc est verborum Dei fructus egreditur. Restruatur & porta stercoraria, quam nos suspicamur esse narium siue odoratus introitum, per quem nos turpis decepit illecebra, & æstimauimus lucra esse, quæ erant stercora. Restruatur & fortis porta, credo manuum nostrarum siue tactus officium esse; quia non fortiter tenuimus, quod tenebamus, & alter tulit coronam nostram. Restruantur & muri natatoriæ, idest forma baptismi nostri, & mystici fontis disrupta munimenta, quæ sunt castitatis insignia; quia soluto per luxuriam continentiæ pariete velut abruptis obicibus sacri laticis fontis vndam effudimus atque

perdi-

perdidimus: cuius muri propterea dicuntur restrui, vt cognoscamus tantam esse misericordiam Domini, vt etiam interruptæ castitatis tempora posſint restructa ad priorem similitudinem continentiæ virtute reuocari; sicut & tu per vocabula nominum ac tropologias locorum hæc quæ dicuntur restrui officia, intelligas esse membrorum; donec opus Babylonis Regis imitaris, vt in phialis templi Dominici vinum perditionis potare debere te ne credas, & hoc coram Dijs tuis Venere & Marte atq; Mercurio, ideſt fornicatione, vel auaritia, vel furore. Quia scriptum eſt: Furor hominis
Ephes. 5. incontinens eſt, & alibi: Auaritia quæ eſt idolatria: Non enim poteſtis sola in pecunia auaritiam computare, quia maxime auaritia vel in libidine esse sentitur, cui nunquam finis imponitur. Quia vero phialæ in templo Domini virgines nuncupentur, Propheta nos docet, dicendo: Triticum iuuenibus, & vinum suaue olens virginibus. Ac si cui vini liquor infunditur, quid nisi phiala nuncupatur? Velim siquidem a peritioribus edoceri, ex qua Scripturarũ auctoritate nubere corrupta sua-
2 Reg. 20 detur, cum beatus Dauid ne concubinas suas, quas filius eius turpi coitu maculauit, poſtea nubere aut viros habere permiserit; non ne viduas eas præstans illis subſtantiam vsq; in finem seruauit? Non vult Dauid, hoc eſt Dominus Chriſtus vt in conſpectu eius ab alio viro habeatur vxor eius. De-
2. Reg. 3. niq; illam filiam Saulis, quam ad tempus in perse-
cutione

cutione perdiderat, postmodum sibi poposcit reddi atq; restitui Et licet etiam fuisset alio copulata, tamen ei aufertur; & illi, cuius prius erat, destinatur. Polluisti vxorem Dauid, ne vlterius hoc præsumas; sed sicut ille fecit, qui eam acceperat, flens ac lugens redde atq; restitue; ac forsitan suggesserat tibi ille sapienti & omnibus bestijs consiliator antiquus, quia possis istam pænitentiam quam suademus, tibi in senectute tua agere, & nunc famem desiderij tui sub coniugij nomine satiare. Sed tu ne extinguas Euangelicam scintillam humore vitiorum; quæ de illo totius libri igne procedit, vbi ait: Stulte hac nocte exposcitur anima tua a te. Si enim apud illos; apud quos honesta coniugia sunt, diuturna esse non possunt: apud te vbi cum crimine copulantur, qualiter permanebunt? veniat ille qui dicit; crimen hoc emendandũ nuptijs, & de sceleris tanti nomine coniugium esse vocandum. Coniugium enim religiosi nominis vocabulum est, quoniam Deo auctore concessum est. Ecce honestis coniugijs Apostolus clamat: Habentes tanquam non habentes, & quis est qui dicit; adulteram habeat, vtatur, & exerceat? sed video ad quid se pro sui defensione conuertat. Scriptum est enim, inquit: Melius est nubere, quam vri. Hoc de virgine dictum est, vel vidua. Ista iam virgo non est; tunc vrebatur & nupsit, nunc iam refrigeretur, vt viuat. Virgo non est, quia corrupta est; vidua non est, quia vir eius viuit.

Luca. 12
1. Cor. 7.
1 Cor. 7.

Q in æter-

in æternum. Vt quid ergo agi nuptias suadetis?
Vis scire quid sit Apostolica sententia de hoc er-
.Cor. 5. rore? Ait in Epistola sua: Omnino auditur inter
vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter
gẽtes quidem, ita vt vxorem patris quis habuerit:
Ecce quoddam factum simile, vxor patris erat hæc
iuuencula quæ deliquit, illius patris qui nos ge-
nuit in verbo veritatis. Tunc credo ei in coniu-
gium copulata est, quando secundum exemplum
Rebeccæ ad Isaac de Mesopotamia venientis pal-
lium, quo velaretur caput, accepit. De hoc facto
.Cor. 5. Apostolus dicit: Dedi huiusmodi hominem Sata-
næ in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat. Nun-
quid dixit; iussi vt ei, quam corruperat, nubat. Sed,
dedit eũ Satanæ in interitum carnis; Satanas enim
interpretatur contrarius. Per quod credo signifi-
catur, vt quicquid contrarium delitijs, quicquid
contrarium voluptati est, totum caro sentiat, quæ
delinquit, vt spiritus saluus fiat in die Domini no-
stri Iesu Christi: Sed & tu frater quisquis tibi hoc
suaserit execrare. Aspice enim quia nunquam in
sacrificijs pecora senio confecta iugulantur, sed
vbiq; aut agnus, aut vitulus, aut hircus, aut hædus
immolatur, idest tenera adhuc & parua vel mo-
Reg. 18 dica peccata: in vno tamen loco Heliam bouem
legimus obtulisse. Sed hoc semel tamen, hoc vni
licuit Saluatori, qui inueterata totius populi pec-
cata iugulauit. Sed ne hoc tu putes adhuc hædum
tenerum esse tuum peccatum; mihi crede hircus
est,

eſt, ecce per quod terrarum tractus fętoris tui, hoc eſt famæ turpis opinio peragrauit, te rogo, quia ita fœtet, nonne hircus eſſe dicitur? Propheta beatum dicit eſſe eum, qui tenet paruulos Babylonis, alliditq; ad petram. Et tu expectas donec gigans tuus inimicus efficiatur? Sed ſi vis ſcire iam gigans eſt. Mox enim cupierunt filij Dei filias hominum, nati ſunt inde gigantes. Quod enorme nimium eſt & vltra ſtaturam peccaminum reliquorum gigantis forma eſt. Ac ſi quis eſt fortaſſe qui dicat, quia Dauid eam quam adulterauit, etiam in coniugium ſuæ ſocietatis adſciuerit; non eſt cauſa conſimilis. Hæc enim coniux Regis: Illa autem vxor militis fuit: Ille vtpote homo terrenus potuit factione ſubdolæ artis interfici: Rex autem iſte cæleſtis eſt, cuius vxor corrupta eſt, atq; violata. Nequaquam ei paſsio mortis adproximat, qui non eſt temporalis, ſed æternus. Et tamen Dauid non præſente Vria Ethæo quamuis milite ſuo, quanquam homine terreno præſumpſit ſibi concubitum Berſabeæ, nonne non ſolum ingerere ei, ſed etiam extorquere conatus eſt, vt poſt cibum potumq; quem ei ſubdolæ artis largius iuſſerat miniſtrari, domui ſuæ toroq; cubitaret? Tu qualiter viuente viro ac præſente ſimul & Rege, quod his maius eſt, immortali atq; perpetuo, concubitum tibi adulteræ vindicabis? Sed fortaſſe dices. Agnita ſtupri cauſa vir eius eam eiecit, ac repudiauit; fallis te frater, quia per Prophetam ipſe proclamat:

Pſa. 136.

æ 50. mat: Quis liber repudij matris vestræ quo eam dimisi? Et alibi: Nunquid qui cadit non resurgit, aut auertens nõ conuertitur? Quare non pænitet populus meus a malitijs suis, & detenti in propositione sua maligna noluerũt reuerti ad me? Ecce Prophe-
ſeæ 1. ta ex præcepto Domini meretricem duxit vxorẽ. Et tu dicis animam ad perditionẽ a Deo esse proiectam? Sed nec ego contradico huic coniugio, si potes talem fructum ex hoc matrimonio procreare; qualis processit de Bersabeæ atq; Dauid, quem
Reg. 12 Dominus per Prophetam Iedidiam, hoc est in verbo Domini nuncupauit, qui inter homines dictus est Salomon, hoc est pacificus, & vniuersi orbis, idest totius hominis tenuit principatum. Talis filius nascitur ex pænitentia: talem parturiunt gemitus & lamenta plangentium. Deniq; ipse beatus Dauid, cum in adolescentia sua cum adultera deprehensus sit; in senectute, cum virgine inuenitur. Intelligamus quia post peccatum longa castitas imitatrix est virginitatis: Sed & tu imitare Dauid, vt quam habuisti in corruptelæ vitium collegam, habeas in pænitentiæ labore consortem, nunc vt coniuncti pæniteatis, sed vt separati ab alterutro vnum opus agendo iungamini, qui fumantem adhuc de incendio titionem cito vorax flamma comprehendit: ante omnia igitur frater nequaquã in te desperatio inimica crescat, eo quod asserat ille infidelis lapsum non posse reparari, cum Do-
uc. 12. minus dicat: Omnia peccata & blasphemiæ remit

tentur

tentur hominibus: Qui autem peccauerit in Spiritum Sanctum, non remittetur ei. Ego autem dico etiam hoc ipsum desperare de Domino, in Spiritum Sanctum esse peccare, quia Dominus spiritus est, & ideo non remittitur ei, qui non crediderit Dominum reddere sibi posse, quam perdidit. Quid est enim quod nos obstet a venia? Dominus noster omnipotens est: nunquid omnipotenti impossibile est delere peccatum? Dominus noster bonus est, quia nemo bonus nisi vnus Deus. Nunquid in illa præcipua bonitate, & perfecta potest hoc vitium cadere, vt non audiat deprecantem? Age ergo amice consurge, & perdita inter fluctus Dei mercede, atq; substantia velut naufragus ad vnam tabulam, hoc est ad scientiam te diuini canonis tene, quæ adducat ad littus, vbi ait: Si dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint. Si iustificationes meas profanauerint, & mandata mea non custodierint: visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, manum autem meam non dispergam ab eis, neq; nocebo in veritate mea. De cuius hoc filijs dicitur? nonne Domini nostri Iesu Christi, quos Ecclesiastici fontis vterus & secreti ac perplexi vulua mysterij parturiuit, quos natos crucis cuna suscepit, Euangelij mammilla lactauit? Vis & scire quia baptizati non chatecumeni filij appellantur? Aspice quod ipse Apostolis suis dicit: Iam non dicam vos seruos, sed filios. Et tu ergo si fi-

Psal. 88 *Ioan. 15*

lium fuisse te nosti, hoc est si Apostolicum in te aliquid habuisti, nec sic desperare permitteris; sin vero serui, hoc est peccatoris vsus es semper officio, maior tibi detur ad consurgendum audacia: quia eius qui humili labitur, leuior est ruina, & minoris iracundiæ pōdere prægrauatur is qui semper in errore versatus rectam se aliquando conuertat ad vitam, quam is qui post sanctos actus turpiter vixerit, & vetus pannum rudi adsuerit vestimento. Quid vero illud quod dicit ad Ecclesias suas in Apocalypsi, quę dum inter fidelium numerum septiformibus candelabris sub custodia angelica ornabatur: Memento vnde cecideris, & age
Apoc. 2. pænitentiam, & priora opera tua fac; alioquin venio tibi cito, & mouebo candelabrum tuum, & in priore parte libri innumerum populum vidisse se
Apo. 22. dicit, qui in tribulatione lauerunt stolas suas, & candidas eas fecerunt in sanguine agni, quos dicit quia agnus Dei deducat ad vitæ fontes. Quem tamen nos numerum pænitentium inesse sentimus; quia non nisi per tribulationem planctumq; saluati sunt; Et tu ergo laua stolam tuam in fonte lacrymarum, fortasse poteris byssum castitatis imitari, quid si donauerit tibi purpura, & vt pro nomine eius succum tui cruoris effundas? coccus autē abundare tibi poterit, si erubueris in his quæ antea gessisti, nec deerit tibi hyacinthus, si liuore obuolueris corpus tuum, & in seruitutem redegeris, ac sic cum his coloribus fortasse poteris in tabernaculum Do
mini

mini miſceri quandoque. Hoc dilectiſsime frater tui amore & dolore compulſus etiam ſupra vires meas poſsibilitatemq; tentaui; tu habebis in die iudicij duplicem pœnam, ſi velut aſpidis ſurdæ incantationis noſtræ verba reſpueris, aut aſpernendum credideris aut rogantis verbum, aut monentis conſilium, aut dolentis affectum. Tunc Chriſtus filius Dei ſublata tibi per inuidiam Diaboli in duplum tua bona reſtituet, ſicq; reconciliaberis Domino, vt etiam pro nobis, qui amici tui ſumus, interuenire merearis in Domino noſtro Ieſu Chriſto, Amen.

FINIS.

REGISTRVM.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q.

OMNES SVNT QVATERNIONES.

ROMAE

Apud Ioſephum de Angelis.

Cum licentia ſuperiorum.

LOCA SACRAE SCRIPTVRAE, IN HIS LIBRIS A SANCTO SIXTO PAPA, ET A SANCTO BRACHARIO DECLARATA.

Index
EORVM OMNIVM, QVAE IN HIS LIBRIS SANCTI SIXTI PAPAE, ET SANCTI BRACHARII CONTINENTVR.

A

B

Casla

INDEX.

C

D

H

I

L

M

N

Purga-

INDEX.

F I N I S.

Errata ſic corrige.

Primus numerus paginam, ſecundus lineam indicabit.
Pag. 2. lin. 26. ignibus, lege, igni. 2. 28 ignibus, lege, igni. 6. 22. dominabitur, lege, dominatur 14. 20. nominari, lege, nominari?. cũ interrog. 15. 6. huius, lege, eius 51. 11. gratiæ, lege gratia. 52 20. quia ſi, lege, quaſi. 96. 8. crudelitatis, lege, credulitatis. 107. 15. ſatis, lege ſuis. 214. 28. parebit, lege, apparebit. 230. 11. ex te, lege, ex ſe. 230. 22. cedidit, lege, cecidit.